
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 C
64

PRAXIS ET THEORICAE
Interrogandorum Reorum.

Libri Quattuor.

AVCTORE FLAMINIO CHARTARIO V.I.C.
VRBEVETANO.

Iudicibus, Rectoribus, Iusque ipsum in contentiosi fori Tribunalibus, & Subsellijs detentibus, & exercentibus apprimè utils, & necessarij haud dubiè futuri.

Nouissima omnium Quinta hac editione adhibita castigatici lima, quam plurimis quibus scatebant mendis adamussim perpurgati, & non paucis etiam Additamentis aucti, & locupletati.

ELENCHO RERVM, ET VERBORVM PRO OPERIS MOLE sat vberi, & copioso accedente.

BRACCIANI,
Ex Typographia Andreæ Phæi Typographi Ducalis.
MDCXXXIX.
SVPERIORVM PERMISSV.

Ad instantiam Io. Dominici Franzini sub signum Fontis.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. M. S. Pal.

I. B. Episc. Camer. Vicesgerens.

Imprimatur,

F. Hyacintus Lupus Mag. Socius Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

in

rino

Perilluſtri, & admodum Excellenti D.

BARTHOLOMAEO PICCALVGAE
NOBILI GENVENSI.
ANDREAS PHAEVS S. D.

LIbrum de Reis interrogandis in lucem daturus, niſi tuo nomini hunc dicarem, reus eſſem; & dum alienas enuncio pœnas, meo deficerem crimine. Immo & reus iurè dici à te, poſſum; Tu enim multiplici annorum decurſu inter Excellentiſſimi Principis PAVLI IORDANI II. Vrſini Familiares adſcitus, omnibus Braccianæ ditionis cauſis præfuiſti claris Iuriſprudentiæ reſponſis. Mox Vicarias Plumbinæ adminiſtrationis vices magno cum honore ſupra omnes præſtitiſti. Ardua non ſemel apud potentiſſimum Hiſpaniarum Regem à Te (in VRSINORVM decus, ac famam) negocia fuerunt pertractata. Excellentiſſimum tuum Principem per Germaniæ loca, & in ipſis Romani Regis comitijs ſumma fide inſecutus es. Quin & fide maritali Te, ſub VRSINORVM ditione, vnà cum honeſtiſſimo Caſtilioncorum genere iunxiſti. At nunc in VRSINA Aula, maiora promeritus, Secretiori epiſtolarum munere primus non ſine prima laude partes agis. Et cum ego multis ab hinc annis eidem VRSINO Principi à typis inſeruiam, tantoq́. me dignum eſſe famulatu, honori, gloriæq́. ducam; & publicè editurus Opera, ex VRSINORVM Familiaribus, modò his, modò illis varia direxerim volumina, in iudicium vocarer, ſi hoc opus tibi non addicerem. Me, hoc tibi ſoluiſſe, decet: reus eſt, qui honeſti debitor eſt. Ne dedignare ergo Opus à Docto conſcriptum Viro, de quo omnes mira iudicant; meum obſequium, & alienum iudicium ne renue. Benè eſt poſtulatis annuis Librumq́. pertractas; id cui eram obnoxius, vltro exoluo: ita fas eſt; & dum reus ſoluor, tu vale.

FLAMINIVS CHARTARIVS Candido Lectori S. D.

Ampridem (Candide Lector) quædam, quæ ad Praxim Interrogandorum Reorum spectant, excogitaueram, congesseramque eo animo, & consilio, vt ijs me ipsum potius, filiosque meos, quàm alios ad Reos examinandos, interrogandosq. erudirem. Cum autem ea ad peritissimorum latrunculatorum, proborumq. aliquot iuuenum agendarum rerum criminalium studiosorum manus peruenissent, eorum precibus quam validissimis, ne non communicando hunc meum laborem, alijs etiam Tironibus, atque ijs, qui de gremio iam exiuerunt, deessem, talentique in terram defossi, si hoc facerem, rationem redderem, vt hæc euulgarentur, cedendum censui. Et quamquam non me lateat, nonnullos, & maximi nominis, & summæ auctoritatis Iurisconsultos in hac eadem re tractanda omni studio, & diligentia versatos esse, plurima tamen eos aut prætermisisse, aut sine Methodo, & ratione tractasse, & arte tandem non docuisse animaduerti. Quæ ipsis igitur deesse cognoui, huic meo operi adiungenda, quæ vero ij tradiderunt, faciliori modo, methodo, & ratione quadam pro ingenij mei modulo perstringenda curaui. Nec verò inficias eo, quædam etiam num restare: neque enim in animo fuit omnia, quæ dici possent, complecti, quod esset operis infiniti, quæ infinitæ sunt facti species, futuræq. sunt, & tot sæculis nulla (vt ait Quintilianus) reperta est causa, quæ sit tota alteri similis. Sapiat oportet Iudex, & vigilet, & inueniat, & iudicet, & consilium, & artem à seipso petat, & non modo ita in exequendo suas debet adhibere vires, sed etiam in inueniendo similes modos, vt quæq. conditio causæ & reorum qualitas postulabit. Nos viam quandam, atque rationem complexi sumus, & ostendimus. Hanc igitur nostram bene de te merendi propensam voluntatem boni consulas, atque fauore tuo prosequare. Bene vale.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI.

THEORICAE, ET PRAXIS Interrogandorum Reorum.

Liber Primus.

SVMMARIVM.

1 *Practicam interrogandorum reorum, qui nam ex Doctor. posuerunt.*
2 *Artem interrogandorum reorum, Doct. non docuerunt.*
3 *Ars interrogandi, & examinandi reos ab acumine pendet ingenij.*
4 *Ars est dux certior, quam natura.*
5 *Artes omnes in quem finem inuenta sunt.*
6 *Latrunculator perfectus esse non potest sine vsu, & exercitatione.*
7 *Veritas à reo inuito summis artibus extorquenda est.*
8 *Felicitas interroganti est extorquere, quod rei nolunt.*

PRAEFATIO.

De necessitate Artis interrogandorum Reorum.

DEO OPT. MAX. AVSPICE.

QVAE ad praxim attinent interrogandorum Reorum, ni-
hil est nominatim à iure cautum, nec à Doctoribus; ex-
1 ceptis quibusdam, traditum. Nam præter Eymeric.
in 3. par. Direct. inquisit. in rubr. obseruanda ab In-
quisitoribus in examinatione Hæreticorum. & rubric.
seq. & Franc. Pegnam in annot. ibi ad eum schol. 19. & alijs nonnullis
seq. Bossium in tract. causar. crim. tit. de examinibus reorum, cum tit.
seq. Petrum Foll. in pract. crim. in verb. & si comparent ante contuma-
ciam examinentur. Iac. Nouel. in pract. crim. fol. 28. & Ioannem Mill. in
pract. crim. fol. 83. & alijs seq. nullus alius, quem viderim, quicquam
2 ex professo scriptum reliquit. Et ij tamen nullam artem interrogan-
dorum reorum docuerunt: & multa præterea omiserunt, omniaque
nulla ratione, forma, & Methodo tradiderunt, prudentiæ potius Iudi-
cum tam ij, quam qui nihil penitus scripserunt, ea relinquentes. Tota
3 enim tractatio hæc vere prudentiæ est potius, quam artis: Nec huius
rei quamuis vtilis, & necessariæ vlla in scholis disciplina, nec exerci-

tatio traditur, & naturali magis acumine, aut vsu contingit hæc virtus, vt de testibus interrogandis admonet Quint.lib.5. orat.instit.c.7. & de reis interrogandis Franc.Pegn.in annot. ad Director.inquisit.3.p. schol. 19. in princ.

4 Verum cum & ars quædam tradi possit, quæ est dux certior, quàm
5 natura, vt inquit Cicer. lib.4. de finibus. Artes enim omnes in hunc finem inuentæ sunt (vt inquit R.P.Franc.Tolet.Doctor Theologus societatis IESV celeberrimus in introductio.in Dialecticam Arist. lib.1. cap.1. vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facilè, & perfectè præstare poteramus, absolutè, & exactè reddantur, quod in omnibus reperire est: homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, & ita etiam iudex reos interrogare, sed id imperfectè, & non sine errore: at si artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur, vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoscendi dicitur vt inquit ille) promptitudo, facilem in his modum, formam, & Methodum præscribemus, & quo ordine commodissimè hæc sunt gerenda in gratiam Tyronum indicabimus, quos admonitos velim, quod finis, & vtilitas
6 huius nostri operis non est, vt eo perlecto quisquam illicò peritus in interrogandis reis dici possit, atque exercitatus latrunculator sine vsu, & exercitatione, sed vt certam, compendiariamque discat futuræ exercitationis viam, quam vt monstraremus pro viribus laborauimus illius necessitatem considerantes. Cum enim rei pro viribus veritatem vel abscondere, vel palliare conentur, non nisi ab inuitis veritas deli-
7 cti extorqueri potest. Vnde summis artibus interrogantis opus est,
8 cuius fœlicitas est extorquere quod ij noluerunt, vt admonet Quin. licet de testibus loquatur, lib.5. orato. instit.d. cap.7. & sine arte verè id assequi minime potest.

S V M M A R I V M.

1 *Rei citantur ad respondendum inquisitioni.*
2 *Rei capiuntur, quando fuga, & recessus timetur.*
3 *Rei super delicto, de quo inquiruntur, interrogantur.*
4 *Rei quam primum examinandi sunt, vt noxius puniatur, & innocens absoluatur.*
5 *Examen rei per Notarium in actis redigi debet.*
6 *Examen reorum Constitutum appellatur, & quare.*
7 *Visum, & repertum dicitur visitatio cadaueris.*
8 *Interrogatio, quæ fit reis, dicitur examinatio, & quare.*
9 *Examino verbum significat perpendo, veluti trutina quadam expendo*
10 *Examino verbum pro exquirere, æstimare, cognoscere sumitur.*
11 *Examinatio pro interrogatione, quæ fit reis, sumitur.*
12 *Interrogare testes, vel reos, non examinare iura dicunt.*
13 *Examinatio, & interrogatio reorum fit de iure diuino.*

Quid

Quid sit reos interrogare, seu examinare, & de origine interrogandorum Reorum. Cap. I.

REi, vel citati ad respondendum inquisitioni iuxta not. per Bart. in l. inter accusatorem, vers. pro declaratione, ff. de publ. iudic. Felin. in cap. licet in beato 4. not. de accusat. Marian. Socin. in tract. de citat. 20. artic. in princ. q. 6. sæpe comparentes, vel capti, quia recessus, aut fuga timeatur, iuxta tex. in l. nullus, C. de exhib. reis. & in l. fin. C. de custo reo. & in l. 1. ff. eod. tit. Salic. in d. l. nullus. & in l. absentem. C. de accusat. Ang. de Malefic. in verb. iudex commisit. Marsil. in pract. crim. §. constante in princ. Franc. Pegn. schol. 18. col. 1. vers. rursus vbi. ad dire-
3 ctor. inquisito. 3. par. super delicto interrogantur, seu examinantur, vt post Ang. & Ang. Aret. & Card. Alex. quos alleg. per Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 6. vers. successiue, & sciunt omnes. vt dicit Boss. in d. tit. de
* exami. reor. in princ. Foller. in pract. crim. in verb. & si comparent ante contumac. examinentur, prout examinari, & interrogari debent, vt demonstrat Io. Mille. in pract. crim. fol. 146. num. 23. & seq. & Foller. in d. loco num. 13. & hæc practica hodie seruatur communiter, vt fa-
* cta scilicet inquisitione etiam ex officio inquisitus interrogatur, & examinatur super ea. vt ex Ang. quem alleg. dicit Socin. in c. qualiter, & quando. el ij. post nu. 649. de accusat. qui subditi quod hæc practica sibi videtur rationabilis, & conformis iuri, licet Doctor. communiter
* tendant contrarium de iure. vt ibi per eum, & per Iul. Clar. lib. 5. sent.
4 §. fin. q. 45. vers. scies autem. Quod quamprimum fieri debet, vt noxius puniatur, & innocens absoluatur, vt in l. 1. C. de custo. reo. aut vt conuictum velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna non maceret. l. fin. C. eod. & admonet Io. Mille. in pract crimin. fol. 84. de formula interrogan. reor. num. 1. & diximus inf. lib. 3. c. 3. num. 46. Et
5 eorum examen in acta per Notarium redigitur iuxta c. quoniam contra. de probatio. & tradit Io. Mille. nu. 4. d. loco. & Foller. vbi supra
6 n. 4. cum alijs, vt infra lib. 3. cap. 2. num. 79. & 90. Et vulgo examen hoc Constitutum appellant, vt dicit Iul. Clar. lib. 5. senten. §. fin. q. 45. vers.
* scias autem: & sciunt omnes, hoc examen Constitutum appellari ex eo, quod initium examinis ita incipit, videlicet. Constitutus per-
7 sonaliter N. &c. quemadmodum visitationem cadaueris visum, & repertum vulgo appellant, quia ita incipit relatio Notarij, quam facit de dicta visitatione, eam in acta redigendo, vt apud Nouel. in pract. crim. fol. 32.

Et interrogatio hæc, quæ reo fit a iudice super delicto, Examinatio
8 etiam dicitur, quæ ab examine deflectitur, quod verbum significat
9 perpendo, veluti trutina quadam expendo. Plin in epist. examina singula verba, & expende. Cicer. 2. de orato. quæ non Aurificis statera, sed quadam populari trutina examinatur. quia verò per hanc perpensionem quanti ponderis quæque sit res exquirimus, atque cognosci-

10 mus. inde fit vt pro exquirere, æstimare, cognoscere sumatur, vt in l. minor. §. 1. ff. de minor. & l. ordine. ff. ad municip. l. 1. §. 3. ff. de abige. l. 2. & 3. in prin. ff. de testi. l. 1. §. 1. ff. de quæstio. & l. 4. §. vlt. ff. de re milit.
11 Hic autem pro interrogatione accipitur examinatio, quia per interrogationem à reis, vel à testibus veritatem exquirimus, ita Petr. Vendr.
12 in addit. 1. ad repert. Inquisi. in verb. examinatio. Sed interrogare, non examinare testes, vel reos dicitur à Iureconsultis, l. 3. §. idem diuus. ff. de testi. & l. sæpe. ff. de quæstio. l. 7. ff. de testib. & in vlt. legibus. C. de quæst. & interrog. actio. quod & obseruauit Petr. Vendr. in d. loco.
13 Est autem interrogatio, seu examinatio hæc, per quam veritatem iudex exquirit, de iure diuino. vt existimant Franc. Caso. in pract. crim. tit. de tormentis. c. 6. nu. 5. & post eum Vmbert. Locat. in opere inquisitorum. in verb. interrogatio vers. 2. vt in exemplo (quo illi vtuntur) Danielis in testibus contra Susannam. Et Deus omnipotens interrogauit, Adam vbi es? vt Genes. c. 3. vt etiam interrogauit Cain, qui Abel fratrem suum occiderat, vbi est Abel frater tuus? Genes. c. 4. & Abimelech dixit ad Isach, perspicuum est, quod vxor tua sit: cur mentitus es, sororem tuam esse? Genes. c. 16. & Caiphas, & Pilatus interrogauerunt Iesum Christum Saluatorem nostrum à Scribis, & Pharisæis delatum, & accusatum, vt Matth. c. 27. Marc. c. 14. Luc. c. 23. & Ioan. c. 18.

SVMMARIVM.

1 *Interrogantur rei iuste, & quando.*
2 *Interrogari rei non debent non constito de corpore delicti, quia tunc ligata sunt manus iudicis.*
3 *Captura concedi non debet non constito de corpore delicti, nisi de fuga suspicetur.*
4 *Inquisitio specialis formari non potest, non constito de corpore delicti. Citari reus non debet, non constito de corpore delicti, ibid.*
5 *Interrogari rei non debent non præcedentibus indicijs, & quare.*
6 *Probationes sumere de domo rei prohibitum est de iure ad fisci intentionem fundandam.*
7 *Probationes sumere de domo rei est permissum ad fisci intentionem coadiuuandam.*
8 *Reus iniuste a iudice interrogatus respondere non tenetur, nec etiam respondendo dicere veritatem: secus, si iuste interrogatus est.*
9 *Iudex ex officio procedere potest in criminalib. etiam absẽte accusatore*
10 *Litis cõtestatio an necessaria sit in criminalibus, & quãdo, & quõ fiat.*
11 *Litis contestationem inducit responsio rei, quam facit ad iudicis interrogationem.*
12 *Clericus à iudice laico interrogatus, an respondere teneatur.*
13 *Reus non potest examinari, quãuis respondendo inquisitioni, negauerit.*
14 *Reus tenetur iudici respondere, etiam si de crimine non præcedit diffamatio.*

De

De iusta Reorum interrogatione. Cap. II.

ET iustè quidem Rei interrogantur, vt habetur toto tit. ff. & C. de quæstio & in not. tex. in l. diuus, ff. de custo. & exhibit. reorum, vers. sed & caput, & ibi glo in verb. de socijs, & habetur per Boll. in tractat. caus. crim. tit. de examinibus reorum, in prin. & nu. 5. & de consuetudine obseruatur, vt post Ang. in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. habetur per Ang. Aret. de Malefic. in verb. hæc est quædam inquisit. n. 54. Si tamen constat de corpore delicti, & indicia contra ipsum reum præcesserint; Nam si de corpore delicti non constaret, ligatæ sunt manus iudicis, vt reum interrogare non possit. Mars. cons. 12. nu. 34. cons. 14 nu. 15. & cons. 17. nu. 4. & diximus in Metho. process. informat. lib. 2. cap. 1. nu. 14. Quinimo nec ad capturam rei iudex progredi deberet, si de eius fuga non suspicaretur, nisi prius de corpore delicti constaret, vt per Boss. in d. tract. caus. crim. tit. de delicto in fine, & alios, quos in d. loco Method. process. informat. concessimus, licet generalis consuetudo sit, quod iudex detinet reum accusatum, licet nulla præcedant indicia, quando pœna sanguinis imponenda esset pro crimine, de quo ille imputatur, vt dicit Paul. de Castr. in consil. 328. nu. 1. lib. 2. & ita Romæ seruant iudices habita relatione alicuius exploratoris de aliquo graui delicto commisso per aliquem, vt dicit Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti cap. 53. nu. 3. vt nec ad inquisitionem specialem procedi potest, & ita nec ad citationem, nisi constet de corpore delicti, vt etiam ex pluribus diximus in d. loco. nec constito etiam de corpore delicti, ad interrogandos reos procedi de iure debet, nisi etiam præcedant indicia, vt dicit Boss in d. tit. de examine reor. nu. 6. subdens, quod ipse naturam vidit aliquem citari, vt examinaretur sine aliquibus indicijs, vel suspicionibus, nec fit, nec fieri debet: quia (vt inquit) nimis magna daretur materia iudicibus vexandi homines: & certe impossibile videtur, vt si præcedunt indicia, quod per examen reorum initium sumatur probationis ab ipsis reis, vt post Boss. animaduertimus in d. Method. process. informat. lib. 3. cap. 13. nu. 118. quando enim non procedunt indicia, curia, & fiscus videtur de domo rei, id est ex ore eius confessionem extorquendo, sumere probationem ad fundandam ipsius intentionem, quod est de iure prohibitum, l. minore, §. tormenta, ff. de quæstio. quem tex. ita intelligit Boss. in d. tit. de examinibus reor. nu. 9. quando vero præcedunt indicia, non est sumere initium probationis de domo rei, sed est interrogando reum præcedentem fisci probationem coadiuuare ex ore rei, quod licitum est l. fin. & ibi glo. & Doct. maxime Bald. C. de eden. & probat. text. in d. §. tormenta, secundum Boss. vbi supra, & iniustè, non præcedentibus scilicet indicijs, reus à iudice interrogatus respondere non tenetur, vt ita vniuersaliter dicit S. Thom. 2. q. 69. art. 2. nec ille tenetur detegere se ipsum, imo; potest verbo. obscuritate, & amph.bologia interrogātem eludere, vt late per Sot.

in tract. de ratio. detegen. vel tegen. secretum 3. memb. q. 1. 2. & 3. Prout iustè interrogatus tenetur seipsum detegere, nec iure potest verborum obscuritate, & amphibologia iudicem interrogantem eludere, vt per eundem Sot. in d. locis. & D. Alphons. in pract. crim. canon. lib. 1. c. 17. conclus. 1. & 2. cum aliis infra alleg. cap. 2. in princ. lib. 3. & diffusè post priorem huius nostræ praxis editionem rem hanc pertractat F. Michael Salon in comment. in disputationem de Iustitia in 2. 2. D. Thom. tom. 1. q. 69. art. 1. & 2.
9 Et responsio, quam reus facit ad iudicis interrogationem, litis contestationem inducit, etiam absque eo, quod pars aduersa sit præsens, & hoc etiam si procedatur ad instantiam partis; & ita seruatur in practica, vt attestatur Bar. in l. is, qui reus, nu. 4. ff. de pub. iudic. quem refert Aret. cons. 58. num. 7. & Apostil. ad Ang. de Malefic. in verb. hæc est quædam inquisitio post nu. 67. & ambos refert Iul. Clar. lib. 5. sent. c. fi.
10 q. 45. vers. & in primis. Nam in criminalibus etiam absente accusatore potest iudex ex officio procedere, & interrogare, vt dicit idem Iul. Clar. in d. loco post Bal. in l. 1. & nu. 34. C. qui accusare non poss. qui sub-
11 dit, quod ita seruat practica: tametsi, numquid in causis criminalibus necessaria sit litis constatio, varij varia dixerint: aliqui enim dixerunt, quod sic, & hanc opinionem attestatur esse communem Marian. in ca. qualiter, & quando, q. 2. 2. de accusatio. Alij vero dixerunt, quod quando proceditur ad instantiam partis, necessaria est lites contestatio: secus autem, si ex officio procedatur, & hanc dicit esse communem opin. Abb. in cap. cum dilectus. nu. 2. de purgat. cano. Blanc. autem in pract. crim. fol 6. num. 36. dicit, quod hodie de consuetudine in criminalibus lis non contestatur, sed, vt diximus, responsio rei ad iudicis interrogationem litis contestationem inducit.
Et si reus respondere noluerit, respondere cogitur pluribus modis de
12 quibus infra diximus lib. 3. cap. 1. num. 1. Et an ex eo, quod reus se clericum asserat, respondere iudici seculari iustè recuset, ponit Io. Mil. in pract. crim. fol. 94. in verb. fori præscriptione, n. 5. & 6. qui tenet, quod iudex secularis potest eum cogere ad respondendum, etiam si esset sacerdos, quia fieri potest, quod iure clericali priuetur aliquibus in casibus, & subdit, ita decisum fuisse Parisijs, & Milleium refert Foller. in pract. crim. in verb. & si comparent ante contumaciam examinentur, num. 9. qui dicit id esse notandum, & pluries vidisse seruari in Magna Curia, & in alijs tribunalibus, quod tamen detestandum esse, minimeq; seruandum censeo, nisi adsit Romani Pontificis licentia, & in casibus à iure permissis, Siue certum sit, siue dubium, reum esse clericũ. Si enim certum esset, reum esse clericum, quemadmodum is à iudice laico iudicari non potest c. cum non ab homine, c. at si clerici, cap. qualiter de iudic. c. si diligenti, & c. significasti. de foro compet. c. continua, c. placuit, c. clericum nullus, 11. q. 1. c. denique, 96. dist. c. si iudex laicus de sent. excom. in 6. Auth. statuimus, C. de episc. & cleric. Auth. vt clerici apud proprios episcop. collat. 6. Alex. cons. 8. in princ. & num. 11. vol. 1.
Gram.

Gram.vol.18.nu.7.& dec.19.& decis.61. Rolan. à Valle cons. 02. n. 34. & seqq. vol.2.& cons.41.nu.6.& seqq.vol.1.cons.25.nu.9.& seqq.vol.2. Gigas in trac.de crim.lęsę maiest. lib.1. tit. quis de crim. lęsę maiest. cognosc.pol q.1.nu.17.& seqq. Idem Foller.in pract.crim.in verb.audiantur excusatores,nu.38.& seqq.& idem Mille.in d.loco,nu.1.& seq. & alij vbique,& dicit Couar.practic.quęst. cap.31.nu.2.sub vers. Tertia conclusio, quod totus fere orbis Christianus in hanc clericorum exemptionem seculari iurisdictione propter publicam vtilitatem consensit.

Ita nec examinari, & interrogari poterit ad finem criminis indagandi; quia quemadmodum iudicando personam clerici tangere non potest, ita neque hoc sententiæ præambulum, vt ab illo eius persona tangatur, ad finem indagandi criminis exercere potest. vt not.glo.in d.c. at si clerici, de iudic.& ita latè per eam, & alia consuluit Ant.de Butr. in cons. 80. & ideo bene dicit Bal.in d. c. at si clerici. quod confessiones clericorum coram Iudice laico apud acta scribi non debent, & merito ideo subdit, reprehensione dignos esse eos iudices, & potestates terrarum, qui clericos coram se confessos ad episcopos mittunt cum actis,cum tales confessiones apud acta scripta non debēt.vt ibi per eū, quem refert, & sequitur Barba.in consil.45.in princ. vol. 2. Et in Bulla Pij V. lecta in die Cœnæ Domini anno 1568. excommunicantur, & anathematizantur omnes Magistratus, Senatores, Præsidentes, Auditores, & omnes alij Iudices quocunque nomine vocentur, ac Cancellarij, Vicecancellarij, Notarij, Scribæ, ac quicunque executores, & subexecutores, omnesque alij, qui quoquomodo se intromittunt in causis capitalibus, seu criminalibus; contra personas ecclesiasticas, non solum sententias contra illos proferendo, vel exequendo, sed etiam eas capiendo, & processando, etiam prætextu quorumcumque priuilegiorum à Sede Apostolica concessorum quibuscunq; Regibus, Ducibus, Principibus, Rebuspub. Monarchis, Ciuitatibus, & alijs quibuscunque Potentatibus quocunque nomine censeatur, quæ disponit, illis in aliquo suffragari non posse, nec debere, reuocando prædicta priuilegia per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores, & Sedem Apostolicā sub quibuscunque tenoribus, & formis; ac quouis prætextu, vel causā concessa: illaq; irrita, & nulla, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse decernendo. Cuius Bullæ meminit Franc. Viuius in suis commun. opin. 405. Iudex Laicus; qui ex ea propterea admonet seculares iudices, quod sicut ab igne caueant, vt se ingerant, ac intromittant aliquo modo in causis criminalibus clericorum, & aliarum ecclesiasticarum personarum.

Et de fide Foller. attestantis vbi supra de dicta obseruantia Magnæ Curiæ Vicariæ, & aliorū Regni tribunali indubitari potest ex eo, quod dicit Carauit.super Rit. 235.nu.19.qui attestatur, quod licet sint multi casus, in quibus de iure iudex secularis potest contra clericos procedere, & cognoscere, qui enumerantur per Cæsarem Perrinum in d.

Rit u in commentar. Cauens. & per Guliel. Bened. Stef an. Aufre. Cassan.& Marant.in locis ibi per eum relatis,& per alios etiam alibi. in Regno tamen non sunt in obseruantia, stante maxime conuentione inita inter sanctam Romanam Ecclesiam,& Regem dicti Regni,vt clerici ad secularia iudicia non trahantur, nisi pro bonis feudalibus, vt patet per c.Regni. item statuimus, quod clerici ad secularia. Vel restringenda est,quoad clericos primæ tonsuræ,& minorum ordinum,non ex eo quod iudices seculares iurisdictionem habeant in clericos, nullam enim habent,vt supra diximus,sed ex extrauaganti Clem.VII. edita per ipsum Clem. ad supplicationem Caroli V. quæ disponit; quod Clerici in minoribus ordinibus constituti non incedentes in habitu, & tonsura, & alia iuxta canonicas sanctiones non obseruantes, tamquam laici sint curiæ seculari subiecti, & a iudice seculari vsque ad vltimum supplicium puniri possint, nulla alia super hoc declaratione requisita. Quæ quidem extrauagans obseruatur in omnibus ipsius Regni partibus,præterquam in Ciuitate,& Diœcesi Neapolitana,cũ dein de a Romano Pontifice obtentũ fuerit,quod Ciuitas,& Diœcesis Neapolitana, & cleri primæ tonsuræ, minorumque ordinum in ea existentes sub tali extrauaganti non comprehenderentur. Vnde Magna Curia ipsos clericos primæ tonsuræ, & minorum ordinum remittere consueuit de Diœcesi Neapolitana ad Vicarium Neapolitanum,sed eadem Magna Curia in reliquis Regni partibus antedictam extrauagantem obseruent, nec ita remittit ipsos clericos primæ tonsuræ, & minorum ordinum ad iudices ecclesiasticos; si credimus Alberico Oliuæ, qui hæc omnia referens ita attestatur in Rit. Archiepiscopalis Ecclesiæ Neapolitanæ in Rit.37.sub nu.3 & ex eo,quẽ refert Franc.Viu.comm. opin.106.& de clericis primæ tonsuræ, & minorum ordinum habemus hodie Concil.Trident. sess.23. cap.6.de reformat. quod statuit,& ordinauit quod prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, fori priuilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum,& tonsuram deferens alicui ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruat, vel in Seminario clericorum, aut in aliqua Schola,vel Vniuersitate de licentia Episcopi versetur.In Clericis verò coniugatis mandat seruari constitutionem Bonifac. IX. de qua in cap.1. de cleric. coniug. in 6. modo hi clerici alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem ecclesiæ seruiant, vel ministrent, & clericali habitu, & tonsura vtantur, nemini, quoad hoc, priuilegio, vel consuetudine etiam immemorabili suffragante. Cuius constitutionis meminit etiam Viu. in d. comm. opin. 106. admonens clericos;ne antiquis freti Ecclesiæ constitutionibus dicti Concilij Tridentini obliuiscantur, & fori priuilegium ita amittant, & a iudice seculari iudicentur, & quoad omnes clericos habemus d. bulla Pij V. in Cœna Domini,quæ prohibet omnibus iudicibus, & magistratibus secularibus, ne contra clericos se intromittant; procedant, eosque iudicent in causis criminalibus quoquomodo, etiam sub prætextu

xtu quorumcumque priuilegiorum a Sede Apostolica concessorum, ... irrita,& nulla,ac nullius roboris,vel momēti fore & esse decernit. ...i verò dubitaretur, & controuersia ita esset, num reus sit clericus, ... quatenus clericus,an clericale priuilegium amiserit,& ita à quo iu...ice puniri possit, certè talis quæstio iurisdictionis per iudicem eccle...asticum, non etiam per secularem cognosci, & decidi debet, tex. est ...i d. ca. si iudex laicus,& ibi doct.de sent.excom. in 6.Rot,decis.3.alia ...02.de sent.excom.in no.Frāc.in c.1.col.3. de cleric.coniugat.Fulgo. ...onf. 123.col.2. Alex.conf.8.col.pen.versic.& cognoscere, an sit cleri...us lib. 1. Alex.de Neuo consil.56.nu.16.& conf.59,nu.24.& seqq.Cæ...pol.conf.crim.10,nu.6.& seq.& conf.11.n.2.& seq.Boss.in tract. caus. ...rim.tit. de foro comp.nu.151.& 155.Couar.qui de communi testatur pract.quęst.cap.33.nu.1.Iul.Clar. qui testatur de magis communi lib.5 sent. §.fin.q.36. vers.dixi clericum. & dum ita super controuersia huiusmodi iudex Ecclesiasticus cognoscit, iudex secularis supersedere debet, vt per Cæpol.Rolan.a Valle, & Couar.in locis supra citatis, & Calcan.conf.71. in princ. & ita etiam in examine supersedendum erit, quia solum interim reus detinetur, nec aliter in persona molestari potest,Calcan.in d.conf.71.in prin.& dicit Fulgos.d.conf.123.col.2.quod iudex secularis supersedere debet omni processu, donec iudex ecclesiasticus de exceptione causa cognita iudicauerit, & habetur etiam per Ant.de Butr.in d.conf.80.vbi concludit, quod iudex secularis non potest se intromittere de clerico inquirendo de delicto, neque ad finem, vt pæniteat, quia non est suus iudex, neq;ad finem, vt cognoscat veritatem delicti ad quem spectet cognoscere,& potest testibus & aliis modis inquirere non tangendo personam clerici;quinimo nec de mandato iudicis Ecclesiastici, qui vt inferior a Papa causam criminalem clerici committere non potest iudici seculari, nec eius præambulum, vt ab illo eius persona tangatur ad finem criminis indagandi; vt ibi per eum. Si ergo clerici,examinari, & interrogari non possunt a iudice seculari per ea,quæ supradicta sunt, sequitur, quod neq; etiam cogi possunt ad respondendum, & quod ita iuste respondere, recusant, quia iniustè interrogantur. per id, quod infra diximus lib.3. cap.2. num. 1. & seq. & num. 12. & seq.

13 Nec ex eo reus laicus iustè recusat respondere, quia respondendo inquisitioni iam negauerit. Nam quamuis secundum dispositionem iuris communis, si reus compareat, & neget,non sit vlterius examinandus, sed recipiuntur testes, & ad vlteriora proceditur ad perfectionem processus; vt est communis opin. Doct. vt dicit Maria. in ca. qualiter,& quando,post nu.217.q.75.in fin. hodie tamen contrarium, seruatur de consuetudine. Nam sit facta inquisitione reus compareat, & neget,nihilominus super ea interrogatur,& examinatur, & ita communiter in practica seruari attestatur idem Maria. in.loco præalleg. quem refert Iul.Clar.d.quæst.45.vers.scias autem, de quo & infra lib.3. cap.2. num.1.

Item

14 Item nec reus poterit dicere, nolle respondere, quia non præcedit diffamatio de crimine. Nam licet aliqui dixerint, quod quando nulla præcedit diffamatio de crimine, non tenetur reus respondere, vt relatum est per Doct. in d. c. qualiter & quando. el ij. & in cap. 2. de confess. & Doctores ita communiter concludunt, vt attestatur Card. Alex. in c. de accusatione. col. 37. post med. 2 q. 8. & diximus infra lib. 3. c. 2. n. 13. nihilominus indistinctè seruatur, quod reus super ipso crimine iudici respondere teneatur, vt dicit Iul. Clar. in d. vers. scias autem. Non etiam dicere poterit, nolle respondere; quia iam conclusum est in causa, & sunt publicatæ attestationes; quia iudex etiam post conclusum in causa reum accusatum interrogare potest, vt per Alex. cons. 77. n. 9. lib. 1.

SVMMARIVM.

1 *Finis Iudicis interrogantis reum.*
2 *Officium Iudicis interrogantis reum. & num. 6.*
3 *Officium considerat quid fieri, finis autem quid officio conueniat.*
4 *Medici officium est curare appositè ad sanandum. finis autem curatione sanare.*
5 *Officium oratoris quale sit.*
6 *Officium Iudicis interrogantis reum, est, debitè, & prudenter illum interrogare, finis, vt debitis interrogationibus veritas extorqueatur.*
7 *Materia artis interrogandorum reorum quæ sit.*
8 *Rei in duplici sūt genere, aliqui n volētes, aliqui inuiti veritatē dicūt.*
9 *Interrogandi reos varius est modus, secundum qualitatem reorum.*
10 *Rei qui fatentur, sunt statim interrogandi de eo, quod substantialiter probandum est.*
11 *Rei qui inuiti veritatē dicturi sūt sūma arte sunt examinandi. & n. 13.*
12 *Iudicis reos interrogantis felicitas est, extorquere quod ij noluerunt.*
14 *Reorum totum studium est, & cura, vt euadant, & non deprabendantur, nec conuincantur.*
15 *Rei longius repetita interrogatione examinandi sunt.*
16 *Prudentia maxima esse debet in Iudice reum interrogante.*

De Officio, & fine Iudicis iustè interrogantis. Cap. III.

1 Finis autem Iudicis reum interrogantis est, vt ab eo veritatem
2 extorqueat: officium vero est, vt talibus vtatur interrogationibus,
3 quibus talis cognitio veritatis delicti obtineatur. In officio enim (vt inquit Cic. lib. 1. de Inuent.) quid fieri, in fine quid officio conue-
4 niat, consideratur: sicut Medici officium dicimus esse curare appo-
5 sitè ad sanandum finem curatione sanare. Et Oratoris officium esse intelligimur id, quod facere debet. illud cuius causa facere debet, finem
6 appellabimus, vt inquit Cicer. in d. loco. Ita officium Iudicis interrogantis est debitè, & prudenter reum interrogare, finis autem, vt debitis, & prudentibus interrogationibus confessionem delicti extorqueat.

7 queat. Materiam artis eam dicimus, vt subdit Cic. in d. loco, in quo
omnis ars, facultas, quæ conficitur ex arte, versatur, vt si medicinæ
materiam dicamus morbos, ac vulnera, quòd in his omnibus medici-
na versetur: item quibus in rebus versatur ars, & facultas oratoria, eas
res materias artis Rhetoricæ nominamus. Ita etiam materiam artis
interrogandorum reorum appellabimus delictum ipsum, ac indicia,
præsumptiones, & coniecturas, quibus delinquens conuincitur, quod
8 in his rebus ars hominis versetur interrogandorum reorum. Qui in
duplici sunt genere: quidam enim manifestè tales sunt delinquentes,
& facilè, & manifestè etiam delictum fatentur; Quidam verò sunt, qui
suum delictum pandere nolunt, sed potius cautelosis, & falsis respon-
sionibus, prout possunt, abscondunt, & palliant, ita vt non nisi ab in-
9 uitis veritas delicti extorqueri possit. Variusque propterea est in-
10 terrogandi modus: qui enim delictum fatentur, diutius tenendi non
sunt: sed statim de eo, quod substantialiter probandum est, interrogandi
11 sunt: qui verò inuiti verum dicturi sunt, summis (vt supra diximus in
12 præfation. in fin.) artibus interrogantis opus est, cuius fœlicitas est
extorquere, quod ij noluerint, vt in testibus interrogandis admonet
Quint. lib. Orato. instit. c. 7. & diximus in Method. process. inform. lib 5.
c. 2. nu. 380. vers. circa interrogationes substantiales, & in reis admo-
net Direct. Inquis. par. 3. nu. 87. & ideo qui delictum fatentur, statim (vt
diximus) interrogandi sunt de omnibus, quæ substantialiter probanda
sunt; & quoniam delictum, quod fatentur, aliquibus rationibus, excu-
sationibusque defendere sæpè ij conantur à suis rationibus, & excusa-
tionibus, si falsæ sunt, & falsæ ex processu reddentur, sunt per Iudicem
13 solertem suis prudentibus interrogationibus reuocandi: non ita
quo ad alios, quos valdè difficilè examinare, & eorum delictum de-
tegere, procedendum est: sed in eorum interrogationibus, & examina-
tione multum prudenter, & sagaciter agere oportet, & ad eorum cau-
telosas, & cauillosas responsiones attendere, eorum versutias confide-
14 rando: quia totum eorum studium, & cura est, vt euadant, & non de-
prehendantur, nec conuincantur. vt admonet Direct. Inquis. de Hære-
ticis loquens. d. 3. q. 3. nu. 86. valet igitur in interrogatione plurimum
acumen, quod sine dubio ex arte non venit: natura. n. non docetur ar-
te tamen adiuuatur, vt dicit Quintil. Orat. institut lib. 6. cap. 5. longius
15 igitur interrogatione repetita interrogandi sunt; respondebunt enim
quæ nocere causæ non arbitrabuntur, & ex pluribus deinde, quæ côfes-
si erunt, eo producentur, vt quod dicere non volunt, negare non pos-
sint, vt admonet idem Quint. licet de testibus loquatur d. cap. 7. lib. 5.
Orat. instit. vt meritò dixerit Franc. Pegn. in annot. ad Direct. Inquisit.
3. par. in prin. Schol. 23. quod, vt iudex cômodè hoc suum exerceat offi-
16 cium, prudentia inter alia opus est, quæ in eo debet esse maxima, qua
de re latius inferius dicemus cap. 1. lib. 2. 3.

Finis Libri Primi.

ELA-

FLAMINII CHARTARII
I.V.C. VRBEVETANI.

THEORICAE, ET PRAXIS
Interrogandorum Reorum.

Liber Secundus.

SVMMARIVM.

1 *Praecautio omnis Iudicis reos examinantis in quibus consistat.*
2 *Iudex reũ volẽs examinare Dei opẽ apud ipsũ in auxiliũ inuocare dẽt.*
3 *Iudex à peccatis abstinere se debet, vt, quod optat, obtineat.*
4 *Iudex animae robur ab alijs negotijs ad opus aliquod agendum reuocare, & in vnum, quod proponitur, intendere debet.*
5 *Iudex quae vitare debet in vero extorquendo reo.*
Mentem alio diflectere quae faciant ibidem.
6 *Iudex excandescere non debet contra reos, quos malos putat; nec precibus calamitosorum debet illachrymari.*
7 *Iudicis constantis est reis non esse cuius animi motum vultus detegerit.*
8 *Iudex debet reis vultũ ostẽdere, terribilẽ, dũ eos interrogat, & quare.*
9 *Iudex reperta delicti veritate, in iudicando cum aliquo benignitatis temperamento procedere debet.*
10 *Iudex reos à se interrogandos in eius familiaritatẽ admittere nõ debet.*
11 *Familiaritas qualis sit, quam lex in Iudicis desiderat erga subditos.*
12 *Contemptio dignitatis nascitur ex conuersatione aequali.*
13 *Iudex quantum potest, debet reos interrogare clarè, & apertè in singulis interrogationibus singulas non plures res proponendo.*
14 *Iudex dubitas rei responsiones, & obscuras non debet admittere, sed cogere eum debet ad declarandum.*
15 *Interrogatio circumspecta esse debet erga reum, qui verba contra Iudices venustè saepe respondens.*
16 *Iudex cum reo, quem interrogat disputationem ne ineat, sed propositum semper teneat & ad institutum eum reuerti compellat.*
17 *Cautelis an liceat Iudici reum interroganti, & quibus.*
17 *Cautelis vti an liceat Iudici reum interroganti, & quibus.*
18 *Cautelae deceptoriae quauis afferant Iudicibus honorem in hoc saeculo, in alio tamen aedificant ad gehennam.*
19 *Cautelarũ genera duo sunt. Quaedam deceptoriae, & in malũ finẽ directa, & ad decipiendum apta, quae nusquam vsurpari debent. Alia sunt laudabiles, & iudiciariae pro veritate inuestiganda.*
20 *Cautela illa est laudabilis, in qua solum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat.*

Sa-

21 *Salomon qua cautela vſus fuerit ad inueſtigandum veritatem de filiatione vera à diuerſis matribus petiti infantis, & num. 46.*

22 *Cautelis pro inueſtiganda veritate an vti liceat in ſacro inquiſitionis officio. & num. 25.*

23 *Promiſſione impunitatis an liceat à reo extorquere cõfeſſionẽ. & n. 38.*

24 *Iudici vero, & bono viro, qui veritatis amantiſſimus eſſe debet, conuenit vitare, ne reum fraude illaqueet.*

26 *Inquiſitores in remittendis pœnis, & temperandis ampliorem, quàm cæteri iudices, habent facultatem.*

27 *Pœna à lege ſtatuta imponi debet.*

28 *Promiſſio impunitatis fieri reo non debet ad extorquendam confeſſionem, quando conſtare delictum non eſſe verum, vel alium deliquiſſe.*

29 *Promiſſio impunitatis ẽt facienda non eſt, quando ex circumſtantijs, & indicijs de veritate conſtare non poſſet. & reus confeſſionem reuocaret.*

30 *Promiſſione impunitatis licitè poteſt extorqueri confeſſio à reo, quando conſtat aliàs verè illum delictum commiſiſſe.*

31 *Delictum non debet remanere impunitum.*

32 *Fides in male promiſſis ſeruare non debet.*

33 *Promiſſio, quæ fit reo, impunitatis, eſt contra publicam vtilitatem.*

34 *Bannitum põt iudex decapitare, quamuis ſaluum conductũ ei dederit.*

35 *Dolos, & fraudes aduerſus delinquentes inſtrui lex permittit.*

36 *Non curamus de modo, dummodo habeamus effectum.*

37 *Torquere reos iudici licet fame, & vigilia afficere ad extorquendã veritatem.*

35 *Promiſſionem impunitatis an iudex ſeruare debeat, & quomodo.*

40 *Fides etiam inimicis præſtita ſeruanda eſt.*
Ius naturale violare non licet. ibidem.

41 *Iuramentum, & fides æquiparantur.*

42 *Iuramentum ſeruandum eſt, vbi poteſt ſine interitu ſalutis æternæ.*

43 *Fidem reo datam de impunitate, ſi fateatur, in foro conſcientiæ violare non licet.*

45 *Fidem ſeruare an iudex debet reo, quem ſub promiſſione impunitatis extraxit de Eccleſia.*

47 *Claudius Cæſar qua cautela cogit mulierem ad confitendum, quendam eſſe ſuum filium, quem ſuum eſſe filium negabat.*

48 *Carolus Magnus qua cautela coegit patrem ad confitendum delictum, & propriam culpam, cum illius etiam filius de eo imputaretur, & quis eorum commiſerit, ignoraretur.*

9 *Andr. Tiraquelli memoria lapſus.*
Carolus Secundus alter eſt à Carolo Magno primo huius nominis Imperatore, & Gallorum Rege. ibidem.

Simulationibus iudex vti non debet erga reos, quæ non ſolent in optimam partem cadere.

Reus fictè ductus ad ſupplicium fictionem ignorans, dum in iudicio animæ interrogaretur obijt, & ſimulatio malè ceſſit.

Filius, qui erat innocens. condemnatus tamen, fictè vna cum patre ad ſup-

supplicium ductis, visa morte patris, timore illico obijt.
53 *Capistranus magnus fisci patronus in ciuitate N[illegible]olis, quia simulatio, qua vti voluit erga reos, malè sibi cessit, Re[illegible]cnem S. Francisci ingressus est, & summus vir euasit.*
54 *Suggestio à Iudice interrogante reos omnino vitan[illegible] est.*
55 *Confessio per suggestionem extorta non valet.*
56 *Institutio hæredis an valeat si facta sit ad interr[illegible]gationem Notarij.*
57 *Hæredes palam à testatore ore proprio nominandi sunt.*
58 *Testamentum valet factum ad interrogationem Notarij etiam in specie interrogantis.*
59 *Nisi testator valde ab infirmitate turbatus esset.*
60 *Carcer est mala mansio, & morti æquiparatur.*
61 *Confessio à carcerato extorta metu tormentorum extorta dicitur.*
62 *Confessio in tortura dicitur extorta per suggestionem, quando reus in specie interrogatur.*
63 *Dolor in torto maior est, quam sit vtriusque manus abscissio.*
64 *Reus indicijs præcedentibus in specie interrogari potest, nec tunc confessio, quæ sequitur, dicitur extorta per suggestionem.*
65 *Iudex cauere debet, ne reo in primis, & ante omnia legat titulum criminis, testiumque depositiones.*
66 *Testi titulus legendus non est, ne lectio falsa, & praua ei repetatur: & Iudices reprehenduntur, qui secus faciunt.*
67 *Iudex interrogando reum: vel in genere, vel in specie, cauere debet, ne aliquam ei exprimat, circumstantia, aut qualitatem.*
68 *Reus in genere est interrogandus, an maleficiũ cõmiserit, in qua parte corporis, in quo loco, qua causa, quomodo & quibus armis.*
69 *Suggestio cauenda est à Iudice, tam quando reum interrogat de se ipso, quam quando de socijs.*
70 *Suggestio quando euitetur interrogando reum de socijs.*
71 *Reus interrogari potest in specie de socijs, contra quos adessent indicia.*
72 *Iudex interrogando reum non debet esse nimis molestus ea percunctans, quæ parum ad rem faciunt.*
73 *Reus delinquens, qui liberè cœpit confiteri, interrumpendus non est.*
74 *Reus quandoque ex seipso suis responsionibus ducit Iudicem in viam indagandæ veritatis.* (gens esse debet.
75 *Iudex in interrogandis, & examinandis reis valde sollicitus, & dili-Reorum cura est, occultare crimen, fingere sanctitatem, fictas emittere lachrymas, & simil. ibid.*
Et Iudex propterea prudens esse debet.
76 *Interrogari reus non debet extra id, de quo est inquisitus.*
77 *Iudex quomodo cautus esse debet, quando à reo vult confessionem extorquere, fingens scire veritatem totius facti. & num. 81.*
78 *Mendacium nullum reo per Iudicem dici debet.*
79 *Mala non sunt facienda, vt veniant bona.*
80 *Mentiri semper est illicitum.*

Punien

81 *Puniendasunt delicta, & diligentia debet adhiberi, vt veritas delicti detegatur, & seruato iuris ordine.*

83 *Iudicium est laudanda sollicitudo in inuestigandis, & coercendi sceleribus, sed magnopere detestanda est consuetudo, vt illicita quaque committant ad veritatem eruendam.*

De præcautionibus obseruandis à Iudice respectu sui ipsius.
Cap. I.

POstquam diximus de iusta Reorum interrogatione, & de fine Iudicis interrogantis, eiusq; officio, ex ordine, & de arte interrogandi reos, qua officium hoc commodissime exerceri, & ad finem perueniri possit, dicendum est. Sed non inutile erit prius aliqua in vniuersum ab interrogante obseruanda, præcauendaq. differere. præcautio
1 autem consistit in cura, & consideratione sui ipsius, rei propositæ, & personarum Reorum.

2 Cura sui ipsius consistit primum respectu personæ ipsius iudicis, deinde respectu ipsarum interrogationum. & quod attinet ad personam ipsius iudicis interrogantis, cura erit, vt primum Dei opem apud ipsum in auxilium inuocet: Vniuersa.n.ita bene gerentur, & bonum initium, melius medium, & optimus finis sequetur, vt in auth. quomod. oport. epilco. in princ. & in auth. de armis in princ. Bar. in prima con-
3 stit. ff. veteris, num. 1. Deinde, vt a peccatis animam mundam, corpus ab impuris & contaminatis actionibus quoad fieri poterit liberum ha-
4 beat, vt quod optat obtineat. Tertio, vt animæ robur ab alijs negotijs ad opus agendum reuocet, & in vnum, quod proponitur, intendat eius omnes vires. Quarto, vt in solam veritatem animum intendat suū,
5 & ita vitare etiam oportet in vero hoc extorquendo, solent alio mentem deflectere, qualia sunt; arrogantia, iactantia, immoderata libido, falsa persuasio sapientiæ, auaritia, ira, pertinacia, munera, & similia, quæ animum a sua integritate, & puritate auocant, vt alias etiam aliud tamen agentes admonuimus in dicta nostra Methodo process. informat. in præfatio. num. 203. Quinto, vt interrogando, & ita inquirendo non excandescat contra eos, quos malos putat, nec precibus calamitosorum illacrymetur, vt admonet I.C. in l. obseruandum, ff. de offic. præsid. & in l. ne quicquam. §. circa aduocatos. ff. de offic. procons. & Luc. de Pen. in l. si apparitor, col. 8. de cohorta lib. 12. & ante eum Archid. in cap. quam tamen 45. distin. Io. Igne. in l. 1. in prin. nu. 83. & in & si certus, nu. 26. ff. ad Sylla. Id enim non est constantis, & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit, vt habetur in d. iuribus, & per Doct. in d. locis, & per Io. Mille qui ita etiā iudicem admonet in pract. crim. fol. 84. nu. 5. Quamuis illis iudex vultum alias debeat ostendere terribilem, dum interrogando, & ita inquirendo veritatem exquirit, vt territi veritatē agnoscant, vt admonet Imperator in auth. de manda.

Princip.

Princip. §.talem,& ex eo tex.Io.Igne. in d.l.& si certus.d.n.27.& diximus in Method.processi. informat.in præfatio. nu. 201. licet postquam
9 veritatem iudex eruerit, in iudicando cum aliquo benignitatis temperamento procedere debeat. l. respiciendum, ff. de pœn. & ita sexto,
10 vt reos delatos, & à se interrogandos in eius familiaritatem non admittat,ex qua contemptio nascitur dignitatis, d. l.obseruandum, ff. de
11 offic. præsid. vbi I. C. docet, qualem in iudice lex desiderat familiaritatem: dicit enim familiaritatem iudicis in eo solo debere consistere, vt se facilem in adeundo præbeat, modo contemni se non patiatur: & additur, vt præsides in vlteriorem familiaritatem prouinciales non
12 admittant. Nam ex conuersatione æquali contemptio dignitatis nascitur,& admonet de hoc etiam iudicem Io.Igne.in d.l.1.in princ.n.79 & in l.3 §.eleganter, n.28.ff.eod.tit.ad Syllan. Hæc de præcautionibus respectu personæ sui ipsius iudicis obseruandis.

Respectu verò interrogationum in vniuersum primò cura erit iu-
13 dicis, vt regulam illam obseruet, quod quantum fieri potest apertè reos interroget in singulis interrogationibus, singulis non simul plures res proponendo, & ad eas attentè reos compellat respondere,nunquam patiendo vt extra propositum euagentur: ita etiam docet, & iudicem interrogantem instruit Directo.Inquisitor. d. 3. par. nu.99.in 1. cautela.& Franc.Pegn. schol.24. in additio.ad eum. Vbi etiam iudicem
14 admonet, quod si quandoque contingeret, reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias,& ancipites responsiones reddere,iubeatur eas, priusquam ad vlteriora progrediatur, declarare, ne postea super obscuris: & dubijs propositionibus nouas excogitet fraudes.& tenetur reus, ac debet simpliciter ad interrogata respondere. l. de ætat. §. quid autem,ff.de interrogat.actio.alias respondisse non videtur,quando modificatiuè respondet. l.1. §.si quis simpliciter, ff.de verb.obligat. Franc.Marc.decis.691. num. 1. tenetur enim quis super inquisitione ad omnia capitula certè, & clarè respondere, alias si obscure responderet, pro confesso haberi poterit. vt per eundem Franc. Marc. d. decis. 691. nu.2. iuxta not.per Bal.in l.certum, in prin.ff.de confess.quia obscurè respondendo pro non responso habetur. d.l. de ætate, §. nihil interest,ff.de interrog.actio. secundum Alex. in d l. de ætate, §.quid aũt. facit quod habetur in §. præterea, inst. de inut. stipulat. vbi diuersitas stipulationis viriat stipulationem, quia responsio interrogato conuenire debet. vt ibi habetur. & per Franc.Marc.in decis. 691. nu. 3. & 4. & Paul.III. Pont. Max. admonet in suo Motuproprio in fauorem pauperum, omnes examinatores, vt claris vtantur verbis ad reperiendam veritatem, non ad implicandum constituti intellectum. Et multa simul interroganda non esse,ne reus cum sycophanta Plautino in Trinummo rectè dicere possit: Multa simul rogitas, nescio quid expediam potissimum. sin vnum quicquid sigillatim, & placide percunctabere & meum nomen,& mea facta, & itinera ego faxo,scias. Admonet etiam Simanc. in prax.hæreseos, tit.27.num.2.

15 Sic

Sit & interrogatio circumspecta: quia verba contra iudices venustè is sæpe respondet, tam verbis quàm maxime è medio sumptis, vt, qui terrogatur (is autem sæpius est imperitus) intelligat, aut ne intellire se neget; quod interrogantis non leue est frigus, vt admonet Quin. lib. 5. Orat. inst. cap. 7.

Rursus admonet Franc. Pegn. in d. loco, (& altera cura erit) quod m reus interrogatur, etiam si is disputare velit, quod sæpissime lidis, & astutis contingit in crimine hæresis, ac in alijs etiam, mane dum Doctores, & similes interrogantur, nulla cum eo iudex at contentionem, sed semper ad institutum eundem reuerti compel, ne possit ille euadere: Nam si hæc obseruabuntur, raro proderunt fraudes iniquis, & delinquentibus. Prout ne subterfugia reo pro, semper iudex id in oculis habere debet, de quo quæritur, & quod t efficere, tam quando interrogat circa delictum, quàm circa indim, & reus semper suis subterfugiis responsionibus: quia si iudex profitum tenuerit, in obliuionem non ibit ob hæc subterfugia rei, nec mini debita tempora conuiciando conteret, gaudebitque, si reus terfugiat, ita de testibus tamen loquens patronum admonet Quin. c. 5. lib. 6. Orator. inst.

Quinto curabit insuper iudex, ne vtatur cautelis, quibus vti prorvidetur prohibitum: quis enim dicet, cauillationes, fallacias, & imbas, aut sophisticas interrogationes, seu argumentationes licite rpari posse ad extorquendam veritatem? quas etiam veteres ab'que i luce fugiendas docuerunt: Arist. in lib. duobus Elench. I.C. in l. cū §. si cum is, ff. de transact. vbi sapienter protulit Accurs. non deberi m aperiri malitijs. l. 2. § sed & si quis. ff. de Carbo. edict. Hinc Paul. tr. in l. si per errorem, ff. de iurisd. om. iud. & in l. edita. C. de eden. è asseruit, quòd quamuis cautelæ deceptoriæ honorem afferant icibus, & aduocatis in hoc sæculo alto tamen (inquit ille) ędiint ad gehennam. Sed duo sunt (vt aduertit Franc. Pegn. in annota. ad Direct. inquis. d. p. 3. schol. 26.) cautelarum si genera. Quædam eptoriæ sunt, & in malum finem directæ, & ad decipiendum aptæ, nusquam vsurpari debent, & has iura detestantur. Aliæ sunt lau-les, & indiciariæ pro veritate inuestiganda, in quibus non iniqui, sed ratio, iudicium, & vtilitas versatur, ad bonum finem ordina-. quanto. 63. dist. c. illa propositorum 11. q. 3. vbi etiam Gregor. illpropositorum sollicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua m ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. hæc ibi. Has autem vsure ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores non rtendos, valde est laudabile. His vsus videri potest Salomon ad intigandam veritatem de filiatione vera à diuersis matribus petiti ntis. cap. afferte, de præsump. facit tex. in cap. vtilem simulationem. q. 2. & de his intelligendum est Direct. inquis. in supra allegato lo-, secundum Franc. Pegn. in d. schol. 26. in fin. vbi nominatim do-, in sacro inquisitionis officio cautelis his laudabilius vti licere,

B quòd

quòd antea docuit Ioan. Rojas. cuius ille meminit in singul. fidei. 94. numero 5.

23 Sexto, vt rei confessionem non eruat promissione impunitatis, à qua quantum fieri potest se abstineat, atque alijs iustioribus modis studeat veritatem delictorum inuenire, quod à iudicibus faciendum esse dicit Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 55. versic. circa primum, quod antea etiam asseruit Dyn. in tract. de quæstio. quem refert Paris de Put. de synd. d. 7. in princ. in verb. tortus. licet enim in ea quæstione, an cautela de promittenda reo impunitate, si veritatem confiteatur, licite vsurpari possit, & iudex obligetur ad præstandam impunitatem, vel non obstante promissione, possit reum condemnare, quæ valde controuersa est, & dubia, de qua Archid. & Præpos. in d. c. vtilem. 22. q. 2. Ias. in l. si mora, n. 4. ff. sol. matr. Deci. & ibi Chucal. in additio. & Cagnol. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Felyn. in d. cap. afferte, de præsump. & in l. is qui, ff. de publ. iudi. Mars. in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. & in sing. 201. Boss. in tract. caus. crim. tit. de examin. reo. nu. 16. latè Franc. Viui. in commun. opin. in verb. iudex opin. 405. relatus lib. 7. Syntagmat. commun. opin. tit. 19. d. confess. nu. 80. Plac. lib. 1. delict. cap. 37. Couar. lib. 1. var. resolut. cap. 2. num. 16. Iul. Clar. d. q. 55. versic. circa primum. Ioan. Rojas, d. sing. 94. Gregor. Magalott. in tract. de saluo conductu. 2. p. vers. & ista faciunt ad illam quæstionem, Franc. Pegn. in annot. ad Director. * Inquisit. 3. p. schol. 29. per totam. in eam communiter doct. descenderint sententiam, posse iudicem hac vti cautela ad extorquendam veritatem; quoniam certum videtur, iudicibus licere exemplo Salomonis indagandæ veritatis gratia aliquid aliquando simulare. d. c. afferte. de præsumpt. vt hanc esse communem opinionem asserit Hieronym. * Chucal. apud Dec. in d. l. ea est natura, nu. 7. ff. de reg. iur. quem refert Plac. d. c. 37. lib. 1. delict. & ambos Franc. Pegn. schol. 29. col. 1. versic. quantum ad primum, & ante eum Iul. Clar. d. q. 55. vers. circa primum, & Viui. d. commun. opin. 405. Negari tamen non potest, quin hoc sit il-
24 laqueare reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præsertim vero iudici, quia veritatis amatissimus esse debet, videtur summopere vitandum, existimat Iul. Clar. in d. loco, quoniam longè aliud est fingere, seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, ac decipere, quod fit, cum promittitur impunitas, nec præstatur, & propterea alijs censet cautelis iustioribus vtendum, vt veritas habeatur, quod et censuerunt Dyn & Paris de Put. qui eum refert in d. locis, quam sententiam veram esse quoad omnia tribunalia, & omnes iudices, præter quàm quoad Tribunal Inquisitionis, censuit Franc. Pegn. in d. schol.
25 29. col. 1. vers. veruntamen in hoc tribunali credit enim optimè posse hanc cautelam vsurpari etiam statim à principio in sacro inquisitionis officio offerendo reis non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam, & gratiam si protinus veritatem fateantur. Quoniam
26 Inquisitores, in remittendis pœnis & temperandis ampliorem, quàm cæteri iudices habent potestatem, c. vt commissi de hæretic. lib. 6. Nam in

i cęteris delictis, puniendis, in quibus per leges statuta pœna est, m de illis consti terit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudi-s iudicare debent, vt late per Andr. Tiraq. in tract. de pœn. in præ-io. & in hæresis crimine, etiam si de eo constet, nec possint Inquisi-res pœna à iure taxatas penitus remittere, at possunt temperare-nes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœnæ pœ-entiales, iuxta quod optime dicit Direct. inquisit. dicta tertia par-vt promittant sibi gratiam; quam faciant, quod qua ratione sit intel-endum, clarius explicat Franc. Pegn. d. schol. 29. vers. cum vero In-isitores.

Et in omnibus quidem delictis omnino abstinendum esset a d. cau-a promissionis impunitatis, quando constaret delictum vel non es-rerum, vel alium deliquisse: nulli enim dubium est, quod ex tali con-ione hoc in casu Reus non obligatur, cum videatur potius sub spe unitatis, quam pro veritate confessum fuisse, per ea quæ not. in l. or. C. de iur. & fact. ignor. & cap. sanè, de renunciat. & in ter-is ita censuit Greg. Magalott. in d. tract. de saluo conductu, 2. par. rs. secundo casu si reus. vt etiam omnino abstinendum est, si de ve-te confessionis, quæ extorquetur, dubitari posset, cum ex circum-tijs, & indicijs de veritate constare non possit, & reus confessione ocaret. Nam neque hoc in casu confessio, quæ ita extorqueretur. fitentem obligat. secundum eundem Magalott. in d. loco, qui sub-; quod ita loquitur Imol. cons. 109. & licet malitijs malitias repel-: liceat, hoc tamen verum est, vt dicit Magalott. in d. loco, post Mo-in c. Sede Apostolica, extra. de rescript. & Bal. concl. 414. volum. 5. ando constat de malitijs, secus si de illis non constaret: tunc enim nines malitijs illaqueare non licet, vt legitur. & not. in l. item si tio. §. fin. ff. loc. & d. c. sane. de renunciat.

Et ideo, si de delicto per reum interrogandum commisso, iam per es, & per indicia indubitata constaret, ipsum scilicet reum illud mmisisse, & reus nollet confiteri, liceret quidem iudici hoc in casu d. cautela promissionis impunitatis, quia reus aliter confiteri nole-, quia cautelis vti licet ad veritatem ipsam indagandam d. c. afferte. præsump. Et quia hic dolus bonus est, & ad publicam pertinet vtili-em, vt intellecta veritate rei condemnentur, ne delicta remaneant punita. l. ita vulneratus, ff. ad l. aquil. Itē quia in male promissis fides anda non est. c. cum in malis, de reg. iur. in 6. constat autem hanc missionem de impunitate delinquentium contra publicam esse vti-em, prout dicunt præcitati Doct. in d. locis. & Boss. in d. tit. de-mini. reor. num. 16. & 18. Vnde in fortioribus terminis potest iu-Bannito dare saluum conductum, & postea illo pendente ipsum-apitare. secundum Cyn. in l. præsenti. C. de his qui ad eccle. confug. de Beluis. in §. neque autem homicidis in fin. in aut. l. de mand. prin-. & Gregor. Magalott. vbi supra, & lex permittit aduersus delin-ntes dolos, & fraudes instrui, vt delicta ipsa puniantur, vt not. in

l. 2. §. non fuit, ff. de dolo. Item quia non refert quomodo veritas habea-
36 tur, dummodo habeatur, quia non curamus de modo, dummodo habeamus effectum l. cum seruus, ff. de verb. obl. & l. 2. C. de alim. pupill. præstan. l. fin. C. quæ sub mod. Marsi. in pract. crim. §. secundo per tot. Po-
37 stremo si licet iudici reos torquere, fame, & vigilia afficere ad extorquendam veritatem toto tit. ff. & C. de quæstio. multo magis licebit etiam exquirere verbis blandis, & fictis. Quibus motus rationibus ita etiam censuit, & pro concordia opinionum hoc modo distinguendum esse arbitratur Magalot. d. 2. par. de saluo conductu, vers. verumtamen, vt arbitror, & subdit, quod ex prædictis habes veritatem, d. conclusionis, quam nouissimi (inquit ille) fortasse non inuenerunt, ex cuius sic sente ntia d. communis opin. de qua testatur Cucalon. in d. loco proce-
38 dit, quando delictum constat per testes, vel per indicia indubitata à reo esse commissum, vt hoc in casu, d. cautela promissionis impunitatis ad extorquendam veritatem vsurpari possit. Alia vero opinio contraria, quando constat delictum non esse verum, vel alium deliquisse, aut de veritate confessionis, quæ sequeretur, dubitari posset, quia ex circunstantijs, & indicijs de veritate constare non potest, & reus confessionem reuocauerit, vt minime d. cautela iudex vti debeat, & ita etiam ex sententia Magalot. vbi supra distingui potuit quoad secundam partem dictæ quæstionis, in qua duo potissimum proponuntur. Primum an liceat hac cautela veritatem indagare, de quo iam diximus: Alte-
39 rum an fidem promissam reo de impunitate & gratia, iudex debeat ei seruare. in quo cum duæ sint extremæ opiniones, vna Præposit. & Gemin. in c. si quilibet. & c. vtilem 22. q. 2. Felin. in d. c. accedens, vt lit. non contest. & in d. c. afferte de præsumpt. & Hugot. & Archid. in d. c. vtilem. Ias. in d. l. si mora, nu. 4. ff. solut. matr. & Cyn. in d. l. præsenti. C. de his, qui ad eccles. confug. & plurium aliorum, de quibus per Viui. in d. commun. opin. 405. asserentium iudicem non obstante præfata impunitatis promissione posse reum condemnare. idque pluribus rationibus iam supra relatis, & de quibus per Viui. in d. loco, & Franc. Pegn. d. schol. 29. vers. quantum ad secundum, & Magalot. vbi supra. Altera est Iac. Beluis. in practica crimin. in rub. de quæstio. Dec. Cagnol. & Cucca'o 1. in d. l. ea est natura, ff. de reg. iur. Imol. d. cons. 109 & aliorum, quos refert Viu. d. opin. 405. & Franc. Pegn. d. schol. 29. vers. Alteram sententiam, oppositum asserentium, d. promissionem penitus esse ob-
40 seruandam. Primum quoniam fides, & promissio etiam inimicis præstita semper seruanda est, cum implementum eius descendat à iure naturali, quod violare non licet. l. conuentionem. ff. de pact. vbi com-
41 muniter Doct. Rursus quia iuramentum, & fides æquiparantur, cap.
42 ad aures, de eo quod met. caus. At iuramentum semper est obseruandum, vbi potest sine interitu salutis æternæ. c. cum dilectus, de eo quod met. caus. c. si vero, de iure iur. ergo, & fides promissa. Postremo quoniã
43 Doct. qui priorem sententiam sequuntur, fatentur ingenue, in foro conscientiæ non esse licitum talem fidem violare, atque hanc senten-

tiam

in sacro Inquisitionis officio, quantum ius patitur, obseruandam dicit Franc. Pegn. d. sæpius alleg. schol. 29. d. vers. Alteram senten-in fi. poterunt hæ duæ oppositæ opiniones eadem distinctione cō-lari ex sententia Magalott. in d. loco. vt prior opinio procedat, ndo per testes, vel indicia indubitata constat, Reum sub dicta pro-sione impunitatis confessum deliquisse. poterit enim non obstan-promissione condemnari. Posterior vero, quando non constat il-deliquisse, vel constat alium deliquisse, aut de veritate confessio-lubitari posset, cum ex circunstantijs, & indicijs non possit de ve-e constare, & reus confessionem reuocauerit, condemnari non po-. Quod & censuit. Couar. d. c. 2. lib. 1. variar. resol. col. fin. dum ibi t, quod illud, quod dicitur, hanc iudicis promissionem non esse ab eruandam, cum sit, ac tendat in perniciem Reipublicæ, cuius vti-i conuenit, delicta puniri, tum demum verum est, vbi de delicto, & ine recto iuris tramite constat. vt in auth. de mand. princip. §. ne-& præter alios tradit Fortun. in l. conuentionum, col. 1. ff. de pact. uæstione illa. An iudex qui promissa impunitate criminis coe-loco sacro discedere & secum ire delinquentem, teneatur ei fidem are quod Cyn. tractat. in d. l. præsenti. C. de his qui ad eccles. confu-ribens iudicem nec debere, nec teneri hanc promissionem serua-i delinquens iure poterit ab ecclesia extrahi, & id ab alijs commu-r receptum est, vt testatur Couar. in d. iam citato loco. & ideo Ma-oci. in c. qualiter, & quando el ij nu. 974. de accusatio. reos admo-ne verbis mellifluis, & promissionibus iudicis, & officialis credat, , vt subdit, faciunt largas, & amplas promissiones, vt eruant veri-m, quas postea non obseruant. vt ibi per eum.
lijs tamen iustioribus (vt diximus) simulationibus vti poterit x, vt à reo veritatem rei apud ipsum dubiæ extorqueat. Et fane-issimum est illud Salomonis, cuius supra meminimus quod scri-r 3. Reg. cap. 3. & refertur in d. c. afferte de præsumpt. simulauit fi-lem Salomon Infantis viui diuisionem iuri naturali, & diuino con-am, non quod eam exequi vellet vir sapientissimus, sed vt verita-rei incertæ ex coniectura maternæ dilectionis, quæ esset vera il-mater, deprehenderet. Sic Claudius Cæsar matrem negantem-dam Iuuenem, qui vere eius filius erat, proprium filium esse, coe-d confessionem veritatis, indicto ei cum ipso Iuuene matrimonio, commemorat Tranquillus in Claudio cap. 15. Carolus item Ma-i, certus quod vel pater, vel filius, quos captos detinebat, quēdam disset, incertus tamen vter eorum, iussit vtrunque suspendi, & cum r, qui vere deliquerat, nullam videret redemptionis spem, fassus agnouit propriam culpam, & ita filium innocentem ab immine-pplicio liberauit, sicuti referunt Andr. Isern. in cap. 1. §. publici la-es, de pac. tenen. & eius violator. Paris de Put. in tract. syndic. in-. tortus cap. 11. Ias. in l si is qui pro emptore, nu. 172. ff. de Vsucap. . in l. cum acutissimi col. 24. C. de fideicom. & in c. 1. colum. 2. de

commod. Catell.Cort.in memorial.in verb.dolum.Andr. Tiraq. in l. si vnquam in princ num.8. C.de reuoc.donatio.Couar.d.c.2.variar.resol.
49 num. 16. qui Tiraquelli memoriæ lapsum animaduertit, quatenus ille hoc tribuit Carolo secundo, qui alter est a Carolo Magno, cui omnes alij hoc ascripserunt.Carolus etenim Magnus fuit primus eius nominis Imperator, & Gallorum Rex cum Carolus Martellus nec fuerit Rex, nec Regnum obtinuerit morte præmatura raptus, tametsi Regia facinora ediderit, vt ex Gallicis historijs fatetur Couar. in ibid.
50 Ab ijs tamen simulationibus, quæ non solent in optimam partem cedere, cauendum est, vt admonet Couar.d.c.2.lib.1.variar.resol.col.fi.
* in princ. dicens, quod Doctor. frequentissime ita admonent, vt male
51 cessit simulatio illius iudicis, qui cum quidam, qui pro grauissimo crimine præsumptionibus, & indicijs ad torturam sufficientibus satis grauatum detinebat, nonnullus graues viros inculpasset, & magnum scandalum contra eos ortum esset, incertus, an hoc verum esset, ficte iussit ipsum vltimo tradi supplicio, & mandauit familiaribus, vt ficte eum ducerent ad supplicium, & in actu ficti supplicij interrogari in iudicio animæ suæ, si verum erat quod illi, quos inculpauerat.delictum commisissent,sed ille cum esset in actu ficto vltimi supplicij, videns se velle vltimo affici supplicio, fictionem ignorans, factis interrogationibus in iudicio animæ timore mortis obijt, vt refert Paris de Puteo d.
52 tract.de synd.in d.verb.tortus. d.c.11. n.1. Vt etiam male cessit simulatio Fr. Ioan. Capistrani ordinis Minorum, qui dum esset magnus Fisci Patronus in ciuitate Neapolis, ante Religionis ingressum fingere voluit, quod non solum Patri, sed etiam filio caput amputandum erat, cum tamen filius innocens esset, & ambos ita condemnauit. Verum abscisso à ceruicibus patri capite, tantus filium timor inuasit, vt illico
53 decesserit. Quod adeo graue conscientiæ Capistrani visum est, vt statim officio renunciauerit, & Religionem Sancti Francisci ingressus fuerit, & summus vir euasit,adeo vt beatus in vniuerso illo Ordine inscribatur vt etiam refert Paris de Put. in d.loco.& Boss. ex eo in d. tit. de exam.Reor.num.4.
54 *Septimò* præcauere debet, ne ita Reos interroget, vt suggerendo illis potius fugiendi modos præbere, quam veritatem ab eis indagare videatur, & ita non in specie Reos interroget de maleficio, si maleficium ipsum commiserint.sed in genere quis id fecerit. alias enim si in specie interrogaret. & de modo, & causa potius suggerentis, quam interrogantis officio fungeretur, & ita suggerere potius, & instruere diceretur,vt ita diceret, & fateretur ad euitandum tormenta, quam ali-
55 ter. & confessio hoc modo facta, vel in actu torturæ, vel præcedentibus minis de torquendo per suggestionem iudicis,& instructionem extorta diceretur, & non valeret. Tex.est qui ita admonet in l.1.§.qui quæstionem.ff.de quæstio.& licet Tex. ille loquatur in teste, ad Reum tamen id etiam referendum est; vt per Bar. & Marsi.ibi Salic.in l.fi.& in fi.C.de accusat.Ang.de Malef. in verb.fama publica nu.118. & Brun.de quæst.
&

& tortur.1.p.q.3.nu.23.Boss.in d.tit.de exa.Reor.nu.12.Iul.Clar.lib.5. senten.§.fin.q.45.vers.debet autem Franc.Pegn. in annot. ad Directo. inquisit.3 par.schol.19. vers.id vero in primis, qui præter Iul. Cla. & 56 Franc. Pegn. post Bart.in d.§. qui quæstionem, dant optimum simile de interrogatione Notarij, quam facit testatori, infirmo. dicens ei, si vult Sempronium instituere. non enim benè ita interrogat, sed in genere, quem vult instituere dicere debet. & hoc est, quod dicit lex, quod 57 palam sunt à testatore ore proprio nominandi hæredes. l. hæredes palam. in princ. vbi glo. & Bar. C. de testa. & licet Boss. sentiat in d. loco simile hoc ad rem non facere, quinimo probare contrarium, quo-58 niam communis est conclusio Doctor. valere testamentum ad responsionem Notarij in specie interrogantis, quando testator affirmatiuè respondet, vt per Ias.in l.iubemus.C.de testam.soc.cons.92. vol.3 col. pen. cons.28.col.pen.& cons.23. col.4. & 5. vol.2. cum alijs latè congestis per Iul.Cla.lib.3.senten.§.testamentum.q.37.ex eo tamen simile optimum videtur, quia licet valeat testamentum ad responsionem No-59 tarij in specie etiam interrogantis, hoc tamen verum est, & procedit, nisi testator valde infirmitate turbatus esset. eo enim casu potius per suggestionem, quam aliter, interrogationi speciali respondere videtur, vt per Doctor.omnes, quid.commun.opin. sequuntur, & in hoc nemo dubitat, vt dicit Iul.Clar.d.quæst.37. vers.scias ergo, & sequitur idem Boss. in d.tit.de exam.Reor.nu.13. At quis carceratione satis tur-60 batus dicitur: carcer enim mala mansio est, adeo quod morti æquiparatur. secundum Bald.in cap.1.§.denique, tit.quæ fuit prin.caus.bon. 61 amic. Boss. in tract.caus.crimin. tit. de carcere, num. 1. Et hinc aliqui voluerunt, quòd confessio à carcerato extorta metu tormentorum extorta dicatur. vt videtur consuluisse Anch.cons.24.nu.4.cuius opinionem dicit esse communem Alex.cons.52. nu.3.lib.3. prout illum refert Neuizan.in Sylu.Nup.fol.12.vol.1.& licet hæc opinio neque sit communis, nec vera in confessione à Reo carcerato legitime extorta, Paris. cons.5.nu 176.vol.4.Iul.Clar.lib.3.sent.§.fin.q.64.vers.sed an forte:ne gari tamen non potest, quin carceratus sit valde turbatus, vt meritò dici possit, quod confessio per suggestionem ab eo extorta sit potius quando in specie de delicto interrogatur, non in genere, prout interrogari debet, secundum prædictos Doct. in d. locis, & ideò quando Reus in tortura in specie interrogatur, & confitetur, confessio per suggestionem extorta dicitur, quia dolore turbatus est in tortura: dolor enim in torto maior est, quàm sit vtriusque manus abscissio. §. final. auth. vt null. iudic. & ita Boss. in d. tit. de examin. Reor. num. 13 sequent.

Quando tamen iudicia præcederent, & talia essent, quòd ex illis Iudex certò sciret illum commisisse delictum, posset quidem in specie interrogare, nec confessio, quæ sequeretur, per suggestionem extorta diceretur. secundum Boss.in d.tit.de exam. Reor.num.12. Brun.d.q.3. par.de indic. & tortur.nu.25.& diximus in d. nostro Method.process. informat.

informat. lib. 4. cap. 2. num. 386. & sequenti.

65 Cauere tamen octauo debet iudex, ne reo in primis, & ante omnia legat titulum criminis, testiumque depositiones: quia forte ei lectionem & falsam, & prauam ei repetere, vt admonet Hostien. in sum. tit. de testib. & licet ibi Hostien. loquatur in teste, admonens ita iudicem,
66 ne legat titulum testi, sicuti quidam fatui iudices (inquit ille faciunt) quia fortè iam repetere ei lectionem falsam, & prauam, ad reum tamen id etiam eadem ratione referri potest.

67 Vt etiam cauere debet nono, ne vel in genere, vel in specie indicijs præcedentibus interrogando aliquam exprimat circumstantiam, aut qualitatem, ne quicquam dicat de commisso maleficio, nec in qua parte corporis percussit, ne quicquam de facto, seu dicto, pro quo reus vel interrogatur de plano, vel torquetur, ne qualitates, & circumstan-
68 tias suggerat, sed in genere interrogetur, an maleficium commiserit, & si commisit, à qua parte corporis, in quo loco, quo die, ex qua causa, quo modo, & quibus armis ita iudicem instruit Franc. Caso. in pract. crim. tit. de torment. cap. 15. post num. 1. & post eum Fran. Pegn. in annot. ad Direct. inquis. 3. par. d. schol. 19. vers. id vero vbi inquit, quod vt periculum suggestionis euitetur, cum quis de proprio delicto interrogatur, in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendum est, nullam singularem delicti circumstantiam exprimendo, licet sæpe contingat (subdit ille) necesse esse, etiam ad minima, & particularia descendere, vt reus vel conuincatur, vel crimen suum detectum agnoscat, vel si quid oblitus est recordetur, quæ prudentiæ interrogantis committuntur. ita etiam ad euitandam suggestionem doceat Foller. in pract crim. in verb. rei indurati torquentur num. 1. & Ioseph. Cumi. de sindic. cap. 21. de tortura num. 15.

Et non solum à suggestionibus prædictis iudex cauere debet, quan-
69 do reum interrogat de seipso, sed etiam, quando illum interrogat in casibus permissis de socijs, & complicibus. quia potius officium esset suggerentis, quam interrogantis, vt in specie de interrogatione reo de socijs facienda admonet Boss. in tract. caus. crim. tit. de indic. & considerat. ante tortur. nu. 148. Brun. de indic. & tortur. 3. q. 1. par. num. 23. Blanc. de indic. nu. 382. Simanc. qui alios allegat catho. instit. tit. 65. de torment. nu. 59. Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 21. vers. retenta igitur, cir-
70 ca fin. Et quomodo hoc in casu reum de socijs interrogando, & neminem nominando suggestio euitetur, docet Iacob. de Beluis. in pract. crim. tit. de quæstio. nu. 50. vers. Sextus est. inquit enim hunc in modum reum interrogandum esse, quis fuit tecum, vel an solus eras tempore commissi criminis, vel quot eratis, vel qualiter potuisti hoc facere solus sine auxilio, & qualiter fuisti ausus talia facere, vel de cuius mandato, vel procurante hoc fecisti, & quantum pro hoc faciendo habere debebas, & à quo, vel impossibile est, quod tu posses talia facere solus, vel intelleximus quod multi eratis, vel quis fuit ille, qui primo accepit, quia multi eratis, vt dicitur. dic ergo, qui erant tecum, & qualiter

fuit

fuit factum, & cum quibus. & sic subtili ingenio, neminem nominando, est veritas de socijs generaliter extorquenda arg. l.2. in princip. C.de commer. & mercato. Non autem est interrogandus in specie, vt dicendo, erat ne talis tecum, vel talis, quia hoc valde periculosum est. d.l.1. §.qui quæstio ff.de quæstio. cum alijs, vt per Iac.de Bel.in d.loco & diximus in Method.process.informat. lib.4. cap.fin. num.721.

71 Si tamen contra certos socios, & complices aliquod adesset indicium, ac specialiter inquirendum contra ipsos sufficiens, poterit reus de his etiam in specie interrogari secundum Sal.in l.fin. C. de accusat. quem sequuti sunt Boss. & Blanc. & Iul. Clar. in d. locis.

72 Decimo præ ceteris caueat iudex, ne sit interrogationibus faciendis nimis molestus, ea percunctans, quæ parum ad rem faciunt, & quæ reos ad iram possint commouere, dummodo nihil omittant eorũ, quæ ad causam, & substantiam delicti attinent. ita admonet Franc.Pegn.de Inquisitoribus loquens in d. schol.19. vers. hoc autem præ ceteris. & Simanc. in prax.hæreseos.tit.28. num.2. admonet Inquisitores, vt beneuole, blandè, & cum charitate, non aspere, vel cum terrore, ne rei metu iudicum mendacia proferant, eos admoneant, vt admonere debent, vt si quid senserint, dixerint, commiserintue impium contra fidem Catholicam & legem Euangelicam, id simpliciter, planè, ac verè fateantur.

73 Vndecimo, quod si delinquens liberè cœperit confiteri, nullatenus interrumpatur, nisi aliena fuerint à proposito quæ dicit, & parum ad causam conducant, ita etiam admonet Franc. Pegn.in d. loco. vers. quod si delinquens. Verum ergo nullatenus reum interrumpendum esse arbitror, si liberè cœperit confiteri, tametsi aliena à proposito misceat, ne fortè aliquo modo ad dicendam in omnibus veritatem remoraretur.

4 Et quandoque reus ex se ipso ita iudicem ducit in viam indagandæ veritatis, quam sequi debet, nec taliter eam interrumpere, & si in confessione ita vno cursu à reo facta aliquid ad integram rei veritatem deesse iudex cognouerit, suis deinde poterit prudentibus, aptisque interrogatorijs extorquere.

Duodecimo, vt in reis examinandis, & interrogandis valde etiam solicitus sit, & diligens, quoniam delinquentium potissima cura est occultare crimina, fingere sanctitatem, fictas interdum emittere lachrymas, quibus vel sæuissimum iudicem possit interdum permouere: cæterum non propterea succumbere debet iudex, sed semper suspicari debet, se posse deludi, & ficta esse, quæ à reis proferuntur, dum negant, præsertim cum indicia, vel testes sunt in contrarium, hæc autem præcauenda esse tunc maximè in crimine hæresis, cum rei interdum cauti fuerint, vel inquisiti, censuit Franc. Pegn. post Eymericum in annotat. ad eum in Direct. inquis. 3.par. schol.21. col.2. vers. iam in reis examinandis. & admonet Simanc.in prax.hæreseos, tit.27.nu.4. Inquisitores, vt non solum in initio causæ, & actorum, sed in tota etiam causa,

sa, vbicunque expedire videtur, multis prudentibus interrogationibus vtantur.

76 Decimotertio, vt dum reos interrogat, non interroget eos extra id, de quo sunt inquisiti, vel delati, nisi ipsi rei dum confitentur ad alia etiã interroganda occasionem dederint, quod frequentissimè contingit: tunc enim si ea non sunt prorsus inepta, & ad causam cõducant, etiam interroganda sunt, quod præcipuum esse documentum ab inquisitoribus obseruandum, d. Fran. Pegn. d. schol. 19. col. 3. vers. & sic prudens.

77 Decimoquartò ad inducendum reum ad dicendum veritatem potest illi iudex innuere, quòd iam scit eius factum, & taliter ita loqui, vt reus quasi credat omnia iam scire iudicem, & non semel visum fuit hac cautela reos confessos esse proprium delictum, sed præcauere debet, ne reo dicat se iam scire eius factum, si non scit: quoniam si nesciret, & se scire diceret, peccaret, quod nullo modo fieri debet, etiam si inde veritas detegenda speretur. secundum Franc. Pegn. in annot. ad Director. inquisit. 3. p. schol. 27. in fin. qui ponderat, quod propterea Eymericus in d. eius Direct. inquisit. 3. p. in tit. de cautel. inquis. fol. 291 nu. 100. non dicit, quod Inquisitor ita reo dicat, se scire videlicet eius factum, sed dicit, quòd Inquisitor debet sibi innuere, se scire factum eius. cautè enim potest Inquisitor ita loqui, vt reus quasi credat omnia iam scire Inquisitorem, & hoc licitum est, & valde etiam accommodatum. sed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus est, & ta-
78 li moderatione, vt mendacium vllum nunquam dicatur: neque enim
79 facienda sunt mala, vt veniant bona. c. vndecunque 56. distinct. cap. relegantes 23. & c. neque enim 14. q. 15. Roman. c. 3. Nau. in Manual.
80 Confesso. cap. 18. post num. 8. Mentiri autem semper est illicitum, vt per Franc. Pegn. de schol. 27. in fin. verb. & constat ex tradicis per Nauar. d. c. 18. & Sot. de iustit. & iur lib. 5. q. 7. art. 4. Io. de Turrecrem. in d. c. ne quis 22. q. 2. prout etiam ad hanc cautelam exercendam ideo pru-
81 dentia opus est, & tali etiam moderatione, quod iudex non ita descendat ad speciem, dicendo se scire negocium, quod reus cognoscat, quod ipse iudex ignorat, ideo in genere stare debet, dicendo bene scitur vbi fuisti, & cum quo, & quo tempore, & quid fecisti, & dixisti, & tangat sibi aliquod certum quod scit ita esse, de alijs autem in genere loquatur, ita iudicem instituit Eymeric. in Direct. inquisit. 3. par. tit. de cautelis inquisit. decem contra hæreticorum cauillationes, & fraudes, num. 102. in fin. fol. 291. & nisi hac prudentia, & moderatione iudex dicta cautela vteretur, & ideo reus cognosceret, quod ipse iudex factum ignorat, virtute dictæ cautelæ frustraretur, neque enim reus propterea fateretur; prout fateretur, si iudicem scire factum cognosceret, vt non semel docuit experientia rerum omnium magistra.

82 Et illud tandem est animaduertendum, punienda quidem esse delicta, coercendo malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis, & sceleratis iudices extrahant: & seruato iuris ordine, id esse faciendum nec committendum, quicquam, quod æquitas,

is, & iustitia non admittat. Quamobrem ex prædictis cautelis eas intum in praxi vsurpare licet, quæ sine vlla mendacij, aut iniquitatis ecie possunt ad vsum reuocari: ita prudenter admonet animaduerten um esse Franc. Pegn. schol. 30. ad 3. par. Direct. inquisit. & subdit etiam uod est equidem laudanda iudicum quorundam sollicitudo in inuesti ndis, & coercendis sceleribus, sed magnopere vituperanda, & deflanda consuetudo, vt illicita quæque committant ad veritatem uendam.

S V M M A R I V M.

Iudex reos interrogaturus debet habere notitiam delictorum, & eorum natura, substantia, & qualitatum, & circunstantiarũ. & n. 7.
Iudex reos interrogaturus debet habere notitiã morũ, & vita reorũ.
Item & indiciorum quibus reus est irretitus.
In examine reorum tria potissimum à Iudice attendenda sunt, quæ hic enarrantur.
Prudentia in Iudice reos examinante debet esse maxima.
Iudex Hæreticos examinaturus debet habere peritiam dogmatum, sectarum, & errorum vitæ, & morum hæreticorum.
Iudicis officiũ interrogantis reos est, vt totã causam familiariter norit.
Delictorum natura, substantia, & qualitas, quæ sit remissiuè.
Interrogandi modus sumitur ex accusantium, vel denunciantium, & testium dictis & nu. 13.
Iudex studere debet omnibus modis detegere veritatem delictorum.
Ars interrogandorum reorum varianda est, quia variant animi.
Hæreticorum errores circa quæ antiquitus versabantur, & circa quę bis nostris temporibus.
Responsionibus vltimis reorum quibus modis occurri possit, remissiuè.
Iudex diligentius se habere debet in causis arduis, quam in leuibus.
Periculum maius vertitur circa maiora.
Vbi maius est periculum, cautiùs est agendum.
Rei interrogandi non sunt super eo, quod est iuris, sed super eo, quod est facti, super quo respondere illi debent.
Iudex examen dimittere non debet, donec reus veritatem dixerit, quando illam reus dicere incepit.
Iudex reum respondentem interrumpere non debet.
Iudex in quocautus esse debet, quando reus fatetur, ne forte illum innocentem damnet.

De præcautionibus respectu rei propositæ obseruandis.
Cap. II.

CVra rei propositæ versatur primum, vt peritiam, & notitiam non mediocrem iudex habeat delictorum, de quibus ageretur, Natu-

ræ, substantiæ, & qualitatis, & circumstantiarum omnium. Deinde
2 vt vitæ, & morum ipsorum delatorum eam, quam poterit, peritiam ha-
3 beat. Tertio vt sciat, quibus rei ex denunciationibus, & accusatio-
nibus deferentium testiumque depositionibus, & attestationibus sint
4 irretiti indicijs, suspicionibus, & præsumptionibus. Nam circa modum
examinandi, seu interrogandi reos hæc vtiliter aduertenda sunt. Pri-
mum quomodo, & qualiter, & de quibus iudex eos interrogabit: Alte-
rum est, quæ, & qualia in responsionibus reorum iudex attendet, & con-
siderabit: Tertium est, quomodo, & qualiter responsionibus vulpinis,
& cautelosis reorum iudex obuiabit, & tria hæc aduertenda esse in cri-
mine hæresis admonet Direct. inquis. 3.p. num. 8. quæ ad cætera etiam
crimina referenda sunt. At vniuersa hæc præcepta duo potissimum re-
5 quirunt, vt commode à iudice exerceantur. Primum est prudentia,
quæ in iudice debet esse maxima, de qua iam diximus in præcedenti-
6 bus capitibus. Alterum est peritia, & notitia non mediocris, vt in cri-
mine hæresis dogmatum, sectarum, errorum, vitæ, & morum ipsorum hę
7 reticorum tam veterum, quàm recentiorum; in alijs verò delictis, &
criminibus morum item, & vitæ ipsorum reorum, ipsorum delictorum
naturæ, substantiæ, qualitatum, ac circumstantiarum omnium & ex pro-
cessu resultantium indiciorum: sine his enim firmè impossibile est iu-
dicem rectè suo munere fungi posse, vt admonet Franc. Pegn. in annot.
8 ad Direct. inq. d. 3. par. schol. 23. in princip. Et primum quidem est in
hac parte verè officium iudicis interrogantis, vt totam causam fami-
liariter ita norit, vt docet Quintil. lib. 4 Orato. instit. c. 7. Ea res (sub-
dit ille, & verè quidem) suggeret materiam interrogationi, & veluti te-
la ad manum subministrabit; eademq; docebit ad quæ iudicis animus
9 interrogatione sit præparandus. Quæ autem sit quorumlibet delicto-
rum natura, substantia, qualitas, & circumstantia, & quæ quorumlibet
delictorum sint indicia, satis superq; docuimus in nostra Method. pro-
cess. inform. lib. 3, & 4. & per totum, ad eam igitur te relego.

10 Cura ergo erit circa rem propositam prudentis, & industrij iudicis,
occasionem, & modum accipere interrogandi reos ex accusantium, vel
denunciantium dictis, ex testium attestationibus semper consideran-
11 do diligenter indicia, quibus rei sunt irretiti, de quibus diligenter
examinandi, & interrogandi sunt multis, ac prudentibus interrogatio-
nibus iuxta varietatem, & qualitatem indiciorum, ac delictorum, ita
vt omnibus modis veritatem inuenire, et detegere studeat, quod iam
præmonuisse videri potest Diuus August. lib. de vera, & ficta pœniten-
tia cap. 10. relatus in cap. 1. §. iudiciaria autem, de pœniten. lib. 6. ita. n.
„ ait: Diligens igitur Inquisitor, & subtilis inuestigator sapienter, & qua-
„ si astutè interroget à peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundia
„ velit occultare. cognito itaque crimine varietates eius non dubitet in-
„ uestigare, & locum, & tempus, & cætera. hactenus August. cuius aucto-
ritate ita etiam præmonuit Franc. Pegn. in d. schol. 23. ad 3. p. Director.
inquis. col 2. vers. sed nec ad omnes, vbi & illud eodem spectare dicit

non

minus eleganter, quam prudenter dictum.
Sed quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali species, mille salutis erunt.
Et eodem modo ad detegendos Hæreticos, vt hoc nostro sæculo heranos, Caluinistas, & cæteros cuiuslibet sectæ, cuius errores, ri-, & loquendi modos, ac phrasim genuinam debent fidei iudices in-igere, & occasionem, & modum interrogandi reos sumere inquisi-debet ex denunciationibus, & accusationibus deferentium, & ex um attestationibus, vt cuius sectæ sit deprehendat, vt docuit Di-.inquisit. de hæresib. & erroribus sui temporis; loquens vbi supra, icut circa Eymerici tempora errores de Christi, & Apostolorum pertate, ac visione beatorum, & alij plures circu nferebantur, ita c sepultis, & extinctis illis, Romani Pontificis diuina potestas; San-um merita, indulgentiarum thesauri, Sacramentorum virtus, bo-um operum merita, sacrarum religionum instituta, & alia eius ge-s sexcenta passim negantur, vt per Franc. Pegn. in d. loco, quibus in-igandis, & detegendis is modus inter alios, de quibus diximus, & uri sumus, deseruit. Hæc de quibus iudex in re proposita reos in-ogabit.
Quæ autem, & qualia in responsionibus reorum in re proposita iu-debeat attendere, & considerare, quod est secundum in examine cir-em propositam attendendum; & quomodo, & qualiter responsioni-vulpinis, & cautelosis hæreticorum, aliorumvè iudex obuiare pos-quod est tertium in examine obseruandum, dicemus infra c. 2. lib. 2. uta etiam erit prudentis iudicis, diligentius in arduis, & grauibus is, quam in leuibus, & vilibus causis criminalibus reos examinare, a circa maiora maius versatur periculum cap. quiescamus, 42. dist. . §. 3. ff. de Carb. edict. & ideo cautius agendum est, cap. vbi pe-lum, de elect. in 6. cum simul. ita admonet de teste tamen loquens cu. in titul de teste, §. nunc tract. tandem, post num. 9. vers. item gentius in arduis.
t reos non interroget super his, quæ sunt iuris. non enim super nterrogati debent, nec interrogati respondere tenentur. Vnde non rrogatur, an occiderint, an venenauerint talem, sed super facto, an ercusserint, vulnerauerint, vel an aliquid, & quid dederint, quod de-tus sumpsit, vt post Signo. quem alleg. admonet Clar. lib. 5. sent. §. fi. . vers. debet autem, & Caso. loquens de veneno in pract. crimin. in nissis, cap. 3. num. 13. & de vtroque Alex. cons. 115. num. 2. & seq. . & diximus in Method. process. inform. lib. 2. cap. 2. num. 119.
Nec ita etiam interrogari debent, nec rei respondere tenentur, an culpabiles, sed super facto interrogari, & respondere debent, an sci-, fecerint, vel non fecerint; quia discernere, an sint culpabiles, vel ad iudicem spectat. vt not. Bar. in l. 1. §. accusationem in fi. per tex. Turpil. & Bar. in cons. 115. super eo, quod quæritur verum potestas. n decisionem vt veram, & notabilem sequitur etiam Bal. in l. 1. C. vt lit.

lit.contest.& in auth.contra qui propriam. C.de non num.pecun.n.10. Soc.in c.qualiter,& quando el ij,n.1023.art.11.q.88.Boss.in trac.caus. crim.ti.de respons.a reo facien.n.17.Alex.d.cons.115.n.3.lib.3.& diximus d.c.2.n.119.lib.2.Method.process.inform.& ideo discretus iudex responsionem prædictam scilicet non esse culpabilem admittere non debet,quia talis responsio iuris est,& non facti, & est obscura:quia criminis innocentiam non declarat. Nam quis potest dici innocens multis modis, vel quia non fecit, vel quia si fecit,facere licuit,& ideo talis responsio æquiuoca est,& iudicem non instruit. ita Bal.in d.auth. contra qui propriam, num.10. C.de non numer. pecun. & postea Socc.in d.c.qualiter, & quando,d.num.1023. si tamen iudex dictam responsionem admitteret, valeret processus, & litis contestatio tanquam generalis,nec propterea reus contumax in respondendo diceretur.vt subdit Bal.in d.auth.contra qui propriam,d.num.10.& Socc. in d.c.qualiter, & quando, num.1024. vbi etiam ad hoc allegat Gand.

20 Et caueat etiam iudex, ne si videat reum incipere dicere veritatem, vllo modo examen dimittat,sed cõtinuet quantũ poterit,& instet,quousq;ille dixerit veritatem saltẽ quo ad principalia.nec curet prandium, vel cœnam dimittere, seu prorogare: frequentius.n.repertum est, quod interruptis ita confessionibus reorum,qui iam inceperũt dicere veritatem,redeunt ad vomitum,& veritatem,quã aperire inceperant,habito consilio deteriori,non amplius dicũt.ita admonet Dir.inqui.3.p.n.108.

21 in decima cautela. Et maxime obseruet,vt postquam suam fecit interrogationem, sinat reum respondentem suas partes agere, nec illum interrumpat,donec respondeat:remoraretur.n.dum interruptione consilium capit ad dicendam veritatem.& si aliquid ex eis, quæ à iudice fuerunt in interrogatione proposita, negauerit reus, alio illud argumento

22 ab eo extorquere conetur. Et si reus fatebitur delictum,vt homicidiũ, ne forte innocentem damnari contingat.quia metu tormentorum confessus fuerit,debet iudex cautus ab eo perquirere,quibus armis vulnerauerit, & vnde dicta arma habuerit,vbi posuerit, vel habeat,& deinde mittere debet pro dictis armis.& ita videre,an verisimile sit, quod cum d.armis homicidium commissum fuerit, sciscitando, & perquirendo à medicis, & ab alijs, qui vulneratum curanerunt, vel interfectum viderunt. ita admonet iudicem,vt sit ita cautus,Soc.in d.c.qualiter,& quãdo,post nu.1102.vbi etiam admonet iudicem,ne reum,qui de furto inquireretur,innocentem damnet,si fateretur, vt ab eo perquirat, vbi à quo,quam rem,quo tempore furatus fuit. quid de re, quam furatus est, fecerit, ita .n. perquirendo, non facile contingere potest, vt innocens condemnetur.vt ibi per eum,qui vt in homicidio, vulnere, & furto, ita etiam in cæteris delictis faciendum esse generaliter iudicem admonet, secundum varias delictorum contingentias,ibi nu.1104. qua de re latè nos in Method.process.inform.lib.2.c.1. nu.46.& alijs plurib. seqq.

SVMMARIVM.

1 *Rei,qui sũt personæ graues,an diligentius quã leues examinari debeant &*

r cum decenti decore.

s,qui sũt simplices,& rustici,simplici interrogatione examinãdi sũt;

i disciplinis imbuti qualiter interrogandi.

i pertinaces diligentius, quàm alij sunt examinandi.

i pertinaces,& suspecti interrogandi sunt, etiam interrogationibus

l rem non pertinentibus.

us,vt etiam testis, a iudice noscendum est num timidus, num ambi-

osus, num prudens, num constans, num infamis.

terrogare iudex dẽt nõ aspere probos,& verecũdos,id.n.sæpe proficit

itigatur sæpe reus modestia interrogantis, qui aduersus insectantem

ugnasset.

De præcautionibus respectu personarum reorum obseruandis. Cap. III.

Ersonarum reorum obseruatio versatur in consideratione,num sint graues,vt tunc nõ solum diligenter examinentur,sed ẽt cũ decenti ore,vt de testibus grauibus dixit Specul.in tit.de teste. §.nunc tra-ıdum post n.9.vers.itẽ diligentius.Num leues,simplices,vel rusticę, ıarum eruditæ,vt nunc simplici interrogatione cum ratione quadam ıatura deprompta fiat satis, nec ita diligentius, ac alij examinandi t.vt etiam de testibus loquens dixit Specul.in d.loco,& diximus in thod.process.inform.lib.4.c.fi.n.355.vers. sed tamen diligenter. Nũ tæ,& disciplinis imbutæ, vt tunc locis etiam topicis,& argumentis processu sumptis ornamentum sumat interrogatio: Num pertinaces lias satis suspectæ, quia pluribus tunc verbis, & interrogationibus ex vti debet,qui ita diligentius tunc eos, quam alios interrogare, & minare debet,quinimò illos verbis capere,& inuoluere, & interci-e licet in interrogationibus,& super circunstantijs etiam non solum ıctũ,de quo quæreretur,pertinentibus,sed etiã in quibus substantia minime consistit,vt an starent, vel sederent, & de qualitate vestium orum,an tempus esset nubilosum,vel serenum,& de similibus secun-n facti contingentiam,& qualitatem indiciorũ, prout testes suspecti Interrogari possunt. vt per Specul.in d.tit.de test.§.iam de interro-orijs,vers.& not.Azor.in sum.C.de testi.col.pen.Bal.in l.fin.in fin.& Salyc.C.de test.& in l.2.§.editiones,2.not.ff.de eden.Alex.cons.153 .3.in fi.& cons.seq.nu.7.vol.5.Dec.cons.448.nu.27.& in l.ea est na-a,n.5.vbi Cagnol.ff.de reg.iur.Natt.cons.537.nu.24.vol.3.cum alijs nos congestis in d.lib.4.Method.process.inform.c.fi.n.19.& admo-Quin d.c.7.lib.5.Orat.instit.de testib. loquens(quod & ad reos fa-est accommodatum) nascendum esse testem,& ita etiam reum; nam midus terreri potest; si iracundus,concitari; ambitiosus inflari; pru-ıs vero constans,infamia criminis destruendus. Probos quosdam,& ecundos non aspere incessere profuit; nam sæpe qui aduersus inse-ntem pugnasset, modestia mitigatur, vt etiam admonet Quint. in oco iam de arte interrogandorum reorum dicendum est.

Finis Libri Secundi.

FLAMI.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI.

THEORICAE, ET PRAXIS Interrogandorum Reorum.

Liber Tertius.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in interrogatione reorum laborare debet circa debitas interrogationes.*

2 *Interrogationum reorum quadā sunt substantiales, quadā coharentiales, quadam ad cautelam, & quadam inutiles, & qua ista sint.*

3 *Quaritur in omnibus, aut quomodo aut per quem facta sunt.*

4 *Reus suspectus interrogari debet vbi fuit, & cum quibus comedit tempore commissi delicti.*
Mendacium facit indicium ibid. & nu. 7.

5 *Reus interrogari debet, an habuerit conuersationem cum illis, qui forte fuerunt participes in delicto.*
Suspicio oritur ex conuersatione ibid.

6 *Reus interrogari debet vbi, & in quibus locis solitus erat conuersari*
Conuersatio mala est mala operationis indicium ibid.

7 *Reus examinandus est sigillatim super quilibet indicio.*

8 *Reus interrogandus est de omnibus illis, in quibus tergiuersari, & curiam eludere inquirentem poterit.*

9 *Iudex interrogando reum, non debet per multiplicia interrogatoria tollere defensiones, quas veras esse cognouerit.*

10 *Interrogationes reis facienda sunt seruato certo quodam ordine.*

11 *Exercitus turbati ipsi sunt impedimento.*

12 *Constituta, & examina reorum sine ordine tumultuantur, & fine re- (ctore fluitant.*

13 *Iudex quo quidque ex indicijs loco interrogari expediat, ordinare debet, deinde, vt interrogationes ipsa in ordinem digerantur.*

14 *Reus in grauibus, non est de omnibus in vno constituto interrogandus, sed in pluribus.*

15 *Rex pluribus, & diuersis vicibus interrogadus est.*

16 *Interrogationes reo facienda multiplicanda sunt, etiam circa eosdem articulos, & quando.*

17 *Interrogationes omnes reo facienda in hac duo patiūtur res, et personas.*

18 *Cōstituti, et examinis reorū initiū sumūt aliqui à qualitate persona rei.*

19 Perso-

19 *Personis quot accidant.*
20 *Filij similes sunt parentibus.*
21 *Mores proprij gentibus sunt.*
22 *Ciuitatum Leges & instituta, & opiniones differentiam habent.*
23 *Latrocinium facilius in viro, veneficium in fœmina credendum est.*
24 *Aetatis ratio habenda est, quia aliud alijs annis magis conuenit.*
25 *Educatus & institutus vbi quis sit, maxime refert.*
26 *Libidinis species frequenter in argumentum ducitur.*
27 *Credi id non debet in diuite, ac paupere, propinquis, amicis, clientibus abundante; ac his omnibus destituto.*
28 *Conditio personæ inspicienda est, vt an clarus, vel obscurus quis sit, an magistratus, an priuatus, an ciuis, an peregrinus.*
29 *Auaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, seueritas afferunt fidem frequenter, aut detrahunt.*
30 *Victus inspicitur, an luxuriosus, an frugi, an sordidus.*
31 *Studia quoque personarum intuenda sunt, an rusticus, an negociator, miles, nauigator, medicus.*
32 *Ante acta, dictaque spectanda sunt.*
Præsentia ex preteritis æstimantur.
Ira, pauor animi est temporarius motus.
Consilia præsentis, & præteriti, & futuri tẽporis etiã personis accidũt.
Nomen in argumentum raro cadit; nisi cum ex causa datum est: aut & ipsum alicuius cogitationem attulit causam.
Reus interrogandus est de eius genere patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, & de alijs quæ personæ accidunt.
Constituti prima pars continere solet communiores interrogationes de qualitate personæ ipsius rei.
Quod potissimum in crimine hæresis obseruandum est.
Educatus in locis suspectis de hæresi labe hæresis creditur infectus ibid.
Interrogatorium primum quod esse soleat in constituto reorum.
Interrogationes reo faciendæ in initio examinis quales esse debeant post primum interrogatorium.
Interrogationes reo faciendæ primo esse debent secundum aliquos circa aliquid firmum, summo firmissimum, imbecilliora medio.
Reus in initio monendus est, summo impellendus.
Reum aliqui interrogant ad potentissima ab infirmissimis deueniendo.
Reum aliqui interrogant eo ordine, vt facti seriem sequantur vel collectam ex processu, vel excogitatam.
Analogia constitutorum qualis esse debeat.
Reorum pars est, quæ facile delictum fatetur, pars quæ nolit.
Rei, qui facile fatentur, qualiter interrogandi sunt.
Rei qui inuiti veritatem dicturi sunt, summa arte interrogandi sunt.
Rei qui inuiti veritatem sunt dicturi, circuitu aliquo longius sic repetita interrogatione examinandi sunt.
Singula quæ non prosunt, multa iuuant.

52 Rei in duplici sunt genere, aliqui enim banniti, & condemnati, aliqui inquisiti tantum.

53 Banniti, & condemnati qualiter interrogandi sunt, quo ordine, & arth remissiue.

54 Rei argumentis conuinci debent, vt voce etiã propria scelus cõfiteatur.

55 Iudicis reum interrogantis præcipuũ instrumentũ est argumentatio.

56 Consequentia quæ dicatur.

57 Antecedens quid.

58 Consequens quid.

59 Ars interrogandorum reorum quæ sit, & quomodo ita fiant interrogationes longius repetita percunctatione.

60 Falsitatis habet imaginem quod est inuerisimile.

61 Antecedens si est necessarium, consequens etiam erit necessarium.

62 Testamentum de falso suspectum est, in quo inextraneos, facta est hæreditatis distributio, cum in primo in suos.

63 Testamentum de falso est suspectum, quando testator sorores habebat, & in testamento extranei prælati sunt.

64 Testamentum arguitur falsum in quo venientes ab intestato exclusi sunt.

65 Formula interrogandorum reorum ad deprehendendum, an inter hæredes institutos, & testatorem benemerita intercesserint.

66 Mendaciũ suspectũ reũ facit, & iunctũ aliis satis est ad torquendum.

67 Falsitatis suspicio inducitur ex qualitate personæ, vel Not. vel testantis.

68 Confessio, esse scilicet malæ conditionis, veluti incerta, & obscura tamquam generalis curiam non releuat.

69 Testis non probat, quem esse malæ conditionis, & famæ, nisi exprimat in specie causas, cur ille sit malæ famæ.

70 Formula interrogandorum reorum ad deprehendendum, an reus sit solitus falsitates committere, vel falsis uti instrumentis.

71 Formula interrogandorum reorum contra reum de homicidio imputatum ex minis ob inimicitiam ex lite ortam, & num. 93.

72 Minæ an faciant indicium ad delictum sequutum. & seq.

74 Formula interrogand. reorum in homicidio, per Pet. Fol. ex inimicitia.

75 Iudex reo examinato, debet statim examinare illos quos reus nominauerit, vt de mendacio illum conuincat si mendacium dixit.

Formula interrogandorum reorum super loco delicti. ibid.

76 Reus facile ea fatetur, quæ sibi nocere non arbitratur.

77 Interrogatio vna ex altera deducenda est, vt etiam responsio vna ex altero recta sit deductio.

78 Argumẽtationis vitiũ, vel rectitudo non tã cõsistit in veritate vel falsitate propositionis quã in recta, vel nõ recta vnius ex altera deductione.

79 Iudex an reum argumentis inuoluere possit.

80 Interrogandi modus affirmatiuam, quam iudex vult retorquere, sub interrogatione comprehendendo.

81 Sed in notoriis tantum practica hæc interrogandi reum obseruanda est.

82 Probatio per testes est inartificialis.

Testes cum reo negante confrontandi sunt, vt acrius visis, & auditis testibus vrgeatur.
Testes per confrontationes cum reo dicuntur recepti parte citata, nec alia repetitione opus est.
Testes reo negante debent examinari parte citata.
Torturæ subÿci reus non potest testibus non examinatis parte citata.
Testes recepti ante litem contestatam fidem non faciunt.
Testium confrontatio quando facienda est.
Processus non corruit, licet testium confrontatio omittatur.
Testium confrontatio, an in crimine hæresis facienda sit.
Testium publicatio fieri non debet in crimine hæresis, & nu 98.
Testium confrontatio in crimine hæresis fieri potest; quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo.
Testes, vt confrontentur cum reo, cogi, & compelli possunt, quemadmodum cogi possent, vt examinentur.
Testes de falso suspecti sunt, qui recusant coram reo confrontari.
In testium cõfrontatione cũ reo quæ à iudice præcauenda sunt & n. 67.
5 *Testes diuersi in tempore & loco de falso suspecti sunt.*
7 *Testiũ cõfrontatio non nisi recognita facienda est contra Dominũ, Patrẽ, & similem, quibus reuerentia debetur, vel quorũ timetur potentia.*
9 *Testium nominum publicatio fieri non debet ob potentiam reorum, etiam extra causam hæresis.*
00 *Testium nomina confusa, & separata à dictis testium ad potentiam reorum danda sunt, & quare.*
01 *Senatus Mediolanensis semel iussit, vt nomina testium in causa homicidÿ non ederentur, nisi arbitrio iudicis.*

De arte interrogandorum Reorum. Cap. I.

1 IN interrogatione ipsa Reorum debet iudex laborare circa
2 debitas interrogationes, quarum quædam sunt substã- tiales, quæ sunt de eo, quod est substantialiter probãdum, & à reo substantialiter extorquendum: quædam coherentiales, quæ consistunt in loco, & tempore, & contestibus, quædam sunt ad cautelam: quædam sunt inutiles, quæ nihil conferunt, ita Bal. in l. testium, n. 11. vers. venio ad testium. C. de testi. & quæ sunt ad cautelam, & inutiles, aliàs debita tamen sunt quoad suspectos, vt su-
3 pra diximus lib. proximo c. 3. Et in omnibus delictis, quæ committuntur, quæritur, an facta sint à reo, deinde aut quare, aut vbi, aut quando, aut quomodo, aut per quæ facta sunt, vt omnia hæc in omnibus, quæ fiunt, quærenda esse dicit Quint. lib. 5. Orato. instit. c. 10. & satis constat ex formula constituti, quam ponit Nouel in pract. cri. fol. 28. & in alÿs positis per Mille. in pract. crim. fol. 83. 88. 91. 93. 96. 98. in quibus omnia hæc sunt, & de his omnibus quæritur, & tradit Bartol. in l. fin. ff.
4 de quæstio. quatenus ibi admonet iudicem, quod reum suspectum

interroget, vbi fuit, & cum quibus comedit tempore commissi delicti, quoniam si in mendacio desuper deprehenderetur, oritur contra eum indicium, vt per eum ibi. & post eum admonet Fran. Caso. in pract. crim tract. 2. c. 4. in fin. & diximus in Method. process. informat. lib. 3.
5 cap 8. num. 41. vt etiam interrogari debet an habuerit conuersationem cum illis, qui forte fuerunt participes in delicto, cum ratione conuersationis huiusmodi reus reddatur etiam suspectus, vt reum ita interrogandum esse in specie admonet Foller. in d. verb. & si comparent ante
6 te contumac. examinentur. n. 7. qui dicit ibi num. 14. bonum esse interrogare vbi, & in quibus locis solitus erat conuersari, quia mala conuersatio est malæ operationis indicium. l. si plures, §. quamuis. ff. de adm. tut. & tandem examinandi sunt, atque interrogandi sigillatim su-
7 per quolibet alio etiam indicio; quod si reperiantur in mendacio, maxima erit præsumptio contra eos. ita generaliter iudicem admonet Mille. in pract. crim. fol. 88. n. 1. & Foller. in d loco, nu. 8. qui etiam ibi
8 nu. 11. admonet iudicem, quod finaliter studeat, reum interrogare de omnibus illis, in quibus videri posse eum tergiuersari, & Curiam eludere inquirentem, vt ex his valeat omnes rescindere cauillationes, calumniasque, falsas negatiuas, & qualibet alia obstacula, quia sic ab eo extorquebit, quas poterit facere defensiones, & quæ veræ sint, quæve falsæ, & materiam remouebit fabricandi falsum, & decipiendi Curiam.
9 Admonet tamen iudicem, quod si viderit verè inquisito aliquas competere defensiones veras, & non falsas, eas per multiplicia interrogatoria non remoueat, quia si hoc faceret, reus esset gehennæ.

10 Sed certo quidem ordine hæc per iudicem exequenda sunt. Vt enim opera extruentibus satis non est, saxa, atque materiam, & cætera ædificanti vtilia congerere, nisi (vt inquit idem Quintil. lib. 7. Orat. instit. in præfatio.) disponendis ijs, collocandisque artificium manus adhibeatur: sic interrogando quemlibet abundans rerum copia cumulum tantum habeat, atque congestum, nisi illas easdem dispositio in ordinem digestas, atque inter se commissis deuinxerit. Neque enim (subdit ibi Quint) quanquàm fusis omnibus membris statua sit, nisi collocentur, & committantur; etsi quam in corporibus nostris aliorumve animalium partem permutes, atque transferas, licet habeat eadem omnia, prodigium sit tamen. Et actus etiam leuiter loco moti perdunt,
11 quo viguerunt, vsum: & turbati exercitus sibi ipsi sunt impedimento:
12 Sic constituta reorum hac virtute carentia tumultuentur necesse est, & sine rectore fluitent, nec cohæreant sibi, multa repetant, multa transeant, velut nocte in ignotis locis errantia, nec initio, nec fine proposito casum potius, quàm consilium sequantur. Quapropter totum hoc caput seruiat dispositioni.

Nemo autem à me exigat id præceptorum genus, vt quasi quasdam leges immutabili necessitate constrictas studiosi interrogandi reos feram. Esset interrogandi modus, & regula prorsus facilis, ac parua. sed mutatus sæpe causis, occasione, necessitate, & responsionibus reorum.

Atque

:que ideo res in latrunculatore præcipua consilium est, quia varie, ad reorum responsionem conuertitur: Quid enim si præcipias Im-:ratori, quoties aciem instruat, dirigat frontem, cornu vtrinque pro-oueat, equites pro cornibus locet. Erit hæc quidem rectissima for-iſſe ratio, quoties licebit: sed mutabitur natura loci, si mons occurret, flumen obstabit, si collibus, siluis, asperitate aliqua prohibebitur. Mu-abit hostium genus, mutabit præsentis conditio discriminis, nunc acie irecta, nunc cuneis, nunc auxilijs, nunc legione pugnabitur: nonnun-quam terga etiam dedisse simulata fuga proderit. Ita interrogationes aciendæ reis, an continuæ, an diuisæ, recto, an ordine permutato causæ qualitas, & indiciorum, occasio, & necessitas docebunt, ac & respon-iones reorum, quæ interrogantem à recto interdum mutant, atq; hanc præse virtutem ferunt, quod plerunque illum ducunt in viam detegen-dæ veritatis. latè fusum opus est, & multiplex, & prope quotidie no-uum, & de quo nunquam dicta erunt omnia. Quæ sunt tamen tradenda, quidque ex his optimum dicere experiar.

Sit igitur discretus ordo, & recta quædam locatio prioribus sequen-tia annectens, dispositio vtilis rerum, ac indiciorum in locos distribu-tio. Vt primum in vniuersum ex his quæ multa vrgent contra reum in-dicia; quo quidque loco dici expediat, ordinetur, deinde vt interroga-tiones ipsæ in ordinem digestæ, atque inter se commissæ deuinciantur. Multa enim quandoque contra reum vrgent indicia: Ideo primũ quic-quid dici potest cogitandum est, tum ex his, quo quidq; (vt diximus) loco dici expediat, non solum vno in examine, & constituto, sed in plu-
14 ribus etiam ordinandum est. Non enim reus in grauibus in primo examine, & constituto, de omnibus interrogari debet, sed de quibus-dam tantum, de alijs postea in alijs examinibus, & constitutis, quini-mo, & in eodem constituto interdum expedit aliqua relinquere, alioq;
15 transire. Et multiplicari ita debet examen, & constitutum pluribus vi-cibus, quia pluribus, & diuersis vicibus rei interrogandi sunt, & dicit Foller. in pract. crim. d. verb. & si comparent ante contumac. examinen-
16 tur. nu. 4. & multiplicari etiam debent interrogationes sic, quod per multiplicationem interrogationum etiam circa eosdem articulos, ea-demque indicia veritas habeatur, quia modo reus vnum dicit, modo aliud, vel varius comprehendetur, vt docet Direct. inquis. 3. p. nu. 104. in 6 caut. & Franc. Marcus decis. 672. num 8. p. 1. admonet tamen Di-rect. inquis. in d. loco 19. hoc maxime obseruandum esse, vbi de rei per-tinacia constat, cum alias multiplicatio hæc interrogationum (subdit ille) facienda non sit, præsertim circa eosdem articulos, eademq; indi-cia, & diuersis temporibus, ne leuiter ad variandum reus inducatur.
17 Omnes igitur interrogationes per iudicem reo faciendæ (vt illas in hæc duo partiamur, res, atque personas) aut rei personam respiciunt, aut res, idest delictum ipsum, ac indicia, & præsumptiones, quæ reum ipsum indicant. Et quoniam in primis argumenta sæpe a persona de-
18 ducenda sunt, aliqui sumunt initium examinis à qualitate personæ

19 ipsius rei, & ad res deinde transeunt. Personis autem non quicquid
19 accidit.exequuntur,sed inde argumenta sumi possunt. Ea porro sunt,
20 Genus, nam similes parentibus ac maioribus suis filij plerunque creduntur, & nonnunquam ad honeste, turpiterve viuendum inde causæ
21 fluunt. Natio,nam,& gentibus proprij mores sunt,nec idem in Barba-
22 ro, Romano,Græco probabile est. Patria, quia similiter etiam Ciuita-
23 tum leges instituta, opinionem habent differentiam. Sexus,vt latroci-
24 nium facilius in viro, veneficium in fœmina credas. Aetas, quia aliud
25 alijs annis magis conuenit. Educatio, & disciplina, quoniam refert à quibus, & quo quisque modo sit institutus. Habitus corporis,
26 ducitur enim frequenter in argumentum species libidinis, robur
27 petulantiæ, his contraria in diuersum: Fortuna, nec enim idem credibile est in diuite, ac paupere, propinquis, amicis, clientibus abunda nte. & his omnibus destituto. Conditionis etiam distantia est,
28 nam clarus, an obscurus; magistratus, an priuatus: pater; an filius: ciuis, an peregrinus; liber,an seruus; maritus,an cælebs: parens libe-
29 rorum, an orbus sit, plurimum distat. Animi natura etenim auaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, seueritas, aliasque his similia af-
30 ferunt fidem frequenter, aut detrahunt: sicut victum luxuriosus, an
31 frugi, an sordidus quæritur. Studia quoque nam rusticus, forensis, negociator, miles, nauigator, medicus aliud, atque aliud efficiunt. In tuendum, & quid affectet quisque locuples videri, an disertus, iustus,
32 an si potens. Spectantur anteacta, dictaque ex præteritis enim æstimari
33 solent præsentia: His adijciunt quidam commotionem; hanc acci-
34 pi volunt temporarium animi motum, sicut iram, pauorem. Consilia
35 autem & præsentis, & præteriti, & futuri temporis, etiam si personis accidunt, referenda tamen ad illam partem argumentorum videntur, quam ex causis ducimus, sicut habitus quidam animi, quo tra-
36 ctatur amicus an inimicus. Ponunt in persona nomen, quod quidem ei accidere necesse est, sed in argumentum raro cadit, nisi cum ex causa datum est, aut ipsum alicuius cogitationis attulit causam. hæc esse, quæ personæ accidunt, vnde argumenta sumi possunt, ad verbum
37 tradit Quint. lib. 5. Orator. instit. c.10. de argumentis. De his igitur fieri debet diligens interrogatio, scilicet de genere, natione, patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, tempore præterito, societate, & amicitia, moribus, & verbis, & alijs huiusmodi; quoniam suspicionum argumenta ex his sumuntur,vt optime admonent Oratores, vt Quintil.in d.loco,& antea Cicer.lib.2.Rhetor.ad Heren.& Gand. in tract.cri.tit.de præsump. & copiose, ac diligenter Franc.Caso.in pract. cri.tract.1.de indic.ex persona,c.1.& multis seq.& tradit etiam Siman. Cathol.instit.tit.50.n.17.& tit.44.n.14.& in pract.hæreseos,tit.27.n.1. Direct.inquis.3.par.nu.74. & Franc.Pegn.in anno.ad eum ibi.schol.19 col.2.vera.& interrogatus vnde est, & nos latius omnia prosequuti sumus in Method.process.informat.lib.3.c.26.nu.140.& alijs seq.& c.27 num.95.& alijs seq.& quod diximus de reo interrogando de ætate, ob

aliam

aliam etiam causam fit . quia si minor se maiorem dixerit, sibi praeiudicat, nisi restituatur, quod potest . ita Foller. in prac. crim. in verb. & si comparent ante contumac. examinentur. n. 6. & diximus infra hoc li.
38 c.3. nu. 9. & ideo solent Iudices in prima parte constitutorum diligenter reos interrogare , ex qua patria, natione, familia , cognatione sint , apud quos educati , quos habuerunt magistros, praeceptores , socios, amicos, cuius sint exercitij, & professionis , vbi habitent , & habitauerint, & conuersati fuerint: & si reperitur , quòd originẽ , & patriam mutauerint , interrogantur, quare mutauerint Patriam, & se transtulerint ad cõmorandum in tali , & talibus locis: Quid ante perditè , quid flagitiose, quid impie fecerint, & an vnquã ita de aliquibus delictis fuerint inquisiti , processati, & condemnati, de quibus, quo tempore, & in quo, seu quibus locis; & ita rei de praedictis omnibus , vel de aliquibus in prima parte constitutorum interrogari solent secundum naturam , & qualitatem delicti , de quo illi inquisiti essent : & secundum responsiones formabuntur interrogationes, quousque (quod attinet ad argu-
39 menta ex persona ducenda) ad propositum perueniatur. Quod in crimine haeresis potissimum est obseruandum : nam qui in locis suspectis est educatus , facile creditur labe haeresis infectus , de caeteris vero circunstantijs idem est iudicium . & haec omnia prudentissime docet Direct. Inquisi. 3. p. n. 74. quàmuis sine arte facere videatur , vt ait Franc. Pegn. d. Schol. 19. col. 3. in prin. vt etiam docet tales interrogationes fieri debere Repert. Inquisit. in verb. examinatio testium vers. itẽm nota formam . vbi format interrogatoria: & Simanc. Catholic. insti. in loco iam citato, nu. 17 . Haec fere circa personas sunt , aut his similia , nec enim complecti omnia , vel in hac parte , vel in caeteris possumus , contenti rationem plura quaesituris ostendere .

Communioribus ijs interrogationibus absolutis , ad res transeun-
40 dum est . Et in primis reus interrogari solet an sciat , vel saltem praesumat causa suae capturae , vel sui praesenti examinis , vel saltem causam constituit se in carcere , si sponte comparuerit , & se constituerit , vel quomodo, qualiter, quando, à quibus, in quo loco, & ob quam causam captus fuit, vt hinc occasio interrogandi detur , & ideo iuxta eius responsionem formabuntur caeterae interrogationes causae ei competentes, quod omnes sciunt, & docet Franc. Pegn. d. Schol. 16. vers. communioribus & Simanc. in prax. haereseos. tit. 27. de interrogationibus. n. 3. quae interrogatio fieri etiam solet antequam fiant dictae communiores interrogationes , vt apparet in formulis interrogandorum reorum positis per Mille. in prac. cri. d. fol. 83. 88. 91. 93. 96. 98. & Folle. in pract. cri. d. verb. etsi comparent ante contumac. examinentur. n. 1. & Nouell. in pract. crimin. d. fol. 20. qui d. communiores interrogationes omiserunt . Et ab hanc quidem interrogatione solet vt plurimum examen , & constitutum sumere initium , & si reus cau-
41 sam expresserit suae carcerationis , suique examinis, sequi debent interrogationes ei causae conuenientes, vt à reo confessionem, vel de-

licti, vel indicij ad illud hinc Iudex extorqueat. Et si quid forte falsũ, aut sibi dissonans, vel parum verisimile dixerit, id illis prudenter obijciendum est, vt admonet Simanc. d. tit. 27. n. 3. & si talem suæ carcerationis, suiq; examinis causam expresserit, quod factum sequuti delicti, scire colligeretur, interrogari potest, vt facti seriem recenseat à capite vsque ad finem, & postquam illam sine interruptione, à qua cauendum est, recensuerit, debet seriatim super his, q̃ omisit, & obscure, & non plenè, ac integre, dicta, & exposita fuerunt, interrogari pro d. facti maiori dilucidatione, & liquidatione ipsius rei, ratione habita probationum, ita quod cura sit iudicis interrogantis ex ore rei totam elicere facti seriem, & commissi delicti, cum omnibus eius qualitatibus, & circumstantijs, iuxta probationes, quas Curia habebit.

At si reus dixerit, vt communiter respondere solent, se nescire, nec præsumere posse causam suæ carcerationis, suique examinis, fieri poterunt d. communiores interrogationes, post quas, vel illis etiam inter-
42 dum tunc omisis arbitrio iudicis ad rem ipsam descenditur. Et aliqui illum in vniuersum obseruent, ac retinent ordinem: quia primo firmum aliquid ponunt, summo firmissimum, imbecilliora medio, & hoc
43 ordine reos interrogant; quia & initio putant rem monendum es-
44 se, & summo impellendum. Aliqui verò ad potentissima ab infirmissimis perueniunt, siue sint eiusdem generis, siue diuersi. Nonnunquam
45 etiam aliqui eo artis genere vti solent, vt facti seriem sequantur, vel ex probationibus, indicijs, & præsumptionibus collectam, vel aliter per eos excogitatam: cogitant enim quomodo facti series, de quo reus est interrogandus, se habuerit, aut se habuisse videatur. Visa itaque, vel cogitata serie facti, vt quidque primum gestum est, vel gestum esse videtur, ita primum de eo, & reum deinde, ac temporum ordinem obseruantes, de reliquis seriatim interrogant, vt gestę res sunt, aut vt potuisse geri videbuntur, longius tamen semper repetita interrogatio-
46 ne, ne reus, quod iudex tendat, facilè intelligat. Et in vltimo, ac postremo tandem examine, & constituto enumeranda sunt, & enumerant indicia, de quibus antea dispersè, & diffusè dictum fuit, & vnum in locum, seu constitutum cogi debent, & cogunt varijs, & diuersis interrogationibus, & monitionibus super quolibet indicio reum ad dicendum veritatem impellendo. Eligantur tamen quæ erunt grauissima, & vnum quodque quam breuissimè transeatur, vt reus ad dicendum veritatem impellatur, non vt examen renouatum esse videatur, & cum pondere aliquo præterea dicenda sunt, & aptis excitanda interrogationibus, & monitionibus, vt Oratorem de conclusione, & epilogo loquens admonet Cic. lib. 1. de inuent. & Quint. lib. 6. Orat. instit. c. 1. Hæc de ordine interrogandorum reorum in vniuersum.

Quòd autem attinet ad singulas interrogationes, primo super quolibet indicio, deinde super facto ipso ad quod ex illis discedendum est, in ordinem digerenda, & inter se committenda sunt considerata tum
47 indiciorum, & facti, tum personarum reorum qualitate: reorum enim

pars

pars est (vt supra diximus lib. 1. cap. 3.) quæ manifestè facilè delictum fatetur pars quæ nolit: sed eorum respõsionibus pro viribus delictum abscõdere, vel palliare conatur, ita vt non nisi ab inuita hac parte reorum veritas extorqueri possit; variusque propterea & interrogandi
48 modus: qui enim (vt etiam diximus d. c. 3.) delictum facilè, & manifestè fatentur, diutius tenendi non sunt, sed statim de eo, quod substantialiter probandum & confitendum est, interrogãdi sunt. In his verò,
49 qui inuiti delicti veritatem dicturi sunt, summis artibus interrogãtis opus est, cuius fœlicitas est extorquere quod ij noluerint, vt ex Quint. & Director. inquisit. supra diximus d. cap. 3. Et propterea, vt inibi etiã admonuimus, quia qui delictum fatentur, aliquibus rationibus, & excusationibus se defendere sępe etiam conantur, à suis, quas afferent rationibus, & excusationibus, si falsas esse Iudex cognouerit, prudentibus
50 interrogationibus, & certo quodam ordine reuocandi sunt. Non ita statim de eo, quod in iudicium venit, & substantialiter extorquendum est, reos, qui inuiti verũ dicturi sunt, Iudex interrogare debet, sed aliquo circuitu ad id perueniẽdum est, & ita lõge interrogatione repetita. Respondebunt enim quæ nocere causæ non arbitrabuntur, ex quibus deinde, quæ cõfessi erunt eo producentur, vt quod dicere non volunt, negare non possint. Nam vt oratione sparsa plerũque colligimus
51 argumẽta, quæ per se nihil reum aggrauare videãtur, cõgregatione deinde eorum factum conuincimus. ita rei huiusmodi multa de ante actis, multa de insequutis, loco, tempore, persona cæterisque interrogandi sunt, vt in aliquod responsum incidant, post quod illi vel fateri quod volumus, necesse sit, vel ijs, quæ iam dixerint, repugnare. Altius igitur, & vnde nihil suspecti sit repetita percunctatione priora sequentibus applicando, sæpe eo Iudex reos perducet, vt inuitis quod prosit extorqueat. ita docet Quintil. d. lib. 5. Orator. instit. cap. 7. circa testes de his admonens causæ patronum, quæ tamen & ad reos ipsos referenda sunt illis etiam satis accommoda. Cuius rei licet sine dubio nec disciplina vlla in scholis, nec exercitatio tradatur, & naturali magis acumine, aut vsu contingat hæc virtus, vt post Quintil. & alios supra diximus in præfatio. Ars tamen quædam tradi potest, quam in gratiam Tyronum statim indicabimus.

52 Rei quorum pars est, quæ delictum facilè fatetur, pars quæ nolit, sunt in duplici genere. Aliqui enim sunt iam banniti, & condemnabit: Aliqui verò qui solum sunt inquisiti, vel accusati, variusque propterea
53 est etiam interrogandi modus, varius labor, & ars. Qui enim iam banniti sunt, & condemnati de ipso delicto ob rem judicatam interrogandi non sunt, sed facta recognitione eorum personæ, de qua in sententia, solum sunt deinde examinandi, vt ab eis de complicibus, fautoribus, & receptatoribus eorum veritas extorqueatur, & sæpe ita contingit, quod confiteantur etiam delictum, de quo sunt condemnati, quãuis debet illo directè interrogati non fuerint. quod qualiter, quo ordine, qua ve arte sit exequendum sine præiudicio sententiæ, & rei iudicatæ, pro viribus

indicare

indicare Tironibus laborauimus in tract.de execut.sent. contuma. capto bannito,c.2 per totum locum illum igitur adire non pigebit.

Qui verò solum sunt inquisiti,vel accusati,neque adhuc bannum, & sententia condemnatoria in eos contumaces sequuta est, de ipso delicto interrogandi sunt,&laborandum est,vt diximus,circa debitas inter-
54 rogationes argumentis eos conuincendo, prout iudex argumẽtis reos in criminibus conuincere debet,vt voce etiam propria vltra testes proprium scelus confiteantur,vt d.Io.Mille.in pract.cri.fol.87.n.65.Et ne sint abruptæ interrogationes;& vt fortè ad manum venere, iaculentur, quò fit, vt dissolutum, & ex diuersis congestum examen cohærere non
55 possit,præcipuum quidem reos interrogantis instrumentum argumentatio est, quoad extorquendam ab eis veritatem delictorum, fallasque
56 responsiones refellendas, vti solemus. Hæc autem est,quæ consequentia dici solet oratio .s. in qua vnum ex alio inferri demonstratur, quæ
57 duplici parte constat, ex antecedenti, & consequenti. Antecedens est
58 illa propositio, ex qua altera infertur; consequens verò ea ipsa quæ infertur, vt Logici, & nostri etiam Doct. satis norunt. His iudices reos interrogantes admonentur, vt non statim reos interrogent de ipso delicto,vel de eo, quod circa ipsum substantialiter probandum, & extorquendum est: sed altius,longiusque interrogatione repetita aliquo circuitu,ordine, & arte, & ita argumento ad id peruenire debent. Artem autem, qua proposito quouis delicto, quibus ad illud indicijs id exe-
59 qui possit, hanc esse arbitramur. Quod cognito crimine, ac illius cognitis circumstantijs, & qualitatibus, ac indicijs etiam, quibus reus examinandus irretitus est. quorum omnium notitiam,& scientiam necessariam esse supra diximus lib. 2. c. 2, debet prudens iudex antequam ad examen procedat,ex his omnibus in mente sua primum constituere vnum principale totius examinis argumentum,deinde plura ad quodlibet indicium delicti concludendum ex maiori,& minori propositione, ex quibus sequatur conclusio, quæ erit delictum ipsum, vel indicium, de quo quæreretur, vel omissa maiori propositione constituat enthymema,vel consequentiam, & consequens erit delictum ipsum,vel indicium,quod quæritur. & ita procedendo ad examen ipsum,reus non erit statim interrogandus de ipso delicto, vel de indicio, sed omissa maiori propositione, quoniam semper est iuris, est primo interrogandus super minori, vel antecedenti, quod semper facti est, & ita ad conclusionem, atque ita ad delictum ipsum,vel indicium descendendum est. exẽpli gratia, si reus esset inquisitus de falsitate testamenti, quod ex eo falsum esse argueretur, quia testator præterita propria nepte, ipsum reum extraneum instituerit; vtique istius processus principale fundamentum erit ad concludendam in hoc capite falsitatem, quod ex inuerisimilitudine sumi potest,& ita in mente sua iudex totius processus argumen-
60 tum hunc in modum fabricare poterit. Omne quod est inuerisimile falsitatis habet imaginem,vt inquit Bal.in l. 1.C.de seru.fug.Alex.cons.27 in fi.vol.2. Dec.cons.644 col.4. Soc.Iun.cons.61.nu.35.vol.2. & alibi

sæpe

sæpe in eius consilijs per nos relatis in Method. process. inform. lib. 3. cap. 23. n. 111. vbi late de coniectura falsitatis ex inuerisimilitudine, dictum testamentum est inuerisimile, ergo falsum, seu falsi suspicione laborat. quod argumentum est in darij, & ita optimum, vt norunt Logici. Vel argumentatio enthymema, seu consequentia ita constitui potest. hoc testamentum est inuerisimile, ergo falsum præsumitur, quæ bona est consequentia, quia quod est inuerisimile falsitatis habet imaginem,
61 vt diximus; cum ergo antecedens sit ita secundum Doct. necessarium, etiam consequens erit necessarium ex regula Logicorũ, & c. cum quid, de reg iur. in 6. vbi Dyn. & reliqui, & scribentes omnes in l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. Menoch. cons. 366. n. 47. lib. 4. Rim Iun. cons. 507. n. 53. & cons. 552. n. 6. lib. 5. & dicta conclusio, quæ sequitur ex d. maiori, & minori propositione, seu ex d. antecedenti, est ipsum delictum falsitatis, de quo quæritur, quod ita concluditur, & probatur ex d. maiori propositione, super qua, cum sit iuris, reus (vt diximus) interrogandus non est; non. n. reus interrogatur, nec interrogari debet super his, quæ sunt iuris, vt supra diximus d. c. 2. lib. 3. nu. 19. Secundo probatur ex minori prædicta, quæ in d. consequentia, & enthymemate est antecedens, super qua, cum sit facti, est reus interrogandus, scilicet super eo, quod facit d. testamentum inuerisimile. & ita successiuè debet iudex aliud formare argumentum in mente sua ad probandum d. minorem propositionem, vel antecedens scilicet testamentum esse inuerisimile ex eo, quod testator instituit extraneum propria nepte prætérita, & ita super minori propositione huiusmodi, vel antecedenti huius argumenti suas debet facere interrogationes, altius sis semper, longiusq; repetita percunctatione. Et quoniam ex eo hoc argumentum deduci potest, qu a est contra naturalem rationem, quod quis præferat extraneum suis, nisi aliqua benemerita, & non leuia fuerunt cum extraneo, cum nullo modo verisimile sit, quod si nulla cum extraneo præcesserunt beneficia, & benemerita, quod d. extraneus fuerit verè institutus prætérita propria nepte, sed
62 falso fabricato test. & ideo suspectum habet secundum testamentum Cur. Iun. in cons. 178. nu. 10. in quo in extraneos facta erat hæreditatis
63 distributio, cum in primo, in suos & Barb. cons. 58. vol. 1. præsumptionẽ sumit falsitatis, quia testator sorores habebat, & in testamento extranei
64 prælati erant, prout etiam Signor. cons. 149. in fi. testũm arguit falsum, in quo venientes ab intestato exclusi erant, debet iudex ex cessatione benemeritorum huius institutionis extranei inuerisimilitudinem ex ore rei inquantum potest extorquere: super ipsis igitur benemeritis, & beneficijs reus erit interrogandus, sed non etiam statim de illis directe, & aperte; quia si directe, & aperte de dictis benef. & benemeritis interrogaretur, vt an aliqua contulerit in testatorẽ beneficia, vtiq; statim intelligeret, quod de his interrogatur ad concludendã falsitatem testamenti, si negatiuè responderet, nulla scilicet præcessisse benemerita, & propterea facile illi esset d. beneficia, & benemerita statim confingere, ne de falsitate ex hoc argumento conuincatur: sed aliquod ideo circuitu,
& al-

& altius, longiusque repetita interrogatione ad id peruenire prudens iudex curare debet ex ante actis, & consequutis inter eos, & ita lōgius à minori, vel antecedenti repetita interrogatione initium erit examinis à cognitione testatoris, & successiue reliquæ interrogationes ex his, quæ vnquam inter ipsum reum hæredem institutum, & testatorem intercesserunt, ex quibus an benemerita præcesserint, vel non præces-
65 serint cognoscamus. vt interrogando pluribus interrogationibus, & secundum quod responsiones rei postulabunt. An cognouerit puta Ambrosium Antonij de Vrbeueteri (ita enim ponamus testatorem nuncupari,) & à quo tempore, & quæ fuerit causa cognitionis. An ab eo tempore citra, quod Ambrosium cœpit cognoscere, conuersatus cum eo fuerit, & quam conuersationem cum illo habuerit. An aliquid inter eos intercesserit, vel factum fuerit vnquam, & quid, & quale. An vnquā occurrerit, quod d. Ambrosius aliquid fecerit pro ipso constituto, & quid, & quomodo, & qualiter. An etiam vice versa occurrerit, quod ipse constitutus aliquid fecerit, pro d. Ambrosio, & quid, & quomodo, & qualiter, & qua occasione.

Et ita paulatim longius sic repetita interrogatione ad ea descendat, quæ inter testatorem, & reum constitutum intercesserunt vnquam, & hac via quærat scire iudex à reo, an verè aliquid beneficij, & benemeriti in ipsum testatorem contulerit, qui ita moueri potuerit ad ipsum heredem instituendum propria nepte prętērita, & si nullum beneficium esse collatū confessus fuerit, vel ex eius responsionibus, & ex ante actis id colligeretur, iam curia ex ore ipsius rei probatam habet falsitatis præsumptionem ex inuerisimilitudine ductam, sin autem reus beneficia, & benemerita confixerint, poterit prudens iudex veritatem inquirere eorū, quæ ipse reus ita confixit, & si in mendacio deprehenderetur, hoc præsumptioni ex inuerisimilitudine ductæ additur indicium. mendaciū
66 enim reum inspectum reddit, ita vt suspicio, quæ oritur ex mendacio, iuncta cum alijs ad torquendum sufficiat secundum communem Doct. * opin. vt ex Carrer. & alijs testatur Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 21. vers. mendacium. & Natt. cons. 499. n. 7. vol. 3. Plot. in l. si quando. §. 53. n. 11. C. vnde vi. Cacheran. decis. Pedemont. 79. num. 17. & alij vbique.

Et idem ordo, eademque ars obseruanda est ad extorquendum à reo confessionem super quolibet alio ad delictum, de quo quæreretur, indicio. vt pro conclusione ponat in mente sua iudex indiciū illud, quod à reo vult extorquere, deinde maiorem constituat, & minorem, vel antecedens, ex quibus illud sequatur, & super illis reum prius interroget semper altius, longiusq; repetita, vt supra, interrogatione. Vt si falsitas d. testamenti ex qualitate personæ, vel Notarij de eo rogati, vel vtentis,
67 quia malæ essent conditionis, & famæ etiam argueretur: qualitas enim personæ Notarij, vel vtentis plurimum tribuit ad inducendam, vel reijciendum crimen falsi, vt si similia ij facere sint consueti, suspitione falsitatis irretiti dicantur, vt de Notario Cyn. & Salyc. in l. fi. C. de fals. Par. cons. 57. nu. 36. vol. 4. Crau. cons. 134. num. 34. vol. 1. cum alijs pluribus
per

per nos congestis in d. Method. process. informat. lib. 3. cap. 23. num. & alijs seq & de vtente idem Cyn. & Salyc. in d. loco. Bar. in l. 1. C. de iuram. calum. Bal. consil. 42. vol. 5. Boss. in tract. caus. crim. tit. de fals. nu. 8. Doct. in l. iubemus, C. de probat. & diximus etiam in d. cap. 23. num. non est reus, vel sit Notarius, vel qui vsus est d. testamento, statim super hoc indicio ex qualitate eorum personæ sumpto interrogandus, an videlicet sit malæ conditionis, & famæ, tum quia sine dubio negatiuè respondebit ita aperte interrogatus; tum quia etiam quod ita fate-
68 retur, eius confessio veluti incerta, & obscura tamquam generalis curiam non releuaret. iuxta tradita per Bald. cons. 77. col. 2. & cons. 78. col. 2. post med. lib. 2. Cyn. in l. 2. col. 12. vers. sed quæro quid deponant. cum alijs, vt per Crau. cons. 134. n. 6. lib. 1. sed de causis interrogandus est, ex quibus sequitur, quod reus est malæ conditionis, & famæ in eo dē genere mali, ex sententia Bal. in d. cons. 77. & 78. quem refert, & sequi-
69 tur Crau. d. cons. 134. nu. 6. vbi quod deponens, quem esse malæ famæ non probat, nisi in specie dicat causas, cur sit malæ famæ, quia aliàs probatio incerta dicitur, & obscura tamquam generalis. Et non statim etiam de causis huiusmodi interrogandus est, sed adhuc etiam altius,
70 longiusque repetita interrogatione, vt in Notario. An vnquam aliàs fuerit carceratus. Quo tempore, in quo loco, & ex qua causa carceratus fuit. Quomodo à carcere liberatus fuit, & an vnquam causa, & occasione instrumentorum à se rogatorum, & quorum, aliquam receperit molestiam, & an à curia, & a qua, vel aliter, & ex qua causa. An vnquam contra aliquod instrumentum à se rogatum aliqua fuerit data exceptio, & quæ. Et an particulariter exceptio falsitatis, contra quod instrumentum, a quo, coram quo iudice, quo tempore, & ex quo capite, & quid inde sequutum fuerit.

An ipse causa, & occasione huiusmodi de falso condemnatus fuerit, & ita an similia falsa instrumenta fabricauerit, & pœnam, quam passus fuerit, vel alias persoluerit. Et in vtente vt. An aliàs vnquam vsus fuerit aliquo instrumento in iudicio, vel extra. Quo instrumento, contra quam personam, in quo loco, seu tribunali, coram quo iudice. Quid inde sequutum fuerit: & quem d. instrumentum, seu instrumenta sortita fuerint effectum. An contra d. instrumentum, seu instrumenta, quibus ipse vsus fuerit, aliqua fuerit data exceptio, & quæ, & à quo. An ita occasione vsus huiusmodi aliquam receperit molestiam à curia; vel aliter & quam molestiam. An de falso fuerit exceptum, & quid inde molestiæ contra eum sequutum fuerit, quidvè ipse passus fuerit. An ita similibus falsis instrumentis vsus fuerit, quo tempore, contra quem, seu quos, corā quo iudice. An causa, & occasione huiusmodi condemnatus fuerit, & in quam pęnam, & an illa executioni demandata fuerit, & quomo-
71 do. Et in iudicio contra interfectorem puta Martini Blasij de Cortiano ex minis ob inimicitiam ex lite maioris partis bonorum per d. Martinum mota in domo puta Sempronij Bartholomæi, dum ibi prā deret cū ipso Sēpronio, Caio, & Scio emanatis, non etiam statim de ipsis minis,

quæ

72 quæ sunt indicium ad homicidium sequutum, Blanc.de indic. nu. 183. Boss.in tract. crim.tit. de indic. nu. 44. Nouell.in pract.crim.fol..nu.35. vbi de communi, & etiam ex communi. Iul. Clar. qui alios alleg. d.q.21. versi.minæ præcedentes. reus interrogandus est, sed altius, longiusque repetita interrogatione hunc in modum, vel similem. An cognouerit Martium Blasij de tali loco, & à quo tempore, & quæ fuerit causa cognitionis. An cum illo aliquam vnam habuerit litem, de qua re, cuiusvè momenti, & quantitatis. A quo tempore, & coram quo iudice. An in d.lite fuerit, & si reus, vel actor. Et si reus, An ægre tulerit d. litem motam fuisse contra ipsum per d. Martinum. Cur ita ægre tulerit. An cum aliquibus causa, & occasione d.litis ita motæ per d. Martinum alloquutus fuerit, & quibus verbis, & sermonibus, & cum quibus, quot vicibus, & in quibus locis, & si negauerit interrogabitur. An cognoscat Sempronium, & à quo tempore. An vnquam in eius fuerit domo, quo tempore, quot vicibus, & ad quid agendum, Quidve egerit, & an alij, cum ipso fuerint, & qui in d.domo, dicto tempore, seu temporibus. An vnquam cũ d. Sempronio in d.eius domo pransus fuerit, & quo tempore. An alij etiam cum ipsis pransi fuerint, & qui. Quomodo, & qualiter ita conuenerunt in simul in d.domo. An cognoscat Caium; & Seium. An ij vnquam in d. domo cum ipso, & d. Sempronio pransi fuerint, quo tempore, & die. Quomodo ita insimul ibi conuenerint, & Qui fuerint eorum sermones, quos seriatim explicet. An de d. Martino aliqui fuerint inter eos sermones, & qui, & qua occasione. An causa, & occasione d.litis tales fuerint sermones, & quis horum sermonum promotor fuerit. Et Quid ipse particulariter dixerit causa, & occasione d.litis. An aliquid, & quid dixerit contra d. Martinum. An ita contra illum minatus fuerit, & quibus minis; ad quas ita ex ore rei extorquendas ita altius repetita interrogatione laborandum est, prout & in alijs extorquendis indicijs in quocunq; crimine ita laborandum est, & vna eademq; regula in omnibus deseruiat. quam formulam examinandi reos, ita altius, longiusq; repetita interrogatione satis indicat Io. Mille. licet artem non aperiat in pract.crim.fol.83. tit.formula reorum inter-
74 rogandorum. & d.fol.88.91.93.96.98. vbi eadẽ formula. & ex eo Folle. in pract.cri.d.verb. & si comparent ante contumac.examinantur, n.2. qui præsupposito homicidio per reum constitutum commisso in persona Titij Marci de Vrbe sub die 26. Maij 1546. formulam desumens ex Mille. in d. loco, quam tamen multis additis illustriorem effecit, licet nec ipse artem aperiat, longius repetita interrogatione dicit hunc in modum reum esse interrogandum, incipiens à causa capturæ rei, deinde ad indicium ex inimicitia, & ex loco descendit. Videlicet, Quomodo, & qualiter, & ex qua causa reperiatur captus, vel in Curia. Si cognoscebat Titium Marci de Vrbe, vbi, & quomodo. Si d. Titius erat ei amicus, aut inimicus, & ex qua causa. Si aliquo tempore fuerit cum eo in rixa. Si ab eo fuerit offensus, vbi, & quomodo. Si cum eo loqui solebat, cum ei obuia fortè veniret, quibus præsentibus, & à quo tempore. Vbi sit

nunc

nunc Titius, quid feratur de eo, quis ei talia retulit, quibus præsentibus. Vbi fuerit de mense Aprilis ann. 1545. Si fuerit absens aliquo tempore à Ciuitate, & per quot dies, & vbi fuerit. Cum quibus cõmoratus fuerit, cum quibus dormiuerit. Quis eum viderit in d. loco; cum quibus conuersatus fuerit. Si aliquo die d. Mensis, quo dicit se fuisse absentem, reuersus fuerit in Ciuitatem, vel semper steterit absens. Et deinde iudex descendat (inquit ille) ad mensem Maij, quo fuit crimen commissum, & similia interrogatoria faciat, & alia, vt natura facti expoposcerit, demũ descendat ad verum annum, & mensem commissi criminis, & similia faciat interrogatoria, quia sic intercipiet eum, quia in primis interrogatorijs in anno, & mensibus nõ cõmissi criminis ponet omnes eius defensiones, credẽs esse illũ annũ, & mensẽ, in anno, & mense, cõmissi criminis succincte pertransibit, hactenus Polle. in d. loco de formula interrogandorũ reorum qui et admonet Iudicẽ (quod est & artis genus) quod
75 ipso reo examinato confestim curet examinare illos, quos ille nominauit, vt sic valeat intercipere eum in mendacio, & varietate, & examinet alios, qui forte dicant se eum vidisse in Ciuitate eo die, & mense, quo asserit se fuisse absentem: nec expectandum est; quod reus ad largam positus, illos à se nominatos examinare faciat ad sui defensionem; quoniã tunc Iudex certus non est, quod subornati non fuerint, vt admonuimus in Methο. process. inform. lib. 5. c. 4. de Testibus, n. 1. & seq.

Et quoniam reus interrogandus est, vbi fuerit tempore cõmissi delicti, vt supra diximus ex Bat. & alijs n. 4. Animaduertendum est, quod etiam respectu d. loci directe non interrogetur, sed similiter longius repetita interrogatione: si .n. directe interrogaretur, an fuerit in loco commissi delicti, sine dubio negaret: sed vt facilius id fateatur, interrogandus est in quo loco fuerit per duos, vel tres dies ante cõmissum delictũ, nõ tamen ita aperte, vt si die Dominico 20. Mensis Octob. 1580. delictum commissum esset, interrogandus est, in quo loco fuit die Iouis, quæ fuerat dies 17. d. Mensis Octob. Item quid fecerit d. die Iouis à mane vsq; ad serum, & in quo, seu quibus locis dormiuerit, & cum quo, seu quibus comederit, & in quo loco, & postquam de his omnibus rationẽ reddiderit, est interrogandus deinde quid à d. sero Iouis fecerit vsq; ad diem sabbati, & reddat similiter rationem de omnibus, quæ fecit, cum quibus cõuersatus fuit, & vbi comederit, & dormiuerit, & ita successiue interrogandus est de successiuis illius actionibus à die sabbati vsque ad tẽpus commissi delicti, & ita reus ijs interrogationibus reddens rationem de omnibus, quæ fecit ante cõmissum delictum, ad locum commissi delicti necessario perueniet, si ibi fuit, quia delictum commisit: & ita successiue interrogetur de omnibus, quæ & vidit, & fecit in d. loco cõmissi delicti: & licet id nõ fateatur remanet tamen contra ipsum indicium ex assistentia in loco: Blanc. de indic. n. 236. Et si etiam reus negabit fuisse in loco delicti, & de mendacio cõuinceretur, non solum de loco cõmissi delicti, sed et de alijs; quia veram non reddidit rationem de loco, in quo fuit tempore cõmissi delicti, vt nec de alijs locis, in quibus

bus antea fecerat, ne ad locũ delicti ita perueniret, saltem indiciũ ex mendacio ductum resultabit. Bar. in d. l. si de quæstio. cum concord.

Potest etiam reus reduci ad locum commissi delicti retrorsum gradiendo, vt si commisso delicto die Dominico 17. mensis Octobr. 1586. Interrogetur, quid ipse fecerit, & in quo, seu quibus locis fuerit die Mercurij, qui fuit dies 20. d. Mensis, & ita reddita de hac die ratione, quid item fecerit die Martis & in quo, seu quibus locis fuerit, & cum quibus etiam fuerit conuersatus, sic cogendo reum interrogationibus reddere rationem de tempore retrorsum, quousque ad tempus ita retrorsum commissi delicti perueniatur. Vt si reus dixerit die Mercurij fui in tal loco, & quid etiam ibi fecerit. Interrogari debet ex quo loco ad illum locum peruenerit, & quomodo, & qualiter & quid fecerit, & si alium locum designauerit. Interrogauerit similiter ex quo alio loco ad illum peruenerit, & quid etiam ibi fecerit, sic gradiendo retrorsum vsquequo perueniat ipse reus ad locum commissi delicti, quod si fatebitur, Curia intentum habet, sin vero mendacium dixerit de d. locis, ne ex illis ad locum commissi delicti perueniret, indicio mendacij haud leuiter grauabitur.

Et de mendacio conuinci poterit circa prædicta, si interrogabitur cum quo, seu quibus conuersatus fuerit, vel alter fuerit alloquutus, & quid fecerit, quando fuit in d. locis, & deinde confestim examinabuntur omnes illi, quos ipse Reos nominauerit, qui si alter dicent, quam reus ipse dixerit, iam de mendacio illum conuincunt, quod & censuit faciendum Follet. in d. verb. & si comparent ante contumaciam examinentur, nu. 2. in fin.

Et hoc est, quod supra diximus ex Quint. quod non statim reus de eo est interrogandus, quod in iudicium venit, sed aliquo circuitu ad id perueniendum est, & ita altius, longiusque, & vnde nihil suspecti sit, repetita percunctatione priora sequentibus applicando, quod & satis etiam indicat idem Quintil. lib. 5. Ora. instit. c. 13. dum ibi docet, quod quæ in alterius rei probationem ducimus, ipsa probanda sunt. occidisti virum, eras enim adultera prius de adulterio conuincenda est, vt cum id cœperit esse pro certo, fiat incerti argumentum, & ita de singulis. qua arte Iudex sæpe reos perducit, vt inuitis, quod prosit, extorqueat, & quod dicere non volunt negare non possint. Quod non alia
76 crediderim ratione euenire, nisi quia cum reus super his, quæ à delicto ipso de quo inquiritur, satis distare, & nihil ita suspecti habere videntur, interrogetur, ea facile fatetur, quæ sibi nocere non arbitratur.
77 Sed animaduertendum est à Iudice interrogante, quod interrogationum vna ex altera deducatur, vt ita etiam responsio rei in vna ex
78 altero recta sic deductio. Nam vitium, vel rectitudo argumentationis non tam consistit in veritate, vel falsitate propositionum, & ita in interrogatione, vel responsione contentorum, quàm in recta, vel non recta vnius ex altera deductione, ex sententia Tolet. in introductio. in dialect. Aristotelis lib. 1. cap. 8. Hinc probare non possum, quod nimis

gene-

79 generaliter docet Iul. Clar. lib.5. senten. §. fin. q.45. vers. debet autem, qui admonet iudicẽ, quod in huiusmodi examinibus faciendis recto tramite procedere debeat an finem veritatis indagandæ, non autem reum inuoluat, & ad confitendũ delictum inducat. Argumentis enim, vt supra reus inuitus ad dicendam veritatem cogendus est, nec aliter recto tramite, idest directe super delicto interrogandus est, sed longius repetita percunctatione, vt superius diximus, & authoritate prædictorum Doct. & vsu qui ita obseruat cõprobatur: nec ita etiam sequenda est formula, quam ponit Nouell. in pract. cri. fol. 29. qua nimis recto tramite, & sine arte aliqua cum reis, qui inuiti veritatem sunt dicturi, procederetur.
80 Alij aliam artem docuerunt, quod tamen attinet ad ipsas singulas tantum interrogationes non in ordinem digerendas, & inter se comittendas, vt. s. Iudex reum non interroget interrogatiue, & sub conditione, puta si hoc fecit, vel dixit, sed sub interrogatione affirmatiua, quam vult comprehendat, puta cur hoc fecisti, vel dixisti? cur vestem cruentam habebas? nam hęc confitendo, & delictum, quod in interrogatione ista præsupponitur, præceps fatetur. ita docet Fab. Monteleo in pract. crim. literar. arbitr. par 6. q.6. fol. 492. nu. 10. authoritate tum veteris, tum noui testamenti in pluribus locis supra per nos aliud agentes c. 1. lib. 1. relatis. Abimelech enim dixit Isac, perspicuum est, quo vxor tua sic, cur mentitus es sororem tuam esse? vt Genes. cap. 16. Et Pilatus etiã quando Iesum D.N. interrogauit, non dixit, si tu es Rex Iudæorum; sed dixit, tu es Rex Iudæorum? Sic quoque Moyses ad Aaron dixit, quid tibi fecit tunc populus, vt induceres super eum peccatum maximum? vt Exo. c. 42. Ita Samuel Sauli, qui publice holocaustum obtulerat, loquens dixit, quid fecisti? idest quare hoc fecisti? hoc eodem modo interrogandi vsus est Deus omnipotens, dum Cayn, qui in eius conspectu Abel fratrem suum occiderat, dicens, vbi est Abel frater tuus? Genes. c. 4. & dum dixit Adæ, o Adam vbi es? Genes. cap. 3. Et magnam quidem vim habet interrogatio hæc, quia ita interrogatus in oculis habens id de quo interrogatur, ad illud respondet, & affirmatiuam in interrogationem comprehensam sua imprudens includit responsione, illamque
81 ita præceps confitetur. Sed non nisi in notorijs hac interrogatione iudex vti debet: tunc enim cautus esse potest ita reum interrogando affirmatiua, quàm à reo vult extorquere, in interrogatione comprehensa, prout in notorijs hunc interrogandi modum docuit Fab. Monteleo. in iam citato loco, vel nisi alias reus conuictus esset, vel aliàs ita indiciatus vt sola desit confessio, vt alibi admonuimus in Method. process. informat. lib. 3. cap. 2. nu. 298.
Alij ad veritatem delicti à reo extorquendum testium confrontatione vtuntur tam quoad delictum ipsum, quàm quoad indicium ad illud, quando argumenta, de quibus diximus, satis non sunt, quia
82 reus adhuc in eius pertinacia persistit. Et probatio hæc in artificialis est, & per se arte caret, vt post alios dicit Quintil. lib 5. Orato. in-
83 stit. c. 1. & Menoch. de præsumptio. lib. 1. q. 1. n. 1. & seq. Nam vbi reus

D non

non vult detegere veritatem, & proprium delictum, sed in negatione persistere, si per testes est conuictus, vel super delicto ipso, vel indicio ad illud, iudex vel legere ei debet, vel per notarium legi faciat testium dicta, suppressis tamen illorum nominibus in crimine hæresis, in alijs criminibus non aliter testium suppressis nominibus, ita quod reus per testes se conuictum esse cognoscat: & si ad huc in eius pertinacia perstiterit, poterit, ac debebit testes ad faciem rei confrontare, idest præsentaliter testes, & reum producere, & conciliare, vt acrius visis testibus, & commemoratis singulis delicti circunstantijs reus vrgeatur. per tex. in l. si postulauerit. §. quæst. ff. ad l. Iul. de adulter. & authoritate Doctorum ita enim faciendum esse docuit Director. inquisitor. 3. par. nu. 99. & Fran. Pegn. in annot. ad eum ibi schol. 28 Iul. Clar. lib. 5 sent. §. fin. q. 45. vers. sed in proposito Io. Rojas in sing. in fauorem fidei
84 sing. 94. num. 2. & alij statim allegandi. Et hac facta confrontatione testes dicuntur recepti parte citata, ita vt probent contra ipsum reum, nec alia repetitione parte citata opus est. Afflict. qui dicit ita practicari super 2. par. Const. Regni. Rub. 10. n. 20. quem refert Iul. Clar. d. ver. sed in proposito prout opus esset testium repetitione parte citata, ni-
85 si hæc fieret confrontatio: reo enim negante debent testes parte cita- * ta examinari super veritate ipsius delicti, vt tenent communiter Doct. vt dicit Card. Alex. quem refert Iul. Clar. in loco præalleg. vbi etiam
86 alios alleg. & subdit, quod valde grauiter erraret iudex, qui omissa tali testium repetitione, ad torturam, & condemnationem procederet:
87 Nam testes recepti ante litis contestationem nullam fidem faciunt contra reum, cum sint examinati ipso non citato, vt dixit idem Iul. Clar. d. lib. 5. sent. § fi. q. 11. vers. item quæro. & q. 50. vers. item quia. & nos late diximus in Metho. proceff. informat. lib. 5. cap. 2. num. 48. Et
88 fit hæc confrontatio, & fieri solet, vt dicit Iul. Clar. d. q. 45. vers. sed in proposito, quando testes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in suo examine: & facienda omnino est, quando testes de visu contra reum deponeret, & hoc in casu eam omnino fieri vult Senatus Mediolani, vt dicit Iul. Clar. in d. loco, qui etiam dicit, tunc faciendum esse, quando testes sunt inter se contrarij, & quando depositio testis non nisi mediante inspectione ipsius rei certificari potest, puta quando testis dicit illum non de nomine, sed tantum de visu agnoscere, vel quando eum per signa describit: nam eo casu reus illi exhibendus est, vt eum recognoscat, vt per eum ibi, & diximus in Method. proceff. informat. lib. 5. cap. 2. nu. 500. vbi etiam diximus quo-
89 modo exhibitio hæc fieri debeat. licet si confrontatio cum reo omitteretur, processus non corrueret, secundum Iul. Clar. in d. loco: non * enim pro validitate processus necessaria est, sed in practica obseruatur ad hoc, vt in ipsa confrontatione veritas melius elucescat, vt per eum ibi, & Io. Rojas d. sing. 94. & Fran. Pegn. d. schol. 28. & lib. 1. cap. 5. de causis, & remedijs difficultatis iuris prudentiæ qui ait, quod ideo fieri præcipitur quoniam ex præsentia accusatorum, seu testium reus

vix

vix poteſt euadere iudicium,& veritatem diffiteri. Nam vbi delatores, & teſtes ſingulas delictorum circumſtantias commemorauerunt, titubabit reus, nec poterit commodas adducere reſponſiones.

90 Sed hoc in crimine hæreſis, quamuis in alijs delictis fieri ſine dubio poſsit maiorem habet difficultatem. Et vbi teſtium periculum ex confrontatione non immitteret, confrontatio fieri poterit, aliàs ſecus, vt per Dir.inquiſ.in verb.prouiſo ſolemniter.§.ſequuntur cautelæ,verſ. teſtium cautela, Rojas d.ſing.94. & Pegn.d. ſcho.28. & iure communi doctrina hæc roborata videtur cap.vlt.§.ceſſante de hæret.lib.6.vbi diſponitur,vt ceſſante periculo teſtium nomina reo publicentur,vt ſe plenius defendere poſsint, & ex communi tradit Clar.lib.5.ſent.§.fi.q.49. verſ.habetque eadem ergo ratione poterunt ſimul confrontari reus, & teſtes, vbi neceſsitas id poſtulauerit. Tutior tamen in hoc crimine hæ-

91 reſis videtur contraria opin. Pegn. d. ſchol. 28. Nam ſi teſtium nomina publicari reo non debent, quod multis conſtitutionibus cautum eſſe docuit idem Pegn. ſchol. 129. ſuper q.75. 3.p. Dir.inquiſ.ſanè multo minus confrontari teſtes, & reus debent. cum inde grauiſsimum ſemper periculum timeatur, ex quo amplius ſequeretur, vix eſſe,qui vellet hæreticos denunciare, aut contra eos teſtificari, atq, hanc ſententiam ſaluberrima quadam Madriliana inſtructione in Hiſpania comprobat Pegn.loco præalleg. vbi eam ad verbum refert, qui tamen non ambigit, poſſe aliquando contingere caſum,in quo id fieri poſsit, ſed exquiſitiſsimæ conſiderationes præcedere debent, & cauſæ maximæ, & grauiſsimæ, vt per eum ibi, & ſchol.67. ea.p.3. Dir.inquiſ.vbi dicit, quod in ſupremo Senatu Sacroſanctæ, & generalis Inquiſitionis Romanæ nunquam fiunt huiuſmodi confrontationes niſi re cognita, & decreto interpoſito per Illuſtriſs. &Reuerendiſs DD.Cardinales in tota Chriſtiana Republ. Inquiſitores generales, vt vel hinc cæteri intelligant, quàm caute in re tam periculoſa ſit progrediendum.

92 Et dicit etiam,quod tunc confrontatio fieri poteſt,etiam in hoc crimine, quando teſtes complices ſunt eiuſdem criminis cum reo: hoc enim caſu manifeſtum eſt ad conuincendum reum negantẽ nominandos ei eſſe complices, cum quibus dicitur deliquiſſe, quare ſimiliter poterunt ei confrontari, neque tunc tam confrontantur vt teſtes, quàm vt complices. Dicit item idem Pegn.in d.loco,quod tunc etiam fortaſſe fieri poterit confrontatio, quando teſtes viliſsimi ſunt, qui parum curant bonam, vel malam famam, quales ſunt viliſsimæ meretrices, & viliſsimi homines, qui humeris onera deferunt, & qui ſunt ſimiles. quãuis tamen, & hoc caſu omnem periculi ſuſpicionem procul etiam abeſſe oporteat, ſecundum eum.

93 Et poterunt teſtes cogi, & compelli, vt confrontentur,quod in omnibus delictis, præterquam in crimine hæreſis abſolutum eſſe videtur. Nam cum teſtes ad teſtificandum cogi, & compelli poſsint. c. delicto- *rum de teſtib.& ibi communiter Doct.cũ alijs à nobis adductis in Metho.proceſſ.inform. lib.5.c.2.nu. 122. eadem ratione cogi poterunt ad

realem confrontationem; secus autem videtur in crimine hæresis: quia licet Inquisitores cogere possint testes ad testificandum, vt diximus in d. Metho. process. inform. lib. 3. cap. 16. num. 83. cum alijs, vt per Pegn. d. schol. 28. Non tamen in crimine hæresis similis est ratio in compulsione ad testificandum, ac in confrontatione; quia ibi tam graue periculum non versatur, cum nomina testium de recepta sacri officij consuetudine per Pont. constitutiones salubriter introducta reis non publicentur, vt considerat Fran. Pegn. d. schol. 28. qui & illud addit, quod
94 in illis casibus, in quibus confrontatio hæc fieri potest, suspicari potest testes falso deposuisse contra aliquem, si recusent coram eo confrontari, præsertim si sint viles, & infames. Nam in viris probatæ virtutis secus censendum est.

95 Et vbi confrontatio facienda est, cauendum est, ne simul duos, aut omnes testes quotquot testificati sunt contra reum negantes iudex conduci faciat coram ipso reo, sed singuli per se ei sistant, & vtriusq; dicta notarius scribat. Nam si diuersi fortassis in tempore, & loco commissi delicti deprehendantur, aut in alijs substantialibus eius delicti, de
95 quo agitur, tunc magna erit præsumptio eos esse falsos, exemplo eorum, qui falsò Susannam accusarunt, vt legitur Daniel d. cap. 13. ita admonet Pegn. in d. schol. 67. vers. postremo vbi decreta, qui tamen subdit hoc non esse obseruandum, cum testes, & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt sed tutius est, quod singuli producantur, & confrontentur, ne videantur inuicem se instruxisse; & hac ratione testes singuli, & separatim examinandi sunt, vt diximus in Metho. process. inform. lib. 5. cap. 2. num. 316.

97 Vt etiam cauti iudices esse debent, si confrontandi esset testes vasalli, vel famuli contra Dominum, vel filius in casu permisso contra patrem, vel alij similes confrontandi essent contra eos, quibus reuerentia debetur, vel quorum potentia timenda esset: quoniā sæpe accidit, quod coram eis vel ob reuerentiam, vel metum, & timorem, vel in eorum dicto non persistunt, vel illud palliant, vel aliàs illud debilitant, ac etiam destruunt. Ideo tutius est ab hac confrontatione se abstinere, cum præsertim ex eorum confrontatione sperandum non sit, Dominos, & similes veritatem dicturos: & suspicio imminet periculi tum ipsis testibus ita detectis, tum ipsis causis, quia pauci liberè testimoniū perhiberent, si in causis potentium, ipsorum nominum, & personarum facile publi-
98 catio fieret. Vnde quemadmodum in causis hæresis datur copia processus, suppressis tamen nominibus testium, quæ edenda non sunt, vbi suspicio adest periculi propter potentiam inquisiti, vt diximus supra ex pluribus, quibus addo Paris. cons. 2. n. 164. lib. 4. qui dicit, quod ita firmant cōiter omnes scribentes, & d. Simanc. de hæret. c. 62. n. 9. quod consuetudine receptum est, vt nunquam nomina testium publicentur in causis hæresis, quum semper graue periculum credatur imminere si non testibus, saltem causis, fidei catholicæ, quia pauci libere testimonium perhiberent, si nominum publicatio fieret, ita etiam Ant. Scap.

lib.

99 lib. 5. trac. iuris non scripti. c 41. n. 6. ita etiam ob potentiam reorũ obseruãdum esset in al'js causis. vt per Iul. Clar. lib. 5. senten. §. fi. q. 49. vers. habetq; locum. Et ideo d. Blanc. in pra'ct. cri. fol. 38. n. 80. quod ino
100 leuit practica, quod dentur nomina testium confusa, & separata à dictis testium ob potentiam reorũ, ne possint scire, quid ab vnoquoq;
101 eorum dictum fuerit. & ita obseruauit Senatus Mediolanẽsis in causa homicidij, in qua propter potentiam aduersariorum permissum fuit iudicibus in ipsa causa delegatis, vt non ederent nomina testium, nisi prout sibi videretur. vt testatur Iul. Cla. d. q. 49. vers. habetq; locum qui tamen subdit, quod nunquam tamen aliās vidit per Senatum concedi. & Ant. Scap. d. c. 41. n. 3. dicit, quod id seruari non vidit vnquam. Non nisi ergo re cognita, & causæ maxime suaderent, confrontatio testium, nominumq; illorum editio, & publicatio in causis huiusmodi facienda erit, & Paul. III. in suo motu proprio in fauorem omnium pauperum, statuit, quod tradatur reo copia indiciorum, cum expressione nominum testium, ad hoc vt inquisitus se defendere possit, præterquam in crimine hæresis, & alijs criminibus à iure exceptis, iuxta tamen iuris dispositionem, vt in dicto motu proprio versi. iudices prædicti. Iam satis (vt opinor) de arte interrogandorum reorum. nunc de responsionibus eorum agendum est.

SVMMARIVM.

1 *Reus à Iudice interrogatus respondere debet.*
2 *Reus respondere debet per verba præcisa, non autem dubia, puta non scio, vel non recordor.*
3 *Reus non respondens affirmatiuè, vel negatiuè, vel torqueri potest pro habenda affirmatiua, vel negatiua.*
4 *Tortura vt sit locus pro habenda veritate de delicto, debet præcedere indicia ad torturam sufficientia.*
5 *Reus vt respondeat, quæ sunt remedia vltra torturam.*
6 *Reus obscurè respõdens potest cogi ad clarè respõdenã, & quib. remediis*
7 *Reus recusans respondere an damnari possit vt confessus.*
8 *Reus recusans respondere absque rationabili causa cõtumax est, & habetur pro negante, vel confesso, prout suum incommodum respicit.*
9 *Brutus reos ter interrogatos non respondentes accusationi perinde ac confessos damnauit, quæ tamen opinio damnatur.*
10 *Nisi tamen in criminoso, & in reperto in fragranti crimine.*
11 *Reus torquendus est quamuis indicia sint leuia, quando ductus ad torturam interrogatus quid sciat de tali re respondit dixisse, & interrogatus quid dixit, respondit, scriptum esse.*
12 *Reus iniustè interrogatus non tenetur respondere.*
13 *Reus non tenetur respondere, si non præcedit diffamatio, vel tale quid, quod sit loco diffamationis secundum aliquos.*
14 *Tortura non est locus contra reum nolentem respondere affirmatiuè vel negatiuè, quando est iniustè interrogatus.*

D 3 *Reus*

15 Reus non torquetur, licet nolit respondere, quando habet legitimam causam non respondendi.

16 Reus torqueri potest, quãdo nõ vult respondere, si cõstat de corpore deli-

17 Reus pro habenda præcisa responsione affirmatiua, vel negatiua potest torqueri, quando est interrogatus super facto substantiali.

18 Et quid si est interrogatus super circũstantiis, & qualitatibus substantialibus tamen ad ipsum delictum.

19 Minor an interrogari, moneri debeat dato ei curatore.

20 Reus interrogatus, an sit culpabilis, non t e netur respondere, & non respondendo non poterit ex hoc torqueri.

21 Dilatio an sit danda reo illam petenti ad respondendum.

22 Copia inquisitionis, & indiciorum reo danda nõ est antequam examinetur, quamuis petatur. Et Iudex reprehenditur, qui aliter seruaret.

23 Iudex curare debet, quod reus respondeat interrogationi affirmatiuè, vel negatiuè.

24 Iudex curare etiam debet, vt nulla arte verborum à reo veritas offuscetur.

25 Iudex debet multum prudenter, & sagaciter agere, quando videt hæreticum, vel alium delinquentem cauillosum, versutum, & astutum.

26 Reorum cura est, & studium, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.

27 Hæretici decem modis vtuntur, ne in suis erroribus, dum examinantur, deprehendantur.

28 Eorum primus est per verborum æquiuocationem.

29 Secundus per conditionis adiectionem.

30 Tertius per quæstionis, seu interrogationis retorsionem.

31 Quartus per verborum fictam admirationem.

32 Quintus per verborum tergiuersationem.

33 Sextus per verborum manifestam translationem.

34 Septimus per sui ipsius iustificationem.

35 Octauus per sui corporis fictam debilitatem.

36 Nonus per fatuitatis seu imprudentiæ simulationem.

37 Decimus per palliatæ sanctitatis conuersationem, & speciem.

38 Iudex quibus modis occurrere possit modis, quibus vtũtur hæretici, & alij delinquentes ne in examine deprehendantur.

39 Iudex, quando reus respondendo vtitur æquiuocatione, debet illum ad propositum reducere.

40 Iudex debet reos aperte interrogare, in singulis interrogationibus singulas res non plures simul proponens.

Iudex pati non debet reum extra propositum in examine vagare. ibid.

41 Reus apertis interrogationibus obscuras reddens responsiones cogi debet ad declarandum.

42 Iudex cum reo, dum interrogatur, disputationem inire non debet.

43 Rei fatuitas, seu imprudẽtia, an sit vera, vel ficta, nõ facile põt intelligi.

44 Rei fatuitas quomodo detegi possit.

45 Demen-

45 *Dementia, & fatuitas, cum sit res inuisibilis, ex signis dignoscitur.*
46 *Dementia rei metu tormentorum detegitur, si ficta est.*
47 *Dementia ficta remedium affert tortura.*
48 *Dolor iocum, & fictionem non facile patitur.*
49 *Reus si insaniam fingat, dum ad supplicium ducitur, quid à Iudice faciendum sit. & num. 51.*
50 *Ex duobus malis minus est permittendum.*
51 *Malũ minus est reũ impunitũ relinquere, quã puniẽdo animã perdere*
53 *Sepultura denegatur ijs criminosis, qui impœnitentes moriuntur.*
54 *Cap. quæsitum. 13. q. 2. declaratio.*
55 *Fictis insanis si parceretur, facile esset cuique uti hac fraude, & se impœnitentem fingere.*
56 *Punitio delictorum primò, & per se refertur in bonum publicum, non in correctionem, & bonum eius, qui punitur.*
57 *Bonum publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis est præferendum.*
58 *Hæreticorum conuersio an expectanda sit, priusquam tradantur curiæ seculari.*
59 *Iudex admonetur quid agere, & super quo instare debeat, quando videt reum velle mendacio dicere.*
60 *Reus interrogatus de alterius scientia non recte respondit, illum fuisse præsentem, secus si de scientia interrogaretur.*
61 *Præsens fuit talis, ergo intellexit, non est bona consequentia.*
62 *Reus dicens homicidium commisisse, sed ad sui defensionem, quomodo est interrogandus ad extorquendum ab eo, an hoc verum sit.*
63 *Statuto stante, quod accusationi simpliciter respondendum sit, an reus possit respondere, quod, si fecit, ad eius defensionem fecit.*
64 *Responsio rei incipiens à negatiua, vt non feci, sed si feci ad meam defensionem feci, habetur pro mera negatiua.*
65 *Responsio rei incipiens ab affirmatiua, vt occidi, sed ad meam defensionem pro confessione habetur.*
66 *Reus dicens, occidi sed ad meam defensionem, an pœna mortis puniri possit ex ista confessione.*
67 *Tortura inferri non debet contra respondentem se occidisse, sed ad sui defensionem, & quare. & ita seruant Mediolanenses. nu. 69.*
68 *Tortura non solum purgat indicia, sed etiam probationes.*
70 *Protestatio de nõ torquẽdo reũ cũ præiudicio probatorũ, quãdo prosit.*
71 *Protestatio contraria facto nihil valet.*
72 *Innocẽtia signũ est in eo, qui statim, et simpliciter respõdet, siue bene siue male: secus cõtra, si recurrit statim ad duplicationes, & sophismata.*
73 *Suspicio oritur contra reum, qui pauide, & trepide respondet.*
74 *Pallor vultus in reo, variatio, & trepidatio culpã indicat & nu. seq.*
76 *Notarius actuarius notare apud acta debet pallorem rei, trepidationem, vel alia signa ipso reo præsente, & intelligente.*
77 *Et an hæc ex interuallo annotari possit.*

78 *Notarius pallorem rei, trepidationem, & huiusmodi annotare debet man lato iudicis.*
79 *Notarij officium in examine reorum est in scribendo.*
80 *Notarius pallorem rei, & huiusmodi scribere, & annotare debet, licet ipse non perpenderit, nec viderit, & nu. 81. & 82.*
83 *Reus iã examinatus an possit respondendo se referre ad aliud examen.*
84 *Quæ de testibus dicuntur, ad reos etiam referri possunt.*
85 *Iudex ex causa bene facit, non admittere responsiones rei se referentis ad aliud examen.*
86 *Consilia, quæ dantur testibus, ac etiam reis coactis respondere sine relatione ad aliud examen, & nu. 88.*
87 *Procurator fiscalis instare potest, quod reus per extensum examinetur, ex quo eum suspectum habet.*
88 *Testis, vel reus examinatus, & iterum interrogatus coactus per Iudicem ad respondendum sine relatione ad aliud examen, potest protestari, dicendo, dico, vt nunc mihi videtur, quòd si constabit me alter dixisse hanc meam responsionem ad primam refero.*
89 *Et an iudex hanc possit reijcere responsionem.*
90 *Notarius scribere debet verba reorum, prout ab ipsis proferuntur.*
91 *Interrogatio si vnum principaliter, & aliud demonstratiuè continet, responsio simpliciter super principali recipi non debet, quia illud reus consitendo, non dicitur confiteri quod demonstratiuè continetur.*

De Responsionibus Reorum. Cap. II.

1 REus à iudice iustè interrogatus respondere debet, vt supra diximus lib. 1. c. 2. & tradit etiam Card. Alex. in cap. de accusatione, col. 37 circa fi. 2. q. 8. qui dicit, quod per Doct. ita cõmuniter concluditur. idem dicit Are. in c. qualiter, & quando, el ij. §. debet, col. 4. vers. in foro autem, de accusatio. Ant. de Padilla in l. transigere nu. 5. C. de transactio. & Iul. Clar. qui eos refert lib. 5 sent. §. fin. q. 45. vers. sed pone & quidem pluries respondere tenetur, & de eodem, vt per Franc. Marcũ, decis. 672. nu. 8. p. 1. per glo. in l. ij. §. quod obseruari in verb. existimet, in fi. C. de iurament. calum. Et etiam, quod iam super inquisitione, & querela respondisset: adhuc enim sigillatim respondere debet interrogatorijs à iudice faciendis; quia non sufficit negatiue respondere, nisi ad singula quis respondeat. vt per eundem Franc. Marc. in d. dec. 672. nu. 9. cum alijs supra allegat. lib. 1. c. 2. n. 13. quando autem à multiplicatione interrogatorium de eadem re cauendum sit, iam supra admonuimus hoc lib. c. 1. nu. 16.

Et si forte reus respondere recusat, per notarium apud acta in ipso constituto de mandato iudicis annotari id debet. glo. in c. quoniam cõtra, de probatio. & in specie Claud. Battand. in pract. crim. reg. 12. n. 18 & tunc potest pluribus modis reus cogi, & compelli ad respondendum: vel mulcta indict. quia factis tribus monitionibus, sub pœna, ipsum

sum mulctabit, & condemnabitad pœnam in mandatis contentã. iuxta l.de ætate. §.qui tacuit.& §.seq ff.de interrogar.act io.& ibi Bart. vel captis pignoribus, vel per to tturam.ita Foller. in pract.cri. in verb.& si
* comparent ante contumaciam examinentur.nu. 3.& Paul.Granut.lib.1 theoremat.in theorema 3.n.12 vbi ex Cagn.quem alleg.d. quod hodie ita seruatur.licet ipse subdat,quod non tamen comminatio hæc vbique seruatur, præsertim per laicos iudices. idem & Claud. Battand. d. Reg. 22.nu.18.qui & illum addit modum, vt reus cogi etiam possit respondere comminatione confessionis interrogatoriorum, vt pro confessis habeantur,ita idem Clau.in d.loco.sed in leuibus quidem, tenuibusque delictis Iudicis officio reus coercere debet nolens respondere captis pignoribus,mulctæq;impositione,& cõminatione confessionis interrogatoriorum. At vero in atrocioribus sceleribus tormentis rei respondere cogendi sunt,ita etiam censet Clau. Battand. loco iam citato.de quo remedio ad cogendũ reum respondere per torturam habetur etiam per Loca.in opere inquisitorum,in verb.reus. n.4.& in verb.tortura. n. 16.

Et respondendo,debet quidẽ respondere per verba præcisa, non autem per verba dubia,puta non scio,vel non recordor,& si ita responderit,nec a responsione huiusmodi recedere voluerit,& præcise responde-
3 re affirmatiue,vel negatiue,Iudex debet illum factis debitis monitionibus ponere ad torturam,& ita eum cogere ad respondendum affirmatiue,vel negatiue,ita d.Bal.in l.accusationem post nu. 11. vers. super hoc melius.C.qui accus.non poss.& talis tortura,vt dicit Bald.ibi non datur
4 reo ad eruendam veritatem de delicto:nam ad hoc necesse esset, vt in-
* dicia præcederent ad torturam sufficientia, vt ex communi dixit Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 65. vers. dixi etiam. sed datur ad extorquendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, & hanc Bal. opin. in contingentia facti approbauit Consilium Neapolitanum, vt testatur Capic. decis. 145. quem refert Foller. in pract. crim. in verb. & si confitebuntur. 3. par. num. 4. & in d. vers. & si comparent ante contumac.
examinentur. n. 3. Carrer. post Par.de Put.& Brun. quos alleg. in pract.
* crim. fol.88.nu.24. Maran.in Specu.in 3. p. in 4. actu iudicii, Gaspar.
* Caballin. ad Constit. Marchiæ lib.5.c.25.nu.80. Boss.in tract. caus.cri. tit.de responsionibus a reo faciendis.nu.3.Caso.in pract.cri tit.de tormentis.c.3.Iul. Clar. qui dicit hanc esse bonam practicam, & eam sæpe vidisse obseruari d. q. 45. vers. sed pone. & obseruatur in statu Eccle-
5 siastico. Sed & mulcta indicta, & captis pignoribus potest etiam reus cogi ad præcise respondendum affirmatiue, vel negatiue, vt per Mill. in pract.crim.fol.88.nu.4.& seq.& Foller.in d.verb.& si comparent an-
6 te contumac. examinentur. num. 3. qui & dicunt idem esse, si obscure
7 reus respondeat,vt per eos. Quinimmo aliqui voluerunt,reos recusantes respondere tamquam confessos damnari, vt refert Caso. d. cap. 3.
8 num. 2. reus enim iussus respondere recusans absque rationabili causa, contumax est,& habetur pro confesso, vel negante, prout suum incommodum respicit. Mille. in d. pract. crim. fol. 88. num. 7. Foller.

in

17 Et secundum eundem Foller. in d. loco. obseruanda est d. practica solum, quando reus super facto substantiali interrogetur, videlicet, an cōmisit tale delictum, vel homicidium, & non vult respondere, vel non dat responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, non aūt quando nō respondet alijs interrogationibus sibi factis concernentibus qualitates, seu * circunstantias, & non factum principale. & ita innuere videntur Doct. dum dicunt reum torquendum esse, quando non respondet accusationi, vel inquisitioni, prout considerat Foller. in loco præalleg. Sed Iul. Clar. d. ver. sed pone. quicquid dicat Foller. dicit, quod iudicio suo hæc est bona practica, & eam sæpe vidit obseruari non modo quando reus non vult respondere super facto principali. sc. an cōmiserit homicidium, vel non, sed etiam super circunstantijs substantialibus, & ad ipsum delictum pertinentibus, modo sint tales, de quibus verisimile sit ipsum recordari, puta quia interrogatur de facto proprio, de modico tempore, & de rebus, de quibus alij solent cōmuniter recordari, prout ipse iudex conside rata fact., & personarum qualitate poterit arbitrari. nec aliter sentiunt Boss. in d. tit. de responsionibus a reo faciendis. n. 4. & Capic. d. dec. 145. & alij præcitati in d. locis, & ita seruandum est, prout seruari debere dicit Clar. in d. loco, & idem sentit, & Vulpel. cons. cri. 34. nu. 7. dum dicit seruari d. practicam quando reus de crimine tantum, vel de eo, quod præcise crimen infert, interrogatur, non in alijs, vt per eum ibi. qui etiā sentit dictam practicam non esse seruandā, quando reus prima vice examinatus ad interrogata semper respondit, sed alijs vicibus ad iam dicta se referret. & peteret ea sibi legi, qua de re infra hoc eo c. nu. 83. & seq.

19 Et si reus esset minor, vel aliās non haberet legitimam personam standi in iudicio, debet interrogari, & moneri, vt respondeat dato ei Curatore, vt per Foller. vbi supra.

20 Et si reus interrogaretur, an sit culpabilis, vel non, non etiam erit locus d. practicæ Bal. quia respondere non tenetur, an sit culpabilis, vel non, sed super facto, an fecerit, vel non fecerit, vt not. Bar. in l. 1. §. accusatione, in fin. per illum tex. ff. ad Turpil. Alex. in cons. 115. col. 1. in fin. vol. 3. Boss. in tit. de responsionibus a reo faciendis. n. 17. & supra diximus, c. 2. lib. 2. nu. 19.

21 At si reus velit vtiq; respondere, sed petat dilationem ad respondendum, an velit cedere, vel contendere, & secundum aliquod talis dilatio * danda est, & dixit Alex. in l. 1. in prin. n. 6. ff. de eden. quod ita concludunt magis communiter Doct. Sed contrariam sententiam, quod imo super facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberandum, tenuit Bal. in l. cum falsum n. 2. ff. de acqu. hæred. & hanc opin. dicit esse cōmu- * nem Aug. Arim. ad Ang. de malefic. in verb. comparuerunt d. inquisiti, & * confitentur totū. n. 6. & Franc. Conrad. fol. 180. n. 2. & hæc opinio seruatur de consuetudine. nam reus statim cogitur respondere, vt dicit Iul. Clar. d. q. 45 vers. sed hic quæro. vbi etiam refert Salic. Paul. de Cast. * & alios, qui testantur, quod secundum practicam Mundi non est dandum tempus reo in criminalibus ad deliberandum, & sequitur Anton.

Scap.

Scap.lib.3.iur.non scripti.c.66. & sit. Columb. in tract. procedendi in controuers.crim.art.176.& seq. vbi etiam reddit rationem: nam quando interrogandi habent dilationem ad respondendum, sæpe fit, vt sibi consulant, ac suas fabricent causas, & rationes. Et iudices torquendo reos pro præcisa responsione habenda, sint memores, torturam hoc in casu moderate esse dandam, & non cum compedibus ferreis, & continuatis diebus, absque vnius diei interpolatione, vt admonet in specie Vulpell. d. cons.crim.34. num.10.

22 Neque etiam reo antequam examinetur danda est copia inquisitionis, & indiciorum contra eum existentium, quamuis eam peteret. quicquid enim de iure sit & quicquid dicat Pract. Papien. in form. inquis. in verbo, fama publica, nu. 3. qui ait, quod licet de iure dari debet copia * inquisitionis, & indiciorum petita ante examen, male tamen seruatur * in practica per istos latrunculatores auaritiæ deditos in animarum suarum maximum præiudicium, & detrimentum, & subdit, quod pessime faciunt. de quo habetur, & per Nauar. in c. inter verba. 11. q. 3. conclus.7.n.20.& nouissime per F. Michael Salon.in commen.in disput. de iustitia in 2. 2. D. Thom. post huius nostræ praxis priorem editionem edito, to.1.q.69.art.2. controuersia 3.cum conclusionibus seq.vbi latè, diffuseq; rem hanc prosequitur. Ita tamen consuetudo seruat, quod scilicet reus interrogetur, & examinetur ante datas defensiones, & copiã indiciorum, prout ita quotidie practicari dicit Foller. in pract. crimin. canon.fol.165. num.6. Pract. Corrad. fol.255 in 6. limit. Iodoc. in pract. crim.fol.24. nu.28. & Cagnol. in l.2. num. 18. circa fin. C. de eden. & late Neuizan.cons.75.nu.1. & seq. vbi de obseruantia, & respondet ad authoritates contrarias. Et stante hac generali consuetudine male faceret iudex, qui aliter obseruaret in practica, vt dicit Iul. Clar. d.q.45. vers. sed quid si reus, & copiam non esse dandam reo antequam respondeat, cum de facto proprio certus esse debeat; & maxime in doctore, & quando proceditur per inquisitionem, & ad denunciationem alicuius

23 officialis, tradit etiam Franc. Marc. decis.691. n.4. p. 1. Cura ergo prima hæc erit iudicis interrogantis, vt reus respondeat, & affirmatiue quidem, vel negatiue ex prædictis.

24 Sequens cura erit, vt nulla arte verborum à reo veritas offuscetur, & opprimatur. l.2. C. de eden. c. iudicantem 30. q. 5. cum simil. & ita admonet iudicem Boss. in d. tit. de responsionibus à reo facien. post nu.1. vt etiam de hæreticis loquens inquisitorem admonet Director. inquis.

25 par.3.nu.37. quod quando videt hæreticum cauillosum, versutum, & astutum, vt errorem suum detegere nolit, sed per cautilosas responsiones, & tergiuersationes negotium circunducat, oportet multum prudenter, & sagaciter agere, & ad eorum cautelosas responsiones, & cauillosas attendere, & illorum versutias vulpinas, & extortas loquutio-

26 nes considerare; quia totum eorum, vt & aliorum etiam delinquentium studium est, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur, & docet ibi Direct. inquis. decem modos hæreticorum euadendi,

&

& sophisticandi, ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur, & multos etiã alios, & varios habent modos decipiendi, & se palliandi, quos probat magis vsus, quam ars. Et quamuis nonnulli ex his ab hæreticis nostri seculi non vsurpentur, cognoscendi tamen sunt secundum Franc. Pegn. in d. Schol. 24. in prin. vt ex horum notitia per similitudinem ad vsitatos nunc & alios hæreticorum proprios detegendos facilius perueniatur. & qui ad alios etiam reos examinandos, & conuincẽdos facile a prudentibus Iudicibus per similitudinẽ reuocari possunt.

27 Eorum primus est per verborum æquiuocationem, de quo & per Repert. Inquisit. in verb. prouiso solerter. sed cum in tota oratione cõsistat, verius dicendus esset per amphibologiam, quæ tunc contingit cum in oratione id sumitur, quod idem manens sub eodem tenore verborum plura significat, animaduertit Franc. Pegn. d. Schol. 24. col. 1. vers. & huius primi loci. Vt si interrogentur de corpore Christi vero, respondent de corpore Christi mystico. Vnde si interrogatur, credis tu, quod hoc sit corpus Christi, respondet credo, quod hoc sit corpus Christi, intelligẽdo de lapide, quem ibi videbit, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi quia Dei est, qui est Christus. Vel si interrogetur, credis tu Baptismum esse Sacramentum necessarium ad salutem, respondet credo, intelligendo quod ille habet credentiam, sed nõ intelligit, quod talem, sed suam, & non de isto, de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur, credis tu, quod Christus fuerit natus de Virgine? Respondet firmiter, intelligendo, quod firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogetur, credis in vnicam Sanctam Ecclesiam Catholicam? respondet credo in vnam Sanctam Ecclesiam, intelligendo de sua, & suorum complicum congregatione, quam vocant Ecclesiam, & non de Ecclesia nostra: semper conuertendo intentionem suam ad illam partem æquiuocationis, quam in mente gerit, & sic de alijs æquiuocationibus, seu amphibologijs.

29 Secundus est per condicionis adiectionem, vt si interrogetur, credis tu matrimonium esse secundum Sacramentum? respondet si Deo placet, ego bene credo, intelligendo, quod Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogetur, credis tu carnis resurrectionem? ita ego, si Deus vult, intelligendo quod hoc Deus non vult, quod ipse hoc credat, & sic de alijs condicionum adiectionibus.

30 Tertius est, per quæstionis, seu interrogationis retorsionem, vt si interrogetur, credis tu in Spiritum Sanctum a Patre, & Filio procedẽtem? respondet, & quomodo vos creditis? & cum dicit ur sibi, nos credimus, quod Spiritus Sanctus procedit a Patre, & Filio: respondet, ego ita credo, quod vos creditis, sed ego non sic. Vel si interrogetur, credis tu, quod vsura sit peccatum? respondet, & quid dicitis vos credendum super hoc? & cum dicitur sibi, nos dicimus, quod quilibet catholicus debet credere, vsuram esse peccatum; respondet, & ego sic credo, intelligendo, sic ego credo, quod vos dicitis, & sic de alijs quæstionum retorsionibus.

31 Quartus est per verborum fictam admirationem, vt si interrogetur, credis tu Deum omnium esse Creatorem? respondet cum admiratione quasi turbatus, quid ergo aliud crederem, non ne ita debeo credere? intelligendo, quod non debet ita credere. Vel si interrogetur, credis tu Dei filium esse incarnatum in vtero virginali? respondet cum admiratione, O Deus meus, quare me interrogatis de istis? creditis, quod sim Iudæus? Christianus sum. Scitote, quod credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere, intelligendo, quod bonus Christianus non debet ita credere, & sic de alijs verborum admirationibus.

32 Quintus est per verborum tergiuersationem. Vt si interrogetur, credis tu quod iurare de veritate in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando, credo, quod, qui dicit verum non peccat, & non respondet ad iuramentum, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quæritur. Vel si interrogetur, credis tu, quod omne iuramentum sit peccatum? respondet, magnum peccatum est iurare in vanum. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum, quam habuerunt ad Christum. & sic de alijs verborum tergiuersationibus.

33 Sextus est per verborum manifestam translationem, vt si interrogetur, credis tu, quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, ò Domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christum, & habeo quærere mihi victum, & sic transfert se ad loquendum de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus, quando fuit in cruce lance percussus, adhuc esset viuus? magna quæstio, vt audiui, fuit de hoc, sicut & de visione animarum beatorum est hodie: Vos Domini ponitis mundum in istis quęstionibus, pro Deo dicatis, quid tenendum est de ista quæstione, de animabus beatorum, quia nollem in fide errare, & loquutionem transfert ad quæstionem illam. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus nihil habuit in proprio, vel communi? respondet conuertendo se ad circunstantes, ponendo eos in verbis, vt sic euadat pro tunc responsionem, & sic de alijs verborum translationibus.

34 Septimus est per sui ipsius iustificationem. vt si interrogetur, credis tu, quod Christus descendit de cœlis, vel alias interrogetur de fide, respondet iustificando se, O Domine ego sum homo simplex, & illiteratus, qui in simplicitate mea seruio Deo, & nescio istas quæstiones, nec istas subtilitates facile me caperetis, & in errorem induceretis, pro Deo ne interrogetis me de istis. Vel si alias interrogetur, de facili respondet, Domine ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de Trinitate, & de alijs, sed postmodum mihi occurrunt quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo: quapropter nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellem etiã audire: quare pro Deo non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod

vitare

vitare cupio toto corde. & sic de alijs eorum iustificationibus.

35 Octauus est per sui corporis fictam debilitationem, vt si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogationibus videat, quod non potest euadere, quin deprehendatur in sua hæresi, & errore, dicit, ego sum valde debilis capite, & amplius sustinere non possum, placeat vobis pro Deo me modo dimittere: vel dicit, dolor nimius inuadit me, parcatis pro Deo, vado ad lectũ. & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quõ respondebit, & quomodo cautelosæ se habebit; & sic de alijs corporis fictis subditis passionibus. Et hunc modum frequenter tenent, quando vident se fore torturæ subijciendos, dicentes se infirmo, & quod morerentur, si torquerentur, & mulieres dicunt se sæpe pati muliebrẽ passionẽ, vt sic ad tẽpus torturã euadant.

36 Nonus est per fatuitatis, seu imprudentiæ simulationem, vt si interrogentur de fide, dubitantes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, se fatuos fingunt, menteq; alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur, vt 1. Reg. cap. 21. & respondentes ridenc, & multa interserunt verba impertinentia, derisoria, & fatua, & sic suas cooperiunt hæreses, & errores, vt sic quasi iocose videantur dicere quicquid dicunt. Et similiter hunc modum sæpe tenent, quando vident se fore torquendos, vel curiæ sæculari tradẽdos, vt talibus falsitatibus torturam euadãt, seu mortem, & interdum fingunt se continuò amentes, interdum dilucida habere interualla. & de alijs simulationibus.

37 Decimus est per palliatæ sanctitatis conuersationem, & speciem. Sunt enim hæretici à communi conuersatione fidelium vita, moribus, & sermone dissidentes, & exteriorem habent sanctitatis apparentiam, sicut sepulchra dealbata, & deaurata exterius, quæ intus cadaueribus mortuorum plena sunt: pleni enim sunt vt plurimum superbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloria, vt sciunt, qui eos norunt. Qua specie sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt. Hactenus Director. Inquisitor. vbi supra. de decẽ modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabantur, scilicet per verborum æquiuocationem, per conditionis adiectionem, per retorsionem interrogationis, per fictam admirationem, per tergiuersationem, per digressionem à proposito, per sui ipsius iustificationem, per simulationem corporei languoris, per simulationem amentiæ, per sanctitatis speciem, qui, vt dicit Franc. Pegn. in d. Schol. 24. in princ. & supra diximus, cognoscendi sunt, tametsi nonnulli ex his ab hæreticis nostri seculi non vsurpentur: ex horum enim notitia per similitudinem ad visitatos nunc, & ad alios hæreticorum proprios detegendos facilius peruenitur.

38 Quibus autem modis his occurri possit, docet, etiam Director. Inquisito. d. 3. par. num. 99. & de nonnullis cautelis iam supra diximus lib. 2. cap. 2. Quod verò priuatim attinet ad duplicitates verborum, æquiuocationes, amphibologias, conditionis adiectionem, & retor-

& retorsionem interrogationis, & simil. quibus heretici in eorum re-
39 sponsionibus vtuntur, docet quod non permittat Inquisitor in huiusmodi reum persistere, sed conetur suis interrogationibus ad propositum, de quo intendit, illum reducere. Vt si interrogetur an credat in vnicam Sanctam Ecclesiam catholicam, & ipse respondet, se credere, intelligendo de Ecclesia eorum, quæ est Ecclesia malignantium, interrogetur subinde, de qua Ecclesia dicit, & quis præest, & si dicat, quod Papa, interrogetur, vbi moratur nunc ille Papa, & similia, prout materia poscet. & sic de alijs, ad propositum, de quo quæritur, eum semper reducendo. & ita equiuocationis, seu amphibologiæ fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam vocem, seu orationem: ita enim exitus, aut decipiendi via præcludetur hæretico, vt tali deceptione tueri se non possit, quod & docuit Fran. Pegn. d. schol. 24. vers. Hæc verò æquiuocationis. qui etiam in quantum ad hæreticorum fraudes, & cauillosas responsiones vitandas, dum examinantur, attinet, illam in vniuer-
40 sum regulam admonet esse obseruandam vt Inquisitores, quantum fieri potest, aperte eos interrogent, in singulis interrogationibus singulas res nō simul plures proponentes, ad quas attente compellant eos respondere, nusquam patientes, vt extra propositum euagentur. quod etiam ante docuit Direct. Inquis. vbi supra paulo post d. n. 99. in prima cautela, & diximus lib. 2. c. 1. no. 13.
41 Rursus admonet Fran. Pegn. d. Schol. 24. vers. quod si, quod si quandoque contingat, reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias, & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquam ad vlteriora progrediatur, declarare, ne postea super obscuris, & dubijs propositionibus nouas excogitet fraudes, quod & supra diximus d. cap. 1. lib. 2.
42 Item & admonet Inquisitorem, vt & nos in vniuersum iudicem admonuimus supra d. c. 16. nu. 1. vt dum reus interrogatur, etiam si is disputare velit, quod sæpissime callidis, & astutis contingit, nullam cum eo ineat contentionem, sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne tortuosus anguis possit illæsus euadere: & si hæc obseruentur, raro (vt inquit ille) prodeunt suæ fraudes iniquis.
43 Quod autem attinet ad fatuitatis, seu imprudentiæ simulationem, qua ratione sit intelligendum, an hæc dementia sit facta, vel vera, non facile potest intelligi. vt inquit Franc. Pegn. d. schol. 24. col. 2. vers. fingunt se fatuos. præsertim cum sint quidam adeo astuti, vt dementiam
44 fingunt, quæ veræ sit omnino similis. Cæterum, vt subdit ibi, duobus modis detegi poterit. Primùm ex obseruatione actuum exteriorum, rarò enim contingit, mente sanos omnia mente captorum more facere. & propterea custodes diligenter aduertent vniuersa horum actiones, & verba, ex quibus dementia, & si res sit inuisibilis, satis probatur. Bar. in tract. de testib. §. opposita prudentia, n. 95. & in l. fi. ff. de bono. possess. furio. vel infan. dela. Curt. in cons. 151. n. 7. & Corn. cons. 85. n. 5.
46 vol. 2. Io. à Rojas de hæretic. p. 1. n. 579. & seq. Rursus hoc etiam dete-
gi

si poterit metu tormentorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur ei Iudex, vbi opus fuerit, quod si nec sic resipiscant, alia re-
47 media oportuna iuxta delati qualitatem excogitãda erunt. Nec si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis fictam esse dementiam, & insaniam, à quæstione, & tortura desistendum est, vt admonet Franc. Pegn. Scho. 25. ad d. 3. p. Direct. Inquisi. in prin. Immo (vt subdit)
48 sæpe contingit huic fictæ insaniæ remedium afferre torturam: nam dolor iocum, & fictionem non facile patitur: atque in hoc casu nullum ad explorandum animi morbum, an sit verus, vel fictus, periculum videtur ad torturam insanos tradere, si alia indicia sufficientia præcedant; nullum enim hic mortis periculum timetur.

49 Quod si, quando reus ducitur ad supplicium insaniam fingat, aut more stultorum blasphemias interdum proferat, nec velit conuerti, maior est difficultas. Nam videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impœnitentia perseuerantes vltimo supplicio
50 afficiendos: quoniam ex duobus malis minus permittendus est, l. si procurator, ff. de excep. doli, l. quoties nihil sine captione, ff. de reg. iur.
51 At minus malum videtur, tum impunitum relinquere, quàm puniendo animam perdere: differendum est igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

52 Sed in hoc casu ita res videtur gerenda, quoties traditus curiæ sæculari, aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut vt morem effugiat, aut aliqua alia causa non vult pœnitere, sed fingit se dementem, & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, vt stultus, & insanus videatur cum tamen non sit: tunc differendum est aliquantulum supplicium, & adhibendi viri pij, & Theologi, qui omni studio, & diligentia conentur reum ad pœnitentiam reducere, quod si denique noluerit, impœnitens tandem morte pœnas luat, ita videtur non obscure innuere tex. in c.
53 placuit, 23. q. 5. vbi dicit, Concilium Bracharense sepulturam denegare illis criminosis, qui impœnitentes moriuntur, vt ibi, similiter, & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus moriuntur impœnitentes. indicat
54 ergo quod etiam si non pœniteant, mori debeant. idem colligitur ex c. quæsitum. 13. q. 2. dum dicit, & confitentur, vel confiteri desiderant. ergo non desiderantes confiteri, sed in obstinatione perseuerantes non sunt impuniti relinquendi. ita Cassan. in consuetud. Burg. rub. 1. des iudices. §. 5. super verb. s'il n'agrace. vers. ad vnum tamen, nu. 125. & seq. quod & affirmat insignis Theologus Domin. Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 2. ad secundum argum. Franc. Pegn. d. Schol. 25. col 2. dicens
55 huius rei potissimam esse rationem. quoniam si his fictis insanis parceretur ad euitandam mortem, facile esset cuique hac vti fraude, & se impœnitentem fingere.

56 Neque obstat ratio supra in contrarium allata: quoniam punitio non refertur primò, & per se in correctionem, & bonum eius, qui punitur, sed in bonum publicum, vt alij terreantur, & à malis cõmittendis auocentur, vt late diximus in Method. process. informat. in præfat. bonum

57 autem publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis præferendum est. nam hac etiam via consulitur vitæ spiritualis totius populi. cum quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiam lege ciuili cautum est in l. congruit. §. vlt. ff. de off. præsid. ibi. vt si simulasset, plecteretur, si fureret, in carcere contineretur. ita Pegn. d. Schol. 25. nec ab his dissentit Panorm. in c. excommunicamus. 1. de hæretic. num. 10.

58 vbi quærit, an expectanda sit hæreticorum conuersio, priusquam tradantur curiæ seculari, & quamuis multo tempore expectanda sit, at si impœnitentes perseuerant, tradendi quidem sunt: tanto ergo magis ad explorandum animi morbum, an sit verus, vel fictus, torturæ tradere hunc licebit, vel alio vti remedio, in quo nullum mortis periculum timeatur.

59 Est etiam iudex admonendus, quod quando reus aliquid respondet, quod verum non esse ex processu apparet, non statim illum semper admoneat ad dicendum veritatē, & vt à mendacio se abstineat, sed debet interdum eum longius repetita interrogatione interrogare super eo, quod de mendacio eum conuincit. Et quandoq; etiam expedit tunc super dicto mendacio non instare, sed ad alia transire quando iudex videt reum promptum esse ad dicendum mendacium, vnde nonnulla omittere satis expedit, de quibus deinde alio modo longius repetita interrogatione erit interrogandus in alijs examinibus, & constitutis, vel in eodem etiam, sed alio in loco partibus super alijs interpositis interrogationibus, quo tempore non ita facile percipiens, quò tendant interrogationes, securus confitebitur, qua confessione etiam illud, quod negabat, ita vt iudex vult, concedit esse.

60 Et si reus fuerit interrogatus, an alter aliquid sciat, non debet iudex illam recipere responsionem, quod non erat, vel erat præsens: licet responsio hæc abijcienda non sit, quando reus interrogaretur, an ipse sciret. primo enim casu, quando quis de alterius scientia interrogatur, non sufficit, si narret, quod ille præsens esset, vel quod scit, quia præsens erat, sed debet expresse dicere, quod ille audiuit, vel intellexit, quia attentas præstabat aures, vel aliud dicat signum apertum, ex quo eum il-

61 lud scire inferatur: Nam ex hoc quod quis præsens fuerit, non sequitur, ergo intellexit, nisi quis deponat de propria præsentia, quia dicitur etiam deponere de eius intelligentia, & ideo sufficit, si dicat præsentem fuisse, ita Bar. in l. 1. ff. de auth. tut. §. fin. Iac. in l. 1. §. voluntate, ff. solut. matrim. Alexand. cons. 174. num. 5. vol. 6. & ita in specie de hoc admonet iudicem ita interrogantem, Boss. in d. tit. de responsionibus à reo faciend. num. 10.

62 Solet quandoq; reus de homicidio puta interrogatus non simpliciter respondere, sed cum qualitate, vt occidi, sed ad meam defensionem, vel incipiendo à negatiua non occidi, sed si feci id, defendendo feci, tunc iudex diligenter obseruare debet, quod reus clarè sibi respondeat, vtrum fecerit, vel non fecerit homicidium, vt admonet Iac. Nouell. in tract. ad defensam. tit. Responsiones reorum in constitutis, nu. 29. sed non est

aliter

aliter instandum, vt simpliciter respondeat, sed solum longius repetita interrogatione, vel tunc, vel alio tempore ab eo extorquendum est, an vere ad defensionem homicidium illud commiserit. admittitur enim
63 dicta responsio non solum de iure communi, sed etiam stante statuto, quod inquisitioni accusationi sit simpliciter respondendum, prout disponit statutum nostrum Vrbeuetanum lib. 3. cap. 3. ita Aret. qui ostendit hanc esse veram conclusionem in l. 1. in princ. ff. de vulg. & pupill. est materia quæ ibi ponitur, & in l. 1. §. si quis simpliciter ff. de verbor. oblig. & eam sequitur Boss. in tract. caus. crimin. titul. de confessis, num. 30.
64 Sed hoc interest inter vnam, & alteram responsionem: quia si reus incipit à negatiua, dicendo non occidi, sed si occidi, feci ad meam defensionem, habetur talis responsio pro mera negatiua, vt per glos. Bal. & Doct. in l. si quidem, C. de exceptio. per Angel. de malef. in verb. comparent inquisiti, & partem negant, col. 2. Ias. in l. vt vim, col. 3. ff. de iust. & iur. & in §. si quis, post §. actiones immediate, inst. de actio. Mars. in l. Diuus Antoni. ff. de quæstio. Boss. in d. tit. de confessis, nu. 35. & nu. 36.
* vbi dicit communem, & in d. tit. de responsionibus à reo faciendis,
65 num. 2. Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. q. 55. vers. cautius igitur. Si vero à confessione incœpit, dicendo occidi, sed ad meam defensionem, talis responsio pro confessione habetur, quæ pro parte acceptari, & pro parte sperni potest, vt dicit Bartol. in l. Aurelius, §. idem quæsijt, num. 2. ff. de liber. lega. qui est communiter approbatus, vt plures te-
* stantur, quos recenset Iul. Clar. in d. q. 55. vers. potest quoque reus, qui
* etiam dicit, quod non solum hæc Bart. opinio est communi Doct. con-
66 sensu, sed etiam consuetudine approbata; Quamuis is ad pœnam mortis non condemnaretur. vt fuit originale dictum. Abb. in c. auditis n. 32. de præscriptio. quod dicit esse communem Boss. in d. tit. de confessis, nu. 20. & seq. & Carrer. in pract. cri. fol. 237. nu. 15. & fol. 185. n. 11. &
* in pract. semper obseruatum dicit Gram. relatus per Iul. Clar. d. q. 55. vers. forte posset: & admirabilem hanc esse doctrinam dicit Menoch. de arbitr. iudic. casu 279. vbi recenset eos, qui hanc doctrinam sequuntur, & qui contra senserunt, quos tamen ipse non sequitur. & esse hoc dictum Abb. in solemni multum apud practicos Aduocatos dicit Mars. in sing. 185. & si quis curiosus vellet enumerare Doct. relatos per Tiraq. in tract. de pœnis, caus. 27. & alios, videbit hanc vere esse commu-
* nem opinionem, quod & dicit Io. Petr. Anchar. lib. 1. qq. familiar. q. 40 num. 1. Et propterea Iac. Nouell. in tract. ad defensam in verb. Responsiones reorum in constitutis, num. 26. fol. 72. instruit reum, vt ad euitandam omnem dubietatem semper incipiat à negatiua, dicendo, homicidium non commisisse, &, si apparet commisisse, illud fecisse ad suam necessariam defensionem.
67 Neque consulendus est iudex, vt hoc in casu deueniat ad torturam contra reum, qui ita respondit, quod occidit, sed ad defensionẽ, tametsi pro veritate habenda eum torquere possit, vt etiam condemnare, vt

voluit Bal.in l. 1.C.de confeßsis,dol. 11.Clau.in d.l. vt vim,col.33.verſ. 6.& vlt.ff.de iuſt.& iur. Lanfranc.in c.quoniam contra. in verb.confeſſiones,de probat. Boſſ.in d.tit.de confeßsis, n.27. & alias ita ſeruatum fuit,vt per Gram. not. 2. ſed potius monendus eſt, vt ſe abſtineat à tor-
68 tura, quia rei vt plurimum torti perſeuerant, & non ſolum purgant indicia.ſed etiam veras probationes.l.edictum.ff de quæſtio. & ibi Alber. cum aliis de quibus in noſtro tract. de execu tio. ſent. contumacia. ca-
69 pto bannito c. 2. nu. 60. vt mirum non ſit, quod apud Mediolanenſes practica hæc torquendi hunc reum ita confitentem non ſeruatur prout prædicta ratione non vidiſſe hanc practicam ſeruari teſtatur Boſſ. in d. tit.de confeſſ. nu.29. & poſt eum Iul.Clar.d.verſic.forte poſſet, qui expreſſe hanc practicam damnat.

70 Et licet poſſet hæc tortura inferri cum proteſtatione, quod propter hoc non fiat præiudicium violentis præſumptionibus exiſtentibus contra reum, iuxta conſ. Capo. 32. col.antepen. id tamen tutum non eſt quia proteſtatio hæc operatur, vbi reus interrogatur in alia materia, quam ſuper ea, de qua conuictus eſt, ſicut proteſtatio dicit, & dicere debet, aliter nihil eſſet, vt per Capo. vbi ſupra eſſet enim proteſtatio
71 contraria facto, quæ nihil valet, vt not. in l. non ſolum, §. morte, ff.de nou.oper.nunc.& in c.cum M.Ferrarie. extra de conſt. & diximus in d. tract.de execut. ſent. contumac.capto bannito,d. c. 2.n.71. & in ſpecie ita admonet Boſſ.in d.tit.de confeſſ.nu.29.

72 Conſideret etiam Iudex, an ſtatim, vel ſimpliciter reus reſpondeat, ſiue bene,ſiue male,ſignũ enim eſt innocentiæ,contra verũ ſignum erit, quod nocens ſit, qui, cum non poſſet ſe defendere, ſtatim currit ad ſophiſmata ſua,& duplicitates, & fugas verborum,vel rerum ne capiatur, vt ad cognoſcendum hæreticum ita Inquiſitorem admonet quidam vetuſtus Codex bibliothecæ Vatican. fol. 88.col.3. cuius verba aſcripſit Franc.Pegn.in d.Schol 24.ad 3.p Direct.Inquiſ.verſ.id tamen.

73 Vt etiam conſideret, an reus audacter reſpondeat, vel pauide, vel trepide,vel alio modo,quo timere videatur,ex hoc enim in ſuſpicionem incidit,per tex.& ibi Bar.in l. de minore.§. tormenta.ff. de quæſt. Boſſ. in d.tit.de reſponſio. a reo facien.n.9. Foller.in pract. crim.d. verb.& ſi
74 comparent ante contumac. examinentur. n.4. qui etiam admonet Iudicem,vt animaduertat, an aliqua ex dictis reis variatio ſit trepidatio, & vultus pallor (quod eius arbitrio relinquitur) & omnia hæc per No-
75 tarium annotari faciat,ex his enim ſumitur indicium ſecundum eũ ibi. & optime ante eum Brun.de indic.& tortur.in vlt par.vbi ſeriatim omnia docet, & habetur per Marſ. in pract. cri. §.diligenter, n.74. & n.98. & in §.quoniam,n.4.& 127.Io Mille.in pract.cri.fol 65.n.11.& ita etiã docet Ang. Aret.de malefic.in verb.fama publica,col.antepen.q.9.Prout contra reum admonet Iac. Nouel.in tract.ad defenſam,tit. Reſponſiones reorum in conſtitutis,n.3.& 5. quod animoſe ad interrogata reſpondeat celeriter,nec trepidando,nec balbutiendo, aut variando.

76 Quæ quidem omnia ſcribi, & annotari debent per Notarium præ-
ente

sente ipso reo, audiente, & intelligente dum examinatur, ne contradicere possit. Innoc. & alij in c. quoniam contra, vbi Fel. n. 81. Dec. n. 215. de probat. cum alijs, vt in Method. process. inform. lib. 5. c. 2. num. 595.
77 licet etiam si non statim hæc annotarentur, annotari tamen debent sine magno temporis interuallo, antequam ad alia diuertatur, aliàs iudici non crederetur, vt post Innoc. & Hostien, dicit Anton. de Canar. in tract. de quæst. in 2. memb. num. 36.
78 Et scribere quidem debet, & annotare de mandato iudicis. non enim nisi de mandato iudicis notarius hæc annotare debet, aliàs non pro-
79 baret, cum eius officium sit solum in scribendo, secundum Innoc. & alios in d. c. quoniam contra. & Ang. in §. & hoc super, col. 5. vers. eo mo-
80 do, in Auth. vbi sponsalit. largit. Bal. in l. qui falsa, de falsis. & annotare hæc quidem debet de mandato iudicis, quamuis ipse vacillationem, & alia huiusmodi non perpenderit, & viderit: debet enim iudici obedire dicenti, quod hæc annotet, & scribat, secundum Innoc. & alios in d. c. quoniam contra, & Anton. de Canar. d. 2. memb. n. 40. Sed tamen illud
81 verum est, quod notarius scribere debet, quod iudex ita dixit, & mandauit, non autem quod ita sit, quia cum non viderit, scribere non tenetur, quod ita sit, sed quod iudex ita dixit, & iussit, secundum Bald. in l. nullum, C. de test. quem refert, & sequitur Fel. in d. c. quoniam contra. nu. 81. in fi. & Ant. de Canar. d. n. 40. & Bos. ad eos se remittens in tract.
82 caus. cri. tit. de opposit. contra testes, n. 145. Foller. vbi supra. Sed efficacior scriptura esset, si ipse notarius etiam vidisset, & perpendisset, & ideo adderet, & idem mihi videtur, secundum præalleg. Doct. & animaduertimus de testibus tamen loquentes in d. cap. 2. lib. 5. Method. process. inform. num. 599. & seq.
83 Et si reus aliàs examinatus iterum examinaretur super eadem re, quod quidem vbi de pertinacia re, constat, diximus supra lib. 3. c. 1. obseruandum esse, potest quidem respondere, se dicere, prout aliàs dixit, & potest iudex hanc responsionem admittere, cum eius arbitrio relinquatur, an is reus iterato singulatim respondere debeat, vel per relationem ad aliud examen, vt voluit Bar. in l. eos, n. 6. ff. de fals. & cum eo senserunt Socin. cons. 98. col. 9 vers. postremo etiam lib. 3. Felin. in c. in tua, nu. 1. de testib. Menoch. qui alios alleg. de arbitr. iud. cas. 109. nu. 3.
* Natt. cons. 537. nu. 1. & alijs seq. lib. 3. vbi nu. 8. dicit quod practica ita obseruat. & licet ij omnes de testibus loquantur, hoc tamen etiam ad
84 reos referendum est, prout facit Boss. in d. tit. de responsio. à reo facien. num. 3. & 4. & Vulpell. cons. crim. 34. num. 8. & seq.
85 Sed recte facit ex causa iudex simplicẽ illã responsionẽ non admittere, quando vult videre, quo vultu, qua trepidatione reus iste deponit, d. l. de minore, §. tormenta, ff. de quæst. & quando iudex suspectũ habet reũ, hoc omnino facere potest, & debet, vt de teste dixit Bal. in l. 1. §. editiones, ff. de eden. Mars. in l. eos, n. 4. in fi. ff. de fals. & in l. ex libero, n. 15. ff. de quæst. alios retulimus in d. c. 2. lib. 5. Method. process. inform. nu. 335. & seq.
86 Bene verum est, quod duo patent isti reo consilia, quæ testi præbet

Bar.in d.l.eos. primum, vt petat sibi exhiberi primas suas responsiones antequam respondeat, & tenetur iudex exhibere,& legere, quod sanè consilium probauit Marſ.in d.l.eos,nu.9.Boer.decis.108.n.6. Foller.in pract.crim in verb.capiat informationem nu.39. Boſſ.in tract. cauſ.crimin.tit.de tort.teſti.nu.74. & in tit.de opposit.contra teſtes,num.8. & in d.tit. responsio à reo facien.num.3.vbi, licet prædicti de teſtibus loquantur, hoc tamen consilium, & ad reos refert.

Sed Iac.Menoch.d.caſ.109.n.12. iudicem admonet in hoc diligentē esse debere,vt animaduertat,an rationabiliter hoc petatur:nam si verisimile non eſt,iuſta cauſa hoc peti debet iudex eum repellere,vt si factū non esset ita perplexum,vel tā de antiquo,vel esset recens examinatus, vt ex integro posset iterum recensere quod iam dixerat.& licet Menoc. ibi de teſte loquatur,hoc tamen,& ad reos multo magis referendum eſt, qui de facto proprio interrogantur: quorsum igitur hoc peteret, ſit de ſe iā satis eſt inſtructus? potius enim malitiose,ac dolo petere hoc videtur.Et poterit,vt præcise,& sine relatione respondeat,illud adhiberi remedium,quod in teſte præbuit Foller.in d.verb. capiat informationem n.39.poſt Gram.decis.34.n.4.l.docet animaduertendum esse hoc in casu,in quo interrogatus refert se ad aliud,& primum examen,quod pro-
87 curator fiscalis cōpareat,& inſtet,quod iterum per extensum examinetur,& varijs interrogationibus interrogetur, ex quo ipsum suspectum habet.tunc.n.iudex licite secundū eos ad ita examinandum procedit.vt consuluit Alex.cons.90.lib.4.& cons.154.col.5.lib.5.hæc de primo cō-
88 silio.Alterum consilium eſt,vt cum hac proteſtatione respondeat,dico, vt nunc mihi videtur,quod si conſtabit,me iam aliter dixisse,meā hanc responsionem,& depositionem ad illam primam refero,cum tūc melius horum memor essem.idem censuerunt relati Marſ.Boer.& Menoc.in d. locis, qui tamen de teſtibus loquuntur : & de reo, quem ita instruit ad respondendum,Boſſ.in d.tit.de respōſio à reo faciendis,d.n.3. sed Boer. poſt multos,& Menoc.in d.locis solum intelligunt,hoc procedere posse in perito qui scit ita proteſtari; Nam vix eſt, quod ignarus hanc faceret proteſtationem: propterea,vt scribit Menoch.ibi in vltimis verbis,
89 ex cauſa posset iudex hanc proteſtationem reijcere, & animaduertimus in d.cap.1.lib.5. Method.processus informat. num.341.
90 Et quoniam notarij officium eſt in scribendo, vt diximus supra n.79. & quidem interrogata, responsa,dictaq;reorum, vt per Simanc.cathol. inſtit.tit.44.de ordine procedendi n. 15.in fi.& Foller.qui admonet; ita semper faciendū esse in prac.cri.in verb.& si comparent ante contumaciam examinentur,n.4.iudex curare debet,prout & ipse notarius debet animaduertere, quod verba rei respondentis scribat eo modo, quo ab eo proferuntur,siue latinè,siue vulgari sermone loquatur: & ita seruant boni iudices timentes Deum, ne eorum dictatis reus aliquod ex verbis dictatis, quæ eius verba præcisa,& propria non essent, præiudicium patiatur. & ita faciendum esse decreuit Paul. III. in suo motu proprio in fauorem pauperum,verſ.ijdem iudices,vbi & illud decreuit, quod in

exa-

examine rei linguæ alterius, & idiomatis, adhibeatur vel notarius illius linguæ,& idiomatis,vel interpres,qua de re diximus in trac.de executione sent.contumac.capto bannito,c.2.Quod vt obseruetur,debent statim reorum verba dictari,atq;ex ore eorum exiuerunt.Nec ideo tuta est eorum practica,qui prius totam audiunt reorum responsionem,quãuis longissimam,vt quando narrant aliquod fictum,illiusque seriem,postea eam ipsi notario dictant secundum sensum, quem tenuerunt, non etiam secundum verba,quę non tenuerunt,nec tenere potuerunt;& putant eorum muneri satisfecisse, dummodo ita sensum tenuerint, quem tamen eorum dictatis interdum corrumpunt,atq;interuertunt.vt ergo à reo verba proferuntur,dictanda,& scribenda sunt propria,& præcisa, vt præcipit Sum. ille Pont. in d.eius motu proprio. Et si rustici, idiotæ,& rudes eorum cogitationes interruptæ explicabunt,multiplicatis interrogationibus,quod extorquendum est,explicare cogantur.Nunc de formula interrogandorum reorum,postquam & illud prædictis addiderim,
91 quod nunc venit in mentem.Quod si interrogatio vnum principaliter, & aliud demonstratiue contineret,vt an vulnerauerit reus N.officialem, non recipiat iudex simplicem responsionem super vulnere, sed etiam super qualitate personæ offensę demonstratiuè enunciata,quam non dicitur fateri vulnus simpliciter confitendo. ita admonet Mar.Soc. in c. qualiter & quando, nu.980.de accus. dicens habuisse de facto, & obtinuisse.& ibi etiam idem dicit de inquisito de adulterio cum Berta vxore Titii.de quo,& alijs,exemplis in nostro tract.de executio.sent.contum.capto bannito.c.fin.num.379,& alijs,anteceden. & seq.

S V M M A R I V M.

1 *Formula interrogandorum reorũ bãnitorũ, & cõdẽnatorum remissiue.*
2 *Rei examinandi sunt sine præsentia Aduocati, & Procuratoris.*
3 *Procurator fiscalis potest inter esse examini reorum, sed pro assistẽtia nihil a reo percipere potest.*
4 *Minores rei sine curatore examinari debent.*
5 *Confessio minoris in criminalibus sine authoritate curatoris an valeat.*
6 *Reorum nomina, cognomina, & patria apud acta designari debent.*
7 *Testium nomina, cognomina, & patria designari debent, vt appareat quid, & a quibus dictum fuerit. (cognoscenaos.*
8 *Nomina signandorum hominum gratia reperta sunt, & ad homines*
9 *Aetas reorum apud acta designari debet, & super ea rei respondere debẽt*
10 *Minor, si maiorem se dixerit, sibi præiudicat, nisi restituatur, pro vt restitui potest.*
11 *Minor restitui non debet, quando dolo fecit.*
12 *Iurare rei debent de veritate dicenda. & n.14.*
13 *Nemo cogi debet ad detegendum propriam turpitudinem.*
15 *Iuramentum deferendum non est, vbi subest probabilis suspicio periurij*
16 *Reus falsum dicens de periurio non punitur in foro contentioso, sed solum Deum habet vltorem.*

17 *Mendacium facit indicium ad torturam.*
18 *Rei laici quo iurant an tactis .s. euangelijs, vel quibuscunq; scripturis.*
19 *Rei clerici iurant manibus ad pectus positis, siue sint Episcopi, siue Card.*
20 *Notarius in iuramento rei, vel testis debet expresse dicere, prout iurauit, manu tactis, &c.*
21 *Constituti reorum initium quale sit.*
22 *Forma dictandi interrogatoria reorum.*
23 *Suggestio, quã Iudex reo facit, tegi ab eo non debet aliquo dictandi stilo.*
24 *Forma interrogatoriorum, quibus ad confrontationem testium cum reo peruenitur.* (cere.
25 *Reus confrontatione nõ debet dicere omnia, quæ potest cõtra testes obÿ-*
26 *Iudex volens testes confrontare, non debet dicere reo illos esse examinatos contra eum.*
27 *Forma interrogatoriorum quando Iudex vult legere examen testium reo ad illum conuincendum.*
28 *Forma confrontationis testiũ cum reo quando ad inuicẽ se cognoscunt.*
29 *Iuramentum testi in confrontatione est iterum coram reo deferendũ.*
Forma confrontationis testium cum reo, quando ad inuicem se non cognoscunt. ibid. & num. 34.
30 *Testes, qui reum non cognoscunt, sunt interrogandi de effigie, statura, & vestimentis rei.*
31 *Rei testibus exhibendi sunt vt illos recognoscant, dum indumentis, & qualitatibus ipsorum reorum, si possibile est.*
32 *Facies hominis est illa, quæ principaliter hominem ostendit.*
33 *Rei testibus exhibendi, vt illos recognoscant, exhibendi sunt inter duos vel tres ad euitandam subornationem.*
35 *Formula interrogandorum reorum secundum Repert. Inquifit.*
36 *Formula interr gandorum reorum secundum Direct. Inquisit.*
37 *Formula interrogandorum reorum secundum Iac. Nouellum.*
38 *Formula 1. interrogandorum reorum secundum Io. Mille.*
39 *Formula 2. interrogandorum reorum secundum eundem.*
40 *Formula 3. interrogandorum reorum secundum eundem.*
41 *Formula 4. interrogandorum reorum secundum eundem.*
42 *Formula 5. interrogandorum reorum secundum eundem.*
43 *Formula 6. interrogandorum reorum secundum eundem.*
44 *Formula interrogandorum ipsius Auctoris.*
45 *Decreti forma, quando reus ponitur ad largam, & datur ei terminus defensionis. & de ratione dicti decreti.* (ibid.
Reus donec examinatur, & ante retinetur in secretis carcer. & quare.
46 *Reum existentem in secretis carceribus nemo alloqui debet, & si Iudex ex causa permittit, quam debeat adhibere cautelam.*
Reus, statim vt captus est, idest celeriter est examinandus ibid.
47 *Reus ponitur ad largam completo processu.* (gam.
48 *Reo datur terminus de faciendũ suas defensiones, quãdo ponitur ad lar-*
49 *Copia processus, & indiciorum peti debet per reum.*

50 Copia

50 *Copia indiciorum danda est reo, etiam quod procedatur per viam inquisitionis, & testium dicta publicanda sunt.*
51 *Copia indiciorum an danda sit ex officio, & ibi, etsi non petatur, rustico, simplici, & idiota.*
52 *Doctores in rebus proprijs minus sciunt, quam ceteri.*
53 *Copia indiciorum processus etiamsi non petatur, danda est reo, vel conuicto, vel confesso ante condemnationem.*
54 *Copia processus, & indiciorum datur reo suis expensis, non expensis fisci, & quarelantis.*
55 *Copia accusationis, & inquisitionis, & capitulorum datur expensis quarelantis; & inquirentis.*
56 *Copia processus, & indiciorum reo decernitur habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, & quare. & num. 62.*
57 *Copiam processus, & indiciorum Iudex dare reo non tenetur, nisi completo processu.*
58 *Actor prius, & sic fiscus debet fundare intentionem suam, deinde reus auditur in suis exceptionibus, & defensionibus.*
59 *Iudex licitè denegare potest copiam processus reo, donec fuerit cum effectu completa informatio.*
60 *Copia processus reo dari non debet etiam cōpleta informatione, nisi processus fuerit legitimatus .i. repetitis testib. informatiuis parte citata.*
61 *Iudex cautus examinat primo testes pro informatione curia, deinde relaxat mandatum de capiendo reum, quem captum diligēter examinet, & deinde illo in negatiua persistenti testes repetit parte citata.*
63 *Defensioni renunciari non potest.*
64 *Mortui, & absentes longa absentia non habentur pro rite, & recte receptis, & examinatis à reo volente copiam processus. & num. seq.*
66 *Processus expeditio, & causa retardari non debet, quoad reum praesentem praetextu testium non repetitorum.*
67 *Roma an seruetur practica habendi testes pro rite & recte examinatis per reum volentem copiam processus*
68 *Reus ponitur arbitrio iudicis ad largā, donec testes in longinquis partibus commorantes compareant, vt vel repetantur, vel confrontentur.*
69 *Copia processus etiam informatiui dari debet reo in vrbe, & in alijs terris Ecclesiae, in quibus ius Canonicum seruari debet.*
70 *Reo habenti, quando datur sibi copia processus, testes informatiuos pro rite, & recte examinatis, saluum debet esse ius excipiendi contra testes, & eorum dicta, ac etiam eos repetendi super eius interrogatorijs.*
71 *Reus citatus ad videndum iurare testes, debet protestari contra testes, & dicenda per eos, ne aliàs videatur consentire.*
Practica Procuratorem de protestando contra testes, & dicta in termino citationis ad videndum iurare testes. ibid.
72 *Processus rei praesentes differri non debet, donec illi, qui pro eodem delicto sunt contumaces, condemnantur. sed contrarium seruatur.*
73 *Copia processus criminalis, q̄n datur reo praesenti, delentur nomina eorum,*

rii qui sunt complices, & cōtumaces & omnia etiā quæ ad eos pertinent.
74 *Terminus defensionis reo assignandus quot dierum esse debeat.*
75 *Dilationes quot reo, & quot accusatori.*
76 *Intellectui l. fin. ff. de ferijs.*

De Formula interrogandorum Reorum. *Cap. III.*

NVnc de formula interrogandorum reorum agendum est, eorum scilicet, qui nondum sunt banniti, & condemnati: illorum enim
1 interrogandorum formulam posuimus in d. nostro tractat. de execut. senten. contumac. capto bannito. c. 2. quæ cum ibi videri posſit, hic repetenda non est. In primis igitur rei corā Iudice, & Notario constituū-
2 tur sine præsentia Aduocati, & causarum patroni ipsorum reorum, qui præsentes illorum examini esse non debent, vt quicquid de iure di-
* ci posset per tex. in l. custodias, ff. de publ. iudic. ita vsus, & curiarū stylus obseruat, vt attestatur Igne. in l. 1. §. quæstionem, nu. 19. in fin. ff. ad
* Syllan. & est omnibus notissimum, quod & dicit Iul. Clar. d. q. 45. vers:
3 quæro etiam licet procurator fiscalis quandoque interueniat eius arbitrio ex forma motus proprij Pij IV. super reformatione tribunalium ordinariorum Vrbis, vbi etiam illud respectu procuratoris fiscalis statuitur, quod pro huiusmodi assistentia nihil percipere debeat; vt etiam si rei essent minores sine præsentia, & authoritate curatoris examinantur, cuius authoritas non requiritur in confessione minoris,
5 quæ valet, nec propterea quod facta est non dato curatore, nulla dici potest: nam quicquid fit, fit de iure, iuxta l. clarum, C. de autho. præstan. Boss. in tract. caus. crim. tit. si aduersus rem iudic. num. 22. Rolan. cons. 31. n. 1. lib. 1. Plac. lib. 1. delict. cap. 32. num. 12. in fin. in communiter seruatur in practica, vt attestatur Bal. in l. 1. num. 59. C. de confess. Ang. de malefic. in verb. comparuerunt, & confitentur totum, num. 8. subdens, quod est quasi ridiculum dicere contrarium, hoc idem seruari apud Venetos, & multa loca Italiæ attestatur Caso. in pract. cri. fol. 76. nu. 2. & ita seruare iudices licet male dicit Pract. Papien. in forma inquisito. in verb. contra & aduersus, nu. 2. & dicit Boss. in d. tit. de confessis, num. 69. quod ita vidit quotidie obseruari contra d. l. clarum, & d. Doct. tam in confessione, quàm in alijs actis factis per minorem in iudicio criminali nullo dato curatore, & Iul. Clar d. q. 50. in princ. dicit, quod in Ducatu Mediolani dicta exceptio nullitatis confessionis minoris non dato curatore non admittitur: nam in delictis minor 25. annis dummodo sit maior 24. habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, maximè quando fatetur delictum, prout etiam in statu Ecclesiastico talis maior 14. ann. in homicidio pro maiori habetur ex forma Motus proprij Pij IV. cuius meminimus in d. tract. de executio. sent. contumac. capto bannito, c. fin. n. 230. & de ista obseruantia ex Boss. Claro, & Columban. testatur etiam Anton. Scap. lib. 5. tract. iuris non scripti, cap. 47. nu. 25. & seq. & vbiq; locorum ita obseruari attestatur

Matth.Brun.consf.94.nu.8.dicens etiam,quod ipse obseruauit, dum rebus criminalibus Capitolij Romæ præesset.præsentia enim iudicis supplet defectum curatoris, vt dicit Bal.in c.1.§. item sacramenta.post n. 19 de pac.iura.firm. qui propterea admonet post Iac.But.quem alleg. quod Notarius actorum non potest in absentia iudicis tanquam publica persona has confessiones recipere, quia hoc non pertinet ad eius officium,nisi de mandato Iudicis, vt ibi per eum. Et reis ita constitutis
6 eorum nomen cognomen, & patria designari debet, vt quid, & a quibus dictum sit appareat c. qualiter, & quando.el ij.vers.debet igitur,
7 de accusatio c.olim,eo tit.& hac ratione testium nomen, cognomen, & patria designari debent. Io.Mille in pract.crim.fol.21.n.1. Foller. in pract.crim.in verb.capiat informationem post nu.33.secundum 1. edi-
8 tionem,& post nu.41.secundum 2. editionem. Interdum nomen etiam adiectiuum reorum adijcitur: quia talia nomina signandorum hominum gratia reperta sunt, & ad homines cognoscendos, §. si quis in nomine.Inst.de leg. l.ad recognoscendum, C.de inge. & manumiss. & debet reus de nomine,& cognomine interrogatus, illico veritatem dicere, ne in mendacio deprehendatur, vt admonet reum Iac. Nouell. in tract. ad defensam. tit. Responsiones reorum in constitutis, nu. 9.
9 Aetatem quoq;reorum designari bonum est, de qua ita bonum est,vt reus interrogetur, qui ad hoc respondere tenetur, vt l. de ætate, ff. de interrog.actio.& ita animaduertit Io.Mille.in pract.crim fol.85. n.17. & seqq. & post eum Foller. in d. verb.& si comparent ante contumac. examinentur, nu.6. ea moti ratione, quia ex eo magni momenti est in-
10 terrogatio hæc: quia minor si se maiorem dixerit, sibi præiudicat, nisi restituatur,quod potest,vt est glo.in d.l.de ætate,in verb.respondere,&
11 l certum,§.pen.ff.de confess. nisi dolo fecerit,quia tunc non restituitur, l.si ex causa,§.nunc videndum,ff.de minor.

Et quoniam reus habet quandoque in delicto socios criminis, vel curia de iis suspicatur,tunc,vt dictum rei,cum aliis tamen,socios etiam afficiat, constitui de plano solet, & in tortura, & ita examinari vt principalis quoad se,& testis quoad alios,& ita per notarium actuarium in initio constituti, & examinis scribi debet, vt infra nu.21.& post nu. 44. prout ita constituendi, & examinandi reos vt principales in se, & testes in alios practica inoleuit, & notarii ita scribere solent, vt dicunt Carrer.in pract.crim.fol.57.nu.9.& Foller.in pract.crim.in verb.capiat informationem, num. 38. in 2. edit. & Carauit. super ritu magn. cur. ritu 79. in fine.

Descriptis sic reorum nominibus, cognominibus, patria, ætate, &
12 qualitate, iurare debent, se omnino veritatem dicturos. Quamuis enim satis esse deberet simplex interpositio fidei, prout est de consuetudine in Regno Franciæ, vt testis est Marc. decis. 672. in princ. quem
13 refert Iul.Clar. lib.5.sent. §. fin.q.45. vers.sed quæro, nemo enim cogi
* debet ad detegendam propriam turpitudinem, l.alias, ff. de reg. iur. & Dec,qui dicit,hanc communem regulam,in l.fi.post num.6.C.de eden.

Iura-

* Iuramentum tamen de veritate dicenda reo deferendum est. secundum magis communem opin. Doct. ita enim tenuit Bar. in l. inter omnes. §. recte, in fin. ff. de furt. qui in hoc communiter ab omnibus approbatur. vt plures attestantur, quos recenset Iul. Clar d. q. 45. versic. sed quæro. * qui etiam ex pluribus dicit, quod ita hodie secundum communem sty-
14 lum Italiæ tam in inquisitione, quam in accusatione reus comparens iurat de veritate dicenda, quamuis ipsi hæc practica nunquam (vt ibi ait) placuerit, cum manifesta sit occasio periurij, quia rei non propterea quod illis iuramentum defertur, delictum vnquam fateri solent, vt
15 quotidie experientia reorum omnium magistra docet. Et tamen * communis conclusio est, quod vbi subest probabilis suspicio periurij, nunquam iuramentum deferendum est. vt ibi per eum, qui tamen subdit, quod quicquid sit, non tamen auderet in practica recedere a communi obseruantia; & ideo eius est opinionis, quod in locis, in quibus seruatur, vt reo iuramentum deferatur, iudex illud deferre debeat: nam minime mutanda sunt. &c. prout & d. consuetudinem admittit, licet nec sibi placeat, Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti cap. 65. num. 7. & seruatur in statu Ecclesiastico, & alibi etiam, vt constat ex formula, quam * ponit Io. Mille. in pract. crim. fol. 83. col. 2 ibi, qui pro consuetudine sacramento adactus, &c. & hanc esse communem opinionem, quod scilicet deferendum sit iuramentum de veritate dicenda, dicit etiam Ant. Gomez. tom. 3. variar. resolutio. cap. 12. post nu. 4. & ibi Emanuel Suarez in addit. & Marian. Soc. in c. qualiter, & quando. post nu. 227. q. 84. in fin. de accusation. dicit, quod fermè vbique in praxi obseruatur. Et iurat ita reus de veritate dicenda, non etiam iurat, plenam, & meram dicere veritatem, neque sub hac forma iuramentum a reo recipi debet. licet enim, vt intelligas, duplex sit forma, vna, quod inquisitus iuret ad inquisita, & ad interrogata respondere, altera, quod iuret plenam, & meram veritatem dicere, c. cum dilecti. & ibi doct. de accusatio. & habetur per Spec. in tit. de inquisitio. Doc. in c. qualiter, & quando. el 2. de accusatio. & sicut forma diuersa est, ita diuersus infertur effectus, maxime circa correctionem, & reuocationem confessionis, vt habetur per Marian. Soci. in d. c. cum dilecti. nu. 5. & in d. cap. qualiter, & quando, nu. 951. a reo tamen iuramentum recipi debet de veritate dicenda: nam alia forma adaptare non videtur; quæ recipitur, quando fit inquisitio super statu Ecclesiæ, vt loquitur d. cap. cum dilecti. ita Mar. Soci. in d. c. qualiter, & quando nu. 951. licet subdat, quod vtraq; forma simul vtranque miscendo adaptari posset, secundum quod ibi * dixit eo. art. 11. q. 2. n. 706. & seq. sed simpliciter iuramentum de veritate dicenda præstari consueuit, & simpliciter ita de veritate dicenda secundum primam formam a reo recipi solet.

16 Non tamen si falsum reus diceret, in foro contentioso de periurio puniretur, sed solum Deum haberet vltorem, secundum Alex. ad Bar in l. 1. sub num. 1. de bon. eorum, cui neminem contradicere dicit Bero q. 134. n. 3. & ita etiam practicatur. vt ex Boss. & Nuni. de los corre-

gitores,

gitores, dicit Iul. Clar. d. q. 45. versi. quid ergo, & Anto Scap. lib. 5. iur. non scripti. c. 65. nu. 8. & ita tenendũ esse dicit Vmbert. Locat. in opere Inquisitor. in verb. reus. nu. 1. late tum ex communi practica Paul. Granut. Theoremat. lib. 1. Theorema. 3. n. 1. & alijs seqq. qui etiam voluit, id procedere etiam quoad pœnam extraordinariam, nisi non solum in primo processu, sed etiam in secundo reus periurus fuerit. vt ib. per eum n. 3. & 13. Quod procedere crediderim etiam in reo, qui examinaretur vti principalis in se, & vti testis in alios, prout fieri solet, vt supra diximus. is enim vt principalis reputatur, vt per Foller. in pract. crim. in d. verb. capiat informationem. d. num. 38. & specie, quod reus ita examinatus, vt principalis quo ad se, & testis quoad alios, de periurio puniri non posit, satis clare sentit Carauit in d. ritu 79. in fin. & clarius Paul. Granut. post hæc scripta visus d. theorema. 3. nu. 11. tametsi mendacium, quod diceret, & de quo per testes conuinceretur,
17 sufficiens contra eum faceret indicium. iuxta ea, quæ supra diximus hoc lib. 1. cap. 1. nu. 66. & Iul. Clar. d. §. fin. lib. 5. sent. q. 21. vers. mendacium. & torqueri etiam posset vti testis, vt per Carauit. in d. loco, & Paul. Granut. vbi supra d. num. 11. licet seruanda essent ante torturam, quæ seruari debent in tortura, quæ reis inquisitis infertur. vt per Foller. in d. verb. capiat informationem, d. nu. 38.

Et si pœna, seu mulcta a Iudice imposita esset ipsi reo, vt interrogatorijs responderet, prout verum esse sciret, vt constaret ipsum peierasse, pœna commissa diceretur, & exigi iure posset. vt plene per Osasc. decis. Pedemon. 66. per totam. qui dicit in fin. quod Senatus Pedemontanus ita iudicauit, mitigata tamen pœna, seu mulcta iuxta doctrinam Iac. de Sancto Georg. in loco ibi per eum alleg.

Et cum reus iurare debeat de veritate dicenda, responsio eius per verbum credit, admitti non debet, vt per Ang. Aret. de malefic. in verb. comparauerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum nu. 1. & ibi Aug. Arim. in addit. & Maria. Soc. in d. cap. qualiter, & quando, el ij. nu. 1025. de accusatio. & in c. venien. nu. 147. eod. tit. Io. Igne. in l. 3. §. si conditioni, nu. 154. ff. ad S. C. Syllan. Boss. in tit. de examinibus reor. post nu. 9. Rebuff. in const. Gallic. tom. 3 de respons. per verb. credit, art. 2. glos. 1. nu. 4. per dictum Bart. in l. Marcellus, ff. rer. amot. & alibi, vbi voluit, quod in maleficis positionibus respondendum est per iuramentum veritatis, quod & voluit Bald. in l. 1. num. 53. C. de confess. quamuis ipsemet Bal. in l. 1. C. de pœna iudic. qui male iudic. nu. 5. dissentiat à Bar. in eo, quod vult, positionibus in causis criminalibus esse respondendum. qua de re per Spec. in tit. depositio, §. 7. nu. 40. & in tit. de inquisitio. §. viso igitur, num. 9. ad quem se remittit Aug. Arim. vbi supra, & habetur plenè per Host. Ant. de Butr. & Aret. n. 12. & Socin. nu. 723. in c. qualiter, & quando, el ij. de accusatio. vbi & Bero plene nu. 40. decis. Tholos. 371. & ibi Aufrer. in addit. Doct. in c. 2. de confess. vbi plene Abb. Marant. in Spec. par. 6. in 7. memb. iudicij, de interrogatione num. 7. & seq. Federic. Scot. cons. 7. lib. 2. tract. 2. Io. de Arno. in commen. 181.

Marſ. in l. de minore, §. tormenta, nu. 7. ff. de q. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 66
Bernard. Vurm. pract. forenſ. lib. 1. tit. 15. de poſitionibus obſeruat. 2.
Maſſuer. in addit. ad pract. Papienſ. in forma excipiendi contra poſitio.
in gloſ. detegentes, in verb. poſitioni. Ioſeph. Cumi. ſuper ritu magn.
curiæ regn. Sicil. c. 70. n. 18. plene Natt in clem. ſæpe, §. & quia, vbi po-
nit regulam, & plures fallentias de verb. ſign. qui & Bartol. Bald. in
pluribus locis, Innocen. Angel. & alios antiquos, & poſteriores Doct.
allegant, ex quorum dictis plures caſus conſiderari poſſunt, ſed, quod
* ad rem noſtram attinet. communiter concludunt, quod, quando pro-
cederetur ex mero officio per inquiſitionem, poſitiones admitti debent
ex parte fiſci, & reus reſpondere tenetur. ſecus autem ſi ad inſtantiam
partis procederetur, & dicit Carauit. vbi ſupra, quod ipſe nullo modo
* vidit ſeruari. quod inquiſitus reſpondeat capitulis accuſatoris. & ideo
tutum non eſt, quid dicit Iul. Clar. reſpectu accuſatoris, d. q. 45. verſ. ſed
hic incidenter. vbi voluit etiam reſpectu accuſatoris admitti debere
poſitiones, ex quo eius querelæ reus reſpondere debet cum iuramento:
hoc enim eſt contra determinationem prædictorum Doct. & aliorum
per eos allegatorum, & dicta eius ratio refellitur per Bal. in l. 2. §. quod
obſeruari poſt n. 23. C. de iuram. calum. quatenus dicit, quod accuſa-
tus tenetur reſpondere libello propter naturam, & ordinem iudicij ad
litis conteſtationem, non tamen tenetur reſpondere poſitionibus poſt
litem conteſtatam, quia accuſator non debet releuari ab onere pro-
bandi, ſed debet venire inſtructus, & paratus. non ergo ſequitur, tene-
tur reus reſpondere querelæ, ergo & poſitionibus. & idem è contra di-
cendum eſt de accuſato, vtrum poſſit dare poſitiones accuſatori ad
ſuam defenſionem. vt ita ſe habet vſus iudiciorum, vt ex Iac. de Aret.
* teſtantur Iul. Clar. d. verſ. ſed hic incidenter, & Feder. Scot. conſ. 7. lib. 2
num. 2. & ſequitur Natt. conſ. 240. num. 4. vol. 2. ſed Alber. quem refert
Foller. in pract. crim. in verb. audiantur exceptio. num. 65. dicit, contra-
rium vidiſſe practicari, & obtineri, nullo autem modo id vidiſſe ſeruari
debet Carauit. vbi ſupra. ad quæ non aduertit Ant. Scap. lib. 5. tract. iu-
ris non ſcripti, cap. 23.
18 Et laici, quidquid ſit de iure, iurant non propoſitis, & tactis Euan-
gelijs, & ſacris ſcripturis, ſed quauis alia ſcriptura, vt generalis con-
* ſuetudo inoleuit, quæ valet. vt per Abb. in cap. fraternitatis, de teſtib.
vbi Felin. colum. fin. in princ. cum alijs, de quibus in proceſſu informat.
19 lib. 5. cap. 2. num. 294. Clerici vero iurant manibus ad pectus poſitis,
ſiue ſint Epiſcopi, ſiue Cardinales, vt per Paul. Caſtr. in auth. ſed iudex.
C. de Epiſc. & Cleric. & Summiſtas in verb. teſtis, vt Sum. Ang. n. 2. Sil-
ueſt. n. 6. Tabien. num 9. Couar. lib. 4. decret. 1. par. 1. §. 1. num. 3. ſiue alij
* ſint cleric. capp. Tholoſ. q. 161. Guid. Pap. deciſ. 65. num. 2. & ibi etiam
de conſuetudine ſeruatur, quicquid ſit de iure. ſecundum præalle. Doct.
in d. locis. & alios, quos congeſsimus d. c. 2. lib. 5. Method. proceſſ. in-
form. num. 297. vbi etiam diximus num. 303. de iuramento deferendo
iudæis, & infidelibus, & in Francia iuratur etiam ſuper imagine Cru-
cifixi

cifixi, vt per Rebuff.in commentar. in constit. Gallic. tom. 3. tract. de respons. per credit. glo. 1. nu. 10. & recipitur iuramentum a reo etiam * quod tactis scripturis nihil verbo dicat, vt seruatur in practica, vt dicit Ias. in l. qui iurasse in princip. num. 10. ff. de iureiur.

20 Et debet Notarius in initio constituti expresse dicere, quod reus iurauit manu tactis scripturis, vt est glo. in c. vt circa, de electio. & ponit Lanfranc. in c. quoniam contra, in verb. testium depositio. n. 4. de probat. & Verall. decis. 124. alias 5. in verb. iuramentum, par. 2.

21 Quod quidem constituti initium, in quo prædicta omnia exprimuntur, hunc in modum dictari, & à Notario scribi solet. Die 4. Maij 1586. Constitutus personaliter in Camera custodis carceris Ciuitatis Vrbisueteris coram Magn. & Excell. D. N. Reuerendiss. dictæ Ciuitatis Gubernatoris locum tenente, meq; Notario, &c. Titius Martini nullatenensis de Vrbeueteri, ætatis suæ, vt asseruit, ann. 25. vt principalis in se, & testis in alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. ad opp. D. interrogationes, dixit, & respondit vt inf. a, videlicet, & primo Interrogatus, &c.

22 Deinde Iudex Latino sermone suas dictat Notario interrogationes, super quibus postea vulgari sermone reos idiotas interrogat, eiusque etiam responsiones vulgari dictat Notario sermone, & hunc in modum interrogationes, reique responsiones à iudice dictatas Notarius in acta ... redigit. Videlicet. Interrogatus an sciat, vel saltem præsumat causam suæ carcerationis, & sui præsentis examinis. Respondit. Signor nò, che io non sò, nè mi posso imaginare, perche causa io sia stato fatto prigione, e perche debba esser esaminato.

Et ita etiam cæteras dictat Iudex interrogationes. Neque tamen hunc in modum omnes à iudice dictantur, & à Notario scribuntur interrogationes, sed interdum loco verbi, Interrogatus dicitur, & cum Domino ei diceret, &c. vt etiam dici solet. Subdens ad opportunas Domini interrogationes, vel opportune Domino interrogante, vel & opportune interrogatus respondit, Signor nò, che Pietro di Giouanni, che hò detto poco fa, non è quel Pietro di Martino, del quale V. Sig. mi dimanda.

Sed ita per Iudicem dictari interdum solet, & per Notarium scribi, quando reus per interrogationem extensam est de aliqua re principali interrogatus, & postea Iudex eum interrogat, vel ad supplendum, vel ad declarandum, quod reus super principali interrogatione dixerat.

23 Cauendum est autem, ne sub dicto dictandi stylo, videlicet, subdens ad opportunas D. interrogationes; vel opportune interrogatus; aut opportune D. interrogante, suggestiones, quas euitare omnino oportet, à iudice tegantur. Qui enim improbi, & malitiosi sunt iudices parum Deum timentes, & ad gehennam ita ædificantes confessionem à reo extorquere conantur per suggestiones, quas ne detegantur, sub dicto dictandi stylo tegere student, vt quandoque viderim totum

penè

pene constitutum hoc dictandi stylo refertum. summæ enim eorũ imperitiæ summam quoque malitiam, adiungunt, dum isti (vt ita dixerim) impostores operimentum rei, (vt verbis vtar Alciat. impostorem describentis in l. aliud est fraus ff. de verb. sign.) vt vitium tegant, imponunt. quod & detestati sumus in d. tract. de executio. sent. contuma. capto bannito. c. 2.

24 Et quoniam rei vt plurimum negant, & per testes vel de delicto ipso, vel de indicio ad illud conuincuntur, moneri solent ad dicendam veritatem hoc modo, videlicet. Interrogatus quomodo audeat hoc negare, cum non desint testes, qui ipsum de mendacio conuincunt. Respondit, &c. Et si in negatiua adhuc persistit, interrogatur reus super persona testium, qui ipsum de mendacio conuincunt, an scilicet illos reus cognoscat, & an sint ei amici, vel inimici, & an illos habeat pro hominibus probis veridicis, & fide dignis, vt ita dicit faciendum esse. Foller. in pract. crim. in d. verb & si comparent ante contumac. examinetur, num. 10. quoniam, vt ille subdit, maximi momenti est interrogatio hæc, quia quæ obijci possunt contra dictos testes. Iudex deprehẽdet, & poterit postea summarie se informatè, an verum sit quod obijcitur, vt sic reus non possit postea contra testes, contra ipsum deponentes, obijcere falso modo. Vnde inibi Foller. num. 14. in fin. admo-
25 net reum ita de testibus interrogatum, ne in suo examine dicat omnia, quæ vult contra testes obijcere, secundum Guliel. de Bene &c. in cap. Raynutius in verb. mortuo testatore. el 1. num. 202. Admonet
26 etiam Foller. d. nu. 10. Iudicem, ne de testibus reorum interrogando, dicat illos esse iam examinatos contra eum; sed in genere interroget. Immo (subdit ille) donum est, quod nominet testes, qui non sunt examinati contra eum, & deinde nominet testes in causa examinatos, vt sic præuidere non valeat, qui fuerint contra eum examinati. Et deinde recepta responsione a reo super testibus affirmatiua, vel negatiua, interrogetur quid dicet, si N. N. in eius faciem deponent, quod ipse ne-
27 gat. & formula ita interrogandi hæc est. Interrogatus quomodo hoc negare audeat, cum non desint testes, qui ipsum de mendacio conuincunt. Respondit. Dicano quel che vogliono, che diranno la bugia. Interrogaatus, an cognoscat Petrum Blasij de Vibeueteri, sitque ipsius amicus, eumque habeat pro homine probo, & fide digno. Respondit, Io lo conosco, & l'ho per quel che è, & non mi è amico nè inimico. Interrogatus, quid ergo dicet, si d. Petrus in eius faciem deponet, quod ipse constitutus. &c. Respondit, dirò che dirà la bugia, perche questo non è vero, & non si trouerà mai. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit pro nunc sibi exhiberi, & legi per me Notarium, &c. ad claram, illius intelligentiam depositionem d. Petri. eaq; sibi lecta per me, &c. per ipsum costitutum bene (vt asseruit) audita, & intellecta fuit per Dominum. Interrogatus, quid modo respondeat prædictis. Respondit, costui dice tanta bugia. Interrogatus, & monitus,

monitus, vt dicat veritatem, quoniam prædictus Petrus prædictano deponeret, si vera non essent. Respondit, tanto è, lui dice vna gran bugia Interrogatus, & monitus, vt recedat ab eius pertinacia, quoniam vltra d Petrum sunt & alij testes, qui idem deponunt, vnde melius est ingenuè fateri veritatem, quàm de mendacio conuinci. Respondit, la verità è quella, che dico io. Interrogatus, an cognoscat Blasium Andreę de Vrbeueteri, sitque ei etiam amicus, eumque habeat pro homine probo, veridico,& fide digno. Respondit, io lo conosco, & l'ho medesimamẽte p quelche l'è, & nõ m'è amico, ne inimico. Interrogatus, quid etiam dicet, si & d. Blasius in eius faciem deponet, quòd &c. Respondit, & lui ancora dirà la bugia. Ex tunc Dominus ad magis c onuincendum ipsum constitutum de mendacio, magisque dispo nendum ad veritatem dicendam, mandauit sibi etiam exhiberi, & legi per me, &c. ad claram illius intelligentiam examen d. Blasij, quo sibi lecto, & per ipsum. C. bene (vt asserit) audito, & intellecto, fuit per D. Interrogatus, quid etiam prædictis respondeat. Respondit, & costui ancora dice vna gran bugia. Interrogatus, & monitus, quòd velit recedere à mendacio, & ab hac eius pertinacia, postquàm sũt duo testes qui ipsum de mendacio conuincunt, qui medio eorum iuramento prædicta non deposuissent, si vera non essent, & præsertim cum nihil agere habeant cum ipso constituto, Respondit, io dico à V. S. che l'vno, & l'altro di costoro dice la bugia,& la verità è quanto io hò detto.

28 Et quoniam quandoque testes, quorum copia haberi potest, confrontãtur etiam cum ipso reo ad faciem, vt supra diximus, c. 1. nu. 82. hoc lib. quia factis reo debitis monitionibus de dicenda veritate super eo, de quo interrogatur, & testes ipsum conuincunt, Iudex mãdat, in illius faciem adduci singulos testes, non tamen simul, sed separatim vnum post alium, & delato eis iuramento de veritate dicenda, Iudex eos interrogat, an cognoscãt reum constitutum, & vice versa reum ẽt interrogat, an testes in eius faciem adductos cognoscat, & facta sic ad inuicem mutua inter eos nominum, & personarum recognitione (si se cognoscunt) interrogatus testis, an quæ deposuit, fuerint, & sint vera,& per ipsum pro veritate dicta, & recepta responsione quòd sic, solet vel interrogari, vt ad faciem rei recenseat ea, quæ deposuit, vel sibi exhiberi, & legi eius examen ad claram etiam ipsius rei intelligentiam. est enim examinatio hæc quædam testium repetitio in faciem rei, vt eorum dictum valeat, & reus ita ad dicendam veritatem vrgeatur, quæ quidem repetitio fieri debet legendo vnicuique testi, separatim tamen ab alijs, eius depositionem, vt per Foller. in pract. crim. in verb. & demum repetantur testes curiæ. num. 4. qua lecta interrogatur testis, an ea, quę in d. eius examine deposuit, fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque ea ratificare, & approbare in faciẽ rei ibi præsentis, & recepta responsione affirmatiua, Iudex ad reũ conuersus eum interrogat, quid modo ad prædicta respondeat, cui neganti testis Iudice interrogante replicat, se dixisse veritatem, & vtroque

in eorum dicto persistente iudex testem licentiat, & examen cum reo continuat, vel etia n illud eius arbitrio dimittit.ita instruit Foller .in d.verb.& si comparent ante contumac. examinentur. num.4. & antea. Mille.in pract.crim.fol.109 nu.67.& Vmbert. Locat. in opere inquisitorum.fol.485. & aduertat iudex, quod omnino testi in hac confrontatione deferat iuramentum præsente reo, vt supra, quamuis in priori depositione iurauerit; alioquin nulla esset eius confrontatio, & repetitio, vt animaduertit in specie Ioan.Mille. d.fol. 109. nu.62. & aliis seq.Bursat. post Bertazol.quem alleg. consil.192. num.35. & consil.101. num. 109. lib.2.

Et formula huius confrontationis hæc est. Interrogatus, & monitus, vt velit dicere veritatem, quoniam curia testes habet, qui ipsum de mendacio conuincunt; ita vt melius sit ingenuè fateri veritatem. Respondit; la verità io l'hò detta, e non ci possono esser testimonij di ... hò fatto. Interrogatus, an cognoscat Petrum Blasij de ... que ipsius amicus, eumque habeat pro homine probo, veridico,& fide digno. Respondit, io lo conosco, non m'è amico, nè inimico, & l'hò per quel che è. Interrogatus, quid dicet. si prædictus Petrus deponet in eius faciem quod ipse negat. Respondit, dirò che dirà vna gran bugia. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam,mandauit in eius faciem adduci supradictum Petrum, quo sic adducto, & delato ambobus iuramento de veritate dicenda, p. oue iurauerunt manu tactis, &c. factaque nominum, & personarum mutua inter eos recognitione,fuit idem adductus per Dominū interrogatus, an ea quæ supra dixit in eius depositione,fuerint,& sint vera, & per ipsum pro veritate dicta,velitque ea approbare, & ratificare in faciem d. constituti, Respondit, Signor si,che quel che ho detto nel mio esamine, è la verità, & per la verità l'ho detto, & lo dirò anco qui in faccia di N. Interrogatus, vt modo in substantia recenseat ea, quæ pro veritate dixit in d. eius depositione. Respondit. la verità è questa, &c. Vel hoc omisso dicitur. Et lecta sibi ad verbum per me, & de mandato Domini eius depositione ad claram vtriusque intelligentiam, eaque per ambos (vt asseruerunt) bene audita, & intellecta, fuit dictus adductus per Dominum Interrogatus, an prædicta per ipsum deposita fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, illaq; se modo approbet, & ratificet. Respondit, Signor si che quanto hò detto in questo mio esamine, che m'hauete letto, è la verità, & per la verità l'hò detto, & tanto approuo, & ratifico. Tunc Dominus conuersus ad d. constitutum eundem Interrogauit, quid modò respondeat prædictis. Respondit, io dico, che costui dice la bugia, & è vn gran bugiardo à dire queste cose, che di me non son vere. Replicante d. adducto, & io dico,che è la verità quāto io hò detto,& se non fosse il vero,io non l'harei detto. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus licētiauit d. testem, & continuando deinde examen cum ipso constituto, eundem

eundem D. Interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendam veritatem, & vt mendacio, & à pertinacia recedat, postquam videt, quod de mendacio conuictus est. Respondit, io hò detto la verità, & non posso dir altro, &c. Et si reo prius legeretur vt supra examen testis, & postea vellet Iudex nihilominus testem cofrontare, fit confrontatio, nihilominus vt supra, quia post lectam reo vt supra depositionem testis, & ipso in negatiua persistente, dicitur. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum de mendacio, eumq; magis disponendum ad veritatem dicendam mandauit, &c. & prosequitur ita Iudex confrontationem, vt su-
29 pra, secundum supradictam formulam.

Et si testis visu tantum, non etiam nomine reum cognosceret, tunc ea Iudex vtitur formula, quia adducit testem in faciem rei, vt supra, vt recognoscat, secundum Bal. in ca. cum causam, num. 35. de testibus; Bar. in tract. de testib. nu. 46. Angel. in l. 1. nu. 2. ff. si ex noxa. caus. aga. Foller. in pract. crim. in verb. capiat informationem. num. 46. in 2. edi-
30 tione, & propterea testes, qui delinquentem non cognoscunt, interrogandi sunt de statura, effigie, ætate, & vestimentis delinquentis, alijsq; signis, quæ sunt ad recognoscendum hominem, si quãdo talis delinquẽs in fortiam Curiæ deueniret. Bar. in l. 1. C. de mendic. valid. lib. 11. cum alijs, quos congessimus in Method. process. informat. lib. 3. cap. 3. num. 36. & diximus in ead. Method. lib. 5. cap. 2. num. 499. & ita hanc testem adductum in faciem rei iudex interrogat delato prius ei coram reo iuramento de veritate dicenda an d. C. cognoscat, & recepta responsione, quòd tantum visu, non etiam nomine cognoscit, interrogatur, an is Constitutus sit illemet, de quo ipse dixit, & deposuit in eius examine, & pro eodemmet illum recognoscat, & responso quòd sic, legitur vt supra sibi eius examen ad claram etiam intelligentiam ipsius Constituti, eoque lecto, & bene per eos audito & intellecto, interrogatur testis adductus, an ea quæ dixit, & deposuit in d. eius examine fuerint & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, & an ille puta Franciscus, ad cuius faciem adductus est, sit illemet, de quo deposuit. & ita eius responsio recipitur, & deinde reus interrogatur, quid modo respondeat prædictis, & ita iudex prosequitur confrontationem istius testis cum reo secundum prædictam formulam, quam etiam ponit, licet diuersis verbis, styloque diuerso, Io. Mille. in pract. crim. fol. 106. 112. 115. 116. 117. & est huiusmodi, videlicet, vt fol. 106.

Die 12. Octobris 1587. coram me Ioanne Vlpiano D. Præpositi Parisini Vicario in loco, vbi rei in vinculis interrogantur, Iaccus Ebrio nobilis Gerardi Milonis famulus commissus est cum Appelle Coo primo teste in elogio aduersus eum, Gerardum, cæterosq; maleficij reos confecto, & à me delato iureiurando rogatus, vtrum testem cognosceret, haberetque quod in eum diceret, inculareta; intestabilem. Dixit d. testem agnoscere hominem siquidem fidei labefactatæ, & in alio iudicio, vti à pluribus acceperat, periurii notatum: ad hæc sodalem, & affinem defuncti Crassi, atque hæredem, denique eiusmodi, vt

illius testatio pondus minime habeat. Contra rogatus ac iuratus Apelles, num cognosceret d. reum Ebrionem, verumque is loquetur: Dinit de facie rantum sibi notum, vnum ex illis aduersus quos hisce diebus testatus fuerit imberbem, bipertitis caligis, & bicoloribus; sed ab eo nullum ex defunctis quantum vidit, percussum. Cæterum quod ad periurium attinet commentitium & fictum, virum se probũ, omnibus probis probatum, nec vnquam vlla labe etiam minima denigratum. Hoc peracto, quod denunciato testimonio vocatus, ac reuocatus in iudicio dixerat, recitatur, in quo sacramento obstrictus perseuerauit, nihil vel addito, vel detracto; reclamat reus testem mẽtitũ in cæde non fuisse cum Milone, Anippo, & alijs perecumnominatis. Apelles persistat in testatione, eò dimissus est ad sua negocia. Similiter cum Lucio Licinio secundo loco testificato Ebrio commissus, ac post sacramentum interogatus, vtrum agnouerit præsentem Licinium, haberetque quo illius testimonium eleuaret. Respondit, illum sibi numeris omnibus incognitum, propterea reprobare non posse. Vicissim Lucius post sacramentum de vero dicendo, ne ve suo testimonio reum iniuste lederet commonefactus, testatur illius nomẽ se nescire sed vnum ex eis qui homicidium in elogio memoratum patrarit, in cæde adfuisse stricto gladio licet non viderit quẽquàm ad illo percuti. It inficias Ebrio, negatq; homicidio interfuisse, quod & probationibus euincet. Testatione igitur recitata legitima, in ea perseueranter stetit Lucius, nihilque immutatum est. Contendit reus in homicidio non fuisse, testis indictis constans remittitur ad res obeundas. Eodem præscripto cum tertio teste Claudio Cornelio commissus Ebrio, & interrogatus data fide ait, testem se nequaquàm cognoscere, ideo refellere nõ posse. Cornelius itidem iuratus circumcira conspicit, reum sermone, ac vestitu agnoscit, vnum ex Milonis seruis, in quos testatus est, & agnoscere visu dixit. Legitur testatio, eam pertinaciter tuetur, adnectitque famulum esse Milonis, quem ministrantem animaduertit in parui cerui diuersorio, & alia die vesperi sequentem herum Milonem ostium habuit, quemadmodum testando exposuit. eò testis ad operas redijt. Reus in diuersum it dens, negansque quæ ille esset commentus falsa. Simili lege, ac modo, cum postremo teste Dauide Dama commissus Ebrio, atq; rogatus iureiurando affirmat testem vidisse se nunquàm, ne dum agnoscere, quo fit difficillimum illum incusare. Damas in eo obseruasse vultum, & ætatem iurauit, cum famularetur Miloni in diuersorio parui cerui, & sectaretur in via die, quo commissum est homicidium, sicuti testificatus est. Testationis recitationis consensit Damas iuratus, quamuis contradiceret Ebrio, causatus illo toto die domi fuisse, pauisse ac pexuisse equos, cæteraſque domesticas res curasse. Testis perseuerans, ac sibi consentiens reuertitur ad magistrum reus in carcerem. fol. 112.

Die dicta. Accersitum itidem è carcere in conclaue secretioris cõsilij Henricum Nebulonem nobilis Gerardi Milonis famulum præsente

te

te Appe. Coo. primo inquisitionis teste peracto solemniter, & iurein-
rando interrogaui, vtrum testem eum agnosceret, & posse etiam obij-
cere quicquam, vel in mores, vel in testationem, quod illam infirma-
ret, & irritam faceret Nequeo (inquit) in eum dicere, quem nunquam
vidi, tantum abest, vt nouerim; protestatur autem ius sibi esse opponen-
di post aperturam, & publicationem testimonij testis. Contra verò
testis etiam sacramento affirmat cognoscere se habitum, & vestitum
rei, thoracem rubeum, caligas, & calceamenta alba, quemadmodum
in testimonio ante dixit. Deinde recitato testimonio apparuit reum
esse eum, qui in illo significabatur, atque illud verum confessus est præ-
ter id, quod loqueretur herum cum eo in cæde, & conflictu fuisse. Te-
stem auditum, atque constantem domum, remisi. Simili modo coram
Licinio testem Nebulonem iuratum rogaui, nunquid haberet, quod re-
prehenderet in testis vita, quo illius testimonium eluderet? Qui respon-
dit, illum non nouisse propterea existimationem suggillare non posse.
Lucius verò, vbi conspexit vestes, barbam, omnem denique hominis
habitum, vnum esse confirmat, de quibus tulerat testimonium. Dicta
sua lecta, attentè, accurateq; intellecta, iurisiurandi religione compro-
bat nominatim repetens Nebulonem percussisse tunc viuentes, nunc
defunctos Crassum, Xenium, & Plutum. Mendacij reus testem insimu-
lat, ac falsi, quod alium pro alio sumat per se ipsum deuouens, atq; exe-
crans, si homicidio interfuisset. Testis perseuerans dimittitur. Ita
coram Claudio Cornelio ordine teste tertio, & Nebulone reo etiam iu-
rato sciscitatus sum, ecquid haberet, propter quod infringeret Corne-
lij testationem, illius improbata vita? Dixit, fieri non posse vt quis sub
agitetur ab eo, qui non nouerit. Deinde, recitatis, quæ testatus fuerat,
Cornelius subscripsit concepto iuramento, autumans, reum præsentem
alterum esse ex famulis Milonis, quem productus testis intellexerat.
Reus tantum negat, ratione, quamobrem negaret, non addita. Ad hunc
modum Dauid Damas vltimus testis se sistit in examine, coramque eo
post sacramentum monui nobilem, vt circumspiceret diligenter, si quo
pacto Damam à testandi iure summoueret, eximeretque è testium nu-
mero, citra tamen calumniam. Dixit, difficillimum esse eum incusari,
qui non si notus. Perlecta ad verbum distinctè sua dicta, subsignat sa-
cramenti religione Damas. Reus non habens quod contra in medium
proferret, conticuit, & testis abijt. fol. 115.

Die dicta. Gerardum Milonem nobilem prolixa barba, tonso capil-
lo, ac caligis indutum partim rubeis, partim croceis, ex eodem carce-
re exhibitum curaui, coram Apelle Coo primo inquisitionis teste de
fama, & moribus delato interiurando percunctat sum, an quid sci-
ret ad labefactandum illius testimonium. Dixit, opinari vidisse testem
Coum, periurium, infamia, perfidia venali, redempto testimonio, atque
alijs notatum flagitijs, denique eiusmodi, qualem leges intestabilem
faciunt, nec illud testibus egere quod communi omnium fama proba-
tum est. Testis contra asserit, reum mentitum, probitatem suam om-

nium iudicio defendens. Præterea, se de facie agnoscere Milonem vnum de illis, quorum in testationem meminit, quem & defunctos percutientem, & festinanter fugientem vidit. Recitata est testi sua testatio, cui etiam subscribere sacramento nihil dubitauit, nec addens, nec detrahens.

Reus verò contendit, eiusmodi non esse credendum. Nihilominus testem remisimus, quo sua illum vacarent negocia. Eodem venit. Lucius Licinius secundo loco testatus, sistitur à me coram reo Milone si forte ab illo nosceretur, & post iusiurandum obijceretur, quod fidem homini derogaret, vel illum reijceret testem. Negat Milo quicquam scire. At testis iuratus reum sibi facit, ac habitu motum autumat vnum de homicidis quibus in suo testimonio intelligit. Illud testimonium lectum est præsente Milone, & confirmat Lucius. Fortiter reclamat reus, mendacijque arguit, tandem testis remittitur ad suas operas. Claudius Cornelius tertio loco testis ad eundem reum adductus, si forte ab eo reprobaretur, præstito vtrinque sacramento recitatum item testimonium Cornelij coram Milone, & ab authore confirmatum. Milo sublatis in cœlum oculis flere amare cœpit, & dimisso teste exclamat, o Deus Deus optimus. Dauid Damas postremus testis nulla per eum super eo, iuratum improbatus contumelia, dictum, ac testationem suam à me lectam, & apprime perceptam ab eo adstante reo veram esse cum sacramenti obstructione asseruit. Tum reus, omnes (inquit) mihi aduersantur, & nituntur expugnare, caput meum appetentes, quo dicto in carcerem remissus, donec aliud à me ediceretur. eo.fol. 115.

Die dicta. Bernardus Traso Principis nostri miles deductus è carcere in conclaue consilij, & exacto iuramento à me requisitus, si quid foret, quod Apellis Coi primi testes præsentis æstimationem minueret, infamem, ac intestabilem faceret. Ait, illum criminari non posse, de quo nunquam audiuit tantum abest, vt bene perspectum habeat. Atqui testis ipso aspectu reum agnouit, recitatæque testationi iuratus consensit, & adhæsit. Tum reus, veh, inquit, falso testi, & mendaci, linguam contumeliose vibranti, Deosque obtestatur immortales, si huius particeps criminis fuit. Testis perseuerans, vt coram alijs, reuersus est domum. Lucius Licinius alter testis vocatus in ius à reo præsente, & sacramento obuincto, inculpatus suum prolatum testimonium, ac coram repetitum iureiurando stabiliuit. Verum reus testi non esse credendum docet, vt qui alias peierasset, conspirassetque in reum, ac liquidò constaret ex illius verbis, & affectu aduersariorum adiutorem esse. Testis Lucius criminationem subleuat, ac regerit, asserens quod dixerat verum esse, ita missus est. Claudius Cornelius tertius ordine testis nulla læsus à reo stante, & iurato maledicentia, quod paulo ante testatus fuerat, vallat sacramento. Reus repugnare nititur, sed frustra; quare vt antea remittitur testis. Dauid Damas testis postremus in præsentia rei, qui delato iuramento, ne minimum criminari potuit, cum maxime vellet, & sua plurimum interesset, testimonium alio iure-

iurando

iurando communit. Reus illud verum esse negat, sed tamen Damas sibi consentiens ab iudice dimissus. fol. 116.

Die 3. Octobris 1586. Aegidius Gnato nobilis Desiderij Anippi famulus vocatus similiter e tenebris carceris in lucem ad me, ac compositus cum Apelle Coo teste, si posset seruata sacramenti religione illum testem, vel reijcere, vel reprobare. Testem non nouisse ingenue fatetur. Testis itidem reum noscere ait, dubitareque, an vnus illorum sit in quos testis sit productus. Verum quod dixerat tunc praesente reo iureiurando approbauit, & illi abeundi facta est potestas. Reus contradixit nihil. Lucius Licinius secundo loco testis ab accusato praesente, & admonito, nulla infamia reprobatus, dicta sua in testando coram repetita iuratus confirmauit. Verum accurate circumspiciens haesitat famulus sit nobilis Anippi, aut quiuis alius, & an auxilium tulerit sicarijs caedis conscius. Accusatus Anippum haerum agnoscit, verum homicidio interfuisse negat. Testis hinc soluit. Claudius Cornelius tertio loco testificatus in iure praesente reo stetit, vt si legitime fieri posset, ab eo reprobaretur delato iuramento. Sed reus antea vidisse testem non recordatur, eo reprobare se non posse. Alterius testatio legitur illic in praesentia accusati, approbaturque iureiurando a suo authore. qui, praeter id, quod scriptum erat, addidit, reum famulatum Miloni, cum paulo ante pranderet in parui cerui diuersorio, vti fert testimonium. Reus prandio adfuisse nihil diffitetur, sed de homicidio nihil adfuisse.

Dauid Damas vltimo loco testis auitus similiter, & cum accusato compositus, vt refutaretur ab eo, si religiose, & citra iniuriam fieret. Lectum etiam suum testimonium, & vt ipse Damas inquiebat non oscitanter auditum iureiurando confirmauit, quamuis monstratum reum non agnosceret. Reus obmutuit, singultibus illa vellens testis verò vt superiores dimissus, & reus carceri redditus. fol. 117.

Die dicta. Ferdinandus Parasitus nobilis Desiderij alter ex famulis à tenebroso carcere euocatus, ac rogatus à me coram Apelle Coo primo teste post sacramentum, si quam aduersus eum reprobationem sciret ad euitandum contra se testimonium. Dixit, illum tam sibi perspectum, quam eum, quem nunquam viderit. Recitatum deinde in praesentia accusati elogij capitulum, quod exceptum fuerat Coo testante, comprobatum est etiam iureiurando ab eo, & Cous dimissus. Reus obmutuit omni reprobatione destitutus. Lucius Licinius secundus testis reo coram me exhibitus est, vt à reo confutaretur, delato tamen prius iuramento, ne quid iniuriose obijceret, aut criminaretur reus. Post recitatio testimonio iuratus testis calculum adiecit, affirmans se nescire, an Parasitus caedentibus adfuerit, & à se in caede non conspectum. Conticuit reus, & testis discessit. Claudius Cornelius tertius testis in iure coram nobis stans nulla in se obiecta ab accusato, tametsi admonito, & religione obstricto, ne id iniuriose faceret infamia, publicatam attestationem sacramento corroborauit, reumque vnum ex

si, che tra questi ci riconosco quel Francesco, c'hò detto nel mio esamine, & è questo qui, tangens Franciscum constitutum. Tunc D. conuersus erga d. Franciscũ constitutum eundem, Interrogauit, an ipse cognoscat d. testem, & quid respondeat prædictis contra ipsum per d. testem depositis. Respondit, io non conosco costui, nè sò quel che si dica, lui dice la bugia, & non sò come possa dir questa gran bugia contro di me. Replicante d. adducto, io hò detto, e dico il vero, e tu sei quel Francesco, che hà fatto quanto hò detto in questo mio esamine. Ex tunc D. cum vterque ipsorum staret in dicto suo, licentiauit dictum N. & continuando examen cum ipso constituto eundem interrogauit, &c. Potest etiam fieri confrontatio hæc, interrogando prius testem, & reum super eorum cognitione, sub inde testem, an per eum deposita fuerint, & sint vera, & reum, quid per d. testem depositis respondeat.

Hactenus de formula interrogandorum reorum in vniuersum: nunc exemplum formulæ ad imitationem demonstrandum est, quo hominibus etiam tardi ingenii ista ars interrogandi reos fit intelligibilis, & nullus profectò erit ita ingenij inops, cui futura non sit facilis, & manifesta. Et primò pœnam exemplum formularum antiquorum, & posteriorum, mox nostrum subijciemus, quo totum artem, quam supra demonstrauimus, complexi sumus. Exemplum formulæ interrogandorum hæreticorum Repert. Inquisit. in verb. examinatio, vers. item nota formam, quamuis sine arte aliqua. Inquit enim.

35 Item nota formam qualiter debet examinari delatus ab inquisitore, quæ forma talis est. Primò debet iurare delatus dicere veritatem tam de se, quàm de alijs, &c. debet interrogari vnde originem trahat, scilicet de tali loco, & tali. Item qui sunt eius parentes, & si sunt viui, vel mortui, & dicat de viuis, & mortuis, in quo loco sunt, & dicat nomina eorum. Item interrogetur, vbi fuit nutritus, & annis pluribus conuersatus: & si Inquisitor videat, quòd talis delatus mutauit locum proprium, & conuersatus est in alieno territorio, interroget eum de illo loco, cum quibus conuersatus est, & de nominibus, & vita eorum, & interroget de causa, quare mutauit locum suæ natiuitatis, & transtulit se ad commorandum in tali loco, vel cum talibus. Item interrogetur, si in talibus locis, vel alibi scit, vel audiuit, vbi aliquis faceret, vel diceret talia, & talia, de quibus ipse erat accusatus; vel alia, quæ essent contra sanctam fidem Catholicam. Hactenus Reper. Inquis.

Exemplum formulæ Eymerici in Direct. Inqu. 3. p. n. 74. quamuis sine arte. Modus interrogandi reum accusatum.

36 Talis de tali loco delatus prædictus iuratus ad quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de se, quàm de alijs dicere veritatem, & Interrogatus vnde est, seu vnde originem trahit. Respondit, quod de tali loco talis Diœcesis. Item interrogatus, qui sunt eius parentes, & si sunt viui, vel mortui. Respondit, quod vocantur taliter, vel quod sunt viui in tali loco, vel mortui. Item interrogatus vbi fuit nutritus, & vt pluribus conuersatus. Respondit, quod in tali loco, vel tali. Et

si videat

si videat inquisitor, quod mutauit locum proprium, & conuersatus fuit in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt hæreses vigere, interrogabit eum sic. Item interrogatus, quare mutauit locum suæ natiuitatis, & se transtulit ad commorandum in tali loco, vel talibus. Respondit, quod ex tali causa. Et secundum responsiones formabuntur articuli, quousque ad propositum veniatur. Item interrogatus, si in dictis locis, vel alibi audiuerit loqui de tali materia, exprimendo materiam, de qua est accusatus, vt potè si audiuit (loquitur Eymericus secundum sua tempora) loqui de paupertate Christi, vel Apostolorum, seu de visione Beatorum, &c. Et si dicit, quod sic, interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones, dixit, &c. Item interrogatus, quid ipse super hoc aliquando est loquutus. Respondit, & dixit, &c. Item interrogatus, quid ipse credit super hoc, quod, &c. Et sic prudens inquisitor interrogabit, & formabit articulos secundum materiam, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, vel suspectus habitus, taliter vt veritas habeatur, & interrogabit eum, & examinabit frequenter inquisitor super his, quæ negat, & sunt probata, vel sunt suspiciones vehementes contra eum, quousque amplius nolit fateri, fatendo, vel negando. Hæc Director. Inquisitor.

Exemplum formulæ Iac. Nouelli in pract. crim. fol. 28. etiam sine arte. Modus constituendi reos criminosos de plano.

37 Constitutus coram Magnifico, & Clarissimo potestate, & Capitaneo Taruisij quidam proceræ staturæ, indutus pannis camelinis, aut caligis albis, duploide albo, sine birreto, tonsus, cum barba nigra, ætatis ex aspectu, vt videbatur ann. 30. vel circa. & Interrogatus de eius nomine, cognomine, & patria. Respondit. Interrogatus, siue admonitus, quod narret, quomodo successit casus mortis q. Sempronij. Respondit. Interrogatus, quibus certis loco, die, & hora fuit interfectus prædictus q. Sempronius. Respondit. Interrogatus, cum quibus armis, & in qua parte corporis fuit idem Sempronius vulneratus. Respondit. Interrogatus, à quo, seu à quibus prædicta. Respondit. Interrogatus à quo, seu à quibus prædicta dici audiuit, & in quo loco. Respondit. Interrogatus, in quo loco se reperiebat ipse constitutus têpore sequuti homicidij in personam præfati q. Sempronij. Respondit. Interogatus, qui habitant in domo ipsius constituti. Respondit. Interrogatus, vbi stetit illa nocte, in qua successit casus mortis q. Sempronij. Respondit. Interrogatus, cum quo, seu quibus dormiuit ea nocte. Respondit. Interrogatus, ob quam causam præfatus q. Sempronius fuit interfectus. Respondit. Interrogatus, an sibi constituto, vel alij ex correis per aliquem, seu aliquos fuit datũ, vel promissum, vt tale committeret homicidium. Respondit. Interrogatus, in quo loco datus fuit ordo occidendi præfatum q. Sepronium. Respondit. Interrogatus, de præsentibus ad d. casum. Respondit. Interrogatus, si ipse constitutus alloquutus fuit de hoc casu cum aliquo, seu aliqui-

aliquibus. Respondit. Interrogatus, quæ inimicitia intercedebat inter aggressores, & ipsum Sempronium. Respondit. Interrogatus, de ordine, & tractatu interficiendi præfatum q. Sepronium. Respondit. Interrogatus, de indumentis, habitu, ac statura aliorum complicū. Respondit. Interrogatus, si de hoc ordine, & tractatu pluries sermo inter eos habitus sit, vel cum aliquo ex prædictis. Respondit. Et admonitus. quod aduertat dicere veritatem tam circa factum, quàm circa ordine, tractatum, & delibera ionem committendi dictum homicidium, aliter cogatur medijs iuris eum in tormentis fateri. quibus habitis fuit reductus ad locum suum animo, &c. Hactenus Nouel. qui in tract. ad defensam. titu. Responsiones reorum. Per totum instituit reum, quomodo super singulis prædictis interrogatorijs respon dere debeat.

Exemplum formularum interrogādorum reorum. Io. Mil. in pract. cri. fol. 83. & pluribus alijs seq. super homicidio per plures commisso partim Dominos, & partim famulos cum aliqua arte.

Die 17. Ianuar. 1540.

38 Nos Ioannes Solon legum magisterij insignitus in suprema curia Aduocatus Præpositi Parisiensis, Vicarius in cōclaue Cōsilij nostri. vbi custodiæ solent audiri eductum è carcere Iaccum Ebrionem nobilis Gerardi Milonis famulum Burgundū genere, Hedui ortum, annos natum tredecim, vti asserebat, ex elogio sceleris indice interrogauimus, qui pro consuetudine sacramēto adactus de dicenda, & cōfitenda veritate, ac interrogatus, quo faciēte, & criminā:e detrusus sit in carcerē? Dixit Antonia Diana, alijsq; sibi ingotis heri in vincula coniectū cum nōnullis alijs vna prehensis. Si illos, vel quem ex illis, à quo tēpore, & quo noscat, quo item nomine nuncupentur, aut vbi diuertunt. Dixit tum ex facie, tum consuetudine illos probe noscere, quorum vnus Henricus Nebulo Milonis famulus, alter Aegidius Gnato, alius Iaccus Ebrio nobilis Desiderij Anippi famuli nominantur, sibique cum illis magnam quandam biennio necessitudinem intercessisse. A quo tēpore famuletur d. Miloni magistro. Dixit à duobus annis eius in familia vixisse. Si sciat Miloni magistro litem in Senatu Parisiensi esse, cū quibus, & ratione cuius. Dixit illum cum quibusdam, sed maxime cum Ioanne Pluto, & Iuliano Xenio ciuibus Lutetianis, sicuti accepit, litē esse, & ex auditu se scire tantum; præterea nihil. Vbi nā quotidie prandeat, cœnet, māducet denique, & pascat d. Milo, & cum quibus. Dixit nunc hic, nunc illic, cum pluribus nobilibus sodalibus epulari, ac com potare, quod percensere vtique per difficillimū foret. Quot dies sunt, à quibus prandit Milo in diuersorio, cuius in tabula pensili pictus est paruus ceruus apud Parisios, & qui cum eo erant, qui famuli ministrarent. Dixit, magistrum suum Milonem mense Octobri nouissimè præterito, prandisse in d. diuersorio parui cerui Parisijs cū nobili Desiderio Anippo eius sodali, & alijs nobilib. sibi interrogato ignotis; Aegidio Gnatone, Ferdinādo Paratto d. Anippi seruis, Hērico Nebulone,

& se,

& se, qui loquitur d. Milonis famulis, magistris, obsequentibus, & ministrantibus. Quæ verba d. Milo, & Anippus habuerunt illic inter epulas? Dixit, plura, sed horum non meminisse inpræsentiarum. Si inter alia audiuit d. Milonem se in suprema curia à d. Crasso, & Xenio, actu, & versutia magistri Chrysostomi Crassi in d. curia patroni victum narrantem? Dixit, se audisse. S. d. Milo blasphemiis obtestatus est se vindictam sumpturum de dictis Pluro, Xenio, Crasso ante sequentis hebdomadæ lapsum. Dixit, eorum audiuisse nihil. Si sciat decima die Octobris nouissime præteriti, hora nona vespertina nominatos supra magistrum Crassum. Xenium, & Plutum trucidatos fuisse in vico Sancti Honorati Parisijs iuxta Crucem Tironeri, & per quos? Dixit, audiuisse prædictos defunctos occisos esse dictis die, & hora; verum, à quibus, & per quos, penitus ignorare. Nũ d. Milo, Annippus, & ipse, qui rogatur, insultauerunt superioribus die, & hora d. defunctos, quo telo miserè confoderunt, & male mulctatos dimiserunt? Dixit deuouens sedris, & malis genijs; atque crudelissima quæque imprecari, deprecans dæmones, vt ipsum ad inferos deferant, absorbeantque tartara diris, si huiusce tam atrocis sceleris fuerit aut author, aut adiutor, aut quicquam sciuerit præter illa audita. Illum mentitum, nec veritatem dixisse docuimus, manifestoque mendacio deprehendimus, quod per elogia aduersus eum concepta, aliosque conscios, ac participes probarũ esset, & liquido constaret d. die 10. Octobris sub nonam noctis horam d. defunctos insidijs circunuenisse, ac trucidasse, nec non Dionysium defuncti Crassi amanuensem grauiter vulnerasse. Dixit, huius se facti prorsus nescium, seque quæ loquerentur, omnia latere. Si assentiri vellet testibus, qui in elogios testimonium dixissent. Dixit, id minime vellet, cum illos non agnosceret, cuperetque videre. Nec plus, vel aliter dixit sedulò rogatus, atq; examinatus, eũ in carcerẽ remisimus.

Ex eodem. fol. 88. Eadem die.

39 Fuit itidem accersitus, & eductus è carcere Henricus Nebulo famulus nobilis Milonis natione Rothomagen. ætate ann. 29. aut circiter, vt aiebat, tactis sacrosanctis Dei Euangelijs de dicenda, & confitenda veritate iuratus à nobis. Rogatus causã, & cuius instantia coniectus esset in carcerem. Noluit respondere, tandem multa indicta respondit, se causas minime scire, sed instantibus quadam vidua, & alijs prehensum se, & illuc detrusum, quantũ sibi relatum esset. A quot diebus nouissime epulatus est d. Milo in caupona parui cerui Parisijs, & qui ei assidebant sodales? Ait, in Mense Octobris vltimate lapso d. Milonẽ in illa caupona epulatũ cum nobili Desiderio Annippo, alijsq; per multis sibi ignotis. Quæ necessitudo intercedebat d. Miloni cum illo Anippo? Ait, conterraneos esse, & ferè sub eodem tecto vti eodem lare, socios, & sodales. Quæ colloquia inter illos in d. diuersorio prandentes fuerunt? Ait varia, atque diuersa, quorum iam immemor esset. Num inter hæc Milo, litẽ sibi fuisse cũ Iuliano Xenio, & Ioanne Crasso, in eaq; narruit succubuisse? Ait, id quidem à Milone tunc temporis

ris narratum. Num is Milo in hæc verba erupit, causa cecidi in Curia suprema arte, & dolo magistri Chrysostomi Crassi, sed & per mortem & sanguinem Christi ante huiusce hebdomadis finem funditus perdam Xenium, Plutum, & Crassum, nec incruentam de me portabunt victoriam. Ait, horum ne minimum quidem audisse. Num idem Milo re ipsa præstiterit, quod erat interminatus, num post verba consequuta sunt, verbera, & ad effectum perduxerit dicta, constipatus nobili Anippo, Bernardo Trasone, Claudio Caligula, Principis nostri legionarijs Aegidio Gnatone, Ferdinādo Parasito famulis Anippi, Iacco Ebrione, Andrea Iro, ipsoq; qui rogaretur die 19. Octobris vesperi circa horam nonam compositis insidijs, ac strictis ensibus insurrexit in d. Crassum, Plutum, & Xenium, & ad internicionem vsque ceciderit, atq; eadem vi, & impetu Dionysium Dauum Crassi famulum grauiter læserit? Ait, si horum omnium aut viderit, aut audiuerit quicquam, terræ hiatus, & abyssus maledictum, ac excoratū cum Dathan, & Abiro deuorent. Quem cum manifeste refelleremus, aperteq; mendacij conuinceremus ait se vera loquutum, non mendacia. Vtrum se ad Milonem magistrum nobilem Anippum, Caligulam, Trasonem, Ebrionem. Parasitum, Gnatonem, & Irum referre, testimonijsq; adhærere velit. Ait, ad se vnum, non ad quemuis alium referre velle. Hæc tantum ille non oscitanter rogatus, & examinatus a nobis, atque ideo in carcerem reductus.

Ex eodem fol 90. Eadem die.

40 Euocatus e carcere, ac coram astans in Conclaue Gerardus Milo dominus Vallis Belluensis ibidem ortus ann. 30. aut circiter natus, barba oblonga, capillis tonsis, sacramento obstrictus de dicenda & confitenda veritate, & Interrogatus, quam ob causam, quibusve instātibus protrusus esset in carcerem, Latet me (inquit) & indigne hāc mihi innocenti factam iniuriam apud te æquissime Iudex queror, postuloq; contra eos, quos decebit, litis æstimationē, damna, & id quod interest meā Vbi (inquimus) habitas, sedem, fixeris, aut in quem locum te recipias? Parisiis inquit, a semestre moratus sum, interim dum hic certa lis in supremo senatu tractaretur, & finiretur. Aduersus quos (inquimus) hec lis tractatur? Aduersus (inquit) Iulianum Xenium, & Ioannem Plutum ciues Lutetianos, & me. Vtrum, (inquimus) (eiusmodi lis sit finita, & a quo tempore, & secundum quos data? Hoc (inquit) mense arresto Curiæ supremæ secundum aduersaries lis data est; iure tamē, an iniuria ipsi viderint quibus ita visum est; relucet tamē æquitas, & res ipsa loquitur, quam inique, atque iniuste. Næ (inquimus te mirarius es, et effrons, qui adeo impudenter, audacterque loqueris. Nihil (inquit) prohibet loqui suæ innocentiæ fidentem, nullaque impallescentem culpa. Sed ad rem, (inquimus) quis patronus aduersariorum partes tuebatur, quo agente causam tenuerint, Is (inquit) fuit magister Chrysostomus Crassus, artis veteratoriæ homo adeo exercitatus, vt causam inferiorem superiorem, superiorem inferiorem iure,

æquete

æquoue suadente, aut dissimulante facere queat. Vitamne (inquimus) crudeliter interminatus es Crasso, Xenio, & Pluto in parui cerui diuersorio prandens, & quibus loquutus es de ijsdem aduersarijs? Nona (inquit) die mensis Octobris prandenti mihi cum nobili Desiderio Anippo, & tribus alijs nobilibus, quos secum adduxerat Anippus in parui cerui diuersorium, venit in mentem litis huiusce recordatio, cuius causam, & exitum d. nobilibus obiter exposui, qui non admodum Arrestum probarunt, existimaruntque ab omni iure alienum, deinde incidimus in alios sermones. Num (inquimus) ibidem palam in has minas exclamaueris? Aedepol per mortem, & sanguinem Dei ante huiusce hebdomadis finem prædicti Xenius, Plutus, Crassus meritas luent pœnas, nullaque alia, quam mea manu vitam finient. Male (inquit) peream, hæcque terra mihi dehiscat viuo, si quid eiusmodi a me exierit. Qui erant (inquimus) alij tres nobiles ab Anippo in d. diuersorium adducti, quoue nomine nuncupetur, & vbi sedem habeant? Audiui (inquit) alterum Claudium Caligulam, alterum Bernardum Trasonem vocari Principis nostri milites, tertium non noui nec nomine quidem. Qui famuli (inquimus) ministrabant, & inseruiebant in d. prandio? Quatuor (inquit) duo ex meis Iaccus Ebrio Iunior, & Henricus Nebulo, duo item alij Anippi Aegidius Gnato, & Ferdinandus Parasitus. Vbi (inquimus) & cum quibus die 10. Octobris nouissime præterita cænauisti? Parumper meditatus cœnam (inquit) eo die feci in diuersorio, cui pendet insignium Leonis argentei Parisijs in vico sancti Honorati cum Anippo, & socijs, quos in Palatio inueneram, atque ibi cænauimus ad horam nonam, illincque mature nos dormituri contulimus in diuersorium Balistæ in via sancti Iacobi ad nostrum hospitium. Num (inquimus) illius diei hora 9. ipse, & Desiderius Anippus cum vniuerso satellitio insidias construxistis, & strictis gladijs inuolastis in Xenium, Plutum, & Crassum, iuxta Crucem Trioueri, acerbeq; concisos reliquistis, Dionysium vero Dauum Crasi famulum vertistis in fugam ipsum, coegistisq; in pedes se dare. Dij boni (inquit) quid ego audio? adeo me ferum putas, ac crudelem, vt hæc cogitarim, tantum abest vt effecerim, quæ etiam ipso auditu offendunt; deliramenta plane, atq; somnia mentis insanæ, & ægrotantis. Noscis ne (inquimus) Andream Irum Cerdonem, & num interfuerit in diuersorio Leonis argentei? Nosco (inquit) sed visu tantum, quod eo sum aliquando vsus in desferendis sarcinulis hac in vrbe Parisiensi, veneratq; is Irus in diuersorium tempore cænæ a me paruulum pecuniam accepturus, quæ pro operarum locatione ei debebatur, qua persoluta discessit, postea nunquam visus. Homicidium (inquimus) astute dissimulas, certaq; retices, ac protrita hic effugiendi occasionem captans. Rem (inquit) apertam aperte recensui non circuitione vsus. Vis ne (inquimus) testimonijs Anippi, & tuis famulis subscribere? Nullius (inquit) in verba iurare assueui, expertus quam sit periculosum hominum fidei credere. Ad hunc itaque modum exquisite discussus super criminatione & elogio repetiuit carcerem.

Ex

Ex eodem fol. 92. Dicta die.

Ioannes Solon legum candidatus, &c. Aegidium Gnatonem nobilis Desiderij Anippi seruum Britannum annorum 30. aut paulo senior veste hispanica nigra cum thorace rubeo, & caligis diffectis, bicoloribusque accitum è carcere in conclaue Consilij Præpositurae, atque religione obuinctum ita de crimine obiecto indicijs, & elogio concepto percunctatur, conscientiam; explorat. Solon. Gnato, quis casus deiecit in carcerem, cuiusue causa includeris? Gnato. Sacris sum initiatus, & iurisdictionis alterius mancipatus. cui ego, non tibi debeo respondere, & ad quem remitti postulo; quod si mihi non credis, en tibi fidem facient tabulæ de ea re, scripturæ sacri ordinis assertoriæ, & consignatæ sigillo Episcopi, quas ipse constituto die adhibiturum me polliceor. Solon. Præcipio, iniungoq; tibi sub pœna ducentarum librarum, vt mihi respondeas remittendus ad ecclesiasticum, si fieri oporteat, ne præiudicatur tibi fori præscripto. Gnato. Effecit Antonia Diana, alijque, quos penitus ignoro, vt has compedes gestem, in vinculaque inciderim, quam ob causam ipse non satis scio. Solon. Noscis ne nobilem Gerardum Milonem, & à quo tempore, Gnato. Noui equidem, quod consuetudinem habeat cùm Anippo meo Domino à duobus annis. Solon. Num vidisti eosdem Milonem, & Anippum accumbere in prandio in diuersorio parui cerui, & à quo tempore, & qui nam cum illis erant? Gnato. Sex sunt, aut septem, à quibus Milo, & herus meus Anippus cum Claudio Caligula, & Bernardo Trasone militibus in illo diuersorio prandérunt. Solon. Quid num audisti prandendo Milonem magistro Chrysostomo Crasso, Xenio, & Pluto ante lapsam hebdomadam interminatum mortem. Gnato. Audisse non memini. Solon. Vbi cœnarunt, & dormierunt Anippus, & Milo decimo die Octobris proximi? Gnato. In diuersorio Leonis argentei, via ad sanctum Honoratum Parisijs, dormieruntque in assueto hospitio in vico sancti Iacobi sub intersignio Balistæ. Solon. Qui famuli illos sequuti sunt redeuntes in hospitium? Gnato. Ipse, & Ferdinandus Parasitus famulus Anippi, Henricus Nebulo, Iaccus Ebrio Milonis serui. Sed meus herus vix dum egressum limen, domum me misit ad equos pascendos, disponendaque omnia, quò paulo post venit, & ipse Milo cum alijs. Solon. Vtrum Andreas Itus Cerdo Parasitus cum illis esset? Gnato. Non, per se autem dixit, quod post cœnam venit ad Milonem mercedem petiturus, exiuitq; cum illis in viam; quo tamen inde recesserit, non facile dixerim. Solon. Quamobrem Anippus, Milo, Caligula, Traso illa die decima Octobris in consueto hospitio Balistæ, potiusquam in diuersorio Leonis argentei, longo interuallo distante cœnare maluerunt? Gnato. Quendam amicum suum conterraneum nobilem aduentasse, & illic moraturum referebat Milò, quem videre, & cum eo fabulari mirum in modum affectabat, orauitque Anippum, Caligulam, Trasonem, vt se comitarentur, vnaque cœnarent, Solon. Num

tu

cu Milo, Anippus, Caligula, Tralo, Irus, Ebrio, Nebulo parasitus redeuntes à Leone Argenteo ad Crucem Tirouneri collocatis insidijs circa horam nonam vespertinam irruistis in magistrum Chrysostomum Crassum aduocatum, Ioannem Plutum, & Iulianum Xenium, eosq; pluribus letalibus percussos vulneribus ibidem reliquistis? Gnato. Nihil omnino ex his nec vidi, nec audiui. Solon. Num similiter Dionysium Dauũ Crassi amanuensem vulnerastis, & impulistis in fugam? Gnato. Nihil minus. Solon. Mentiris tuo more nequam verum tam impudenti mendacio non effugies. Gnato. Nequaquam mentior, nec tuis seuerissimis me perterrefacies dictis. Solon. Visne te submittere testibus, qui aduersus te, & alios flagitij participes testimonium dixerunt. Gnato. Testibus vitam meam non credam, nisi praeclare mihi perspectis. Ibi verò percunctanti Praeposito ita respondit, estque rediturus in carcerem Gnato.

Ex eodem fol. 96 Dicta die.

42 Ego Ioannes Solon Praepositus. &c. Ferdinandum parasitum nobilis Desiderij Anipp. famulum Lemouicẽsem annis 30. natum, aut circiter, vti aiebat, in conclaue secretioris examinis accersiri è carcere iussi, ab eoque post iusiurandum exacte sciscitatus sum causam praehensionis, qua de causa, quoque delatore in neruo esset obuinctus? Qui respondit, se latere. Qua die nouissime Anippus herus in parui cerui diuersorio Parisijs prandit, & quibuscum? Ait, nona die Octobris herum prandisse in illo parui cerui diuersorio cum gentili Gerardo Milone, amico etiam intimo vnà, cum Bernardo Tralone, Claudio Caligula, Principis nostri authoratis militibus. Vbi illorum domicilium, quo se recipiant? Ait, quatuor ex illis idem habere hospitium Parisijs in via ad sanctum Iacobum, sub interfigno balistae, & sex exactos menses, quibus Milo, & Anippus, Tralo, & Caligula ibidem morarentur. Qui sermones habiti, & quae colloquia inter epulas Anippo, & Miloni prandentibus in parui cerui diuersorio. Inquit, ex tempore memorare non posse, cum varij, & multi, de varijs, & multis rebus. An interloquendo inter eosdem, non obtinuisse causam in supremo senatu aduersus Ioannem Plutum, Iulianum Xenium, astu, & versutia magistri Chrysostomi Crassi in eodem senatu aduocati explicauerit Milo, blasphemijs indigne nominans Christum, deierans insuper, ac minitans vltionem iudiciis, addensque Xenium, Plutum, & Crassum non aliaquàm sua dextera perituros ante effluxã hebdomadam, Inquit, Milonem in eo prandio litis meminisse, & se in ea victum iniq; ac conquestum de aduersarijs Xenio, & Pluto, atq; maxime Crasso, quo actore decisa fuerit: propterea hos tres, vbi inueniret, male mulctaturum. Cur ipse Parasitus Plutum, Xenium, & Crassum non commonefecisset, cum sciret Milonem illorum mortem coniurasse, ac vitae insidiari, inquit, nunquam existimasse Milonem tam temere rem confecturum, quàm ipse ita percitus comminaretur. Vbi Milo, Anippus, Caligula, & Bernardus die 10. mensis Octobris coenauerunt? Inquit, quatuor

tuor illos in diuersorio Lednis Argẽtei in Vico sancti Honorati simul cœnasse, quod Milo audijsset quendam nobilem Conterraneũ, & amicum aduentasse, illicque futurum. Vtrum is nobilis illic esset? Inquit, non fuisse: Verum Milonem reliquos tres precatum Anippum, Trasonem, & Caligulam, vt ibi cœnarent, qui annuerunt. Qua hora illinc discesserint? Inquit, sub 9. noctis horã. Nũ meditatis insidijs, Milo Anippus, Traso, Caligula illa hora Crassum, Xenium Plutũ transituros iuxta Crucem Tirouerii obseruauerunt, prætereuntesq; inuaserunt, atque interemptos reliquerunt? Inquit, tam atrox facinus se omnino ignorare. quin etiam rursus a me ad verum dicendum inuitatus ea lege, vt facile veniam, & misericordiam impetraret. Inquit lachrimans atque suspirans sublatis in cœlum oculis, & manibus, quę vera esse sciret, vel audisset, recensuisse. Num Plutum, Xenium, Crassum ad Crucem Tiroueri illa 10. die Octobr. interemptos sciret? Inquit, a multis audiuisse. Num puderet tam manifesti mendacij? Inquit, nihil esse pudendum. Num assentiri vellet hero Miloni, Trasoni, Caligulæ, testibusq; elogij de talij homicidio concepti? Inquit, nescire planè, quid eiusmodi testes dixerint, Itaque redijt in carcerem.

Ex eodem. fol. 98. Dicta die.

43 Bernardum Trasonem Principis nostri militem Heluetium 30. ann. & erroneum, vti inquiebat, è carcere ad secretũ tribunal huiusce Præposituræ vocatum data fide de dicenda, & cõfitenda veritate hoc modo rogaui? Quis te reum fecit? quo accusante detrusus sis in custodiam? quibus ve indicijs concepta in te, & alios coniuratores elogia? Nescio sanè, respondit, hoc solum affirmabo, quod certissimum est inique me in vincula pertractũ, indigne, nec pro meis in Rempub. fortiter gestis tractari. Si nosceret Milonem, & a quo tempore? Noscere se fatetur, cùm visu, cum consuetudine, quod cum eo, & Anippo in hospitio Balistæ in vico ad sanctum Iacobum tres menses, aut paulo minus egerit. Vbinam prehensus fuisset? Heduis se prehensum a loci lictoribus, deinde adductum, & in carcerem itrusum die 15. Ianuarij. Qua ambitionis causa ab hac Vrbe Lutetiana, & a quo tẽpore Heduos accesserat? Parisijs soluisse se visendæ Ciuitatis gratia mense Octobris nouissimè, diem tamen non tenere. Num prandio adfuisset in diuersorio parui Cerui Parisijs cum Milone, & Anippo, & quæ inuicem inter se sunt colloquuti? eodem mense Octobris cum Milone, Anippo, & Claudio Caligula principis legionario, & collega in illo diuersorio parui cerui prandisse, non inficiatus est; cœterum immemor colloquiorum vltrò, citroque habitorum. Num illo prandio excitatus est sermo de quadam controuersia in supremo consessu iactata inter Milonem, & Iulianum Xenium, Ioannem Plutum, in qua ipse Milo industria, & acumine Chrysostomi Crassi in eodem consessu patroni victus fuerat? Excitatum affirmauit, atque adeo, vt Milo non sit veritus huius tam iniusti flagitij vltionem promittere. Num Milo illos Xenium, Plutum, & Crassum primo quoque tempore etiamante

sin itam hebdomadam vccisurum iactarit? Id à Milone iactatum putare se respondit, iactantemq; tum monuisse, Deum vltorem fore, qui iniuriarum omnium æquus est Iudex, atque optimus. Vtrum 10. die Octobris ipse inuitatus fit cum Desiderio Anippo, Claudio Caligula ad cœnam in diuersorio Leonis Argentei Parisiis in vico Sancti Honorati, & quæ fuit inuitandi causa? Inficiari non posse, quia cœnauerit illa die cum Milone, Anippo, nõnullisq; aliis in d. diuersorio, quos illo omnes, vt scit, perduxerat insignis vini fama. Nam illic ferrebatur vinum venire ipso nectare, potuq; Deorum suauius. An peracta cœna circa horam nonam ipso cum Milone, Anippo aliisq; conuiuis per insidias quasi facto agmine irruistis in magistrum Chrysostomũ supremæ curiæ patronũ, Dionysium Dauum eius seruum, Ioannem Plutũ negociatorem, Iulianum Xenium ciues omnes Lutetianos iuxta crucem Tiroueri; nec cædẽdi finem feceritis, quãmdiu sensistis, spirare? Tum ad hæc rogata hæsitans, conctabundus, impallescens, ac sursum aspiciens negat huic cædi interfuisse, nec recusat laqueo suspendi, si tanti sceleris conscius comperiatur. Num sciat Crassum, Xeniũ Plutum his vulneribus interijsse? Illos vnquàm aut vidisse, aut cognouisse it inficias, nisique ita sit supplicium quàmuis inauditum, & aurum subire detrectat. Hunc cum certis signis, atq; argumentis necis participem intelligerem, quò facilius ad confessionem perducerem, ignoscitūrum illi me spopondi, ac veniam daturum, nec summo iure cum eo vsurum; sed misericordia, & æquitate, quòd sperarem illum ad frugem rediturum, antea non peccasse, nec postea peccaturum. Ipse lachrymis oppletus flens, eiulans in me cõuersus orat iunctis manibus genibusque flexis veniam, & vitam; quòd si concederem, nihil me celaret. Quod cum tribuissem, fatetur illius diei hora non exisse vnà cum Milone, Anippo, Caligula diuersorium Leonis Argentei; eundo, Milonem dixisse sibi Crassum, Xenium, & Plutũ obseruatos, breuiq; hac redituros à cœna, orasse præterea comites, ne se desererent, ac implorasse eorum auxilium ad eosdem cædendos Crassum, Xenium, & Plutum, eam gratiam in perpetuum habiturum, deinde id omnes denegasse, sed tantum promisisse opem, & illum pro virili summa defensuros, si qui ei vim afferrent. Puncto temporis Crassum Xenium Plutum iuxta crucem Tirouerí famulo Crassi ante eos facem accensam gestante prætērijsse; atque in illos, vbi primum conspexit Milonem stricto ense, ac vibrato concurrisse, quoscumque potuit attigisse: qui eũ fortiter resisteret Dauus Crassi famulus educto pariter gladio, vnà omnes, qui bene vellemus Miloni, furore concitos in Dauũ, Crassũ, Xenium, & Plutum inuolasse, vibrasse prostrasse, humi prostratos vulnerasse, demũ occurrentibus, & lumen afferentibus vicinis, nos hinc mouisse, aufugisseq; præcipites; sequenti die ante lucem migrasse Rothomagum, vbi prehensus esset. Num credere vellet testimonijs aduersis se, & socios dictis? Non crediturum se prius respondit, quàm testes cognouisset. Et hæc quidem loquutus, ac confessus redijt in car-

cerent. Hactenus Io. Mill. de formula interrogandorum reorum.

Formulam etiam interrogandorum reorum in homicidio posuit Petr. Foller. in pract. crim. in verb. & si comparent ante contuma. examinentur nu. 2. quam, vt illius exẽplo quomodo quolibet indicio proposito, quod ex ore rei volumus extorquere, ad illud longius repetita interrogatione perueniendum sit, doceremus, supra posuimus, lib. 3. c. 1. nu. 74 Ideo hic non repeto.

Hæc de aliorum exemplis formulæ interrogandorum reorum. nostræ nunc formulæ exemplum subijcio, quam proposito, retentoq; eodem quasi themate, ac facti specie formulæ constitutorum Io. Millei, de quibus supra, vniuersa arte superius tradita comprehensa fabricatus sum, vt illius, & huius nostræ formulæ collatione facilius artẽ pernoscere valeant Tirones.

Facti species, Ex processu informatiuo.

44 Vertente Lutetiæ lite super maiori parte bonorũ in supremo Senatu inter Milonem de Beluisina reum conuentum ex vna, & Iulianũ Xeniũ, ac Io. Plutũ ciues Lutetianos actores partibus ex altera, ijdẽ Plutus, & Xenius industria, & acumine Chrysostomi Crassi eorũ Aduocati sententiam fauorabilem obtinuerunt. Quod ægroferens d. Milo statuit d. Xeniũ, Plutum, & Crassum interficere, proptereaque Nebulone, & Ebrione eius famulis secum ductis in Lutetiam, à qua paulò ante lite decisa recesserat, eo animo redijt. In diuersoriumq; parui cerui, cum ipse in diuersorio Balistæ, in via Sãcti Iacobi hospitaretur ad prandium inuitauit Desiderium Anippum, & prandens die nona Octob. cũ eo, ac Bernardo Trasone, & Claudio Caligula, quos Anippus secum duxerat causam narrauit prędictam inter ipsum, & prememoratos Plutum, & Xenium agitatam, & se astu, & versutia d. Crassi Aduocati cecidisse, seq; propterea ante affuturam illam hebdomadam de dictis aduersarijs vindicaturũ, eosq; nulla alia, quàm sua manu perituros deierauit, dictosq; Anippum, Trasonem, & Caligulam, ne ipsum desererent orauit, ac eorum opem, & auxilium ad eosdem Plutũ, Xenium, & Crassum cædendos implorauit: qui opẽ hanc, & auxilium promiserunt, seque illum pro virili summa defensuros, si qui ei vim afferrent. Die decima sciens d. Milo prædictos Xenium, Plutũ, & Crassum vnà cœnaturos in domo Pasquilij Albi, & post cœnam ea nocte transituros iuxta crucem Tirouerï, vt facilius, quod erat interminatus, ad effectum perduceret, secum duxit dictos Anippum, Trasonem & Caligulam ad hospitium Leonis Argentei in vico Sancti Honorati, in quo vnà cœnauerunt. Et post cœnam hora noctis varijs armorum generibus armati, ac famulis etiam d. Anippi, & ipsius Milonis stipati de dicto hospitio egressi dictos Crassum Xenium, & Plutũ de cœna redeuntes famulo d. Crassi ante eos facem accensam gestante iuxta d. crucem Tirouerï obseruauerunt, prætereuntesq; interemerũt, occurrentibusq; vicinis, & lumen afferentibus præcipites aufugerunt, in assuetumq; hospitium prædictum in vico Sancti Iacobi sub interfi-

gnio Balistæ se receperunt, & sequenti die ante lucem migrauerunt. Cumque portam N. Ciuitatis egressi certiorati a Pilestrino de captura dictorum suorum famulorum, eorum iter destinatum non prosequi amplius simul deliberant, ne & ipsi apprehenderentur; sed tamen curia superueniens d. Milonem solum tunc repertum apprehendit, & in carcerem detrusit.

PRIMVM CONSTITVTVM IN HOMICIDIO.

Ad exemplum in cæteris criminibus. Die 8. Mensis Octobris 1587.

Constitutus personaliter in camera custodis carceris coram Magnifico & Excellēti D.N. Præpositi Parisini Vicario, meque Notario, &c. Milo de Beluisina principalis in se, & testis quo ad alios, cui delato iuramento per Dominum de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra, videlicet, & primo.

De causa carcerationis, & examinis.

Interrogatus an sciat, vel saltem præsumat causam suæ carcerationis, & sui præsentis examinis. Respondit, io non sò, nè mi posso imaginare, perche causa io sia prigione, e debbia essere essaminato.

Incipit ab indicio ex fuga.

Interrogatus in quo loco, quando, & a quibus captus fuit. Respōd. Io fui preso Signore dui giorni sono poco lontano qui da la città, e fui preso da la Corte di V.S. Interrogatus, quando ita captus fuit, dicat, an solus esset, vel associatus. Respondit, Quando fui preso, ero solo Signore. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat dicere veritatem, nec implicet se in mendacijs bene cogitans, quod curia est bene informata, an tunc temporis esset solus, vel associatus. Respondit, Signore, quādo io fui fatto pregione da la Corte di V.S. ero veramente solo. Interrogatus, an ergo paulo ante ipsius capturam ipse Constitutus esset solus, vel associatus. Respondit, poco prima, ch'io fossi fatto pregione, ero in compagnia d'altri. Et dicente Domino, vt exprimat nomina prædictorum eius sociorum, & bene aduertat, ne taceat veritatem. Respondit, Quelli che meco erano poco prima, ch'io fossi preso, erano Nebulone, & Ebrione miei seruitori. Interrogatus, quantum tempus est, quod d. eius famuli inseruiunt ipsi Cōstituto. Respondit, Sono molti anni, che stanno meco questi miei seruitori. Interrogatus, an d. eius famulos habeat pro hominibus probis, veridicis, & fide dignis. Respondit, Io gl'hò per huomini da bene, che non li harei tenuti tanto tempo altrimente, e non li hò trouati mai in bugia: non sò poi se siano veridici, e degni di fede. Interrogatus, vt dicat veritatem, an vltra dictos eius famulos aliqui alij etiam essent tunc temporis cum ipso Constituto. Respondit, Ci erano ancora meco Bernardo Trasone, Claudio Caligola, e Desiderio Anippo di qui. Interrogatus,

terrogatus, quò ibat ipse Constitutus d. tempore eius capturæ. Respondit, Io andaua à Beluisina patria mia. Interrogatus, vnde discesserat ipse Constitutus, quando ita captus fuit in d. itinere patriam versus iturus. Respondit, Io m'ero partito di questa città, quando fui fatto pregione, che me n'andaua verso casa. Interrogatus, quò etiam ibant dd. eius socij d. tempore. Respondit, Veniuano meco detti Anippo, Trasone, & Caligola à spasso à casa mia. Interrogatus, ex quo ergo loco d. Anippus, Traso, & Caligula eo tempore discesserunt. Respondit, Ancor loro si partirono di qui in quel tempo, che io fui preso. Interrogatus, an ergo insimul discesserunt ex hac ciuitate eo tempore, quo captus fuit ipse Constitutus, & prædicti eius famuli Anippus, Traso, & Caligula. Respōdit, Signor sì, che ci partimmo insieme di qui io, e li detti miei seruitori, dd. Anippo, Caligola, e Trasone. Interrogatus, ex quo loco particulari d. Ciuitatis discesserunt ipse Constitutus, & alij prędicti d. tempore, quo in d. itinere captus fuit. Respondit, Noi ci partimmo dall hostaria de la Balestra nella contrada di S. Iacomo. Interrogatus, an vna discesserint ipse Constitutus, & alij prædicti de d. hospitio, vel vnus post alterum, & quo temporis interuallo. Respondit, Noi ci partimmo da d. hosteria tutti insieme, & nel medesimo tempo, & non altrimente l'vn dopò l'altro. Interrogatus, quid fecerunt ipse Constitutus, & dicti eius famuli, & socij postquam de dicto hospitio ita insimul discesserunt. Respondit, Quando noi ci partimmo dalla detta hosteria della Balestra, ce ne andammo dritto alla porta N. di doue vscimmo, che io poi poco lontano fui fatto pregione. Interrogatus, an antequam ad dictam portam ipse Constitutus, & alij prædicti peruenerint, aliqui ex illis alio iter ceperit. Respondit, Signor nò, che nissun di noi si separò dall'altro, partiti che fummo da detta hosteria, che andammo sempre insieme, & insieme vscimmo da detta porta. Interrogatus, si ergo ita insimul semper fuerunt ipse Constitutus, & alij prædicti, post eorum discessum à dicto hospitio, & de dicta porta simul exiuerunt, dicat quomodo solus erat ipse Constitutus quando captus fuit in dicto loco parum distanti à dicta porta. Respondit, Io ero solo, quando fui preso dalla Corte di V. S. perche poco prima detti Anippo, Trasone, & Caligola haueuano, doppo che vscimmo insieme da la porta, voltato verso quella strada, che si troua prima all'vscita della porta à man sinistra. Interrogatus, vbi erant dicti eius famuli, quando ipse Constitutus captus fuit. Respondit, Io gli haueuo, doppo che vscimmo dalla porta rimandati in dietro i detti miei seruitori dentro la Città. Interrogatus, ad quid agendum ita iussu ipsius Constituti dicti eius famuli in Ciuitatem redierint. Respondit, io gli haueuo rimandati in dietro, perche m'ero dimenticato nella detta hosteria della Balestra d'vna lettera, che m'era restata nella camera, doue io allogiauo, acciò me la portassero. Et cum Dominus ei diceret, vt dicat veritatem, quare ambo seruitores ita se contulerit pro dictis literis cum vnus tantum sufficeret. Respondit, io haueuo in vero ciò commesso à d. Nebulone, ma d. Ebrione an-

cora ci volse andare. Interrogatus, quare d. Ebrio voluit se conferre vnà cum d. Nebulone, cui tantum rem prædictam commisit ipse constitutus. Respondit, Che so io Sig. non sà V. S. come alle volte son fatti i seruitori, lui ci volse andare, & io non li dissi altro. Et dicente Domino, quod verisimile non est, quod d. Ebrio ita sine iussu ipsius Constituti iuerit cum d. Nebulone, & ipsum Constitutum reliquerit, ideo dicat veritatem, quare etiam d. Ebrio redijt in ciuitatem. Respondit, Signore V. S. mi creda, che lui ci andò da se cond. Nebulone, & io non mi curai di restar senza seruitore per quel poco tempo, oltre che quelli altri erano meco quando rimandai indietro Nebulone alla d. hosteria per quella lettera.

Digressio ex occasione data à Reo.

Interrogatus cuius erant d. litteræ, & cuius tenoris & dicat veritatem. Respondit. Questa lettera m'era venuta qui da casa, che me la scriueua Arnaldo mio cugino per conto, che mi doueua mandare certi danari, & si scusaua, che non me gl'haueua potuti mãdare per all hora. Interrogatus an d. Nebuloni redeunti in ciuitatem aliud commiserit negotium. Respõdit. Signor nò ch'io non gli commessi altro negocio, solo gli dissi che tornasse per quella lettera. Interrogatus, per quantũ tempus ante ipsius constituti capturam ita d. Nebulo, & Ebrio in ciuitatem redierunt pro d. litteris. Respondit. Erano tornati dentro la città vn pezzo prima, ch'io fossi preso. Et instante Domino, vt dicat tempus præcisum, quo prædicti eius seruitores ante ipsius capturam in ciuitatem redierant. Respondit. E impossibile Signor ch'io vi dica il tempo preciso, perche non sentij horologio alcuno, ma era vn pezzo prima ch'io fussi preso, che loro se ne ritornorno dentro la città, come hò detto, che già doppo ero vn gran pezzo caminato, prima che giungesse, li la Corte, & mi pigliasse. Interrogatus, vt dicat veritatem, an prædicti eius famuli per tantum tempus ante ipsius capturam in ciuitatem redierint, quod ante Curiam redire debuissent. Respondit, Signor si, che erano tanto tempo prima ritornati dentro la città d. miei seruitori, che doueuano esser ritornati prima che la Corte giongesse li da me, ma non tornorno altrimente, & non li viddi più. Interrogatus, quare ergo d. eius famuli non redierint ante ipsius capturam. Respondit. Che voglio io sapere perche non ritornorno, come doueuano, & poteuano ritornare, non hauendo a far'altro, che pigliar quella lettera, non sà V. S. come son fatti li seruitori, che alle volte vanno per vn seruitio per non tornar mai più. Et ei dicto, quod velit ingenue fateri veritatem quare d. eius famuli non redierunt ante ipsius capturam prout redire poterant, quia non est verisimile, quod non redissent, si tantum causa d. literarum in ciuitatem redierunt, & præsertim cum ipse Constitutus esset in itinere ad domum reuersurus. Respondit. Io non sò perche non ritornassero, come poteuano, & doueuano, si debbono più del douere trattenere all'vsanza de seruitori, che non sono più diligenti, che tanto, & quanto ch'io fussi in viaggio, non importa perche doue-

uendo pensare di sopragiungerui per la strada, & non dehbono pensare più che tanto al sollecitare il ritorno, già che haueuo quelli altri in mia compagnia. Interrogatus, an verè dictæ litteræ aliud continerent, quam d. excusationem d. Arnaldi Respondit, Signor nò, che la detta lettera non conteneua altro, che d. mio cugino si scusaua di non hauermi potutò mandare li detti denari per all'hora. Interrogatus, si d. litteræ aliud non continebant, quàm d. excusationem, dicat, quare misit pro d. litteris d. eius famulum, cum esset iam in itinere, & sua ita non intererat illas habere, vel non habere penes se. Respondit, io non rimandai per altro d. mio seruitore indietro, se non per quella lettera, se bene non m'importaua più che tanto, ricordandomi che m'era restata. Et dicente Dom. quod cùm non sit verisimile, quod miserit d. eius seruitorem pro d. literis, quas habere, vel non habere sua non intererat, necesse est fateri, quod vel d. litteræ aliud continerent, vel quod ob aliã causam sibi proficuam miserit d. eius seruitores in ciuitatem: dicat igitur veritatem, nec implicet se in mendacijs. Respondit, io veramente non rimandai indietro d. mio seruitore, se non per la causa, che hò detto, & non per altro conto, se bene quella lettera non m'importaua più che tanto, non contenendo altro, che quanto hò detto.

Redit ad fugam.

Interrogatus, quandò prædicti Anippus, Traso, & Caligula portam egressi d. stratam ingressi fuerunt, dicat per quantum tempus postea captus fuit ipse constitutus.

De indicio fugæ ex destinato itinere relicto.

Resp. Io fui preso dalla corte di V. S. vn buon pezzo doppo, che li d. Anippo, Trasone, & Caligola voltorno per quella strada, vsciti che summo tutti insieme dalla porta. Interrogatus, an d. Anippum, Caligulam, & Trasonem d. stratam ingressos amplius viderit ante ipsius capturam. Respondit, Doppo che detti Anippo, Caligola, & Trasone entrorno in quella strada, io non li viddi più, prima che li birri mi pigliassero, nè doppo gl'hò visti più dall'hora in quà, che entrorno in d. strada, perche son stato, & stò pregione. Interrogatus, an memor sit, quod superius dixit, quod prædicti Anippus, Traso, & Caligula eo tẽpore se conferebant cum ipso Constituto ad eius domum solatij causa. Respondit, Signor si, ch'io mi ricordo d'hauer detto questo, & è la verità, che loro meco veniuano a spasso a casa mia. Interrogatus, quare ergo prædicti Anippus, Traso, & Caligula portam egressi non sunt prosequuti eorum iter cum ipso constituto, quem ad domum vsque solatij causa comitari destinauerant. Respondit, Doppo che summo vsciti da la porta qui della città d. Anipo, Trasone, Caligola, & io, sopragionse vn seruitore di d. Anippo, & parlò con esso lui, & doppo voltorno tutti tre per quella strada, non sò poi perche.

Digressio ex occasione data a reo.

Interrogatus, de nomine d. seruitoris d. Anippi. Respondit, Io non sò come si chiami questo seruitore. Interrogatus, an d. seruitor

esset cum d. Anippo eius domino quando exiuerunt vt supra de d. hospitio Balistæ ipse Constitutus, Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Signor sì, che d. seruitore era con d. Anippo, quando lui, & io & quelli altri dui vscimmo della d. hosteria. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, & d. seruitore doueua venire con il padrone insieme con noi altri. Interrogatus, quid ergo d. famulus d. Anippi fecerit postquàm de d. hospitio Balistæ exiuerunt. Respondit, Io non sò quel che si facesse d. seruitore d'Anippo doppo che vscimmo di d. hosteria, questo sò, che lui non venne con esso noi. Interrogatus, quare d. famulus d. Anippi comitatus illum non fuerit. Respondit, Io non sò perche non venisse d. seruitore con d. suo padrone. Interrogatus, quo iuit d. famulus Anippi, si ita cum ipsis non venit. Respondit, Io non sò Signore doue lui si andasse; lui non venne con esso noi, che ci sopragiunse poi, come hò detto, fuor della porta. Interrogatus, an iussu d. Anippi, vel aliter ex se d. eius famulus hospitium egressus ipsum tūc temporis comitatus non fuit. Respondit, Prima che d. seruitore d'Anippo si partisse da noi vsciti che fummo dall hosteria, viddi che parlorno insieme lui, & il padrone & così il seruitore si partì, & però credo che il padrone lo mandasse. Interrogatus, qui tunc fuerunt sermones inter d. Anippum, & d. eius famulum. Respondit, Non sò Signore che ragionamenti fossero li loro, perche parlornò tra se stessi, & io non gl' intesi. Interrogatus, an saltem deinde d. Anippus retulerit ipsi Constituto, quid dixerit d. eius famulo, & quò ita ille iuerit. Respondit, Signor nò, che lui non me lo disse, che hauesse detto al d. suo seruitore, nè doue l'hauesse mandato. Interrogatus & monitus, quod bene aduertat dicere veritatem, quia verisimile non est, quod d. Anippus sibi non dixerit quò miserit d. eius famulum, & ad quid agendum, cum & ille cum d. eius Domino venire deberet; ideo fateatur ingenue, an hoc ille sibi dixerit. Respondit, La verità Signore è che non me lo disse, & io non gli lo domandai, che non vò cercando i fatti d'altri. Interrogatus, per quantum tempus stetit d. famulus Anippi antequàm superuenisset. Respondit, Non si trattenne molto, che venne, che ci sopragiunse, come hò detto, lì fuori della porta prima che giongessimo à quella strada, doue poi voltò d. Anippo, Trasone, & Caligola. Interrogatus, an d. famulus d. Anippi illum ita tunc temporis comitatus fuerit. Respondit, Signor nò, che d. seruitore d'Anippo non andò per quella medesima strada col padrone. Interrogatus, quò ergo iuit d. famulus d. Anippi. Respondit, Doppo che d. seruitore ci sopragiunse fuor della porta, & che hebbe parlato co'l padrone, se ne tornò dentro la città, & di poi d. Anippo, Trasone, & Caligola voltorno p quella strada. Interrogatus, quare d. famulus d. Anippi ità redijt in ciuitatem, cum ire cum Domino deberet ad domum vsque ipsius Constituti, solatij causa. Respondit, Che sò io, perche se ne ritornasse dentro la città d. seruitore d'Anippo, dopò che ci sopragiunse. Et dicente Domino, quod velit ingenue fateri veritatem, quoniam cum d. famulus

mulus venire deberet cum d. eius domino ad domum ipsius Constituti, etiam superuenisset, non est verisimile, quod in ciuitatem redierit sine causa nota etiam ipsi Constituto. Respondit: Io non sò veramente perche causa d. seruitore se ne tornasse dētro la città. Interrogatus, quid dixit d. famulus d. Anippo eius dominō quando superuenit, vt supra, & redijt deinde in ciuitatem. Respondit, io non intesi quel che d. seruitore dicesse ad Anippo suo padrone, quando ci sopragiunse, però io non sò quel che si dicesse. Interrogatus, an postquā d. famulus ita redijt, vt supra, in ciuitatem, per aliquot passus insimul ambulauerint, eorū inter prosequendo, ipse Constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Signor si, che doppo che d. seruitore ci sopragiunse, & esse poi se ne ritornò dentro la città, caminammo insieme li d. Anippo, Trasone, Caligola, & io fino che loro voltorno per quella strada. Interrogatus, an ergo d. Anippus hoc tempore dixerit ipsi Constituto, quod sibi dixerat d. eius famulus. Respondit. Signor nò che d. Anippo non mi disse, quel che il d. suo seruitore gl'hauesse detto quando ci sopragiunse. Interrogatus, an saltem sibi dixerit d. Anippus causam reditus d. eius famuli in ciuitatem. Respondit, Nè manco questo mi disse d. Anippo, perche causa d. suo seruitore se ne ritornasse dentro la città. Interrogatus, & monitus, vt bene aduertat dicere super prædictis veritatem; quoniam curia est de omnibus bene informata, ideo fateatur ingenue, an d. Anippus dixerit, quid sibi dixerit d. eius famulus quando vt supra superuenit, & quare deinde redijt in ciuitatem. Respondit, Io dico à V. S. la verità, & non me la crede veramente d. Anippo non mi disse quel che il seruitore sopragiungendoci gli dicesse, nè perche causa ritornasse dentro la città. Interrogatus, per quantum tempus ipse Constitutus cum prædictis eius socijs, Anippo, Caligula, & Trasone moram traxerat in d. hospitio Balistæ. Respondit, Detti Anippo, Caligola, Trasone, & io erauamo dormiti la notte in questa hosteria, che la mattina poi ci partimmo, & successe la mia cattura; come hò detto. Interrogatus, an in d. hospitio alijs vicibus ipse Constitutus pernoctauerit. Respondit, Signor si che ci hò dormito, & alloggiato altre volte in d. hosteria de, la Balestra, anzi questo è il mio solito allogiamento, quando vengo in questa città.

De causa inimicitiæ ex causa litis.

Interrogatus, per quot dies ipse Constitutus moram traxerat in d. ciuitate ante eius discessum, in quo captus deinde fuit. Respōdit Prima ch'io mi partissi di qua, m'ero trattenuto quattro giorni. Interrogatus, ex quo loco ipse Cōstitutus cōtulit se in hanc ciuitaté. Respondit. Io m'ero partito da casa, quando quattro giorni sono venni in questa città. Interrogatus, an solus, vel associatus ita venerit hac vltima vice in hanc ciuitatem. Respondit, Con esso me solo ci vennero li d. miei seruitori Nebulone, & Ebrione. Interrogatus, in quo hospitio ipse Cōstitutus primùm statim atq; hic peruenerit, hospitatus fuit. Respondit, Giunto quattro giorni sono in questa città scaualcai in d. hosteria

de la

de la Balestra mio solito allogiamēto. Interrogatus, per quantum tempus ante hanc vltimam vicem ipse Constitutus, non fuerat in hac ciuitate. Respondit, Me n'ero partito de questa città poco prima, ch'io vi ritornassi quest'vltima volta circa sei giorni prima. Interrogatus, per quantum tempus ipse Constitutus moram traxerat in hac ciuitate d. alia vice. Respondit, io ci ero stato in questa città di altra volta, che me ne partij sei giorni sono, circa otto, ò noue mesi. Interrogatus, in quo loco per d. tempus hospitatus fuit ipse Constitutus. Respondit, Io in quelli otto, ò noue mesi, che sono stato in questa città, sono allogiato sempre in d. mio solito allogiamento della Balestra, se bene alle volte sono andato à mangiare hora in vn luogo, hora in vn'altro, secōdo m'è occorso. Interrogatus, an aliis vicibus, quibus ipse Constitutus fuit in hac ciuitate, tam longam moram traxerit. Respondit, Signor nò, che le altre volte, che sono stato in questa città, non me ci sono trattenuto tanto tempo. Interrogatus, an d. octo, aut nouem mensibus semper, & continuò hic moram traxerit, vel interpolatis temporibus. Respondit, Signor si, che d. otto, ò noue mesi ci son stato continuamente, & non me ne sono partito mai, se non sei giorni sono. Interrogatus, ob quam causam ipse Constitutus ita continuò per tantum tempus moram traxit in hac ciuitate. Respondit, Io sono stato qui tanto tempo, perche mi è stato forza per vna lite, che hò hauto qui in questa città. Interrogatus, cum quo habuit d. litem ipse Constitutus, cuius causa hic moram traxit. Respōdit, questa lite l'haueuo con Gio. Pluto, & Giuliano Xenio di qui. Interrogatus, quis mouit d. litem, an ipse Constitutus, vel d. eius aduersarij. Respondit, L'hanno mossa loro questa lite contra di me che sono stato reo, & loro gl'attori. Interrogatus, quam ergo actionem d. Plutus, & Xenius, intentarunt contra ipsum Constitutum, & quid ab ipso prætendebant. Respondit, La lite che questi m'hanno mosso era, che loro pretendeuano, che non so che rata de la robba, ch'io posiedo, spetti à loro per non so che fideicōmisso, che dicono, che fece l'Auo loro. Interrogatus, quam ratam rerum suarum comprehendat d. petitio dictorum Xenij, & Pluti. Respondit, non sò, che rata sia della mia robba questa, che domandano costoro, che hò pensato à questo particulare. Interrogatus, vt dicat si restitueret d. bona per dictos Xenium, & Plutum petita, quæ bona sibi remanerent. Respondit, Mi rimarrebbe Signore in ogni modo assai, se bene io restituissi à d. Xenio, & Pluto quanto loro pretendono. Interrogatus, vt dicat veritatem, an si restitueret d. bona per Plutum, & Xenium petita, tantundem sibi remaneret. Respondit, Signor nò, che s'io restituissi à d. Pluto, e Xenio quāto loro domandano, non mi restarebbe altretanto, che quanto loro pretendono, e la maggior parte di quel che io possedo. Interrogatus, an nihilominus sibi tantum remaneret, ex quo vitam suam ducere posset, licet quod petunt d. Xenius, & Plutus restitueret. Signor si, che mi bastarebbe à viuere quel che restasse restituito à d. Xenio, & Pluto quanto pretendono. Inter-

rogatus,

rogatus, an ex eo quod sibi remaneret restitutis bonis per d. Xenium, & Plutum petitis eam posset ducere vitam, quam hactenus duxit, & ducit. Respondit. Signor nò, ch'io non potrei far la vita, che ho fatto, & forse mi conuenisse restituire quanto domandano d. Pluto, & Xenio, che bisognerebbe che io mi restringessi assai, si nel tenere i seruitori, come nel viuere. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, bisognerebbe ch'io mi restringessi assai, come hò detto, perche il tutto à pena mi bastaua alla vita ch'io faceuo, & ero solito di fare. Interrogatus, quomodo ergo sufficeret sibi ad victum prout sufficeret dixit, quod sibi remaneret restitutis bonis per d. Plutum, & Xenium petitis. Respondit, Io dico, come hò detto di sopra, che mi bastarebbe à viuere quel che mi restasse, che bisognarebbe restringersi, & viuere secondo l'entrata. Interrogatus, an si ita restitutis d. bonis per d. Plutum, & Xenium petitis, vitam duceret, eam tamen duceret, quæ suæ qualitati, & conditioni conueniret. Respondit, Signore s'io restituissi questa robba, che pretendono Pluto, & Xenio, non potrei, se ben viuessi, viuere con quel che mi restasse secondo la qualità, & conditione mia, & di casa mia. Interrogatus, quid interesset inter vitam, quam duceret restitutis d. bonis prædictis Pluto, & Xenio, & quam hactenus cum illis duxit. Respondit, Troppo ci sarebbe differentia, Signore perche senza quella robba, che pretendono Pluto, & Xenio, io nel vero viuerei meschinamente, doue sono visso con ogni comodità secondo il grado & conditione mia.

Tentat detegere tractatum ex sermonibus de lite, ex quibus etiam tentat detegere odium.

Interrogatus, an de huiusmodi lite contra ipsum mota per d. Plutum, & Xenium cum aliquo ipse Constitutus alloquutus fuerit. Respondit, Io ne hò parlato di questa mia lite con il mio Auuocato, & Procuratore. Interrogatus, an etiam de lite huiusmodi alloquutus fuerit ipse Constitutus aliquos eius amicos. Respondit, Signor si, che di detta mia lite ne hò parlato con alcuni delli miei amici, come fa chi ha lite. Interrogatus, vt nominet d. eius amicos, quos ita alloquutus fuit de huiusmodi eius lite. Respondit, Io non mi ricordo particolarmente con chi me n'habbi parlato. Interrogatus, & monitus, vt benè cogitet, & ad eius memoriam reducat eorum nomine, quos desuper alloquutus fuit. Respondit, Ci posso pensare, ma io in vero non mi ricordo con chi particolarmente delli miei amici n'habbi parlato di questa lite. Interrogatus, quos sermones particulariter habuit cum d. eius amicis de d. eius lite. Respondit, Sono stati ragionamenti ordinarij, come fanno quelli, che gl'è mossa qualche lite, che hora non mi ricordo particolarmente de ragionamenti, che hauemo hauuti. Et cum Dominus ei dixerit, quod velit bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, quos sermones particulariter habuit cum d. eius amicis de d. eius lite. Respondit,

spondit, io sò che n'hauemo ragionato, ma non mi ricordo de'ragionamenti, che habbiamo hauuti particolarmente. Interrogatus, qua sumpta occasione deuentum fuit ad sermonem de dicta lite inter ipsum Constitutum, & dictos eius amicos. Respondit, E gran cosa ch'io me ne ricordi. Et cum aliquantulum stetisset cogitabundus oculis in terram demissis subdit. Hora mi ricordo, che qualche volta, che n'hauemo ragionato è stato con questa occasione, che ritrouandomi io tra loro, come si fà tra gl'amici, stando io malinconico, & di mala voglia, mi dimandauano, che cosa io haueuo, che stauo cosi, e con questa occasione veniuamo à ragionare di questa lite. Et instante Domino, vt dicat, quid ipse Constitutus respondebat dictis eius socijs ita ipsum Constitutum interrogantibus. Respondit, Domandandomi loro, che cosa io haueuo, che stauo cosi malinconico, & di mala voglia, li diceuo, che era per conto di questa lite, che m'haueuano mosso detti Pluto, & Xenio. Interrogatus, vt modo referat vlteriores sermones desuper, & hac sumpta occasione habitos inter ipsum Constitutum, & dictos eius socios. Respondit, io non mi ricordo poi, che altri ragionamenti particolari ci hauessimo, che sono molti giorni, che questo è occorso tra noi, anzi fù quasi nel principio della lite. Interrogatus, an post habitos dictos sermones cum dictis eius amicis amplius cum eisdem conuersatus fuerit. Respondit Signor sì, che ci sono pratticato con detti miei amici anco doppò che hauemmo detti ragionamenti per conto di detta mia lite. Interrogatus, an ergò ita alijs vicibus obuenerit se occasio huiusmodi habendi dictos sermones. Respondit, Hauemmo, come hò detto, quasi nel principio della lite detti ragionamenti con detti miei Compagni, & io con l'occasione, ch'io glie ne dauo stando tra loro qualche volta malinconico fuor del mio solito, ma poi non glie ne detti più questa occasione, & cosi non è occorso, che ne ragionassimo. Subdens opportune Domino interrogante. Io non glie ne detti occasione alli detti miei compagni d'hauere tali ragionamenti, perche io non stauo più tra loro malinconico, & di mala voglia, come haueuo fatto per prima. Interrogatus, vt dicat causam mutationis huiusmodi, & dicat veritatem. Respondit, Io dirò à V. S. nel principio della lite io me ne stauo cosi malenconico, che anco trà li miei compagni non poteuo star allegro, poi m'ero accommodato al peso di questa lite, che non mi daua più fastidio, come faceua nel principio. Interrogatus, quare ipse Constitutus ita torquebatur d. lite. Respondit, Non vuole V. S. che mi desse fastidio d. lite, poiche perdendola mi conueniua viuere meschinamente come hò detto. Interrogatus, vt praecisè ergò dicat, & ingenuè, an ita ęgrè tulerit motam fuisse d. litem per d. Plutum, & Xenium. Respondit, Signor sì, che mi dispiacque, & presi dispiacere, che loro mi mouessero questa lite trattandosi della mutatione dello stato mio. Interrogatus quomodo ergo ipse Constitutus durante adhuc dicta lite, & ita causa suae moestitiae, amplius moestus, & illaetabilis non erat cum dictis eius sociis. Respondit, io m'ero già assuefatto

a questo

a questo peso, e fastidio della lite, però non curandomene più tanto, come faceuo nel principio, non stauo più malinconico tra gl'amici, come faceuo & massime, che il mio Auuocato m'haueua cominciato a dare qualche speranza della vittoria di questa lite. Interrogatus, an nihilominus cum d. eius amicis sermonem adhuc habuerit alia sumpta occasione de d. lite, & illum exprimat, & dicat veritatem. Respondit, Signor nò, che con d. miei amici non ho hauto ragionamento di d. lite, se non con l'occasione, che ho detto. Interrogatus, & monitus, quod velit ingenue fateri veritatem de alijs sermonibus habitis cum d. eius amicis causa, & occasione d. litis, prout verisimile est alios etiam habuisse sermones; quia licet non ita mœstus esset in progressu d. litis, vt initio, adhuc tamen mœstitia in totum non cessauit, nec certam victoriam eius Aduocatu promisit. Respondit, Signore V. S. mi creda, che con d. miei amici non ho hauto altro ragionamento, che quanto ho detto. Interrogatus, an adhuc bene cogitauerit, qui nam fuerint hi eius amici, cum quibus habuit sermones prędictos causa, & occasione d. litis. Respōdit, Li miei amici sono molti in questa città, e non ne ho ragionato se non con dui, o tre di questa mia lite con l'occasione, ch'io ho detto, e non mi ricordo quali siano stati questi particolarmente. Ex tunc Dominus tarditate horæ præuentus dimisit examen & mandauit ipsum Constitutum reponi ad locum suum animo &c.

SECVNDVM CONSTITVTVM
Die 14. Mensis Octobris 1587.

Constitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Beluisina, de quo supra principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra, videlicet, & primo Interrogatus, an vltra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, Signor nò che a me non occorre di dire altro oltre a quello ch hò detto.

Redit ad sermones de lite cum socijs ad detegendum odium, minas, & tractatum.

Interrogatus, an ipse Cōstitutus bene cogitauerit cū quibus eius amicis particulariter sermones prędictos habuit causa, & occasione d. litis. Respondit, Io ci hò pensato, e non mi ricordo in vero con chi delli miei amici habbi ragionato particolarmente di d. lite cō l'occasione, ch'hò detta nell'altro mio esamine. Interrogatus, vt nominet eius amicos, quos in hac ciuitate habet. Respondit, Li miei amici, ch'io hò in questa Città, sono li d. Anippo, Trasone e Caligola, e molti altri Et istante D. vt aliorum etiam eius amicorum nomina exprimat. Respon-

Respondit, Sono ancora li miei amici, ch'hò in questa città, Alano Arlando, Beltramo Beluisino, Giorgio Meschino, Arnaldo Arnaldi, Boetto Gofredo, & molti altri, che longa cosa sarebbe, s'io li volessi nominare tutti à V.S. Interrogatus, vt dicat veritatem, an cum prædictis, vel aliquo ipsorum supradictos sermo nes d. occasione habuerit de d. lite. Respondit, Potrebbe essere, ch'io hauessi hauti d. ragionamenti con la sudetta occasione con li d. miei amici, ma non me ne ricordo, s'io l'hò hauuti con essi loro, ò cō altri. Interrogatus, quorum prædicti sint ipsius Constituti magis intimi amici. Respondit, Mi sono più stretti amici d. Anippo, Caligula, & Trasone, & hò più stretta prattica con essi loro, che con gl'altri. Interrogatus, quare magis intimi sint eius amici d. Anippus, Traso, & Caligula, quàm alij. Respondit, Mi sono questi più intrinseci amici de gl'altri: perche questi furono li primi amici, ch'io hò hauuto in questa città. Interrogatus, à quo tēpore cognouerit d. Trasonem, Caligulam, & Anippum, & quæ fuerit causa cognitionis. Respondit. Sono molti anni, ch'io li conosco, & che siamo amici, che non vi saprei dire particolarmente hora cō che occasione io li cominciai à conoscere; gl'hò ben cominciati à conoscere in questa città doue pratico da che conosco il bene dal male. Interrogatus, cuius sint professionis prædicti Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Questi Trasone, Caligula, & Anippo non fanno essercitio alcuno: sono giouani, che se ne vanno à spasso, fanno bene professione di soldati. Interrogatus, an durante d. lite prædicti Traso, Caligula, & Anippus semper, & cōtinuò in hac ciuitate moram traxerint. Respōdit, Signor sì, che d. Caligula, Anippo, & Traso ne sono stati cōtinuamente qui mentre è stata d. lite, che loro sono di qui, & qui habitano. Interrogatus, an ergo durante d. lite ipse Constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula insimul conuersati fuerint. Respondit, Signor sì, che siamo praticati insieme d'Anippo, Trasone, & Caligula, & io, mentre è durata d. lite, come fanno gl'amici insieme. Interrogatus, an ita ergo insimul conuersando ipse Constitutus, d. Anippus, Caligula, & Traso sermonem vnquàm habuerint de d. eius lite. Respondit Signor nò, che nō habbiamo hauuto ragionamēto di d. mia lite d. Anippo, Caligula, Trasone, & io, eccetto che può essere, che qualche volta pratticādo insieme vedendomi malinconico, m'habbino domandato, come si fa tra gl'amici, perche stauo così malinconico, & ch'io così gl'habbi detto esserne causa d. mia lite. Interrogatus, & monitus, vt velit bene cogitare, & præcisē dicere veritatem, an causa, & occasione prædicta de d. lite aliquos adinuicem habuerint sermones ipse Constitutus, & prædicti eius socij Traso scilicet, Anippus, & Caligula, & illos recēseat, & dicat ingenue veritatem. Respondit, Può essere che n'habbiamo ragionato insieme con l'occasione, ch'io stauo qualche volta fra loro malinconico, ma io non me ne ricordo particolarmente, che tal ragionamento sia veramente successo tra noi. Interrogatus, an verè alia etiam occasione sermo inciderit de d. lite inter ipsum Constitutum,

tutum, & prędictos Anippum, Trasonem, & Caligulam. Respondit, Se non è occorso ragionamento tra noi di questa lite con la d. occasione, ch'io stauo qualche volte malinconico tra loro, non ci è occorso altrimente altro ragionamento. Et dicente D. quod bene aduertat dicere veritatem, ne si desuper de mendacio conuincatur, aliquid deterius sibi contingat. Respondit, Questa è la verità Signore, che tra noi non si è ragionato di questa lite, se non è occorso per occasione, come hò detto, ch'io stauo tal volta tra loro malinconico. Interrogatus, vt dicat ergo veritatem, qui sermones fuerunt inter ipsum Constitutum & d. Anippum, Trasonem, & Caligulam de d. lite occasione prædicta. Respondit, Io come hò detto, non mi ricordo precisamente di hauer particolarmente ragionato con essi loro di questa lite con la d occasione, può esser, come hò detto, che n'habbi ragionato; però nō mi ricordo, che ragionamēti in particolare n'habbiamo hauuti insieme cō d. occasione del star'io tal volta tra loro malinconico. Et instante adhuc D. vt velit desuper adhuc bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, qui sermones fuerunt inter ipsos occasione prędicta de d lite, & ingenue illos recenseat, & dicat veritatem. Respondit, Io non me ne ricordo particolarmente, che cosa si dicesse tra noi con questa occasione, che manco io mi ricordo d'hauerne con loro particolarmente ragionato con questa occasione, ma se ne hò ragionato, saranno stati li medesimi ragionamenti che con gl'altri per la medesima occasione, che domandandomi perche stauo cosi malinconico, io gli diceuo che questa lite n'era causa, & loro mi diceuano, che tanto era di starne malinconico, quanto che allegro, che questo non mi daua, ne toglieua la vittoria, & che però meglio era di starne allegro, & di buona voglia, questi, & simili erano, li ragionamenti nostri con questa occasione. Interrogatus, an d. lis adhuc pendeat indecisa inter ipsū Cōstitutum, ac d. Xenium, & Plutum, vel iam per sententiam terminata fuerit. Respondit, Signor si, che d. lite è stata già terminata per sententia, & non pende hora altrimenti indecisa. Interrogatus, in cuius fauorem lata fuerit d. sententia. Respondit, E stata data d. sententia in fauore di d. Pluto, & Xenio, & contra di me. Interrogatus, vt dicat quid particulariter contineat d. sententia. Respondit, Detta sententia mi condanna, ch'io debbia, & sia obligato restituire alli d. Pluto, & Xenio tutta la robba, che loro m'hanno domandato per vigore di detto fideicommisso. Interrogatus, quos habuit ipse Constitutus in hac causa Consultores, & Aduocatos. Respondit, Mio Auuocato era in questa causa M. Garimberto Macro, & heueuo anco altri, che se bene non erano miei Auuocati nella causa nondimeno mi consigliauano quanto io doueuo, & poteuo fare per ottenere questa causa. Interrogatus, quos Consultores, & Aduocato habuerunt in d. causa prædicti Pluto, & Xenius. Respondit, Loro haueuano per Aduocato vn M. Chrisostomo Crasso in questa causa, nō sò poi, se si valessero ancora del consiglio d'altri. Interrogatus, quid ergo dicebant sibi d. Garimbertus

rimbertus eius Aduocatus, alijq; prædicti eius Cõsultores, quodq; iudiciũ faciebant de exitu d. causæ, & litis. Respõdit, il d. mio Auuocato mi dette nel principio della lite speranza della vittoria, poi nel progresso mi diceua tuttauia ch'io haueuo ragione, & che ne speraua però certa vittoria, & il medesimo mi diceuano quegl'altri, con i quali io mi consiigliauo oltre l'Auuocato. Interrogatus, quid ergo postea obtenta iam sententia fauorabili per d. Plutum, & Xenium sibi dixerunt prædicti eius Aduocatus, & Cõsultores. Respondit, Loro mi dissero, ch'io haueuo riceuuto torto, & che contra giustitia haueano ottenuto d. Pluto, & Xenio. Interrogatus, an ipsius Constituti iura corã Iudice deducta fuerint tam per ipsius Procuratorem, quam Aduocatum, & ea, qua opus erat, visi fuerint diligentia. Respondit, Signor sì che sono state dedutte le mie ragioni auanti al giudice, il quale ancora à bastanza è stato informato dal mio Auuocato si à bocca, come in scriptis, & à me non pare, che si sia restato di diligentia alcuna, che si poteua fare à seruitio mio. Interrogatus, quo modo ergo d. Plutus, & Xenius d. sententiam fauorabilem reportauerunt. Respondit, Che sò io Signore, come loro habbino hauto la sententia in fauore, essendo state dedutte le mie ragioni, lequali, m'era detto dal mio Auuocato, & consultori, ch'erano buone. Interrogatus, an ipse Constitutus cum d. eius Aduocato, & Consultoribus in talem sermonem inciderit, quo modo esse possit, quod d. Plutus, & Xenius in d. causa sententiam obtinuerint fauorabilem. Respondit, Signor sì, che siamo venuti à questi ragionamenti li d. miei Auuocato, & Consultori, come poteua essere, che se le mie ragioni erano buone, come mi diceuano, ch'io habbi hauuto la sentẽtia contra. Interrogatus, vt modo explicet sermones, quos ita ad inuicem desuper habuerunt ipse Constitutus, & d. eius Aduocatus, & Consultores, quorum nomina exprimat, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit. Doppo ch'io hebbi la sententia contra, io dissi al d. mio Auuocato, & alli miei Consultori ancora, ch'erano M. Panetio Manfredonio, & M. Alessio Biãcardo, come poteua essere, che il d. Pluto, & Xenio hauessero ottenuto in questa causa, se le mie ragioni erano buone come loro mi diceuano, & loro mi respõdeuano (come fanno gl'Auuocati) ch'io haueuo riceuuto torto, & che m'era stata fatta ingiustitia. Et instante D. pro euacuatione præcedentis interrogatorij, vt particulariter exprimeret, quid particulariter responderint d. eius Aduocatus, & Cõsultores, quomodo d. Plutus, & Xenius obtinere potuerint sententiam fauorabilem, & ita explicet sermones, quos particulariter de super habuerunt. Respondit, Loro mi diceuano, che m'era stato fatto torto, perche io haueuo ragione, & che non sapeuano, come il giudice si fosse mosso à dare la sententia in fauore di d. miei aduersarij. Interrogatus, quantum tempus est, quod tales fuerunt sermones inter ipsum Cõstitutũ, & d. eius Aduocatum, & Cõsultores. Respondit, Hauemmo questi ragionamenti il d. mio Aduocato, & Consultori poco doppo, che fu data la sententia, che deuono

essere

essere circa diece giorni sono. Interrog. in quo loco hos sermones adinuicem habuerunt ipse Constitutus,& d.eius Aduocatus,& Consultores. Resp. Habbiamo hauuti questi ragionamenti d.miei Auuocato,& Consultori in casa loro,doue io andai à trouarli. Interrog.qñ ij sermones fuerint inter ipsum Constitutum,& d.eius Aduocatum,& Consultores in earum domo, dicat an omnes simul illi adessent, vel aliqui tantũ,& qui.Resp.Questi ragionamẽti sono stati separatamente fatti si con l'Auuocato,come con li d.Consultori,che quando ne parlai con vno, non ci era l'altro, che à ciascheduno gli parlai in casa loro, & tutti mi dissero il medesimo, ch'io haueuo riceuuto torto, & che non sapeuano come il giudice si fosse mosso à darmi la sententia contra. Interrog. an aliqui fuerint præsentes, quando ita ipse C.illoquutus fuit d.eius Aduocatũ,& Consultores,& illi ita responderunt. Resp.Non ci era nessuno presente,quando furono questi ragionamẽti tra me,& d.mio Auuocato,& Consultori. Interrog.an ipse Constitutus vna vice,vel pluribus ita desuper alloquutus fuerit d.eius Aduocatum,& Consultores,& in quo,seu quibus locis,& quibus præsentibus. Resp.Ne ragionãmo vna volta sola sopra di questo d.mio Auuocato,& Cõsultori,che poco doppo la sententia mi fermai qui. Interrog.an d.sermonibus ita vt supra habitis inter ipsum Constitutum,& d.eius Aduocatum, & Consultores lite decisa,sermo aliquis habitus fuerit de d. Chrysostomo Crasso Aduocato d.Pluti, & Xenij. Resp. Sig.sì, che se ne ragionò di d. Crasso aduocato di d.miei Auuersarij. Interrog.qua occasione sermo habitus fuit de d.Crasso d.eius aduersariorũ Aduocato, & dicat veritatem de omnibus sermonibus ita desuper habitis inter d.eius Aduocatũ, & Consultores; & ipsum Constitutum. Resp.La verità è questa,che dicendo io alli d.mie Auuocato, & Consultori,come poteua essere,che hauendo io ragione fussi stato cõdẽnato à restituire la d.robba,ogn'vno di loro mi diceua,ch'io haueuo riceuuto torto,& che nõ sapeuano come il giudice à ciò si fusse mosso, ma che doueuano esserne stato cagione l'astutia di d.Crasso, che li corre nome in questa città di vincer, & ottenere nelle liti con l'astutia,& versutia sua,ancorche li suoi clientoli habbino il torto.Interrog.an ita deuentum fuerit inter ipsum Constitutũ,& d.eius Aduocatum,& Cõsultores,ad aliquos particulares sermones,qua versutia & quo astu d.Crassus vsus fuerit pro obtinenda d.victoria.Signor nò, che noi non discendemo à questo particulare,con che astutia d.Crasso hauesse ottenuto d.sententia in fauore di d. suoi clientoli. Interrogatus,& monitus,quod bene aduertat,ne desuper taceat, & occultet veritatem,& ne implicet se in mendacijs, ideo fateatur ingenue veritatem, an dictum fuerit, quo particulari astu, & versutia d. Crassus vsus fuerit pro obtinenda victoria in d. causa, & qui deinde fuerint desuper vlteriores sermones. Respondit, Non si venne, come hò detto, à questo particolare tra noi, & non vi fu altro ragionamento,

Interrog. quid dixerit ipse Constitutus audito, quod astu, & veri d. Crassi præfati Plutus, & Xenius obtinuerant in d. causa sententi fauorabilem. Resp. io non dissi altro Signore. Interrog. & monitus vt velit ingenue fateri veritatem, quid ipse dixerit, audito, quod versutia & astu d. Crassi d. eius aduersarij obtinuerant sententiã fauorabilem, cum verisimile non sit, quod in aliqua verba non proruperit hoc audito, quod maxime ipsum Constitutum torquebat, cum de maiori parte bonorum ageretur, & de mutatione status ipsius Constituti.

Conclusio de displicentia ex causa litis.

Respondit. E vero, che mi rincresceua d hauer hauuto la sententia cõtra come m'era rincresciuto, come hò detto, che questa lite mi fusse stata mossa; ma però intendendo, che li d. miei aduersarij haueuano ottenuto per l'astutia di d. Crasso, io non dissi altro, se non che tra me mi dolsi della mia mala sorte, essendomi incõtrato d'hauer'hauuto in questa causa vn tale Auocato per auuersario. Interrogatus, quid deinde fecerit ipse Constitutus post habitos d. sermones cum d. eius Aduocato, & Consultoribus. Respondit, io non feci altro, che mi fermai doppo poco in questa città, che me ne tornai à casa. Interrogatus, per quantum tempus ipse Constitutus habitis d. sermonibus cum d. eius Aduocato, & Consultoribus moram hic traxit. Respondit, io mi ci fermai circa dui giorni, che poi me ne andai à casa. Interrogatus, quare lite decisa non statim ad patriam redijt, sed moram hic traxit. Respondit, io mi fermai ancorche la lite fusse decisa, perche voleuo vedere, se ci era remedio alcuno di riuedere d. sententia, & ch'io non fussi astretto à restituire quanto d. miei auuersarij domandauano. Interrogatus quid ergo fecerit ipse Constitutus, & circa hoc operatus fuit. Resp. io ne parlai con d. mio Procuratore, Auuocato, & Consultori, & loro mi dissero, che se bene non si poteua appellare, & impedire l'esecutione della sententia, che nondimeno harebbono tentato per qualche via, se si fusse potuto impedire la d. esecutione, acciò le mie ragione fussero state meglio intese, & che contra il giusto non mi fusse venuta questa rouina adosso. & in questo modo mi son trattenuto quei dui giorni. Interrogatus, quid ergo d. eius Procurator, & Aduocatus ante ipsius Constituti discessum operati fuerint, vt in executione supersederetur. Respondit, Non haueuano anco ottenuto cosa alcuna, quãdo io mi partij se bene vi dettero opera di ottenere qualche cosa. Interrogatus, quare ergo ipse Constitutus ita discessit non expectato exitu eius, quod d. eius Procurator, & Aduocatus obtinere tentabant. Respondit. Poco importaua la mia presentia, che tanto loro harebber fatto il debito, ma io mi partij senza aspettare altra resolutione, perche mi faceuano bisogno per debito che haueuo fatto, quelli denari, che d. Arnaldo mio cugino mi doueua mandare, che si scusaua per quella lettera, che m'era restata nell hosteria di non hauermeli potuti mandare, & dubitando di non hauerli in tempo, che

mi

mi bisognauano, ci volsi andar'io proprio. Interrog. quomodo, & vnde d. Arnaldus illi debeat d. pecunias. Resp. Me li doueua dar lui proprio per certe terre, che li haueuo vendute. Interrog. cui debebat d. pecunias ipse Cõstitutus Resp. io li doueuo questi denari à Pasino Brent per tanta robba, ch'haueuo presa da lui per vestirmi, & il tempo, che haueuo preso di pagarlo, era già finito, & d. Pasino instaua, ch'io lo pagassi. Interrog. quando ipse Constitutus discessit ex hac ciuitate, vt d. pecunias exigeret, & d. suo creditori satisfaceret dicat an solus, vel associatus discesserit. Resp. io mi parti solo, che solo vennero meco li d. dui miei seruitori Nebulone, & Ebrione.

De tractatu ex sermonibus habitis de lite, & quidem decisa.

Interrogatus, vbi erant tempore d. ipsius discessus ex hac vrbe præfati Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Deueuano esser qui d. Anippo, Trasone, e Caligola, quando mi partij di qui, ch'andai per quei denari. Interrogatus, per quantum tempus ante hunc ipsius discessum non viderat ipse Constitutus prędictos Anippum, Caligulã, & Trasonem, vel ipsorum aliquem. Respondit, Li haueuo visti la sera auanti, ch'io partissi per questi denari d. Anippo, Trasone, e Caligola. Interrogatus, in quo loco viderat prędictos Anippum, Caligulam, & Trasonem eo sero. Respondit. Li viddi d. Trasone, Caligola, & Anippo la sera auanti ch'io partissi per questi denari così per la Città, che non mi ricordo poi in qual luogo particolare. Interrogatus, an tunc temporis alloquutus fuerit ipse Constitutus prędictos Anippũ, Caligulã, & Trasonẽ. Respondit, Signor sì, che gli parlai à d. Anippo, Trasone, e Caligola, ch'erano tutti tre insieme, e li dissi, come io voleuo la mattina seguente tornare à casa per certi denari, che sarei poi tornato subito. Interrog. an post latam d. sententiam, & decisam litem alijs vicibus alloquutus fuerit prædictos Anippum, Caligulam, & Trasonẽ, & qui fuerunt sermones. Resp. Signor sì, ch'hò parlato con d. Anippo, Trasone, e Caligola altre volte ancora doppo che li d. Pluto, e Xenio ottennero d. sentenza contro di me. Subdens ad opportunam D. interrogationem, Gli hò parlato così à questi più volte dopò data d. sentẽza, quando à tutti tre insieme, e quã do à vno, e quando all altro, secondo che c'incontrauamo. Et instãte Domino pro vlteriori præcedentis interrogatorij euacuatorij, vt explicaret, quos ita sermones habuerunt post latam d. sententiam, & dicat veritatem. Respondit; che ragionamento volete ch'habbiamo hauti loro, & io doppo d. sentenza; i ragionamenti sono stati ordinarij tra noi, come è solito tra gli amici, che non mi ricordo particolarmente, che cosa habbiamo detto. Interrogatus, an prędicti Anippus, Traso, & Caligula sciuerint, & notitiam habuerint d. litem decisam fuisse in fauorem prædictorum eius aduersariorum; & contra ipsum Constitutum. Resp. Signor sì, che loro l'han saputo, ch'io haueuo hauto la sentenza contra. Interrogatus, quomodo, & qua-

liter prædicti Anippus, Traso, & Caligula notitiam hanc habuerunt de decisione d.litis contra ipsum Constitutum. Respondit, Quando io andai doppo data la sententia à trouare il d.mio Auuocato, & li miei Consultori, come hò detto di sopra, che ci andai, incontrai tutti tre questi, che andauano à spasso, & mi domandorno doue io andauo così in fretta, che caminauo in fretta sopra pensiero, & io gli dissi, che andauo à trouare d.mio Auuocato, & Consultori, che haueuo hauuto la sententia contra. Interrogatus, vt explicet vlteriores sermones, quos desuper habuerunt ipse Constitutus, & d. Anippus, Traso, & Caligula. Respondit. Noi non hauemmo altro ragionamento, perche io attesi à caminar via per parlare al d.mio Auocato, & Consultori. & loro andorno à spasso per il viaggio loro. Interrogatus, an postea similiter sermonem adinuicem habuerint causa, & occasione d.decisionis litis ipse Constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, Signor nò che di d.Anippo, Trasone, & Caligola, & io non hauemo hauuto ragionamento di questa causa, che già ch'era finita, non m'importaua ragionarne con essi loro. Et ei dicto, quod nec ante d. litis decisionem sua intererat sermonem illius causa, & occasione habere cum eisdē, & tamen sermonem habuit, vt supra dixit, & ideo dicat veritatem, quos sermones vere habuit cum prædictis lite decisa, illius causa, & occasione. Respondit, Doppo la d. sententia io non hò hauuto con esso loro altro ragionamento, che quanto gli dissi, quando andauo à casa del mio Auuocato, & Consultori incontrandoli à caso, che andauano à spasso, come hò detto di sopra, che se bene hò praticato cō esso loro anco doppo d.sententia, nondimeno non siamo venuti à simili ragionamenti. Et replicante D. quod eius mœstitia dedit alias causam sermonibus de d.lite ante illius decisionem tam cum prædictis, quàm cum alijs, ita etiam eadem mœstitia, vel maior iam lite contra ipsum decisa causam dedisse censendum est vlterioribus sermonibus de d.litis decisione, ideo illos recenseat, & dicat veritatem. Respondit, Già sapeuano costoro, ch'io haueuo hauuto la sententia contra, che gli l'haueuo detto io, quando l'incontrai, come hò detto, andando à trouare il mio Auuocato, & Consultori, però se bene mi vedeuano star tal volta di peggior voglia di prima, non mi diceuano altro, & io non haueuo altra occasione di parlarne cō loro, che nō mi ci poteuano porgere nè aiuto, ne fauore alcuno. Interrogatus, quando ipse constitutus illo sero dixit præfatis Anippo, Caligulæ, & Trasoni velle ad patriam redire pro d. pecunijs mane sequenti, dicat quid illi dixerunt. Respondit, Non mi dissero altro, eccetto che andassi in buon viaggio. Interrogatus, an se obtulerint prædicti Anippus, Caligula, & Traso se ipsum associaturos ad domum vsque. Respondit, Signor nò, che loro non si offersero di voler venir meco altrimenti.

Redit

Redit ad fugam.

Interrogatus, quomodo ergo duobus, aut tribus post diebus associabant prædicti Anippus, Traso, & Caligula ipsum Constitutum domũ reuersurũ. Respõdit, Li d. Anippo, Trasone, e Caligola veniuano con me quando io fui preso da la corte di V.S. non per farmi compagnia, ma per venir meco a spasso a casa mia, e non sò perche non ci eniffero, quando io dissi, che voleuo la mattina seguente andar per quelli denari, forse nõ ci vẽnero, perche sapeuano ch'io voleuo tornare quasi subito, ch'io glie lo dissi, come ho detto di sopra. Interrog. an antequã ipse Cõstitutus, & d. Annippus, Caligula, & Traso simul irent domum suam versus d. tempore, quo captus fuit, deliberauerant ita simul ire, & per quantum tempus ante. Resp. Signor nò, che non ci era stata fatta altra deliberatione tra noi, che loro venissero a spasso a casa mia, dormimmo insieme la notte precedente in quell'hosteria della Balestra, e volendomi io partire la mattina, loro all improuiso si risoluerono, come fanno i giouani, di venir meco a spasso a casa mia.

De indicio fugæ ex discessu ante diem.

Interrogatus quæ hora erat, quando ita ipse Cõstitutus, & prędicti Anippus, Traso, & Caligula discesserũt eo mane de d. hospitio. Resp. quando noi ci partimmo di qui dall'hosteria quella mattina, ch'io fui poi fatto pregione, era innanzi giorno, che non sò poi che hora si fusse, poteua essere circa vn'hora innanzi giorno, che ancora non si vedeua lume. Interrogatus, quantũ distet ab hac ciuitate, ex qua eo mane discesserunt, d. eius domus. Respondit. Deuono esser di quà à casa mia circa quindeci miglia. Interrogatus, quare ergo ita ante lucem discesserunt, cum si etiam orto iam sole discessissent, ad domum ante occasum peruenissent. Respõdit. Che sò io Signore perche ci partimmo cosi innanzi giorno, ci risoluẽmo cosi, come fanno i giouani. Interrogatus, quæ hora erat, quando prædictus famulus Anippi superuenit, iã ipso Cõstituto, & d. eius socijs portã egressis, & loquutus fuit d. Anippum, qui deinde cum Caligula, & Trasone, per d. stratam iter cepit. Respondit, Non era ancora ben giorno, quando soprauenne d. seruitore d'Anippo, ilquale doppo che gl'hebbe parlato, andò con d. Trasone e Caligola per quella strada, che non l'ho poi più visti. Interrogatus, quæ hora erat, quando ipse Constitutus captus fuit. Respondit, Quando io fui preso dalla Corte di V.S. era già giorno, ma di poco però s'era leuato il Sole.

De indicio fugæ ex itinere insolito

Interrogatus, quando ipse Constitutus, & præfati Anippus, Traso, & Caligula discesserunt ex d. hospitio Balistæ, & venerunt ad d. portã ciuitatis, dicat, quod iter in ciuitate fecerunt, & eo ad d. portam peruenerunt. Respondit, Partiti da la d. hosteria quella mattina noi ce ne venimmo alla d. porta della città per la strada ordinaria, che si fa partendo da d. hosteria per andare alla d. porta. Interrogatus, & monitus,

da, doue lui stà a bottega. Interrogatus, an habeat apothecam d. Philippus in aliquo loco d. stratæ, quam eo mane fecerunt ipse Constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula eundo versus d. portam. Respondit, Signor nò, ch'egli non ha la bottega per quella strada, che noi facemmo partiti dalla d. hosteria della Balestra, & ce ne andimo verso la d. porta, che noi facemmo la strad ordinaria & egli hà vn pezzo lontano da quella strada la sue bottega. Interrogatus, an d. Philippus habitet in d. eius apotheca, vel alibi, & in quo loco. Respondit, Signor nò, che egli non habita nella bottega, ma habita in vna casa lontano dalla bottega, ch'io la sò, ma non sò come si chiami la contrada, che non son prattico in quel luoco. Interrogatus, quoniam ergo d. Philippus discedit ex d. sua domo eundo ad d. eius apothecam, dicat quod iter faciat. Respondit, Questo io non sò, che viaggio, & strada si faccia d. Philippo partendo di casa per andare alla sua bottega. Interrogatus, an d. Philippus possit eundo ad d. eius apothecam è domo discedens iter facere per d. stratam, quam ipse Constitutus, & d. eius socij fecerunt eundo versus d. portam eo mane. Respondit, Signor nò che non può fare quella strada, che noi facemmo quella mattina, che aggirarebbe assai partendo da casa sua per andare alla d. sua bottega, la quale, come hò detto, è assai lontana dalla strada, che noi facemmo, come è anco la casa sua che non è per quella banda. Interrogatus, quõ ergo ipse C & d. eius socij eo mane obuiauerunt d. Philippum, & dicat veritatẽ. ℞. Io non sò come hò detto, & d'hauerlo incontrato questo Filippo quella mattina, ch io non lo viddi. Interrog. quõ velit hoc mendaciũ dicere, cum d. Philippus alloquutus fuerit eo mane ipsum C. ideo abstineat se à mendacio, & dicat veritatẽ. ℞. Lui nõ mi parlò altrimẽti quella mattina, ch'io non l'incontrai, che lo vedessi. Interrog. quõ adhuc audeat in eius mendacio persistere, non ne d. Philippus allocutus fuit ipsum C. ipsum salutando propè d. illius apothecã? ℞ Signor nò, che nõ incontrai d. Filippo quella mattina, e non mi salutò altrimẽti: come può esser questo, che noi quella mattina facẽmo la strada solita, dalla qual è assai lõtana la bottega di d. Filippo. Et dicente D., ꝙ hoc est aliud ipsius Constituti mendacium, quod discedentes ex d. hospitio Balistæ ipse Constitutus, & d. eius socij fecerint iter solitum, & ordinarium versus d. portam, quia vere d. Philippus salutauit ipsum Constitutum propè ipsius apothecam: ideo recedat a mendacijs & dicat veritatem, quod iter hoc erat ipsius Constituti, & sociorum, si ex d. hospitio Balistæ discesserunt euntes versus d. portam. Respondit, Noi facemmo, come hò detto, la strada ordinaria, & solita, & non viddi altrimenti d. Philippo, & non l'incontrammo, ch'io lo vedessi? Interrogatus, quid ergo diceret ipse Constitutus, si d. Philippus in eius faciem deponet, quod eo mane obuiauit ipsum Constitutum, & d. eius socios prope ipsius apothecam ante diem, & quod ipsum salutauit. Respondit, Io dirò, che lui dice vna

H 4 gran

gran bugia quando dichi questo. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci d. Philippum. Qui sic adductus, & delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c.factaque inter eos mutua nominum, & personarum recognitione, fuit per D. Interrogatus, an ea, quæ supra deposuit in eius examine, fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque ea ratificare, & approbare in faciem præsentis Constitu ti, ostendens ei D. d. Milonem Costitutum.Respondit, Signor sì, che quel che ho detto nel mio essamine è la verità,&per la verità hò detto, & lo dirò ancho in faccia quì di Milone, che la verità si deue dire senza rispetto di psona. Interrog.vt dicat ergo,an verũ sit,ꝙ diebus præteritis obuiauerit d. Milonẽ, & alios nonnullus, & dicat qñ, in quo loco,& qui erant, quos secum habebat d. Milo. Resp. Si gnor sì, che la verità è, ch'io l'altro giorno incontrai Milone qui, & certi altri, che erano con lui, che andauano insieme, & l'incontrai vicino alla mia bottega, che era inanzi giorno, che non sò,che hora si fusse, ch'i o m'ero partito dic asa p andar'à lauorare alla mia bottega, e salutai particolarmẽte detto Milone,&egli mi disse,à Dio Filippo,che si fà, & passò via senza dir'altro con quelli, che erano con esso lui, ch'erano Desiderio,Anippo,Claudio,Caligola,e Bernardo Trasone. Interrog.d.Milo C.quid modo respondeat prædictis?℞.Io mi marauiglio molto di costui,che dica cosi fatta bugia, pche la verità è,che lui nõ mi salutò altrimẽti,nè io gli dissi tal parole,che nõ l'incõtrai,ch'io lo vedessi,e nõ lo potei manco incontrare vicino alla sua bottega,per che andãmo,io e li d.miei compagni per la strada ordinaria, e solita, che si fà partẽdo dalla d.hosteria della Balestra per andare alla porta N.Replicante d.Filippo,Io non sò, se voi andaste per la strada, che voi dite, ma non può essere, che voi facesti quella strada per andare alla d.porta, perche io v'incontrai vicino alla mia bottega che è molto lontana dalla d.strada, vi salutai,& voi mi rispondesti,come hò detto di sopra,& questa è la verità,& non sò perche non lo diciate liberamente.Replicante d. Milone & io non sò perche tu dichi questo che non è vero in conto alcuno. Cui duplicando resp. d. Philippus adductus, Dite,dite Milone la verità,che è quella,che ho detto io,& cosi stà Signore, che l'incontrai, & salutai come ho detto. Et cũ vterque ipsorum staret in dicto suo,D.d.Philippum adductum licentiauit & continuando examen cum ipso C. eundem interrogauit monuit,& hortatus fuit ad dicendum ingenue veritatem, an fecerit iter illud, de quo in eius faciem deposuit prædictus Philippus, & quare ita non fecerit iter solitum, & ordinarium, si ad d.portam se conferre volebat domum versus iturus, quoniam prædictus Philippus prædicta non dixisset,si vera non essent. Resp. Io non sò perche si di ca questo d. Filippo,nõ essendo vero ch'io facessi quella mattina la strada, ch'egli

dice

dice perche io feci con li d. miei compagni la strada solita & ordinaria come ho detto di sopra.

De indicio fugæ ex sermonibus habitis.

Interrogatus, quando ipse Constitutus, & prædictis Anippus, Traso, & Caligula ita eo mane egressi de d. hospitio Balistæ ibant versus d. portam, dicat, quos sermones adinuicem habuerunt. Respondit, Noi non ragionammo di cosa alcuna, che partiti quella matina dalla d. hosteria attendemmo à caminare verso la d. porta & nell'andare non si ragionò, nè si disse altro tra noi. Interrogatus. an d. Anippus, Traso, & Caligula cognoscerent d. Philippum. Respondit, Signor sì, che loro ancora conosceuano d. Philippo, non volete che lo conoscessero essendo della medesima patria? Interrogatus, vt dicat veritatem, an in illo itinere quod eo mane fecerunt egressi de d. hospitio Balistæ sermonē aliquem habuerint ipse constitutus, & d. eius socij de d. Philippo, & qua occasione. Respondit, Signor nò, che noi non ragionammo di d. Philippo quella mattina, & che occasione vuole V. S. che hauessimo di ragionare? Et dicente D. quod cum eo mane obuiauerint d. Philippum, hinc sumi potuit occasio loquendi de eo, ideo dicat veritatem, quos ita sermones illius occasione adinuicem habuerunt. Respondit, Ho già detto à V. S. che non incontrammo altrimenti quella mattina, ch'io vedessi, d. Philippo, & quando l'hauessimo incontrato, che ragionamento vuole V. S. che per ciò hauessimo cō questa occasione. Et replicante D. quod negare minime potest, quin d. Philippum obuiauerint eo mane, vt iam d. Philippus in eius faciem deposuit, & propterea hinc sumi potuit occasio loquendi de hac illius obuiatione, ideo dicat veritatē de omnibus sermonibus, si quos ita adinuicem habuerunt. Respondit, Io dico à V. S. che noi non incontrassimo d. Philippo altrimenti, ch'io vedessi, & però non habbiamo hauuto di lui, & di hauerlo incontrato ragionamento alcuno. Interrogatus, an d. Philippus aliquo modo notus sit in curia? Respondit, Io nō sò, se lui sia conosciuto in Corte, si dice bene, che lui è vno spione per la Corte. Interrogatus, an ergo ipse Constitutus, d. eius socij postquàm obuiauerunt d. Philippum eo mane suspicati fuerint, quod ille esset reuelaturus, ipsos per d. locum eo mane transiuisse? Respondit, Signor nò, che noi non sospettassimo di questo, prima perche non l'incontrassimo, & poi, se bene lui ci hauesse visto, non haueuamo da sospettare, perche andauamo per il fatto nostro, & non haueuamo fatto male alcuno da sospettare della corte.

De indicio fugæ ex notitia habita de carceratione seruitorum.

Interrogatus, an saltem portam ciuitatis egressi aliquem obuiauerint. Respondit Signor nò, che meno incontrammo alcuno doppo, che vscimmo da la porta, che noi vedessimo. Interrogatus, an ipsi Cōstituto, & d. eius socijs d. portā egressis aliquis superuenerit de ciuitate exiens. Respondit, Doppo che noi fummo fuori della porta, non

venne

venne alcuno, ch'io vedessi. Interrog. an postquã d. famuli in ciuitatẽ redierũt, aliquis ex ipsa ciuitate superuenerit, & bene aduertat dicere veritatẽ. ℞. Doppo che li d. seruitori se ne ritornorno nella città, doppo che hebbero parlato cõ Anippo, & cõ me, come ho detto di sopra, capitò vn certo, che li dicono Pilistrino Bubalo. Interrog. per quãtũ tẽpus post reditũ d. famulorũ in ciuitatẽ d. Pilistrinus ibi superuenit. ℞. Io non sò dire à V.S. quanto dopo, che li detti seruitori tornorno nella città, costui soprauenisse, ma nõ ci corse troppo tẽpo. Interrog. an d. Pilistrinus esset solus, vel associatus eo tẽpore. ℞. Lui era solo ch'io non ci viddi altro con esso lui. Interrogatus, quo tunc ibat d. Pilistrinus Respondit, Io non sò due andasse d. Pilistrino in quel tempo, doueua andare per suoi negotij. Interrogatus, an d. Pilistrinus cognosceret ipsum Constitutum, & d. eius socios. Respondit, Poteua esse re, che lui mi conoscesse & che conoscesse ancora li d. Anippo, Trasone, e Caligola, ma io non sò, che egli ci conoscesse. Interrogatus an illo tempore ipse Constitutus d. Pilistrinum alloquutus fuerit. Respondit, Signor nò, ch'io non gli parlai à questo Pilistrino. Interrogatus, an saltem d. eius socij, vel aliquis ipsorum eo tempore in d. loco alloquuti fuerint d. Pilistrinus. Respondit, Io viddi, che Anippo parlò cõ d. Pilistrino. Interrogatus, quos sermones habuit d. Anippus cum d. Pilistrino d. tempore. Respondit. Io viddi, che parlarono insieme d. Anippo, & Pilistrino, ma non intesi, che cosa si dicessero. Interrogatus, an saltem d. Anippus postea retulerit, quos sermones habuerat cum d. Pilistrino. Respondit, Anippo mi disse, che lui haueua domandato à d. Pilistrino vedendolo venire dalla città, se ci era cosa alcuna di nuouo, & che lui gl haueua detto, che erano stati presi dalla Corte poco prima li miei seruitori, & quello di esso Anippo. Interrogatus, quo iuit d. Pilistrinus post hos habitos sermones cum d. Anippo, & quid fecit. Respondit, Io non sò quel che d. Pilistrino si facesse doppo che parlò cõ Anippo, io viddi, che lui seguitò il suo viaggio per la medesima strada, & non sò doue s'andasse. Interrogatus, an d. Pilistrinus sciret causam capturæ d. famulorum tam ipsius Constituti, quàm d. Anippi. Respondit, Io non sò se lui sapesse per che causa fussero stati presi questi nostri seruitori, perche io, come ho detto, nõ gli parlai. Interrogatus, an saltem d. Pilistrinus propalauerit d. Anippo causam capturæ d. famulorum. Respõdit, Io non sò, Signore, se Pilistrino dicesse ad Anippo, per che causa fossero presi questi seruitori, che lui non me lo disse. Interrogatus, an alias ipse Constitutus, & d. Anippus scirent causam d. capturæ d. famulorum, & illam exprimat, & dicat veritatem. Respondit, Io non lo sò altrimenti, per che causa d. seruitori siano stati presi, & non sò che lo sappia d. Anippo, il quale non me ne disse cosa alcuna. Interrogatus, an saltem ipse Constitutus & d. Anippus præsumpserint, & ipse præsumat causã capturæ d. famulorum, & illam exprimat. Respondit, Signor nò, ch'io non sò, nè posso presu-

so presumere, per che causa siano stati presi questi seruitori; nõ sò poi che dire di d. Anippo che non me ne disse cosa alcuna. Interrogatus, quomodo sciuit d. Pilistrinus capturam d. famulorum. Respondit, Io non sò, come lui se l haueste saputo, se nõ per quãto mi disse Anippo, che, domandandogli io, come d. Pilistrino, sapeua questa cattura, mi disse, che lui n haueua domandato al d. Pilistrino, & che lui gl'haueua detto, che ci si era imbattuto, & incontrato, quando furono presi. Interrogatus, quare ipse Constitutus scire quæsiuit, quomodo d. Pilistrinus sciret capturam d. famulorum ipsius Constituti, & Anippi. Respõdit, Io gli lo domãdai, per veder se era vero, che fussero stati presi questi seruitori, che alle volte si dicono le cose, che non sono. Et ad opportunam D. interrogationem dixit, & per la medesima cagione credo, che Anippo ancora domandasse à d. Pilistrino, come sapeua, che questi seruitori fossero stati presi. Interrogatus, qui vlteriores sermones fuerint inter ipsum Constitutum, & d. Anippum de & super d. captura d. famulorum. Respõdit, Non ci fù tra noi altro ragionamento sopra di questo, noi ci marauigliauamo di questa cattura, & non sapeuamo considerare, per che causa potesse essere. Interrogatus, quid dixerint d. Traso, & Caligula de d. captura d. famulorum. Respõdit, Nõ dissero altro, loro ancora si marauigliauano di questa cattura, nõ potendo considerare perche causa fosse potuta seguire. Interrogatus, vt dicat veritatẽ, an inter ipsos sermo aliquis habitus fuerit de & super liberatione d. famulorum. Respondit, Signor nò, che non si ragionò di questo tra noi, loro andorno per quella strada, & io seguitai per il mio viaggio, come hò detto. Interrogatus, an saltem inter seipsos cogitauerint velle aliquid operari circa liberationem d. famulorum. Resp. Io non sò se Anippo ci pensasse, io per me non pensai altro. Et dicente D. qũo possibile est, quod ipse C. non id cogitauerit, nec aliquid fecerit circa liberationẽ d. eius famulorum contra naturam dominorũ, præsertim si (vt ait) ignorabat causam capturæ illorum. Resp. Così è Sig. io non pensai ad altro, attesi ad andar per il mio viaggio, come d. Anippo, Caligola, & Trasone attesero ad andar p quella strada. Interrog. in quo loco præciso prædictus Pilistrinus certiorem reddidit d. Anippũ de d. captura d famulorum, & dicat veritatem. Resp. Parlò d. Pilistrino à d. Anippo li fuori della porta poco lontano. Interrog. in quo deinde loco d. Anippus recensuit ipsi C. quod illi dixerat d. Pilistrinus de d. captura. Resp. Me lo disse d. Anippo nel medesimo luogo, che partito d. Pilistrino che seguitò il suo viaggio, quasi subito me lo disse, che erano stati presi li d. nostri seruitori, che gli l'haueua detto d. Pilistrino. Interrog. quantũ distat d. locus, in quo de d. captura certiores redditi fuerunt, à d. via, per quã iuerunt d. eius socij. Resp. Non è lõtano quasi niente quel luogo, doue intendẽmo questa cattura di d. nostri seruitori, da quella strada, doue andorno d. Anippo, Trasone, & Caligola, che quasi erauamo giõti incontro à quella strada, quãdo d.
Pilistrino

Piliſtrino parlò con d. Anippo. Interrog. quid fecerint ipſe C. & d. eius ſocij poſtquã audiuerũt, vt ſupra, captos fuiſſe d. eorum famulos. Reſp. Noi non facemmo altro doppo che vdimmo eſſere ſtati preſi d. noſtri ſeruitori, ſe non che d. Anippo, Traſone & Caligola andorno per quella ſtrada, che ho detto, & io ſeguitai ꝑ il mio viaggio. Interrog. quare ipſe C. & d. Anippus audita captura d. ſuorum famulorum, non redierint in ciuitatem, vt à carcere eos liberari procurarent. Reſp. Io non sò Sig. non penſai, come ho detto, à queſto altrimenti. Interrog. quare d. Anippus interrogauit d. Piliſtrinum, an noui aliquid in ciuitate eſſet. Reſp. Io non sò dire à V. Sig. per che cauſa d. Anippo domandaſſe à d. Piliſtrino, ſe ci era nella città coſa alcuna di nuouo. Et dicente D. quod præſumendum eſt ſine dubio, ob aliquam cauſam fuiſſe motum d. Anippum ad ita interrogandum d. Piliſtrinum præſertim cum iam de ciuitate & ipſe tunc exiuerat, & veriſimile non eſt, quod ipſe C. vti illius ſocius ignoret cauſam huiuſmodi, illã igitur exprimat, & dicat veritatem. Reſp. Io non sò veramente per che cauſa Anippo ſi moueſſe à domandare à d. Piliſtrino, ſe nella città ci era coſa alcuna di nuouo Interrog. vt dicat veritatem, an d. Anippus ſuſpicatus fuerit de futura d. famulorum captura. Reſp. Che volete ch'io ne ſappia Sig. ſe lui ne ſoſpettaſſe, ò nò, che d. ſuo ſeruitore, & li miei poteſſero eſſer preſi dalla Corte, lui non mi diſſe mai coſa alcuna per tal conto. Interrog. an ſaltem ipſe C. ſuſpicatus, fuit de prædicta d. famulorum captura. Reſp. Signor nò ch'iò non ne ſoſpettai, & ſe n'haueſſi dubitato, non harei rimandato quel mio ſeruitore per quella lettera, ne harei cõportato che l'altro ancora vi foſſe andato, oltre che non ci era coſa da ſoſpettare. Interrog. & monitus, vt velit deſuper dicere veritatem, quoniam ex ſequuta captura d. famulorũ ſatis arguitur, quod timens eam futuram d. Anippus interrogauerit d. Piliſtrinum, an noui aliquid in ciuitate eſſet. Reſpondit, Io nõ poſſo dire altro ſopra di queſto à V.S. perche io nõ ne ſoſpettai, & non ſo che ne anco ne dubitaſſe d. Anippo. Interrog. & adhuc monitus, vt recedat ab eius pertinacia, cum ſine cauſa d. Anippus non interrogaſſet d. Piliſtrinũ, an in ciuitate noui aliquid eſſet, ideo dicat, an cauſa hæc eſſet, quia ſuſpicabatur de futura d. famulorum captura. Reſp. Io dico di nuouo à V.S. ch'io nõ ne ſoſpettai, & non sò, che ne dubitaſſe d. Anippo, che li d. noſtri ſeruitori poteſſero eſſer preſi dalla Corte, & però nõ ò ſe per queſta cauſa ſi moueſſe Anippo à domãdar' à d. Piliſtrino ſe coſa ci era di nuouo nella città. Interrogatus, an ob aliam forte cauſam d. Anippus interrogauerit d. Piliſtrinũ, an aliquid noui in ciuitate eſſet. Reſpondit, Io per me non sò che d. Anippo per cauſa alcuna domandaſſe à d. Piliſtrino, ſe ci era coſa alcuna di nuouo nella città. Et monente eum D. quod ſe diſponat ad dicendũ veritatem de cauſa interrogationis prædictæ factæ per d. Anippum d. Piliſtrino, cum nullo modo veriſimiliter illũ ita interrogaſſet, cũ tunc ex ciui-

ex ciuitate exijsset, nisi de aliquo suspicatus fuisset. Respondit, io veramente non sò che dire altro, perche io nō sò perche d. Anippo cosi domandasse d. Pilistrino. Interrogatus an ipse Constitutus bene cogitauerit, quos sermonem adinuicē habuerunt ipse Constitutus, d. Anippus Traso, & caligula audita captura d. suorum famulorum. Respondit, io hò detto à V.S. & li dico, che noi non hauemmo altro ragionamento, che quanto, ho detto, che noi ci marauigliammo, perche fossero presi d. nostri seruitori, non sapendo, che loro hauessero fatto male alcuno. Interrogatus, an audita captura d. suorum famulorū ipse Cōstitutus, & d. eius socij suspicati fuerint de futura ipsorum etiā captura. Respondit, Signor nò che noi non sospettammo, vdendo la cattura di d. nostri seruitori, di douer esser presi noi ancora, perche vuole V.S. che noi ne dubitassimo, che non haueuamo fatto male alcuno.

Redit ad destinatum inter relictum.

Interrogatus, quare ergo d. Anippus, Traso, & Caligula relicto destinato itinere, ac relicto etiam ipso Constituto iter ceperunt per d. viam. Respondit, io non sò perche loro andassero per quella via, come hò detto altre volte. Et cum D. ei diceret, quod cum d. Anippus, Caligula, & Traso statim audita captura d. famulorum iter ceperint per d. viam, ex hac causa dicendum est, iter illud cepisse, ideo dicat veritatem huiusmodi, quæ verisimiliter non est incognita ipsi Constituto. Respondit, in verità Signore ch'io non sò che d. Anippo, Trasone, & Caligola andassero per quella strada per questa causa, & se bene haueuano vdito la cattura di d. seruitori, perche vuole V.S. che loro andassero per questa causa per quella strada? Et dicente D quod audita d. captura d. famulorum iter ceperunt per d. viam Anippus, Caligula, & Traso, ne si iter destinatum prosequuti fuissent & ipsi fortè deprehenderentur, ideo dicat veritatem de causa relicti itineris destinati minime sibi verisimiliter incognita, & recedat à mendacijs. Respondit, io non sò che fare, se V.S. non mi crede, mi creda pure liberamente ch'io non sò tal cosa, che V.S. pensa, & s'imagina. Interrogatus, quando prædicti Anippus, Traso, & Caligula relicto destinato itinere, & ipso Constituto iter ceperunt per d. viam, dicat, an ipse Constitutus eos interrogauerit, quare ita iter caperent per d. viā itinere destinato, & ipso Constituto relictis. Respondit, Non gli domandai altrimēti, perche nō venissero cō esso me, & volessero andare per quella strada. Et ei dicto quod cum iam destinauerant d. Anippus, Traso, & Caligula se conferre cum ipso Constituto ad eius domū solatij causa, & videret illos in ipso itinere aliò diuertere, nō est verisimile, quod eos desuper non interrogauerit: ideo dicat veritatē, an illos ita desuper interrogauerit, & quid illi responderint, dicat veritatem, & abstineat se à mendacijs. Respondit, io in verità nō gli domandai perche andassero per quella strada, & non seguissero il viaggio con esso me,

Interro-

Interrog. vt dicat veritatem, quare ergo d.eius socios non interrogauit, cur à destinato itinere diuerterent, prout interrogare debebat, & interrogasse verisimile est. Resp. Che sò io, perche non gli lo domãdai: non pensai più che tanto. Et instante adhuc D. vt velit recedere ab eius pertinacia, & mendacijs, & ingenue desuper fateri veritatem, cum absit ab omni verisimilitudine, quod sermones aliquos non habuerit super eo, quod d.eius socij à destinato itinere ita diuerterent. Resp. io non sò che dire, io nõ gli lo domandai, perche andassero per quella strada, & non seguissero il vaggio con esso me: non pensai più che tanto, oltre che (vt ex se subdit ipse Constitutus) andando loro p quella strada, ci poteuamo incontrare vn gran pezzo doppo, che per quella strada si può poi riuscire nella medesima, che faceuo io per andare à casa mia. Interrog. an ergo desuper aliquos habuerint sermones ipse Constitutus, & d.eius socij, quod licet eo diuerterent, vnirent se tamen postea, prout poterant. Resp. E'la verità Signor, che andando loro per quella strada, dicessimo, c' incontraremo poi nel tal luogo. Interrog. vt recenseat ergo vlteriores sermones, quos desuper habuerunt ipse Constitutus, & d.eius socij, & dicat veritatẽ. Resp. Noi nõ dicessimo alt o, se nõ che ci saremmo incontrati poi in quel luogo. Et dicente D. quod non est verisimile, quod aliud desuper inter ipsos dictum non fuerit, & necesse est, quod alijs præcesserint sermones, ex quibus hoc dictũ fuerit, ideo de omnibus dicat ingenue veritatẽ. Resp. io Sig. no sò, ne hò da dire altro. Interrog. si ergo adinuicem dixerunt ipse Constitutus, & d.eius socij, quod insimul se deinde vnirent, dicat ad quid opus erat, quod illi à destinato itinere ita diuerterẽt. Resp. io non sò Signore perche loro andassero per quella strada doppo che d. Anippo hebbe parlato cõ d. Pilistrino, & che m'hebbe detto, che d. Pilistrino gl'haueua detto, ch'erano stati presi d. nostri seruitori d. Anippo, & li d. Trasone, & Caligola. dissero noi andaremo di quà, dicendo di quella strada, che presero, & ci incõtraremo poi in tal luogo. Et replicãte D. quod si ij sermones inter ipsos fuerunt, necesse est quod expressa etiam causa fuerit, ob qua ita illi à destinato itinere diuerterint & deberent se deinde iterum vnire, ideo illam exprimat, & dicat ingenue veritatem. Respondit, Non fu espressa altrimenti la causa, che V.S. desidera sapere, solo tra noi fu detto, com'ho detto di sopra, che loro, intesa la cattura di d. seruitori, disse io, noi andaremo per questa strada, & ci incontraremo poi in tal luogo. Et licet D. adhuc institerit, quod d. causam explicaret, quam nõ fuisse expressam, nullo modo verisimile est, semper tamen idem respondit, quod ego &c. Interrog. quare ipse Constitutus non est etiam sequutus d. Caligulam, Trasonem, & Anippum, audita captura d. famulorum. Resp. io non sò che dire sopra di questo à V.S. se non che io attesi al mio viaggio, nõ pẽsando più che tanto, massimo che ci doueuamo poi incontrare, se bene loro faceuano quella strada, & io quest'altra. Interrogatus, & monitus,

nitus, vt velit ingenue detegerè veritatem, quia cũ ipse Constitutus, & d.eius socij iam destinauerint insimul ire ad eius domũ solatij causa, non est aliquo modo verisimile, quod sine causa in ipso itinere ita se separauerint, & tanto magis, quia nihilominus iterum vnire se debebant, prout non sine causa ipse Constitutus eos sequutus non fuit, sed iter suum, & destinatum solus prosequutus fuit. Respondit, io nõ sò che dir più, la verità è questa, ch'io non sò perche loro andassero per quella strada, & io non andai con essi loro, che non pensai più che tanto, massime che ci doueuamo incontrare. Interrogatus, & adhuc monitus, vt tandem recedat ab eius pertinacia, & se disponat ad dicẽdam veritatem, an ita se separauerint ipse C. & d.eius socij ne à Curia facile deprehenderẽtur, & quare de hac earum futura captura ita suspicati fuerunt. Resp. Quanto à me Sig. non hebbi tal sospetto, & non pensai in conto alcuno à questo, che non ci doueuo pẽsare, non hauẽdo fatto male alcuno: nõ sò poi se ne sospettassero li detti miei compagni, ma ne anco loro, ne doueuano sospettare, ch'io per me, nõ sapeuo ne sò, che loro hauessero fatto cosa alcuna, che ne hauessero à sospettare, & che però andassero per quella strada doppo che hebbero inteso la cattura di d. seruitori. Interrog. quomodo adhuc audeat persistere in eius pertinacia, & ingenue nolit desuper fateri veritatẽ, quã satis detectã nullo modo negare põt, ex eo, ꝙ insolito itinere ad portã ciuitatis peruenerunt, & cũ deinde insimul ire debebant, se separauerũt audita captura d.eorum famulorũ, vt nulla hac de se causa saltẽ verisimili assignata, sine dubio dicẽdũ sit ꝙ ita fecerint, ne facile à Curia deprehẽderẽtur, ideo recedat ab eius pertinacia, & se tãdẽ disponat ad dicẽdũ desuper ingenue veritatẽ. Resp. Quello ch hò hauuto à dire sopra di questo, l'hò detto, & nõ posso ꝑ la verità dire altro.

De indicio fugæ, ex discessu de ciuitate sine famulis.

Interrogatus, quando ipse Cõstitutus, & d.eius socij eo mane, quo captus fuit, discesserunt ex d.hospitio Balistæ ante diẽ, dicat veritatẽ, an eodem tẽpore d.ipsius, & sociorum famuli vnà cum ipsis ex d.hospitio discesserint. Respondit, Signor si che li d.nostri seruitori erano con essi noi, quando quella mattina ci partissimo da quella hosteria, nella quale la notte anco loro erano stati. Interrogatus, vt ingenue dicat ẽt veritatẽ an ẽt d.famuli cũ ipso Constituto, & socijs prędictis cõtulerint se ad d.portã ciuitatis. Respondit, Signor sì, che loro vennero anco cõ essi noi, sino alla porta, che poi io, & Anippo li rimãdãmo dentro alla città, come hò detto di sopra. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat, ne mendacium dicat, asserens d.famulos cũ ipso Constituto, & socijs se contulisse vsque ad d.portam, quia si hoc verum fuisset, eorum iter prosequuti fuissent, nec in ciuitatem redijssent, & quidem sine aliqua causa, quæ vrgeret, ideo recedat à menda cijs, & dicat, an verum sit, quod d. famuli non aliter ipsum Constitutũ & socios comitati fuerunt, sed ipsi sine illis ad d.portã se contulerunt

& vbi

& vbi illos ita reliquerunt, quando, & ob quam causam. Respōdit. In verità Signore che li d.seruitori vennero con esso noi, & fu rimādato indietro da me d.Nebulone mio seruitore per quella lettera, e ci volse andare anco d.Ebrione.

Redit ad litteras relictas in hospitio Balistæ.

Et dicente D. quod sua non intereerat habere, vel non habere d.literas, si aliud quam quod sua non continebant, & propterea cum verisimile non sit, quod si illi ad d.portam peruenissent, quod in ciuitatem ita sine causa redijssent, potius dicendum est, quod ipse Constitutus, & d.eius socij ad d.portam sine illis peruenerint, ideo dicat veritatem vbi illos reliquerunt, quando, & ob quam causam. Resp. Io per me non sò che dire, se V.S. non mi vuol credere, li d.miei seruitori vennero con esso noi, & io, rimandai indietro Nebulone per quella lettera, se bene non m'importaua più che tanto, e ci andò quell'altro ancora da se stesso, e similmente Anippo rimandò indietro il suo, come ho detto. Et D. subiungente, quod si ita est, prout ipse asserit tam audacter, quod eius iussu redierit in ciuitatem d.Nebulo, necesse est etiam dicere, quod in d.literis aliquid contineretur, quod interesset illas habere penes se, ideo illud exprimat, & dicat veritatem. Respondit, Veramēte Signore d.lettera non conteneua altro, che quello che hò detto, e se bene non m'importaua d'hauerla, me ci venne mandato per essa, come ho detto, senza pensare altro.

Redit ad indicium fugæ ex discessu de ciuitate sine famulis.

Interrogatus, an adhuc melius cogitauerit dicere veritatē, in quo loco quando, & ob quā causam reliquerint ipse Cōstitutus, & d.Anippus d.eorū famulos, quando ex d.hospitio Balistæ discesserunt eo mane, quo ad d.portam peruenerunt. Respondit, Io non ho pensato altrimenti a questo, perche loro vennero con esso noi, & poi ritornorno nella città, come hò detto. Interrogatus, quomodo adhuc velit persistere in huiusmodi mendacio, de quo satis iam conuincitur ex d. inuerisimilitudine, ac etiam ex eo, quod per tantum tempus d.famuli capti fuerunt, antequàm ipse Constitutus, & d.eius socij peruenerint ad d. portam, quod nullo modo ipsos comitari potuerunt, ideo dicat veritatem, vbi, quando, & ob quam causam eos reliquerunt, & sine illis ex d.ciuitate discesserunt. Respondit, Io non sò che dire altro hauendo detto a V.S. la vera verità. Et dicente D. quod iam tempus est, vt recedat ab huiusmodi mendacio, quia non solum de eo conuictus est ex prædictis, sed etiam per depositionem d.eius famulorum, qui parati sunt idem deponere in eius faciem. Respondit, Io hò già detto la verità, e dicano d.seruitori quel che vogliono in contrario, che diranno la bugia. Interrogatus, an ipse Constitutus, & d.eius socij antequam ciuitatem exirent iam vere sciret capturam d.famulorum. Respondit. Signor nò, ch'io non sapeuo prima che vscissi da la città, che

d.ser-

d.seruitori fossero presi, e credo che nè anco lo sapesse Anippo nè quel li altri, che me l'harebbe detto, come me lo disse fuor della porta doppo che gle lo disse d. Pilistrino. Et monitus, quod bene aduertat, ne implicet se in mendacijs, cum verisimile non sit, quod ante eorum discessum ex ciuitate notitiā nō habuerint de d.captura suorū famulorū, cū ante quā discesserint capti fuerant. Resp. In verità Signore che non seppi mai, che d.seruitori fossero stati presi, se non doppo che d. Pilistrino lo disse à d. Anippo. Ex tunc Dominus tarditate: hora prauentus dimisit examen, & mandauit ipsum Constitutum reponi ad locum suum, animo &c.

TERTIVM CONSTITVTVM.

Die 15. Octobris 1587.

Constitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Belnisina, de quo supra, principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & Respondit, prout infra, videlicet, & primo. Interrogatus, an vltra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, Signor nò, che à me non occorre di dire altro, oltre à quello, che ho detto.

De indicio ex mendacio circa causam reditus ad patriam lite decisa.

Interrogatus, quando ipse Constitutus contulit se ad eius domū pro d.pecunijs, vt supra dixit, dicat, an d.pecunias rediēs ad hanc ciuitatem detulerit, & bene aduertat dicere veritatē. Resp. Sig. nò che non li portai, perche nō li potei hauere, subdens statim ex se non li portai tutti, ne portai bene vn parte, ma poca cosa, che nō credo fossero ben dieci scudi. Interrog. quid ergo fecerit de d.pecunijs. Resp. io li pagai questi denari à quel mio creditore, che ho detto di sopra. Et instante D. vt exprimat nomen d.eius creditoris, cui d. pecunias dicit soluisse, & caueat à mendacijs. Resp. Questo mio creditore à chi pagai questi denari è Sebastiano Brent. Interrog. quare ergo supradixit, quod soluit d.pecunias creditori superius nominato, qui est Pasinus Brent. Resp. Perdonatemi Sig. Io ho errato, dicendo hauer pagato d. denari à Sebastiano Brent. la verità è, che l'hò pagati à Pasino Brent, che per pagarli à lui andai à casa, come hò detto di sopra, non sò come mi sia venuto à memoria d. Sebastiano. Et monitus, quod bene aduertat, ne in hoc etiam mendacium dicat, quod d. pecunias soluerit d. Pasino. Respondit, E la verità Signore, che à lui gl'hò pagati, che per pagarli à lui andai à casa, non hauendomi mandato denari quel mio cugino. Interrogatus, quomodo audeat hoc mendacium dicere, cum ipse Constitutus non sit aliter debitor d. Pasini, & propterea nec ipse soluit d. pecunias. ideo dicat de hoc veritatem, & ob quam causam ad domum redierit non expectato exitu eius, quod eius Aduocatus, & Procurator

I obtine-

obtinere tentabant. Resp.. io andai à casa per quei denari, e ne portai circa à dieci scudi, che li pagai, come hò detto à d.Pasino Brent. Interrog. vt caueat à mendacijs, quia d.Pasinus paratus est dicere in eius faciem totum contrarium, ideo fateatur ingenue veritatem, ob quam causam ad domum redijt non expectato d.euentu. Resp. Detto Pasino non dirà mai questo, perche non lo può dire. Interrog. quid ergo dicet, si contrarium eius, q̃ ipse dicit, in eius faciem deponet d.Pasinus. Resp. io dirò che dice la bugia. Ex tunc D.ad conuincendum ipsum Cõstitutũ de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam mandauit in eius faciem adduci prædictum Pasinum. Qui sic adductus, delato, eidẽ iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. factaque nominum, & personarum mutua inter eos recognitione, fuit per D. Interrog. an ea, quæ supra dixit, & deposuit in eius examine, fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque approbare, & ratificare in faciem præsentis Constituti. Respondit, Signor sì, che quel che hò detto nel mio esamine è la verità, & lo dirò anco in faccia qui di Milone. Interrog. vt dicat ergo, an ipse sit creditor in aliqua summa pecuniarum d.Milonis, & an ab eo diebus proximè præteritis fuerit sibi soluta aliqua quantitas pecuniarum. Resp. io dico così, che non hò d'hauere cosa alcuna qui da Milone, nè li giorni passati hò hauuto da lui quãtità alcuna di denari. Interrog. d.Milo Constitutus, quid modo respondeat prædictis. Resp. Et io dico, che li giorni passati gl'ho pagati certi denari, & à conto di maggior somma, che li doueuo. Replicante d.Adducto, Milone, à me tornaria conto d accettare quanto voi dite, facendoui mio debitore, ma perche veramente non sete mio debitore, che non deuo hauere cosa alcuna da voi, bisogna ch'io dica questa verità, & così, che manco m'hauete pagato alcuna quantità di denari. Et cum d.Milo Cõstitutus subdiderit, come dite, ch'io non vi son debitore, che dalla vostra bottega ho preso molte, & molte robbe à credenza, di gratia Pasino dite questo, che è la verità. Idem Adductus duplicando respondit, è vero che voi hauete preso molte & molte robbe à credenza dalla mia bottega, ma è vero ancora, che ne sono stato pagato da voi molti mesi sono, però dall hora in quà io non vi ho dato altro, & non mi sete debitore, & non m hauete pagato denari, come voi dite: questa è la verità, & così bisogna ch'io dica, non posso dir altrimenti, habbiate patientia. Cui triplicando dixit idẽ Milo Cõstitutus, io non posso dir'altro, patientia poi che voi dite così, Dio sà il tutto. Et cum vterque ipsorum persisteret in eorum dicto. D. mandauit d. Adductum remoueri à loco examinis, & continuando examen cum ipso Constituto eundem interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendum ingenuè veritatem, postquàm videt, quod d.Pasinus asseuerat, non habuisse aliquam pecuniarum quantitatem diebus proximè elapsis ab ipso Constituto, qui nullo modo est illius debitor, & si debitor fuisset, verisimiliter ille dice-

ret,

ret, quia præsumendum non est, quod velit iactare suum, & ita dicat, & fateatur ingenuè quare dixerit hoc mendacium, & ob quam causam ante hanc vltimam vicem, qua captus fuit, redijt ad patriam non expectato exitu eius, quod eius Aduocatus, & Procurator lite decisa obtinere tentabant. Resp. O Signore, io resto confuso, non sò che dire, poi che piace à d. Pasino di dire così, Io mi partij di quà, & andai à casa per li denari, che quel mio cugino non mi potè mandare per pagarli à d. Pasino, & se voi mi facessi scorticare, non vi dirò Signore mai altro.

Tentat detegere tractatum ex sermonibus habitis in patria de lite decisa.

Interrogatus, an postquàm ita redijt in patriam, ibi aliquem alloquutus fuerit de & super decisione d. litis cum quo, seu cum quibus, & qua occasione. Respondit, io ne parlai veramente, perche fui domandato à che staua la mia lite, & io dissi che haueuo hauuto la sententia contra, ma non mi ricordo con chi dicessi questo, che ne fui domandato così à caso come si fa. Interrogatus, vt velit bene de super cogitare, & ad eius memoriam reducere, cum quibus ad hos deuenerit sermones, & dicat etiam, qui vlteriores fuerint inter eos sermones. Respondit, Non è possibile, ch'io me ne ricordi, perche ne fui domandato così à caso, come si fà, à che staua la mia lite, & dicendo Io, che haueuo hauuto la sententia contra, non ci fù altro ragionamento, se non che mi diceuano, bisogna hauer patientia, & bisogna aiutarsi, & ogn'vno, detto così, andaua per i fatti suoi senza dir'altro. Interrogatus, an cum eisdem sermonem aliquem habuerit de modo, quo reportauit sententiam contra. Respondit, Signor nò, che noi non venimmo altrimenti à questi particolari ragionamenti. Interrogatus, an saltem in huiusmodi sermonibus mentio aliqua habita fuerit de d. Crasso Aduocato aduersariorum, & dicat, qua occasione. Respondit, Apunto Signore, non si venne à tal ragionamento in conto alcuno. Interrogatus, an cum istis, qui de d. lite ipsum Constitutum, in patria interrogarunt, ad eam deuenerit conquestionem, qua declarauerit ægre ferre d. sententiam. Respondit, Signore, V.S. mi tenta: Io v'ho già detto, che fui solo domandato à che staua la mia lite & che dicendo che haueuo hauuto la sententia contra, non fù detto altro: non sò perche mi domandiate hora, s'io mi fussi lamentato di questa sententia con questi tali, veramente Io non mi lamentai, ne dolsi con esso loro; che non ci furono altri ragionamenti, che quanto ho detto.

Redit an indicium ex mendacio circa causam reditus ad patriam lite decisa.

Interrogatus, quam diligentiam fecit exigendi d. pecunias pro quibus dicit se ad patriam contulisse. Respondit, io li domandai à d. mio cugino, che mi pagasse questi denari, & lui mi disse, che l'haueuo colto in tempo molto scosso di denari, & così mi dette solo quelli dieci scudi,

I 2

ci scudi, dicendo, che per all'hora non haueua più. Interrog. & monitus, quod bene aduertat, ne desuper implicet se in mendacijs, vt & in alijs se implicuit, & dicat ità ingenue veritatem, an verè d. Arnaldus ex causa prædicta esset debitor ipsius Constituti. Resp. Sig sì, che lui m'era debitore per prezzo di d. terre, e se non fosse cosi, non lo direi. Interrog. quomodo audeat ipse Constitutus hoc aliud mendacium dicere, cum licet verum sit, quod ipse vendidit terras d. Arnaldo, ille tamen soluit sibi iam mensibus retroactis totum, & integrũ pretium, ideo recedat à mendacijs, & dicat desuper veritatem, & vnde ita habuerit d. scuta decem, & ad quẽ effectum. Resp. E gran cosa questa Signore, che non vogli V.S. credere cosa alcuna, io hebbi da d. mio cugino li dieci scudi à conto del prezzo che mi doueua delle d. terre. Interrog. quomodo adhuc audeat persistere in huiusmodi mendacio, cum ex depositione d. Arnaldi iam satis constet id, quod dicit abesse ab omni veritate, cum iam mensibus retroactis sibi soluerit integrum pretium, ideo caueat à mendacijs, & fateatur desuper ingenuè veritatem, & vnde ita habuerit d. scuta decem, & ad quem finem, & effectum. Resp. Quel che ho detto dico & non dirò mai altro perche così è la verità. Interrog. quid ergo dicet, si d. Arnaldus totum contrariũ dicet in eius faciem. Resp. Che vuol V.S. ch'io dica, dirò che lui dice la bugia. Ex tunc d. ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit pro nunc sibi legi examen d. Arnaldi absentis per me Notarium &c. de verbo ad verbum ad claram ipsius intelligentiam. Quo sibi lecto per me &c. de verbo ad verbum ad claram ipsius intelligentiam, & b ene per eum, vt asseruit, audito, & intellecto, fuit idem Constitutus per D. Interrogatus, quid modo respondeat prædictis. Respondit, E'gran cosa, che ogn'vno mi perseguita fino à questo mio cugino senza alcuna causa, io dico che non è vero questo, che lui dice, perche m'ha dato questi denari à conto di maggior somma del prezzo di quelle terre. & his dictis statim subdit emittendo suspirium, Dio aiutami tu, prout ego Notarius animarduerti, & de mandato D. hic annotaui. Et dicente D. quare velit, quod d. Arnaldus prædicta deponeret, si vera non essent, ideo se disponat ad dicendum veritatem, vnde, quomodo habuit, & ob quam causam, ad quem finem, & effectum d. pecunias. Respondit, Fate di me quel che vi pare Signore, ch'io non vi posso dir altro, ohime ogn'vno m'è contra fino alli miei, & iterum emittendo suspirium, subdit, Iddio mi aiuti, prout etiam ego Notarius animaduerti, & de mandato D. hic annotaui. Interrogatus, quid deinde verè fecit ipse Constitutus de d pecunijs. Respondit, Io gl'ho dati questi denari à d. Pasino Brent. Et monitus, vt recedat tandem ab huiusmodi mendacio, de quo iam conuictus est, & se disponat ad dicendum veritatem, quare hoc aliud mendacium dixit, & vnde habuit d. pecunias, & quid de illis fecerit, cum non aliter

foluerit d.Pasino. Respondit, io li hò pagati à lui, e non ad altri questi denari, a chi vuole V.S. ch'io gl'habbi pagati, & gl hò hauuti come di sopra: oh Dio, che cosa crudele è questa. Interrogatus, an d. pecunias, vel aliquam illarum partem dederit alicui ex d. eius socijs, in qua quantitatem, quando, & ob quam causam. Respondit, Signor nò, ch'io non gl'ho dati a nissuno di detti miei compagni, e perche vuole V.S. ch'io gli l'habbi dati, loro non hanno bisogno de miei denari, oltre, che dell'amicitia in poi, nō hanno che fare con esso meco Interrogatus, quo temporis spatio ipse Constitutus moram tunc traxit in eius patria. Respondit, Io mi fermai poco, cioè circa dui giorni, che come hebbi quelli denari, io me ne tornai. che quelli denari non gl'hebbi subito, che bisognò trouarli.

De indicio ex mendacio circa causam reditus in ciuitatem commissi homicidij.

Interrogatus, quare verè & ob quam causam redijt ipse Cōstitutus in hanc ciuitatem. Respondit, io tornai per pagare quelli denari a d. Pasino, che per questo ero tornato al paese. Et monitus, vt aliam & veram afferat causam sui reditus in hanc ciuitatem, cum iam allegata ex iam dictis falsa sit, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, io tornai per questa causa, che hò detto, e per vedere ancora, se si era preso rimedio alcuno al danno, che aspettauo di riceuere dalla d. sententia. Interrogatus, quid ergo fecerit ipse Constitutus hac de causa post eius reditum. Respondit, io ricordai questo mio negotio al mio Auuocato, e Procuratore, e più d'vna volta. Interrogatus, quid sibi dixerint d. eius Aduocatus, & Procurator. Respondit, Loro mi dissero, che per ancora non haueuano potuto far altro, ma che sperauano di fare qualche cosa buona.

De indicio ex causa recessus de ciuitate.

Interrogatus, quare ergo ipse Constitutus tā cito iterū discessit ex hac ciuitate non expectans d. exitum. Respondit, Che sò io perche mi partissi cosi presto, mi gouernauo da giouane, oltre che confidauo in d. mio Auuocato, e Procuratore, che facessero, come se io fossi stato presente. Interrogatus, & monitus, vt velit ingenuè fateri veritatem de causa istius eius noui recessus vna cū d. eius socijs, cum verisimile non sit, quod sine causa, & quidem vrgenti, ita cito iterum recesserit ex hac ciuitate, cum valde sua interesset, vt remedium aliquod præstaretur, ne d. sententia exequeretur, & vrget præsentia partis. Respōdit, io partij cosi, come ho detto, e non altrimenti, e quelli miei cōpagni veniuano meco a spasso. Interrog. & iterum monitus, vt velit tandem remotis mendacijs dicere veritatem, an ipse Constitutus, & d. eius soci, recesserint ex hac ciuitate metu Curiæ, timētes ne carce

ribus manciparentur. Respondit, Signor nò, che noi non partimmo per questa causa, che non haueuamo a temere della Corte, non hauendo fatto male alcuno.

Epilogus circa fugam, & conclusio ex indicijs supra enarratis deducta.

Interrogatus, quomodo velit hoc negare, cũ ipsius, & d. eius sociorum fuga satis, superque arguatur ex eo quod ante diem recesserũt, & itinere insolito ad portam ciuitatis peruenerunt, & sine famulis, & cũ audita captura famulorum debuissent in ciuitatem redire ad procurandum illorũ liberationem, ab hoc eorũ officio destiterunt, & d. eius socij iter destinatum reliquerunt: dicat igitur veritatem de hac ipsorũ fuga, quæ ita satis detecta est. Resp. Non ci partimmo altrimẽti da questa città per fuggire, che non ci era causa alcuna di hauer a fuggire: li nostri seruitori vẽnero cõ essi noi, e se furono presi, fu doppo che loro ritornorno dentro la città, & io nõ ritornai dentro per procurare la loro liberatione, perche non pensai più che tãto: nõ sò poi dar cõto della volontà di Anippo, e di quelli altri, come anche non sò perche voltassero per quella strada, io per me attesi a seguire il mio solito viaggio, se bene haueuo intesa la cattura di d. miei seruitori. Et dicẽte D. quod in prædictis iam conuincitur de mendacio, quod fortius iunctum cum alijs fugam arguit, quæ ex eo etiam arguitur, quod d. Anippus interrogauit d. Pilistrinũ, an aliquid noui in ciuitate esset, ex qua tunc exiuerat, & nisi aliquid mali euentum esse suspicatus fuisset, non ita illum interrogasset, prout etiã ex eo, ꝙ ante quàm d. eius socij ab ipso se separauerint iam concordes remanserunt de se iterum vniẽdo, & nisi Curiam timuissent, nõ opus erat se separare, si iterum in itinere vnire se debebant ideõ recedat a mendacijs, & fateatur tandem veritatem de d. eius, & sociorum fuga, quam, vt videt, nullo modo negare potest. Respondit, La verità è questa, che noi non ci partimmo di qua per fuggire, non hauendo causa alcuna di fuggire, che noi non hauemo fatto male alcuno, che hauessimo a temere della Corte.

Redit ad tractatum ex minis.

Interrogatus, qua die huius mẽsis Octobris ex patria redijt in hãc ciuitatem hac vltima vice. Resp. io tornai da casa quest'vltima volta alli sette di questo mese. Interrog. vt dicat veritatem, an vltra d. eius famulos, aliquos alios ex patria secum duxerit, & quos. Respondit, Sig. nò, che non menai altri, che li d. miei seruitori, quando quest'vltima volta son tornato qui da casa mia, come v'ho detto Sig. vn'altra volta. Interrog. vt dicat, quid fecerit ipse Cõstitutus post d. eius reditum vsque ad diem octauũ, & per totam illam diem. Respondit, Che vuole V.S. ch'io facessi? attesi più d'vna volta a sollecitare li d. miei Auuocato, e Procuratore, acciò mi recassero a fine il remedio, che tentauano a mio seruitio, perche non mi venisse adosso la rouina dell'esecutione di d. sentenza, e non feci altro in tutto questo

sto tempo. Interrog. quid etiam fecerit ipse Constitutus duobus etiā diebus seq.videlicet die 9.& 10. & dicat veritatem. Resp.io non feci altro,che vuole V.S.ch'io facessi,stauo aspettando l'esito di quel che il d.mio Auuocato,e Procuratore tentauano d'ottenere. Interrog.an d.die 9.& 10.huius mensis ipse Constitutus sollicitauerit ob causam prædictam d.eius Aduocatum,& Procuratorem. Resp.Per dire il vero a V.S.io nō parlai,questi dui giorni a d.mio Procuratore,& Auuocato,nè li sollecitai altrimenti per questo conto. Interrog. quare ipse Constitutus ita destitit,nec d.duobus diebus sollicitauit d.eius Aduocatum,& Procuratorem,cum valde sua interesset,ne d.sententia exequeretur.Resp.Non sò perche io non dicessi altro a questo mio Auuocato,e Procuratore questi dui giorni,mi pensauo che bastasse hauerglielo ricordato per prima più d'vna volta.Interrog.an ipse Constitutus in hac ciuitate alia haberet d.tempore negocia,& quę.Resp.Signò,ch'io non ci haueuo che far'altro,e pąltro non ero ritornato quà, se non per questa mia lite. Interrog. vt velit ergo ingenuè fateri veritatem,quare,si aliud agere non habebat, continuò non sequebatur d. eius Aduocatum,& Procuratorem. Resp.io nō pensai più che tanto, pensauo che bastasse hauergli ricordato questo mio negotio per prima più d'vna volta.Interrog.cum quibus ipse Constitutus d. die 9.& 10.conuersatus fuerit,& in quibus locis.Respōdit,io sono pratticato questi dui giorni con li d Trasone, Caligola, & Anippo, e con altri amici miei, che non mi ricordo con chi particolarmente, che, come ho detto,ho molti amici in questa città.Et instante D.pro euacuatione totius præcedētis interrogatorij,vt dicat in quibus locis cō uersatus fuerit cum prædictis eius amicis. Respondit, io ci ho pratticato con questi miei amici questi dui giorni, come anco prima, in varij,e diuersi luoghi della città,secondo,che andauamo a spasso,hora per vna strada, hora per l'altra. Interrogatus, in quo loco pransus est ipse Constitutus d.die 9.huius mensis. Respōdit, io desinai in quel giorno nella hosteria del Ceruo picciolo. interrogatus, an solus, vel associatus eo mane ipse Constitutus pransus est d.hospitio.Respōdit, io non desinai solo quella mattina,che altri ancora furono meco a desinare.Interrogatus,vt eos nominet,qui eo mane cum ipso Constituto pransi sunt in d. hospitio parui cerui, & dicat veritatem. Respondit, Desinarono meco quella mattina in d.hosteria d. Anippo, Trasone,e Caligola. Interrogatus, an alijs vicibus in d.hospitio ita simul comederit ipse Constitutus,& prædicti Anippus,Traso, & Caligula.Respondit,Signor sì altre volte hauemo desinato, e cenato ancora in questa hosteria d.Caligola,Trasone, Anippo, & io. Subdens ex se,dum hæc scriberentur,è ben vero che sono molti,& molti giorni,che non ci hauemo desinato così insieme. Interrogatus,cuius expensis ita simul comederunt d.vicibus. Respondit, Quando hauemo così desinato, ò cenato insieme all hosteria, pagauo tal'hora io solo

dandoli da desinare, ò da cena, & tal'hora d. Anippo dando da desinare, ò da cena à me, & tal'hora ogn'vn di noi pagaua la parte sua. Interrogatus, cuius expensis eo mane d. diei 9. huius mensis ita simul pransi sunt in d. hospitio. Resp. Desinammo quella mattina insieme à mie spese, che io li detti da desinare. Interrog. qua ergo sumpta occasione ita eo mane simul pransi sunt cum per multum tempus ante ita simul non comederint ipse Constitutus, & alij prædicti eius socij. Resp. Fù à caso Signore in questo modo, che il giorno innanzi essendo insieme d. Anippo, & io dicemmo l'vn l'altro, è già vn tempo, che non habbiamo mangiato insieme, così io gl'inuitai, dicendoli, che venisse la mattina seguente à desinar con esso me. Interrog. quis ipsorum primus sermonem hunc excitauerit. Resp. Fui io, che dissi, che era vn tempo, che non haueuamo mangiato insieme & Anippo disse è ben vero, & così io l'inuitai à desinare per la mattina seguente. Interrog. quomodo ergo cum ipso Constituto, & d. Anippo eo mane pransi sunt d. Traso, & Caligula. Resp. Trasone, & Caligola vennero quella mattina à desinar con esso noi, perche io quando inuitai d. Anippo à desinare, come ho detto, gli dissi, che menasse seco d. Trasone, & Caligola, & in questo modo ci vennero loco ancora. Interrog. quare etiam voluit ad prandium eo mane d. Trasonem, & Caligulam. Resp. Sig. non è stata questa la prima volta, che d. Trasone, & Caligola hanno desinato con esso me, & con d. Anippo sì in quell hosteria, come in altri luoghi, & dissi à d. Anippo, che li menasse seco quella mattina, perche fossimo più in conuersatione, per star tanto più allegramente. Interrogatus, qui nam eo mane ipsis discumbentibus inseruiuerint. Respondit, Ci seruirono li seruitori dell'hoste, che ci portarono la robba in tauola, et li nostri seruitori ancora, che ci dauano da bere. Interrogatus, de nomine dict. famulorum hospitis, qui eo mane ipsis discumbentibus inseruierunt. Respondit, Vno si chiama Phirlino Brint, et l'altro Bertugio Alano. Interrog. an d. famuli hospitio continuo inseruiendo steterint in dicto loco, in quo eo mane discubuerunt. Respondit, Questi seruitori del l'hoste portauano la robba in tauola, et poi se ne andauano, nè si fermauano, se non quanto di mano in mano portauano la robba da mangiare, et del vino, secondo che ce ne faceua bisogno. Subdens ad opportunam D. interrogationem, ben li nostri seruitori stettero fermi li da noi mentre desinâmo, che ci dauano da bere, et faceuano altri seruitij, che occorreuano. Interrogatus, qui eorum seruitores particulariter eo mane inseruiuerunt ipsis discumbentibus, et eorum nomina exprimat. Resp. Ci seruirono quella mattina à tauola li miei seruitori, cioè d. Nebulone, et Ebrione, et quel seruitore d'Anippo, che ho detto di sopra, che non sò il suo nome. Interrog. quid deinde fecerint ipse Constitutus, et prædicti Anippus Traso, et Caligula statim post prandiû. Respondit, Come haueinmo desinato, noi non ci partimmo subito

bito di lì, che desinato, ci fermammo vn poco così cõfabulando insieme, e poi ce ne vscimmo, et andammo à spasso come fanno i giouani. Interrog. quid fecerint d. eorũ famuli eo mane postquã ipsi prãsi sunt. Resp. Doppo che noi hauemmo desinato, andarono anco li d. nostri seruitori à desinare in vn'altro luogo dell'hosteria, & desinato che hebbero, vennero lì da noi, e ce ne vscimmo fuori tutti insieme. Interrog. an postquã d. seruitores post eorũ prãdiũ ibi ad ipsos redierũt aliquam moram adhuc ibi ipsi traxerint. Resp. Dopo che li d. nostri seruitori ritornarono lì da noi, dopo che hebbero desinato ci partimmo subito, nè attendẽmo più à confabulare insieme, che ce ne andãmo à spasso. Interrog. qui fuerunt sermones quos adinuicẽ contulerunt eo mane in d. loco ipse Constitutus, & d. eius socij. Resp. Dopo che noi hauemmo desinato per quel tempo che mangiarono li nostri seruitori ragionammo insieme di diuerse cose, come fanno i giouani, che hora non mi ricordo di che ci ragionassimo particolarmente; che crede V.S. ragionãmo di baie, e frascherie da giouani. Interrog. qui sermones fuerũt, quos ipsi adinuicem contulerunt eo mane inter epulas. Resp. che ragionamẽti vuol V.S. che fossero tra noi quella matina mentre mãgiauamo, attendemmo à mangiare senz'altro pensiero, e parole, e diceuasi solo qualche volta hora da vno, & hora dall'altro qualche parola così burlando, come si fà, qñ si mangia così in compagnia. Interrog. vt dicat veritatẽ, an sermo aliquis eo mane inter epulas habitus fuerit inter ipsum Cõstitutũ, & prædictos Anippũ, Trasonẽ, & Caligulã de d. ipsius lite. Resp. Sig. sì che ne fu ragionato mentre erauamo à tauola di questa mia lite. Interrog. vt ergo recenseat sermones, quibus ita colloquuti fuerunt eo mane inter epulas. Respondit, Io nõ mi ricordo Signore che ragionamenti ci hauessimo di questa mia lite quella matina mentre desinammo. Interrogatus, et monitus, vt bene cogitet, et ad eius memoriam reducat sermones, quos habuerunt eo mane inter epulas de d. lite et dicat de illis veritatem. Respondit, io dico Signore, che non me ne ricordo veramente. Interrog. et iterum monitus, vt recedat ab hac eius responsione, quæ nullo modo est verisimilis, cum recens habiti fuerint d. sermones, et de d. lite, cuius decisio pro aduersarijs valde ipsum Constitutum torquebat, ita vt verisimile sit, quod memor sit d. sermonum, quos ingenue recenseat, et dicat veritatem. Respondit, Se bene è poco tẽpo, che ragionãmo di questa lite mẽtre mangiammo insieme in d. hosteria, non però mi ricordo, che ragionamenti particolari ci hauessimo insieme. Interrogatus, quis excitauit d. sermones habitos inter epulas de d. lite eo mane in d. hospitio parui cerui, et bene aduertat dicere veritatẽ. Respondit. Io veramente mossi il ragionamẽto di d. mia lite quella matina mangiãdo in d. hosteria. Interrogatus, quibus verbis ipse Cõstitut. ita excitauit d. sermones de d. lite eo mane inter epulas, et qui ita fuerũt vlteriores inter eos sermones,

nes Resp.io nõ ho memoria delle parole precise, con le quali io mossi questo ragionamento, e con quali parole questo ragionamento si seguitasse tra noi. Et dicẽte D. vt in substantia saltem dicat, quid dixerit excitans eo mane inter epulas d. sermones, & quinam illi deinde fuerint. Resp. Signore, hora che mi ricordo, io mossi questo ragionamento in quella mattina mentre mangiammo, che stando cosi mangiando ricordandomi d hauer hauuto la sententia cõtra, fui forzato dal dispiacere, che sentij, di mandar fuori vn sospiro, e d. Anippo mi dimandò, che cosa io hauessi, e cosi io li dissi, che m'era venuta in memoria la sententia, che haueuo hauto contra, e che ne haueuo in vn subito sẽtito vn gran dispiacere. Interrog. & monitus, vt prosequatur recensere vlteriores sermones, quos hac sumpta occasione adinuicem habuerunt ipse Cõstitutus, & d. eius socij in d. loco. Resp. Che ragionamenti vuole V.S. che hauessimo? d. Anippo, e gl'altri mi dissero, che non bisognaua ricordarsi di morti a tauola, che nõ per questo veniuo a pigliar rimedio alcuno al mio danno, che sopra mi instaua, e che però attendessi a mangiare allegramente, e che sollecitassi il mio Auuocato, e Procuratore a far quel che doueuano. Interrogatus, an hac sumpta occasione ipse Constitutus narrauerit prędictis causam huiusmodi, quæ versa fuerat inter ipsum, & prædictum Plutum, & Xenium & quomodo decisa fuerit. Respondit, Signor nò, ch'io non li narrai altrimenti questa causa, che loro già sapeuano, come hò detto di sopra, che questa causa era trà noi, e che io haueuo hauto la sententia contra. Interrogatus, an in huiusmodi sermonibus habitis cum prædictis Trasone, Anippo, & Caligula mentio aliqua facta fuerit nominatim de d. Pluto, Xenio, & Crasso eorum Aduocato. Respondit, Quando io dissi di questa causa, e che haueuo hauuto la sententia contra, a d. Anippo, Caligola, e Trasone, che fu quãdo andauo a trouare il mio Procuratore, & Auuocato, come hò detto di sopra altre volte, io nõ li nominai altrimente d. Pluto, Xenio, & Crasso, che non abadai all'hora a dirli tante cose, che loro andando a spasso attesero ad andare per i fatti loro, & io per il mio, andando a trouare il mio Procuratore, & Auuocato. Interrogatus, an saltem d. die nona huius mensis inter epulas dum simul prandebant ipse Constitutus, & alijs prædicti eius socij in d. hospitio parui cerui mentio aliqua fuerit de d. Pluto, Xenio, & Crasso, & dicat qua occasione. Respõdit, Signor nò, che quella mattina mentre mangiammo in questa hosteria, nõ furono nominati in conto alcuno, d. Xenio, Pluto, e Crasso, che hauẽdo io sospirato, come hò detto, & essendo per questo domandato da d. miei compagni, che cosa haueuo, e dettali la causa di questo sospiro, loro mi dissero, che non bisognaua di ricordarsi di morti a tauola, e ch'io attendessi col Procuratore, & Auuocato, e non si venne ad altro ragionamento particolare di d. Pluto, Xenio, e Crasso. Interrogatus, & monitus, vt bene cogitet, quod Curia est bene informata de omnibus

nibus sermonibus habitis eo mane inter epulas inter ipsos particulariter etiam de d.Xenio, Pluto, & Crasso, ideo illo recenseat & dicat veritatē. Resp. V.S.è malamente informata, perche noi non venimmo a particolar ragionamēto di d.Xenio, Pluto, & Crassō. Interrog. & adhuc monitus, vt recedat a mēdacijs, & fateatur ingenue, an inter epulas eo mane ad eum ipse Constitutus deuenerit sermonem, quod astu, & versutia d.Crassi aduocati cecidit. Resp. Sig.nò, ch'io non vēni a questo ragionamento con d.miei compagni, nè all'hora, nè mai. Interrog. quomodo adhuc audeat persistere in huiusmodi mendacio, de quo per testes cōuincitur, ideo dicat, an illud dixerit de d Crasso, & in quæ verba ita proruperit tam contra d. Crassum, quàm contra d. Xeniū, & Plutum. Resp. io non sò che ci possino esser testimonij di quello, ch'io non hò detto, come veramente io non hò detto questo, che V.S.dice. Et dicente D.quod melius est ingenue fateri veritatē, quàm quod remaneat de mendacio conuictus, ideo dicat, an inter epulas eo mane narrauerit prædictis eius socij d.causam inter ipsum Cōstitutum, & predictos Xenium, & Plutum agitatam, & se astu, & versutia d.Crassi aduocati cecidisse, seque propterea de d.Aduersarij vindicaturū, eosque nulla alia, quàm manu perituros deierauerit. Resp. Non si trouarà mai, ch'io habbi detto nè queste, nè simili parole, che altro ragionamento non ci fu tra noi, che quanto hò detto di sopra. Et subiungente D.quod nullo modo hoc negare potest, quoniā d.famuli tum ipsius Constituti, tum d. Anippi astiterunt semper ipsis eo mane discumbentibus, & parati sunt in ipsius faciem dicere veritatem de sermonibus huiusmodi, quos propterea ingenue fateatur. Respōdit. Signore, che questo sia vero, non si trouarà mai, e non credo in conto alcuno, che questi nostri seruitori dichino altrimenti tal cosa, che in conto alcuno non è vera. Interrogatus, quid ergo dicet, si d.ipsius Constituti famuli in eius faciem deponent de huiusmodi sermonibus. Respondit, io dirò, che loro dicono vna gran bugia: come può essere, che voglino dir questo, che è lontano dal vero, come è il Cielo dalla terra? Ex tunc D.ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit iterum in eius faciem adduci d Nebulonem. Qui sic adductus, delatoque ei iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an per eum deposita, vltra ea, quæ iam recensuit in faciem d. Constituti, fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque hæc etiam ratificare, & approbare in faciem eiusdem Constituti. Respondit, Come vi hò detto il vero in quel che hò già detto di sopra in faccia qui di Milone mio patrone, cosi hò detto il vero nel resto ancora, che medesimamente confermarò per la verità in faccia sua. Et statum voluens se erga d.Milonem Constitutum, subdit ex se, Perdonatemi patrone, perche io sono stato forzato dir il vero. Cui statim etiam ex se respondit d. Milo

Con-

Constitutus, Perdoniti Dio,& hauerti bene di dire il vero,che ti bisogna. Ex tūc D.volués se erga d.adductū eū interrogauit.Aut dicat, an verum sit, quid die 9.huius mensis Milo hinc præsens mane inter epulas causam inter ipsum, & Xenium, & Plutum agitatam narrauit prędictis Caligulę, Anippo,&Trasoni,& minatus fuerit,& dicat quibus minis contra d.eius aduersarios,& Crassum eorum Aduocatum. ℞. Signor sì,che quest'è la verità,che Milone qui mio padrone mētre quella matina desinaua cō d.Caligola,Anippo,e Trasone,li raccontò questa causa,e che l'haueua persa per astutia di d.Crasso,e che però non sarebbe passato quella settimana,che ne haurebbe fatto vēdetta contra di loro, quali nō haueuano à perire per altra mano, che per la sua. Et voluens se D.ergo. Milonē Constitutum eum interrogauit,quid modo respondeat prædicti. ℞. com'è possibile che costui dica sì fatta bugia; questo non è vero Signore, costui è vn gran bugiardo. Et voluens se erga d.Adductū subdit, O pouero te perche così ti danni l'anima con sì fatta bugia. Cui d.Adductus replicando dixit: Milone,se ben mi sete padrone,e mi sete stato amoreuole,nōdimeno m'è bisognato dir la verità, come l'hò detta, e non dannarò già l'anima mia per questo conto, perche non hò detto, nè dico la bugia altrimenti. Et cum vterq; ipsorū staret in dicto suo,D.mādauit d.Nebulonē remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum,& continuando examen cū ipso Constituto, eundem. Interrogauit, & monuit, vt se iam disponat ad dicendum super prædictis veritaté, nec expectet etiam in eius faciē adduci alios prædictos famulos,qui idem dicent,& deponent. ℞. V. S. li faccia pur venire quanto li piace, ch'io nō posso dir'altro,e se loro diranno l'istesso,ch'hà detto Nebulone,diranno parimēte la bugia. Et tunc D.ad magis conuincendum ipsum Constitutum de mendacio,ipsumq;magis disponendum ad veritatem dicendam,mandauit in eius faciem iterum etiam adduci prędictum Ebrionem. Qui sic adductus, delatoque eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per D. interrogatus, an per eum deposita, vltra ea, quæ iam recensuit in faciem d. Constituti fuerint,& sint vera,& per ipsum pro veritate dicta, eaque velit similiter ratificare,& approbare in faciem eiusdem. Respōdit, Signor sì, che quel ch'hò detto nel mio esamine,oltre à quello, che hò già detto in faccia di Milone, è la verità, e per la verità l'hò detto, similmente lo dirò ancora in faccia sua. Et lecto sibi eius examine per me, &c. de mandato D. in ea tamen parte, in qua de mendacio conuincit ipsum Constitutum de d.sermonibus,& minis ad claram vtriusque intelligentiam,& bene per ambos, vt asseruerunt,in ea parte audito,& intellecto,fuit idem adductus per D.Interrogatus,an prædicta per eum deposita fuerint,& sint vera,eaque approbet,& ratificet in faciem d. Constituti. Respondit, Signor sì, che questo, che hò detto in questa parte del mio esamine, che mi hauete fatto

leggere,

legger e, è la verità e tanto dico, & approuo per la verità in presentia qui di Milone. Replicante d. Milone. O forfante, tristo, come hai ardire tu anc ora d'assassinarmi con si fatta bugia, come ha fatto quell'altro. Signo re, non è vero quello che costui dice. Cui duplicando dixit d. Adductus, habbiate patientia padron mio, perche è la verità, che voi racconraste la causa, come ho detto in questo esamine, & minacciasti contra questi vostri auuersarij, & il loro Auuocato, che non sarebbe passata questa settimana che vi voleuate vendicare contra di loro, li quali non sarebbono morti per altre mani che per le vostre, & dum hæc à d. Adducto dicarentur, & à me &c. scriberentur, d. Milo Constitutus pluries ex se dixit, O che bugia, o che bugia, Dio aiutami tu contra questi falsarij. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. Adductum re moueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso Constituto eundem Interrogauit, monuit, & hortatus fuit, vt modo recedat ab eius pertinacia, & fateatur tandem veritatem prædictam de d. sermonibus, & minis de quibus iam videt se esse conuinctum. Resp. io non lo dirò mai Signore, perche se loro m'assassinano con le bugie, non voglio io assassinar me stesso con le medesime bugie. Ex tunc D. alijs præuentus negocij dimisit examen, & mandauit ipsum Constitutum reponi ad locum suum animo, &c.

QVARTVM CONSTITVTVM.
Die 16. Octobris 1587.

Constitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Beluisi, de quo supra, principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramēto per D. de veritate dicēda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & Resp. prout infrà, videlicet, & primo. Interrog. an vltra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, A me non occorre Signore di dire altro.

Redit ad tractatum ex sermonibus, & minis.

Interrogatus, an ipse Constitutus bene cogitauerit dicere veritatem de d. sermonibus per ipsum habitis inter epulas cum d. Anippo, Caligula, & Trasone, & iactationibus, et minis de occidendo d. Xenium, Plutum, et Crassum Respondit, io hò già detto à V.S. la verità, che non ci furono altri ragionamenti, nè altre parole, che quanto ho detto di sopra ne gl'altri miei esamini, e quelli miei seruitori mi assassinano à dir si gran bugia, come dicono. Et monitus, vt velit tandem recedere ab hac eius pertinacia, nec expectet in eius faciem etiam adduci d. famulum præfati Anippi, qui idem dicet, et deponet. Respondit, V.S. lo facci venire à piacer suo, ch'io non posso dir'altro, per non dire quel che non è; questo si che voglio vedere, se questo ancora mi vuole assassinare. Ex tunc D. ad magis atque magis conuincendum

cendum ipsum Cõstitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci præfatum Guglielmũ Nembrot d. Anippi famulum. Qui sic adductus, delatoq; ei iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrog. an ipse cognoscat præsentem Constitutum, & illius nomen exprimat. Resp. Sig. sì, ch'io lo conosco, questo è Milone di Beluisina compagno di Desiderio Anippo mio patrone. Interrog. d. Milo Constitutus, an ipse etiã cognoscat d. Adductum, & illius nomen exprimat. Resp Sig. sì, ch'io lo conosco, questo è quel seruitore di d. Anippo, che ho detto di sopra, mà non sò il suo nome, come hò detto altre volte. Interrog. an hic Anippi famulus sit ille idem, qui astitit ipsi Constituto, d. Anippo, Caligulæ, & Trasoni prandentibus d. die 9. huius mensis in d. hospitio parui cerui. Resp. Questo è quel medesimo seruitore di Anippo, che quella matina ci serui insieme con li d. miei seruitori in d. hosteria mentre desinammo. Interrog. d. Guglielmus adductus, vt modo dicat, an ea quæ supra dixit, & deposuit in eius examine, fuerint, & sint vera & per ipsũ pro veritate dicta, velitque ea approbare, & ratificare in faciẽ d. Cõstituti. Resp. Sig. sì, che in quel mio esamine hò detto la verità, & son per dirla ancora in faccia qui di Milone, come V.S. comãderà. Et dicente D. vt dicat, quæ verba dixerit Milo, & in quæ verba prorupperit inter epulas d. mane quo pransus est in hospitio cum prædictis Anippo eius domino, Trasone, & Caligula. Resp. Milone qui quella mattina mentre si mangiò in quell'hosteria del ceruo piccolo, si dolse della lite, che gl'haueuano mosso Pluto e Xenio, e si doleua di Crasso loro Auuocato, che diceua, che haueua hauuto la sententia contra per astutia, & tristitia di d. Crasso, & che se ne voleua vendicare, & che nõ sarebbbono morti per altre mani, che per le sue, & questa è la verità. Et nihilominus D. mandauit ad clarã vtriusque intelligentiam mihi &c. vt sibi legerem eius depositionem in d. tamen parte tantum. Qua parte sibi lecta, & bene per ambos, vt asseruerunt, audita, & intellecta, fuit idem Adductus per D. Interrogatus, an hæc per ipsum deposita fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, eaque ita approbet, & ratificet in faciem d. Constituti. Respondit, Quanto ho detto poco fa, & quanto ho detto in questo mio esamine, è la verità, & tanto confermo, & approuo in faccia quì di Milone, & voluens se erga d. Milonem Constitutum subdit, m. Milone non occorre che mi facciate mala cera, la verità bisogna dire, massime in questo luogo. Cui statim d. Milo replicando ex se dixit, Che mala cera forfante, tu lo vedrai, se harai detto la verità. Interrogatus, d. Milo Constitutus, vt modo dicat, quid respondeat prædictis. Respondit, Come è possibile Signore, che tutti questi tristi mi habbino congiurato contra, & contra ogni douere, perche si partono dalla verità à dire quel che dicono falsamente contra di me. Replicante d. Adducto, ò m. Milone habbiate patientia, io v'hò detto, che la verità bisogna

tà bisogna dirla, & Io l'ho detta, non doueuate dir quelle parole, ne minacciare come mi faceste, se non voleuate poi che si dicesse, & dum hæc scriberentur, d. Milo numquã tacuit, sed semper ex se tamen, & submissa voce dixit, ohime, come mi assassinano, Dio aiutami tu, che ne ho bisogno, pluries ita replicando. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. Adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locũ suum, & continuando examen cum ipso Constituto, eundem D. Interrogauit, & monuit, & hortatus etiam fuit ad dicendam veritatem de d. sermonibus, & minis, cum iam videat, se conuictum tribus testibus, quorum duo sunt ipsius Constituti famuli, alter verò famulus Anippi sui socij, qui propterea prædicta non dicerent, si vera non essent. Resp. Dicano quel che si vogliono, sono tanti bugiardi, & non è la verità in conto alcuno quello che loro dicono, subdens postea ex se, cum aliquantulum tacuisset: ah Signore Dio, quanto io sono assassinato à torto. Interrog. & monitus, quomodo adhuc audeat in hac eius pertinacia persistere iam de mendacio conuictus, ab ea ergo recedat, & dicat veritatem de d. sermonibus, & minis, & an etiam ad vlteriores sermones deuenerit cũ prædictis Anippo, Caligula, & Trasone. Resp. Sig. mi volete far impazzire, io v'hò già detto più volte, & dico di nuouo, che con questi miei compagni mentre desinammo quella mattina non hauemmo altri ragionamenti, che quelli che ho detto di sopra, ne io minacciai altrimenti, ne si passò più inanzi col parlare ne da me, ne da loro per questo conto. Interrog. quomodo velit etiam negare ad vlteriores sermones non deuenisse? non ne ipse Constitutus post d. minas d. Anippũ, Trasonem, & Caligulã orauit, ne ipsum desererent, ac eorum operã, & auxilium ad eosdẽ Plutum, Xenium, & Crassum cædendos implorauit dicat igitur veritatẽ & an d. Anippus, Caligula, & Traso hanc eorum opẽ & auxilium promiserint. Resp. Signore, non sarà mai verò, ne mai si trouarà, che sia vero, che io ricercassi d. miei compagni di simil cosa, che pure non lo pensai mai. Et dicente D. quod prædicti famuli de hoc etiã deponunt, cum ipsi fuerint continuò præsentes dum eo mane simul persistunt ipse Constitutus, & prædicti eius socij. ideo se tandem disponat ad dicendũ de omnibus veritatem. Resp. io non posso dire, & non lo dirò mai quel che non ho detto, che pure come ho detto non l hò pensato, & mi sa dura cosa à credere, che à d. seruitori basti l'animo di dire questa bugia di più. Interrog. quid ergo dicet, si d. famuli de hoc etiam deponant in eius faciẽ. Resp. Dirò, che medesimamente dicono la bugia, che vuole V.S. ch'io dica? Ex tunc D. ad conuincendum de hoc etiam ipsum Constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad dicendum veritatem, mandauit in eius faciem iterum adduci prædictum Nebulonem, qui sic adductus, & delato eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an in reliquis etiam per eum depositis dixerit veritatem, eaque velit similiter in faciem d. Constituti

ratificare,

rità in tutto il mio esamine, e come già in due cose ho detto la verità in faccia qui di Milone, così ancora lo dirò nel resto, secondo che V.S. mi commandarà. Interrogatus, vt dicat ergo, quid post d. minas d. Cõstitutus dixerit erga d. eius socios prandentes eo mane in d. hospitio parui cerui. Respondit, Doppo che Milone hebbe brauato contra quelli suoi auuersarij, disse a d. suoi compagni, che non l'abbandonassero, ma che gli desser'aiuto, e fauore nell'ammazzare d. suoi auuersarij, che haueua già detto, che non voleua che morissero per altre mani, che per le sue. Interrogatus d. Constitutus quid etiam respondeat prædictis. Respondit, Costui, come quelli altri dui tristi, come ha detto la bugia nell'altre cose, che m'ha detto di sopra così la dice in questa. Sono furbi, & tristi, & pieni di falsità. Replicante d. adducto, M. Milone io son pouer'huomo, ma huomo da bene; e la verità è quel ch'io dico, e la dirò sempre, che bisognarà. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. adductum remoueri a loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso Constituto eundem D. Interrogauit, quare tam audacter prædicta neget, quæ nullo modo negare potest ita conuictus per d. tres testes, qui prædicta non dicerent, si vera non essent; de omnibus ergo fateatur veritatem, quam fateri melius est, quam in mendacio persistere. Respondit io non nego la verità, nè dico bugia; quello, che costoro dicono, non è vero, però non lo confesso, che per la verità non lo posso confessare.

De indicio ex conuocatione sociorum ante homicidia.

Interrogatus, quid deinde fecerint ipse Constitutus, & d. eius socij die 9. mensis huius post prandium. Respondit, Come hauemmo desinato, e che hebbero desinato li d. nostri seruitori, noi ci partimmo di d. hosteria, & andammo a spasso insieme quasi fino a sera, & ogn'vno poi andò per i fatti suoi. Interrogatus, quid particulariter fecit ipse Constitutus eo sero iam relictis d. eius socijs. Respondit, io non feci cosa alcuna quella sera doppo che lasciai d. miei compagni, che men'andai alla detta hosteria della Balestra mio solito alloggiamento, e mi mesi a scriuere certe lettere a diuersi miei amici in diuersi luoghi per risposta delle lettere loro, ch'erano lettere di compimento. Interrogatus, an eo sero amplius viderit d. Anippum, Caligulam, & Trasonem. Respondit, Signor nò che non viddi più quelli miei compagni quella sera. Interrogatus, in quo loco eo sero cœnauit ipse Constitutus. Respondit, Quella sera io non cenai, feci bene colatione in d. mio alloggiamento doppo che hebbi scritto, perche la mattina haueuo mangiato assai bene con d. miei compagni. Interrogatus, in quo loco ea nocte dormiuit ipse Constitutus. Respon. Quella notte, doppo ch'io hebbi fatto colatione, scritte quelle lettere, me n'andai a dormire nel medesimo mio solito alloggiamento della Balestra. Interrogatus, an solus, vel associatus eo sero comederit, & dormiuerit in d. ho-

spitio Balistæ. Respondit, io feci colatione solo, e solo dormij quella notte. Interrogatus, an ita solus, vel associatus solitus sit in d.hospitio pernoctare. Respondit, io son solito dormir solo,che non mi piace dormire nel medesimo letto in cōpagnia. Interrogatus, an d.eius socij vnquam pernoctauerint in d.hospitio Balistæ. Respondit. Signor nò,che loro non sono, ch'io sappia,mai dormiti in d hosteria della Balestra, eccetto quella notte,che la mattina io fui preso. Interrogatus, qua deinde hora d.mane a lecto surrexerit ipse Constitutus. Respondit, io non mileuai troppo a buon'hora, era più presto tardi che altrimente quando mi leuai,che nō saprei dire a V.S.l'hora precisa. Interrogatus, quid deinde fecerit ipse Constitutus postquàm ita è lecto eo mane, quæ fuit dies decima huius mensis,surrexit. Respondit, Come io fui vestito,me n'vscij fuora, & andai alla Messa nella Chiesa, ch'è più vicina, e poi me n'andai a spasso. Interrogatus, an solus,vel associatus eo mane de domo exiuerit Missam audiuerit,& spatiatum iuerit ipse Constitutus. Respondit, Ero solo quando vscij di casa, alla Messa ci erano dell'altre persone, ma nessuno era meco in compagnia, e solo me n'andai a spasso.

De Armis.

Interrogatus, quando ita d die decima huius mensis de domo exijt, & spatiatum iuit, dicat, an esset armatus, vel inermis, Respondit, io vscij di casa senz'arme, senz'arme andai a spasso. Interrogatus, an ipse Constitutus solitus sit deferre arma, & illa detulerit, & quæ in hac ciuitate. Respondit, io non son solito portar l'arme,e non l'ho portate in questa città, che non haueuo licenza, ma bene la notte quando andauo a spasso qualche volta, la portauo a mio risico, e portauo solamente la spada. Interrogatus, quare ipse Constitutus ita sine licentia arma deferret noctis tempore. Respondit, Che sò io Signore, perche la portassi, la portauo, come fanno i giouani, senza pensar più che tanto. Interrogatus, an semper detulerit arma noctis tempore, vel interpellatis vicibus. Respondit, Signor nò,che non portauo sempre l'arme, quando la notte andauo à spasso per la città, che la portauo qualche volta e qualche volta non la portauo, secondo che me ne veniua voglia, e capriccio. Interrogatus, quid d. die decima huius mensis fecerit ipse Constitutus postquàm eo mane per ciuitatem spatiatum iuit. Respondit, Doppo che andai a spasso quella mattina,come ho detto,me ne ritornai al d.mio alloggiamento,doue desinai. Interrogatus, an solus, vel associatus ibi pransus fuit ipse Constitutus. Respondit, io desinai solo quella mattina, che non ci fu nissuno in mia compagnia. Interrogatus, an eo mane viderit d. Anippum, Caligulam,& Trasonem. Respondit. Signor sì, ch'io li viddi quella mattina andando a spasso, che l'incontrai per la città, che non erano insieme, che ogn'vno andaua per i fatti suoi. Interrogatus, an ipse Constitutus alloquutus fuerit d. Anippum, Trasonem, & Caligulam,vel ipso-

rum

rum alterum, & qui fuerunt inter eos sermones. Resp. Ci parlammo solo, dicendoci l'vn l'altro cosi incontrandoci, à Dio, à Dio, & non altro.

De Armis.

Interrogatus, quando ita ipse Constitutus vidit d. mane diei decimæ huius mensis d. Anippum, Caligulam, Trasonem, dicat, an illi essent armati, vel inermes. Resp. Signor nò, che loro non haueuano arme quando io quella mattina li viddi, come ho detto. Interrog. an prædicti Anippus, Caligula, & Traso soliti sint aliàs arma deferre. Resp. Signor nò che loro non sono soliti portar l'arme, l'anno bene portata anco loro cosi qualche volta la notte à risico loro, perche nè anco loro hanno licentia di portarla. Subdens ad opportunã D. Interrogationem quando d. Anippo, Caligola, & Trasone hanno cosi à lor risico portato l'arme di notte, hanno portato solo la spada, che andauamo cosi di compagnia, come fanno i giouani. Interrog. quid fecerit ipse Constitutus d. die decima mensis huius post prandium. Resp. io non feci niente in quel giorno, doppo pranso andai, come la mattina, à spasso per la città. Interrog. an solus, vel associatus d. die post prandium ita iuerit spatiatum per ciuitatem ipse Constitutus. Respondit, io andai quel giorno à spasso per la città insieme con d. Anippo, Caligola, & Trasone. Interrogatus, an d. eius socij ita cum ipso Constituto spatiatum iuerint post prandium d. die per ciuitatem armati vel inermes. Respondit. Andammo in quel giorno doppo pranso senza arme alcuna à spasso per la città d. miei compagni, & io. Interrogatus, quomodo d. die decima ita post prandium ipse Constitutus, & d. Anippus, Caligula, & Traso se associauerunt. Respondit, Signore doppo ch'io hebbi desinato capitorno li da me nell'hosteria della Balestra d. Anippo, Caligola, & Trasone, & ci mettemmo per spasso à giocare alle charte, & doppo che hauemmo cosi giocato vn pezzo, ce ne andammo à spasso per la città per varij, & diuersi luoghi. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita post ludum chartarum spatiatum iuerunt ipse Constitutus, & d. eius socij. Respondit, io non sò che hora precisa si fusse, quando quel giorno andammo à spasso doppo che hauemmo giuocato alle carte, ma poteua essere su le ventidue hore. Interrogatus, quid deinde fecerint tam ipse Constitutus, quàm d. eius socij postquàm ita eo die spatiatum iuerunt per ciuitatem. Respondit, Doppo che quel giorno fummo andati à spasso, io mi ritirai nel d. mio solito allogiamento, & questi miei compagni andorno per i fatti loro. Interrogatus, qui sermones fuerunt inter ipsos, quando ita se d. die separauerunt. Respondit, Non ci fu altro ragionamento, io dissi, voglio andare all'alloggiamento, & loro dissero, & noi ancora ce n'andaremo. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita d. die se separauerunt ipse Constitutus, & d. eius socij. Respondit, Erano le ventiquattro hore, quando, doppo che fummo andati in quel giorno à spasso ci partimmo

Interrogatus, an ita se separando concordes remanserint, quod eo sero iterum se congregarent. Respondit, Signor nò, che spartendoci quella sera, non dicemmo di volerci trouar di nuouo in quella sera. Interrogatus, & monitus, ꝙ bene aduertat dicere veritatē, ne si desuper in mendacio deprehendatur, aliquid deterius sibi contingat. Respondit, Questa è la verità Signore, che spartendoci quella sera, non dicessimo di volerci di nuouo ritrouare insieme nella medesima sera. Interrogatus, an memoria teneat, quod supra dixit, quod quando ex hac ciuitate discessit hac vltima vice cum d. eius socijs, recesserunt ex d. hospitio Balistæ, in quo ea nocte pernoctauerunt. Respon. Signor sì, che me ne ricordo, & è la verità, che ci partimmo quella mattina, ch'io fui preso, dalla d. hosteria della Balestra. Interrogatus, quæ hora erat, quando ea nocte dormitum se contulerunt in d. hospitio Balistæ.

De hora post homicidium.

Respondit, Erano passate le noue hore, che non sò poi che hora precisa si fusse, quando quella notte io, e d. miei compagni andammo a dormire in d. hosteria della Balestra. Interrogatus, quid fecerant ipse Constitutus, & d. eius socij ea nocte, antequam dormitum se contulerint. Respondit, Che vuole V.S. che noi facessimo quella notte, che noi andammo a dormire in quell'hosteria, noi non facemmo cosa alcuna. Interrogatus, an ante d. horam nonam d. noctis decimi diei huius mensis ipse Constitutus semper moram traxit in d. hospitio Balistæ. Respondit, Signor nò, ch'io non stetti sempre quella notte prima, che andassi a dormire in d. hosteria della Balestra, che vscij fuora di casa. Interrogatus, an solus, vel associatus ita ante d. horam nonā ipse Constitutus exijt de d. hospitio, & dicat veritatem. Respondit, io vscij quella notte di d. hosteria della Balestra in compagnia di d. Anippo, Trasone, & Caligola. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita ipse Constitutus, & d. eius socij de d. hospitio Balistæ eo sero exiuerunt. Respondit, io non sò che hora si fusse quella sera, quando vscimmo di quell'hosteria, era bene vn buon pezzo di notte. Interrogatus, quæ hora erat, quando d. Anippus, Traso, & Caligula eo sero se contulerunt ad d. hospitium Balistæ Respondit, io non sentii orlogio, quando loro vennero quella sera in d. hosteria della Balestra, poteuano essere circa due hore di notte. Interrogatus, an sponte, vel accersit d. eius socij venerint, vel quomodo aliter ad d. hospitium Balistæ eo sero d. secunda hora noctis, & dicat veritatē. Respondit, Vennero da lor posta tutti tre insieme lì da me quella sera, ch'io non li mandai a chiamare altrimenti. Interrogatus, & monitus, vt velit dicere veritatem, an saltem antea, quando vt supra eo sero se separarunt, concordes fuerint, vt ad d. hospitium redirent eo sero. Respondit, Signor nò, che non restassimo altrimenti d'accordo, che douessero ritornar da me quella sera, che quando ci partissimo doppo che fummo andati a spasso, non dicessimo

cosa alcuna di questo, come ne anco prima. Et dicente D. quod bene aduertat, ne implicet se in mendacijs, quoniam cum paulò ante simul fuerint ipse Constitutus, & d. eius socij, & deinde illi redierint ad ipsum Constitutum, satis verisimile videtur, quod ita tractauerint, vt ad ipsum redirent, prout redierunt: dicat igitur veritatem, an ita prius tractauerint, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum. Resp. Signore, V. S. mi creda, che loro ritornorno li da me quella sera da se stessi, e non altrimenti. Interrog. ob quam causam, & ad quem finem, & effectum ita redierunt eo sero ad ipsum Constitutum præfati Anippus, Traso, & Caligula. Resp. Nō ritornorno per effetto alcuno quella sera da me, vennero à spasso, come fanno i giouani. Interrog. quādo d. eius socij ita eo sero redierunt ad d. hospitium Balistæ, dicat an armati, vel inermes redierunt. Resp. Loro vennero senza arme. Interrogatus, per quantum tempus d. eius socij moram traxerunt eo sero in d. hospitio Balistæ, antequàm exiuerint vnà cum ipso Constituto. Respondit, Si fermorno prima, ch'vscissimo vn buon pezzo, perche vennero, come ho detto, circa le due hore di notte, & buon pezzo di notte era poi quando vscissimo. Interrogatus, quid ergo fecerint ipse Constitutus, & d. eius socij in d. hospitio per d. tempus. Respondit, Noi non facessimo cosa alcuna, stemmo cosi confabulando, come si fà tra li compagni. Interrogatus, qui ergo fuerunt eorum sermones eo sero per d. tempus. Respondit, Io non mi ricordo di questi ragionamenti, perche non ragionammo di cosa di momento, ragionammo di baie, & bagatelle, come si fà tra giouani vani. Interrogatus, vt dicat veritatem, an d. tempore sermonem aliquem habuerint de d. lite, & illius occasione d. Xenio, Plutone, & Crasso illorum Aduocato. Respondit, Signor nò, che noi non ragionassimo altrimente di loro, nè della mia lite, che non occorreua, ch io ne ragionassi con loro, che non mi ci poteuano dare aiuto alcuno, noi non ragionammo, come ho detto di cosa di momento, ma di baie, & bagatelle. Interrogatus, quid fecerint, & in quo seu quibus locis fuerint ipse Constitutus, & d. eius socij postquàm de d. hospitio Balistæ ex ea nocte exierunt. Respondit, Noi andassimo vn buon pezzo à spasso per la città in varij, & diuersi luoghi, andando cosi vagando, che non mi ricordo hora particolarmente di questi luoghi, per i quali andammo, & poi ci ritirammo.

De indicio ex loco cœnæ eo sero commissorum homicidiorum.

Interrogatus, in quo ergo loco se receperunt d. nocte decima huius mensis postquàm ita spatiatum iuerunt. Respondit, Noi ci ritirammo nell hosteria del Leone d'argento, nella contrada di S. Honorato. Interrogatus, quoniam ita ipse Constitutus, & d. eius socij ea nocte spatiatum iuerunt per ciuitatem, & se postea receperunt in d. hospitium Leonis argentei, dicat, an cum ipsis venerint d. eorum famuli. Respondit, Quando noi andammo cosi à spasso, & che poi ci riti-

rammo nella d.hosteria del Leone d'argento, venne solo con esso noi il d.seruitore d'Anippo. Interrog. quare etiam famuli ipsius Constituti ipsum non associarunt, & vbi eos ita reliquit, & quid illi fecerint. Resp. Li miei seruitori non vennero con essi noi, perche io gl'haueuo detto, che loro andassero alla d. hosteria del Leone d'argento à farci mettere in ordine da cena, che quella sera voleuamo cenare in d.hosteria.

Redit ad arma.

Interrogatus, quando ita spatiatum iuerunt d.nocte ante cœnam, dicat an essent armati, vel inermes, & dicat veritatem. Resp. Noi non portammo altrimente arme, quando inanzi cena andammo à spasso per la città, che non ci volemmo mettere à risico della corte nel primo tẽpo della notte, che li birri vegliano. Interrog. an d.eius famuli armati, vel inermes se contulerint ad d.hospitium Leonis argentei. Resp. io non sò Signore, se loro portassero arme, perche non li viddi partire, & andare alla d. hosteria. Io credo di nò, che credo che anco loro nõ si volesser mettere in quell'hora à risico della Corte. Subdens ad opportunam D. interrogationem, Signor nò, ch'io non li dissi, che portassero arme, nè per loro, nè per me alla d.hosteria del Leone d'argento. Interrog. quæ arma habeat ipse Constitutus. Resp. io non ho altr'arme, che la spada, & il pugnale. Interrog. an vltra ensem, & pugionem aliud armorum genus ipse Constitutus retineret in d. hospitio Balistæ. Respondit, Signor nò, che in d. hosteria non ci hauemo altre arme che la spada, & il pugnale. Interrogatus, an d.eius famuli arma etiam habeant & quæ. Respondit, Loro ancora non hanno altr'arme, che la spada.

Redit ad locum cænæ, eo sero commissorum homicidiorum.

Interrogatus, an ergo ea nocte decima huius mensis ipse Constitutus, & d. Anippus, Traso, & Caligula cœnauerint in d.hospitio Leonis argentei. Respondit, Signor sì che cenammo insieme in d.hosteria del Leone d'argento quella sera. Interrogatus, an alijs vicibus ipse Constitutus cœnauerit, vel aliter pransos fuit in d. hospitio Leonis argentei. Respondit, Signor nò ch'io non ci haueuo cenato altre volte, nè desinato in questa hosteria del Leone d'argento. Subdens ad opportunam D. interrogationem, nè li d. Anippo, Trasone, & Caligola haueuano cenato, nè mangiato più, ch'io sappia in questa hosteria. Interrogatus, quomodo ergo eo sero ita cœnauerunt ipse Constitutus, & d. eius socij in d. hospitio Leonis argentei, in quo nec cœnare, nec prandere soliti erant. Respondit, Che sò Signore, come ci andassimo quella sera à cena in quest'hosteria: andando così à spasso, ci risoluemmo all'improuiso di cenar quella sera in quest'hosteria. Interrogatus, & monitus, quomodo hoc dicat, cum antequàm spatiatum iuerint, iam ipse Constitutus mandauerat, vt supra dixit, d.eius famulis, vt cœnam præpararent in d. hospitio Leonis argentei, ideo necesse est, quod præcogitauerit eo sero cœnare in d. hospitio Leonis argentei: dicat

igitur

igitur veritatem, quomodo, & ob quam causam ipse Constitutus, & d. eius socij ita eo sero cœnauerunt in d. hospitio, in quo nec cœnare, nec prandere soliti erant, nec vnquam cœnauerũt, nec pransi sunt, & caueat à mendacijs. Resp. Ci andammo in quest hosteria à cena quella sera cosi à caso, come ho detto, che ci risoluemmo cosi andãdo à spasso. Interog. quomodo ergo supra dixit, quod antequam spatiatum iuerint eo sero, iã ordinauerat d. euis famulis, vt sibi cœnam præpararẽt in d. hospitio Leonis argentei, si dum spatiatum ibant, iam cœnare in d. hospitio ipse Cõstitutus, & d. eius socij deliberauerant. Resp. Non ho Signor detto cosi; & come lo posso hauer detto, che la verità è questa, che ci risoluessimo d'andare à cena in d. hosteria andando cosi à spasso. Et dicente D. quod ita dixit ipse Constitutus, & ita etiam scriptum est, ideo recedat à mendacijs, & dicat veritatem, quare ita dixerit, si dum spatiatum ibant, ita deliberauerant cœnare in d. hospitio. Resp. Io torno a dire, che non l ho detto questo Signore, come lo posso hauer detto, se mentre andauamo à spasso ci risoluessimo cosi d'andar à cena in d. hosteria. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio, ipsumque disponendũ ad veritatem dicendam, mandauit mihi &c. vt sibi legerem ad claram ipsius intelligentiam d. eius responsionem supra factum, incipientem, li miei seruitori non vennero, &c. Qua responsione sibi ad verbum lecta per me &c. & bene per ipsum, vt asseruit, audita, fuit per D. Interrog. non ne ergo videt, quod ita dixit, prout Notarius scripsit, qui aliter non scripsisset, quod antequam iuerint spatiatum eo sero ordinauerat d. eius famulis, vt cœnam præpararent in d. hospitio Leonis argentei, qui propterea non associarunt ipsum Constitutum, ideo dicat veritatem, quomodo verè, & ob quam causam cœnauerunt eo sero in d. hospitio Leonis argentei. Resp. Cosi è scritto come V.S. dice però bisogna ch'io l'habbi detto cosi, ma non è vero, ch'io gl'ordinassi questo alli miei seruitori, prima ch'andassimo à spasso quella sera, perche ci risoluemmo d'andar à cena in quell hosteria mentre andammo à spasso. Et cum aliquantulum stetisset cogitabundus subdit ex se, io certo mi sono abbagliato in questo, che, hora che mi ricordo, doppo che ci risoluemmo andando à spasso d'andar à cena in quella hosteria del Leone d'argento, passammo auanti l'hosteria della Balestra, & cosi io dissi alli d. miei seruitori, che andassero là à metter in ordine la cena, & seguitammo poi andar a spasso fin tãto, che potemmo cõsiderare che la cena fusse in ordine. Et cum D. ei dixerit, quod hoc nullatenus admittendum est, quia clare dixit, quod antequàm spatiatum irent, commisit d. eius famulis, vt in d. hospitio cœnam præpararent, adeo quod necesse est, quod antea ita deliberauerint, ideo dicat, quomodo, & qualiter ita antequàm de d. hospitio Balistæ exirent, deliberauerunt cænare in d. hospitio Leonis argentei, & ita ob quam causam, & ad quem finem, & effectũ cænare eo sero voluerunt potius in d. hospitio, quàm alibi. Respon-

dit, io ho errato Signore hauendo detto, come è scritto;la verità è che à caso ci risoluemmo andando à spasso d'andar à cena nella d. hosteria del Leone d'argento, e passando auanti l'hosteria ordinai alli d.miei servitori,che non sò perche si restassero in casa, che ci preparassero la cena in d.hosteria del Leone d'argento,doue andammo à cena senza altra causa,& senza altro effetto. Interrog. quare potius eo sero cænauerunt in d.hospitio Leonis argentei, in quo numquàm antea cęnauerunt, & pransi sunt,quàm alibi. Resp.Hor di questo io nõ sò dar conto à V.S. perche ci venne detto così d'andar quella sera à cena in questa hosteria. Interrog.quis excitauit sermonem hunc de cęnando illo sero in d.hospitio Leonis argentei. Resp. io non sò,che non me ne ricordo chi di noi fusse,che dicesse d'andar à cena quella sera in d.hosteria del Leone d'argento. Et monitus,vt bene desuper cogitet,& dicat veritatem,quis sermonem hunc excitauit de cænando d. sero in d. hospitio Leonis argentei,cum non sit verisimile, quod non recordetur, quia non sine aliqua causa eo sero deliberauerunt cęnare in d.hospitio, in quo nunquàm antea comederunt. Resp. Signore vuol pur V.S.che andassimo quella sera à cena à qualche effetto in d.hosteria, & Io li dico, che ci andassimo così à caso senza pensar altro come le ho detto, però io non ho à memoria, chi di noi mouesse questo ragionamento di andar quella sera à cena in d.hosteria. Interrog.quãdo ipse Constitutus,& d.eius socij spatiatum iuerunt d.sero per ciuitatem ante cœnam in d. hospitio Leonis Argentei, dicat,qui fuerint ipsorum sermones, quos adinuicem contulerunt. Resp.Noi non ragionassimo se non di cose allegre da giouani,hor d'vna cosa, hora d'vn'altra, come si fà tra i compagni andando à spasso; ragionammo in conclusione d'amore,di baie, & bagatelle, & di cose da ridere. Interrog. an dicto sero ita spatiatum euntes per ciuitatem inter hos sermones vnquàm mentio habita fuerit de d.Xenio,Pluto, & Crasso,& dicat quomodo, & qualiter, & qua occasione. Respondit, Signor nò, che noi non ragionammo di questi miei Auuersarij quella sera andando così à spasso, à che proposito vuole V.S. che noi ne ragionassimo? poiche in vano n hauerei ragionato con questi miei conpagni, che non mi poteuano dare aiuto alcuno, come potena il mio Procuratore, & Auuocato. Interrogatus, vt bene cogitet, an occasione cœnæ mentio aliqua habita fuerit de d. eius aduersarijs, & bene aduertat dicere veritatem, quoniam curia est de omnibus bene informata. Respondit, Hora mi souuiene, che V.S. me l'hà fatto venir à memoria col dirmi così, è vero che con l'occasione della cena ne fu fatta mentione di questi miei auuersarij. Et monitus, vt modo dicat, quomodo, & qualiter occasione cœnæ mentio habita fuerit de d.eius aduersarijs, & bene aduertat, & dicat meram & puram veritatem. Respondit, io non sò, che non mi ricordo bene chi fusse di questi miei compagni particolarmente, ma fu vno di loro, che disse verso di me, questa

questa sera li vostri auuersarij staranno allegramente, che cenano insieme loro, e d. Crasso lor'Auuocato. Interrog. vt recenseat vlteriores sermones, quos desuper deinde habuerunt ipse Constitutus, & dicti eius socij. Resp. Nõ ci furono altri ragionamenti sopra di questo, che à me nõ importaua, se loro cenauano quella sera insieme, o nò. Interrog. an dictũ fuerit vbi, & in quo loco simul d. sero cœnabant d. eius aduersarij, & d. eorum Aduocatus. Resp. Chi disse che loro cenauano quella sera insieme, che come ho detto, non mi ricordo, chi particolarmente lo dicesse, disse ancora, che loro cenauano insieme in casa di Pasquilio Albo quella sera. Interrog. quomodo is sciuit, d. eius aduersarios, & Crassum Aduocatum simul cœnaturos d. sero in d. domo d. Pasquilij. Resp. io non sò come lui se lo sapesse, ch'io non stetti à domandarglielo, & lui da se non lo disse. Interrog. quid responderit ipse Constitutus, ita audiens d. eius aduersarios cœnaturos d. sero in d. domo d. Pasquilij. Resp. io non dissi altro, solo dissi, possono lor cenar allegramente, poiche hanno hauuto la sententia in fauore. Interrog. vt dicat veritatem, qui deinde fuerunt hac occasione vlteriores sermones inter ipsum Constitutum, & d. eius socios. Resp. Mi dissero questi miei compagni all'hora: ò m. Milone, se bene hauete hauuto la sententia contra, non però bisogna andarsi ad impiccare: stiamo con tutto questo allegramente, che tanto ve n'hauerete, & mi par che da questo ragionamento fussimo tirati al ragionamento di cenar noi ancora insieme quella sera. Interrog. In quo loco erant ipse Constitutus, & d. eius socij d. sero eundo spatiatum per ciuitatem, quando ad hunc deuenerunt sermonem de simul cœnando d. sero. Resp. io non sò in che luogo particolarmente fussimo, quando si venne in questo ragionamento, perche andammo a spasso per la città senza fermarci in luogo alcuno. Interrogatus, vt saltem dicat, quando ad hunc deuenerunt sermonem de simul cœnando d. sero, quãto distarent à d. hospitio Leonis Argentei. Respondit, io ho detto à V. S. che nõ sò particolarmente doue fussimo quando quella sera, andãdo à spasso, si vẽne à questo ragionamento di cenar'insieme, però ne anco posso dire, quanto nell'hora di questo ragionamento fussimo discosto da d. hosteria del Leone d'Argento, erauamo bene vn buon pezzo discosto; perche mi ricordo, che doppo questo ragionamento caminãmo vn buon pezzo prima che giõgessimo à d. hosteria. Interrog. ita eundo d. hospitium versus simul cœnaturi aliud propinquius hospitium reperierint. Resp. Signor sì, che ci sono altre hosterie per la strada, che noi facessimo, che prima si trouano, che la d. hosteria del Leone d'Argento. Interrog. quare ergo nõ cœnauerunt in propinquiori hospitio, quod in itinere erat post habitum d. sermonem de simul cœnando d. sero. Resp. Già era stato detto d'andar'a cena nella d. hosteria del Leone d'Argento, e quãdo fu detto questo erauamo vicino alla d. hosteria della Balestra, doue passando dissi alli d. miei seruitori, ch'andassero à prepararci da cena in d. hosteria del

Leone

Leone d'Argēto, & però andāmo à cena lì, & nō altroue. Interrog. quare ergo ita cœnare potius in d. hoſpitio Leonis Argentei deliberauerunt quam in alio, & præſertim in d. hoſpitio Baliſtæ, quod eius ſolitum erat hoſpitium. Reſpondit, io non sò mò dire la ragione di queſto, perche eſſendoſi venuto à queſto ragionamento, come ho detto, fu detto coſi à caſo, ſenza penſar altro, d'andar à cena in queſta hoſteria del Leone d'Argento, che non ſaprei dir à V.S. chi di noi lo diceſſe.

De indicio ex nuncio ad explorandum de aduerſarijs.

Interrogatus, an ipſe Conſtitutus ſciat, vbi ſit domus d. Paſquilij Reſpondit, Signor sì, ch'io sò doue è la caſa di d. Paſquilio. Interrogatus, quantum diſtet d. domus d. Paſquilij à d. hoſpitio Leonis argentei. Reſpondit, La caſa di detto Paſquilio è poco lontana dalla hoſteria del Leone d'Argento. Interrogatus ſi d. domui d. Paſquilij aliquod hoſpitium propinquius ſit, quàm ſit d. hoſpitium Leonis Argentei. Reſpondit, Signor nò, che non ci è neſſuna hoſteria che ſia più vicina alla d. caſa di Paſquilio, che la d. hoſteria del Leone d'Argento. Interrogatus, an d. Paſquilius ſit ipſius Conſtituti amicus, & cum illo aliquam habeat conuerſationem. Reſpondit, Signor sì, che d. Paſquilio è amico mio, ma amico però di à Dio à Dio, che non ci ho conuerſatione che tanto con lui, ſe bene alle volte ci ſiamo parlati, come ſi fà. Interrogatus, an d. die ante cœnam in d. hoſpitio Leonis Argentei cum d. Paſquilio alloquutus fuerit ipſe Cōſtitutus. Reſpondit, Signor nò, che quel giorno io non li parlai al d. Paſquilio, anzi ſono molti, & molti giorni, che non li ho parlato, che non hò che trattar con lui. Interrogatus, an ipſe Conſtitutus cognoſcat quendam Baldanſoſum compatrem d. Paſquilij. Reſpondit, Signor sì, che lo conoſco. Interrogatus, an ipſe Conſtitutus aliquid agere vnquam habuit, & habeat cum d. Baldanſoſo. Reſpondit, io ci hò che fare con queſto Baldanſoſo, che mi deue parecchi ſcudi, che appunto adeſſo è giunto il tempo de' pagamenti. Interrogatus, vbi tunc reperiebatur d. Baldanſoſus, & modo etiam reperiatur. Reſpondit, io non sò doue ſi trouaſſe & ſi troui; perche l'altro giorno caualcò, & non sò ſe ſia tornato. Interrogatus, an d. ipſius Cōſtituti famuli cognoſcant d. Paſquilium. Reſpondit, io credo, che loro lo conoſchino queſto Paſquilio, che venendo loro con me, ci hanno viſto parlar inſieme. Interrogatus, an etiam d. eius famuli ſciant domum d. Paſquilij. Reſpondit, io credo medeſimamente, che loro ſappino la caſa di d. Paſquilio, perche vn tempo fà m'occorſe d'andarci, che hora non mi ricordo à che fare, & loro vennero con eſſo me, come era ſolito loro d'accompagnarmi doue io andauo. Interrogatus, an d. die, vel ſero quo cœnauit ipſe Conſtitutus cum d. eius ſocijs in d. hoſpitio Leonis Argentei, d. eius famuli alloquuti fuerunt cum d. Paſquilio, & qua occaſione. Reſpondit, Signor nò, che loro non li parlorno à queſto Paſquilio in quel giorno, ne in quella ſera, perche il gior-

il giorno sempre stettero con esso me fino à qell'hora, che li mandai à preparar da cena nella d. hosteria del Leone d'argento, doue li trouammo doppo che tornammo da spasso, che haueuano già fatto preparar la cena. Interrog. an ergo d. eius famuli, vel alter ipsorum, & quis alloquuti fuerint cum d. Pasquilio, vel aliter ad illius domum se contulerint eo sero post d. commissionem illis datam de præparando cænam in d. hospitio Leonis Argentei. Resp. io non posso saper questo, Signore; perche in questo tempo io non li viddi, che andai à spasso con li d. miei compagni, & li trouai poi in d. hosteria del Leone d'Argento: & à che fare vuole V.S. che ci andassero? che ne loro, ne io haueuamo in quel tempo che fare con d. Pasquilio. Interrog. quando ipse Constitutus commisit d. eius famulis, vt cœnam in d. hospitio Leonis Argentei præpararent, dicat, an etiam illis, vel alteri ipsorum commiserit, vt ad domum d. Pasquilij se cōferrent, ad quid agendum, & qua sumpta occasione. Resp. Signor nò, ch'io non li commisi tal cosa, solo li dissi che ci preparassero da cena nella d. hosteria del Leone d'Argento. Et dicēte D. quod hoc est expressum mendacium, quia commisit vni ex d. eius famulis, quod iret ad domum d. Pasquilij, ideo dicat quem miserit, ad quid agendum, & qua sumpta occasione. Resp. io dico Signore, che questo non è vero, & non haueuo occasione alcuna di mandarci. Interrog. quomodo audeat tam audacter id negare, non ne ipse Constitutus commisit d. Nebuloni, quod iret ad domum d Pasquilij ad explorandum, an eo sero d. Xenius, Pluto, & Crassus iam ibi cœnaturi se contulerant, & quod illis ita repertis cœna pararetur in d. hospitio Leonis Argentei, ideo dicat desuper veritatem, & quid deinde sibi retulerit d. Nebulo. Respondit, Questo non è vero Signore, & è vna gran bugia, come sono state l'altre, che ha detto questo tristo di Nebulone. Interrogatus, quid deinde dicat si d. Nebulo hoc etiam deponet in eius faciem. Respondit, io li dirò, come li ho detto le altre volte, che lui dice la bugia. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum Constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit iterum adduci in eius faciem d. Nebulonem. Qui sic adductus, delatoque eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, vt dicat, an eo sero, quo cœnatum fuit in d. hospitio Leonis Argentei ipse contulerit se ad domum Pasquilij Albi, dicat ad quid agendum, cuius commissione, quos ibi reperijt, & quid d. Constituto retulerit. Respondit, Signor sì, che quella sera ci andai alla d. casa di Pasquilio, che me lo commise Milone qui mio patrone, ilquale mi disse, ch'io andassi à vedere, se Xenio, & Pluto suoi auuersarij, & Crasso loro Auuocato erano lì à cena, come haueua inteso, che loro ci doueuano andar à cena, & che trouandoceli, si preparasse da cena per lui, & per li compagni in d. hosteria del Leone d'Argento. cosi Ebrione, & io andammo, & restando Ebrione lì all'hosteria, io andai

dai à casa di d.Pasquilio, doue trouai, che apunto loro entrauano in casa,& me ne tornai alla d hosteria, feci mettere in ordine da cena, e capitando poi Milone qui con d.Anippo, Caligola,& Trasone, & il seruitore di Anippo, io referſi tutto questo qui à Milone, il quale disse, horsù sta bene, si metta in ordine da cena. Interrog.d.Constitutus, vt modò dicat quid respondeat prædictis. Resp.Signore non è vera cosa, che costui dica, e dice la bugia in questo, come l'ha detta nell altre cose. Replicante d.adducto; & io dico, che ho detto, & dico il vero in questo, come l'ho detto ancora nell'altre cose. Et cum duplicando diceret ipse Constitutus voluens se erga d.adductum; come puoi tu dir questo, sciagurato, tristo, che sei, che non hà garbo, ne è verisimile che io mandassi cosi vn mio seruitore conosciuto per tale dalli miei auuersarij. Triplicando dixit d.adductus, io non sò se questo che ho detto ha garbo, ò nò, io sò, che è vero,& perche io ero conosciuto per vostro seruitore, voi mi ammonisti, che se mi fosse bisognato entrare in casa di Pasquilio per chiarirmi se questi vostri auuersarij ci erano, ò nò, io mettessi scusa d'essere andato lì da Pasquilio perche lui mi dicesse, quãdo era per tornare qui nella città Baldãsoso suo compare, che li importaua assai il saperlo, perche li faceua bisogno, che li pagasse certi denari, che li doueua, che già era gionto il tempo. Cui statim quadruplicando d. Constitutus ex se dixit, Veda V.S.quãta tristitia è in costui,& come vuol colorare la bugia sua. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, D.mandauit d.adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & cõtinuando examen cum ipso Constituto eundem Interrogauit, ac monuit, vt iam recedat à mendacijs, & dicat veritatem de d. accessu d. Nebulonis ad d. domum d.Pasquilij iussu ipsius Constituti,& ad quem finem,& effectum certiorari voluit, an d. eius aduersarij cœnaturi eo sero se iam contulerunt in d.domum Pasquilij. Respondit, V.S.mi creda, che io non ce lo mandai, ne li commissi tal cosa, oh che tristo, Signore, è costui, come ha voluto colorar questa sua bugia col fatto di quel Baldansoso. Et dicente D. quod immo ex hoc apparet d. Nebulonem dicere veritatem quia verum est, quod dicit de d. Baldansoso debitore ipsius Constituti, de quo ipsemet supra dixit: ideo recedat ab eius pertinacia, & dicat veritatem de dicto accessu d. Nebulonis ad domum d.Pasquilij,& an iussu ipsius Constituti,& ad quem finẽ, & effectum certiorari volui, an d.eius aduersarij iã essent in d.domo cœnaturi. Resp. E'vero Signore, che d. Baldansoso è mio debitore, & lo sapeua d. Nebulone, perche hauendo bisogno di denari, mi doleuo in presentia sua, & di tutti, che non tornaua di fuori, & costui si ha preso questo per colore per adombrare questa sua bugia, vede V.S.se lui è cattiuo,& pieno di malitia.

Redit ad Arma.

Interrog.quando ipse Constitutus, & d.eius socij peruenerunt d.sero simul cœnaturi ad d. hospitium Leonis Argentei, dicat an adhuc armati essent,

essent, vel inermes. Respondit, Nissuno di noi haueua arme quando gion gessimo alla d. hosteria del Leone d'Argento, perche andando à spasso inanzi cena non si assicurassimo della Corte nel primo tempo della notte, come gli hò detto vn'altra volta.

Redit ad locum cæna sero homicidiorum commissorum.

Interrogatus, quæ hora erat, quando ipse Constitutus, d. Anippus, Traso,& Caligula cœnauerunt d.nocte decima mensis huius in d.hospitio Leonis Argentei. Resp. io non sò precisamente,che hora si fusse qũ quella sera cenammo in d.hosteria, ma poteua in ogni modo essere meglio di tre hore di notte.Interrog.an ipsi soli, vel alij etiam cũ ipsis cœnauerint d.sero in d.hospitio Leonis Argentei. Resp. Cenammo noi soli in vna stantia separata, & nessun'altro cenò quella sera con esso noi in d. hosteria. Interrog. qui nã inseruierunt d.sero in d.hospitio ipsis discumbentibus.Resp.Ci seruirono li nostri seruitori, cioè li d.dui miei seruitori,& quel d'Anippo, oltre all'hoste, che ci portaua la robba in tauola, che li nostri seruitori ci dauano da bere, & faceuano altri seruitij, che occorreuano alla tauola. Interrog. an dũ cœnabãt d.sero in d.hospitio, vel post cænã aliqui,& qui ad ipsos superauerint. Resp. Sig.nò,che non venne nissuno quella sera li da noi,ne mentre cenammo,ne doppo cena. Interrog. cuius expensis d.cœna d. sero in d. hospitio Leonis Argentei præparata fuerit.Resp.Cenãmo quella sera in d.hosteria del Leone d'Argento alle mie spese ch'io pagai l'hoste del mio. Interrog. quare nõ etiã d.eius socij eorum partem soluerint expensæ d. cœnæ, cum ad tabernam accesserint. Resp. Che sò Io Signore,io mandai, come ho detto,li miei seruitori à preparare la cena,& pagai l'hoste,li d.mie cõpagni nõ dissero cosa alcuna di pagare & Io non li dissi niente, & cosi Io pagai la cena.

Redit ad conuocationem sociorum ante homicidium.

Interrogatus, vt dicat veritatẽ, an ipse Constitutus conuocauerit d. eius socios, & ita eos ad cœnandum in d. loco inuitauerit, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum. Respondit, Signor nò, ch'io non li radunai insieme altrimente, ne li chiamai, ne inuitai à cena, ne in quel luogo, ne altroue, passò la cosa come ho detto à V.S. di sopra. Interrogatus, vt recenseat iterum,quomodo res ista se habuerit. Respondit, io l'ho già detto Signore, & mi referisco à quanto hò detto. Et instante D. vt præcisæ respondeat, nec se referat ad superius dicta, de quibus verisimiliter, si verum dixit, recordari debet, & ita recenseat iterum,quomodo res ista se habuerit. Respondit, Vennero quella sera questi miei compagni li da me nell'hosteria della Balestra da lor posta, & andando à spasso, vn di loro, che non mi ricordo, chi fusse, disse verso me, che li d. miei auuersarij cenauano insieme quella sera in casa di d. Paspuilio, & cosi venne à dir di cenare noi ancora insieme quella sera. Interrogatus, vt melius cogitet dicere veritatẽ, quia si res ita se habuisset,nõ magis cœnatũ fuisset d. sero expẽsis ipsius Constituti,

stituti, quàm d. eius sociorum: ideo cum suis solum expensis cœna præparata fuerit, satis arguitur, quod ipse illos inuitauit, & ita illos conuocauit, ad dictumque hospitium duxit, ideo dicat veritatem, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum ita illos ad cænam duxerit ad d. hospitium. Resp. La cosa fu come ho detto, e non altrimente, Io non li inuitai, ne fu cenato in d. hosteria quella sera per effetto alcuno. Interrog. quomodo ergo d. Anippus, Traso, & Caligula ita simul se congregauerunt d. sero, & ad ipsum Constitutum se contulerunt. Resp. io non sò Signore come loro si accompagnassero insieme, & perche venissero li da me Interrog. & monitus, quomodo adhuc velit ita asserere, cum & expensæ cænæ, quas de suo soluit, & missio Nebulonis ad domum d. Pasquillij, vt certioraretur, an ibi essent d. eius aduersarij, & accessus cænam ad d. hospitium, in quo comedere non erant soliti, totum contrarium indicent, quod præcedente inter eos tractatu d. eius socij ad ipsum simul venerint d. sero, & data opera sic cænauerunt in d. hospitio propinquiori d. domui d. Pasquilij, ideo fateatur veritatem, & recedat omnino à mendacijs. Respondit, io non ce li feci venire li da me quella sera questi mei compagni, li quali vennero da lor posta, & andammo à cena in quell'hosteria del Leone d'argento nel modo, che ho già detto senz'altro effetto, & disegno, & non è vero, ch'io mandassi Nebulone per sapere se d. miei auersarij erano in quella casa di Pasquilio, che à me non importaua cosa alcuna il saperlo, e non saperlo. Et D. adhuc dicente, quod negare nullo modo potest misisse d. Nebulonem ad explorandum, an d. eius aduersarij adessent in domo d. Pasquilij, & cum ita illum miserit, satis colligitur, quod sua intererat id scire, cum aliter verisimiliter nõ misisset, vnde ex hoc, & alijs prædictis contra ipsum vrgentibus indicijs verisimiliter etiam dicit congregasse eo sero d. eius socios, ideo se disponat ad dicendum veritatem, & caueat à mendacijs. Respondit, io non sò tante cose Signore, la verità è, ch'io non ci mandai Nebulone à casa di Pasquilio, & li d. miei compagni vennero da lor posta quella sera li da me, & senza altro fine, & effetto andammo à cena nella d. hosteria del Leone d'argento nel modo, che ho detto à V.S. la quale pur mi creda, che sta cosi & non altrimenti.

De indicio ex loco, & tempore insidiarum ante homicidia.

Interrogatus, quid deinde fecerint ipse Constitutus, & d. eius socij d. sero post cænam. Respondit, Doppo che hauemmo cenato quella sera Io & li d. miei compagni nella d. hosteria del Leone d'argento, andammo à spasso per la città. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita d. sero post cænam exierunt de d. hospitio Leonis argentei. Respondit, io non sò, che hora precisamente si fusse, poteua bene essere le sette, ò otto hore di notte. Interrogatus, quid ergo fecerint ipse Constitutus, & d. eius socij d. sero post cænam, quæ fuit circa tertiam horam noctis, vt supra dixit, vsque ad d. horam septimam,

vel

vel octauam, qua de d. hospitio exiuerunt. Resp. Doppo che hauemmo cenato, li d. nostri seruitori andorno à cena ancor loro nella medesima hosteria, & noi restammo a côfabulare insieme lì alla tauola, & seguimmo così il confabulare fino che in d. hora vscimmo di d. hosteria, che andammo a spasso per la città. Interrogatus, qui fuerunt sermones, quos ita d. sero post cœnam adinuicem contulerunt Resp. Li nostri ragionamenti furno di burle, & baie da giouani, come si usa noi, che ragionamenti vuole V.S. che fussero tra noi. Interrog. vt dicat veritatem, an d. sero post cœnam sermonem aliquem habuerint modo aliquo, & quo modo, & qualiter de d. eius aduersarijs. Resp. Signor nò che noi non ragionassimo quella sera doppo cena, come ne anco prima di d. miei auuersari, che non pensauo alli fatti loro. Et dicente D. quod cum ante cœnam miserit d. Nebulonem ad explorandum an d. eius aduersarij essent in d. domo d. Pasquilij, & relatum sibi fuerit illos adesse, satis verisimile est, quod ante, & post cœnam de illis sermones aliquos habuerint, illos igitur recenseat, & dicat veritatem. Resp. V.S. pur vuole, ch'io mandassi à vedere se d. miei auuersarij erano in d. casa di Pasquilio: non è vero questo Signore in conto alcuno, & non ragionammo quella sera altrimenti di d. miei auuersarij ne inanzi, ne doppo cena. Interrog. quid etiam fecerint d. eorum famuli d. sero post cœnam. Resp. Loro non fecero cosa alcuna, stettero lì per l'hosteria. Interrog. an d. eorum famuli post cœnam steterint in d. loco, vbi d. sero cœnauerunt, & adinuicem confabulabant. Resp. Dopo che questi nostri seruitori hebbero cenato, vennero li da noi per vedere, come si fa, se voleuamo cosa alcuna, & non dicendoli noi altro loro si leuorno di li, e stauano così (cred'io) per l'hosteria, che poi volendo noi vscir fuora, & andar a spasso, li chiamammo che erano li per l'hosteria, & vscimmo fuora così à spasso tutti insieme.

Redit ad arma.

Interrogatus, an d. eorum famuli post cœnam exiuerint de d. hospitio Leonis Argentei, antequàm ipse Constitutus, & d. eius socij inde recesserint. Respondit, Signor nò che li d. nostri seruitori non vscirno doppo cena dall'hosteria prima che noi ci partissimo, che Io non mandai li miei in logo alcuno, nè anco d. Anippo il suo, che quando ci partimmo, loro erano lì, & vscimmo tutti insieme, come ho detto. Interrogatus, vt bene cogitet ipse Constitutus dicere veritatem, an d. sero post cœnam miserit d. eius famulos ad aliquem locum ex d. hospitio Leonis Argentei, ac etiam Anippus suum. Respondit, Io ho già detto à V.S. che quella sera nè Anippo nè io mandammo fuori di d. hosteria li nostri seruitori, non occorre ch'io ci pensi più altrimente, perche questa è la verità. Interrogatus, quando ipse Constitutus, & d. eius socij, & eorum famuli post cœnam d. sero discesserunt ex d. hospitio Leonis Argentei, dicat, an armati, vel inermes inde exiuerint. Respondit. Noi in verità Signore per dire il

vero,

vero, portammo l'arme quando quella sera ci partimmo doppo cena dalla d. hosteria del Leone d'Argento. Interrog. vt exprimat qualitatem armorum quæ d. sero ita detulerint, & an omnes, vel aliqui ipsorum, & qui particulariter illa detulerint. Resp. Tutti noi portammo l'arme, cioè Anippo, Trasone, Caligola, & Io, & li nostri seruitori ancora cioè li d. Nebulone, & Ebrione, & il d. seruitore di Anippo. Et istante D. pro euacuatione præcedentis interrogatorij respectu qualitatis d. armorum. Subdit, l'arme che noi portammo quella sera vscendo dalla d. hosteria del Leone d'Argento doppo cena, furono queste, ch'Anippo, Trasone, Caligola, & Io portammo vna storta per vno, Nebulone, & Ebrione miei seruitori portorno vna mezza spada, non sò poi che arme che si portasse il seruitore d'Anippo, che nô me ne ricordo precisamente, che non ci feci più fantasia, che tanto. Interrog. vnde, & quomodo d. arma habuerunt ipse Constitutus, & d. eius socij, ac eorũ famuli eo sero, cum, vt supra dixit, ante cænam inermes discesserint ex d. hospitio Balistæ, & inermes se contulerint ad d. hospitium Leonis Argentei. Resp. E vero Signore, che non portammo arme, quando quella sera, doppo che fummo andati à spasso, andassimo à cena nella d. hosteria del Leone d'Argento, ma doppo cena mandammo per le d. arme nella d. hosteria della Balestra. Interrog. de nomine illorum, qui se contulerunt pro d. armis dict. sero post cœnam ex d. hospitio Leonis Argentei. Resp. Ci andorno per quest'arme li d. miei seruitori, & quello d'Anippo. Interrog. quis miserit d. famulos d. sero ad d. hospitium Balistæ pro d. armis. Resp. Ce li mandai io Signore questi nostri seruitori per le d. armi quella sera. Interrog. si ergo ipse Constitutus ita post cœnam d. sero misit d. famulos pro d. armis ad d. hospitium Balistæ ex d. hospitio Leonis argentei, dicat, quare supra dixit, quod d. sero non miserat post cœnam extra d. hospitium Leonis Argentei d. famulos. Respondit, Perdonimi V.S. di gratia, Io ho detto cosi di sopra, che non mi souuenne, ch'io li hauessi mandati per le d. armi. Et dicente D. quod mendacium non dicitur sine dolo, propterea dicat veritatem, quare dixit, d. famulos non misisse d. sero post cænam extra d. hospitium, si eos misit ad d. hospitium Balistæ pro d. armis. Respondit, io ho detto questa bugia, che non pensai più che tanto; non souuenendomi all'hora (come ho detto) d'hauer li mandati, che m'è souenuto domandandomi V.S. delle armi. Interrogatus, in quo loco particulari d. hospitij Balistæ essent d. arma, pro quibus se contulerunt eo sero famuli prædicti. Respondit, Erano queste armi lì nella camera mia nella detta hosteria della Balestra. Interrogatus, quomodo ipse Constitutus haberet d. arma in d. loco, cum talia arma ipsum non habere, & arma non detulisse d. eius socios supra dixerit, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, E vero, che li d. miei compagni non portorno arme quando quella sera ritornorno da me in d. hosteria della Balestra, & io non haueuo di mio

altre

altre arme, che la spada, & il pugnale, e quelle altre arme che portammo doppo che vscissimo dall hosteria del Leone d'Argento doppo cena, erano di Filippo Malealbergo di qui. Et instante Domino pro vlteriori præcedentis interrogatorij euacuatione, vt dicat, quomodo ita d. arma d. Philippi haberet ipse Constitutus in d. eius camera in d. hospitio Balistæ. Resp. Dirò à V.S. come queste arme erano in camera mia. Questo Filippo con certi amici suoi, ch'io non conosco, fuggirno l'altra sera in d. camera mia armati di queste arme, che diceuano che la Corte li era dietro, che dubitauano di esser presi, perche senza licenza portauano d. armi, e così le lasciorno lì, dubitando che la Corte non li aspettasse, ò rincontrasse nel ritornar a casa, & non ci sono poi tornati per le d. armi, nè ci hanno mandato per esse. Interrog. & monitus, vt bene aduertat dicere veritatem de, & super d. armis, ne si desuper in mendacio deprehendatur, aliquid deterius sibi contingat. Resp. Questa è la verità Signore, che le dette armi furono lasciate quella sera in camera mia, come ho detto. Et dicente Domino, quod caueat adhuc a mendacijs, bene cogitans, quod curia est bene informata, quomodo, & qualiter d. arma eo sero haberet ipse Constitutus in d. eius camera. Resp. Non può V.S. hauer altra informatione se non che d. armi erano quella sera in camera mia nel modo che ho detto, perche questa è la verità. Interrog. an d. famulis, quos misit eo sero pro armis, specialiter iniunxerit, quæ arma deferre deberent ex d. hospitio Balistæ. Resp. Signor nò, ch'io non li dissi che arme douessero portare, semplicemente li dissi, che andassero per l'arme, che voleuamo quella sera di nuouo doppò cena andar a spasso. Interrog. an saltem illis dixerit, quot arma, & pro quibus ipsorum arma deferre deberent ex d. hospitio Balistæ. Resp. Signor nò, che neanco gli dissi quante arme douessero portare, nè perche le douessero portare, che semplicemente li dissi, che andassero per l'arme. Interrog. quare ergo d. eius famuli vltra arma ipsius Constituti, & ipsorum detulerũt etiam d. arma præfati Philippi. Resp. io non sò Signore, perche loro pigliasser o anco quest'arme di Filippo, solo io li dissi semplicemente, che andassero per l arme. Subdens postea ex se cum aliquantulum stetisset cogitabundus. Potrebbe essere, che loro pigliassero queste armi di Filippo, perche portassero ancor l'arme detti Trasone, Caligola, & Anippo, & il seruitor suo, che non haueuano portato arme quella sera, nè nella detta hosteria della Balestra, nè in quella del Leone d'Argento. Interrogatus, vt dicat veritatem, an d. famulis iniunxerit, vt arma deferrent ex d. hospitio Balistæ non solum pro ipso Constituto, sed etiam pro dictis eius socijs. Respondit, Signor nò, ch'io particolarmente non li commissi, che portassero l'arme per li d. miei compagni, che altro non li dissi, se non che andassero per l'arme, & loro portorno l'arme, che ho detto, che seruirno per me, & d. miei compagni, e per loro ancora, & per il seruitore d'Anippo. Interrogatus, an saltem

L parti-

particulariter iniunxerint d. eius famulis, vt arma deferrent pro ipsismet etiam,& quare Resp. Signor nò,ch'io non li dissi à d.seruitori,che portassero ancora l'arme,che sempre, ch'io la portauo di notte ò solo,ò in compagnia di d.miei compagni loro ancora la portauano senza ch'io le ne dicessi altro.Et dicente Domino, quod non est verisimile, quod d. eius famuli d.arma, quæ aliena erant, detulissent tam pro ipso Constituto,quàm pro d.eius socij,& ipsis etiam famulis,nisi particulariter,& expresse hoc illis iniunxisset,ideo dicat desuper ingenuè veritatem. Resp. io non li commisi à d.miei seruitori tal cosa veramente Signore, che altro non li dissi,che quanto ho detto di sopra. Interrog. quid deinde fecerit ipse Constitutus,& d.eius socij de d.armis Philippi. Resp. Riportammo d. armi in d. hosteria della Balestra, quando doppo, che fussimo andati à spasso quella sera doppo cena, che cenammo nell'hosteria del Leone d'Argento, vi ritornassimo,come ho detto,à dormire, che la mattina poi ci partimmo, ch'io fui preso dalla Corte nel modo che ho detto di sopra. Interrog. quando ita ex d.hospitio Balistæ deinde eo mane discesserunt ipse Constitutus,& d.eius socij,dicat quid fecerint de d.armis Philippi. Resp. Noi lasciammo d.arme di Filippo in d.hosteria della Balestra nella detta mia camera,quando la mattina ci partimmo di lì. Interrog. an ita relinquendo d.arma in d. loco, illa consignauerit hospiti, vel alteri,& cui. Resp. Signor nò,che non consegnammo dette arme di Filippo,nè all'hoste,nè ad altri. Interrog. an licet d.arma d.Philippi discedens hospiti non consignauerit, saltem d. hospitem certiorauerit d. arma esse d.Philippi, vt si ipse Philippus illa voluisset, habere potuisset. Respondit, Signor nò, che neanco io dissi all'hoste di chi fussero dette arme, che ce ne partimmo da detta hosteria della Balestra, così auanti giorno, senza far motto all'hoste, & non pensai altrimenti nelle dette armi. Et Domino subiungente, quod hoc vtique signum est, quod d. arma non erant d. Philippi, cum, si illius fuissent, verisimiliter illa hospiti consignasset, vel aliter illi dixisset, quod erant de d. Philippi, vt illi petenti restituere posset, ideo dicat veritatem, an d. arma aliter ibi congregauerit, cum sua non essent, & quomodo, & qualiter, & ob quam causam, & ad quem effectum. Respondit, io non li dissi altro all hoste di queste armi, che non vi pensai, & non erano in camera mia, se non nel modo, che ho detto di sopra. Interrogatus, quare non commisit d. eius famulis vt d.arma deferrent, quando eis commisit, vt irent ad d.hospitium Leonis Argentei ad præparandum cænam. Respondit, All'hora non ci pensai più che tanto,che doppo cena douessimo portar l'arme, però io non li dissi altro dell'arme quando li commisi, che andassero à prepararci da cena in detta hosteria del Leone d'Argento. Interrogatus, quomodo deinde post cœnā eo sero cogitauerit arma deferre. Respondit, Doppo cena ci pensammo di portar l'arme, che tra noi cominciammo à dire d'andar di

nuouo

nuouo doppo cena à spasso prima che andassimo à dormire,& di portar così l'arme, che non mi ricordo chi fusse di noi, che dicesse dell'arme. Et monitus, vt bene cogitet,& ad eius memoriam reducat,quis eo sero post cœnam dixerit de armis,& quâ verè occasione. Respondit, io veramente non mi ricordo,chi di noi fusse,che dicesse dell'arme,ma senza occasione,& che però ci si mandò,che se me ne ricordassi,lo direi,che non m'importa. Interrogatus, quare potius eo sero arma detulerunt ipse Constitutus,& d.eius socij,& seruitores post cœnam,quàm ante cœnam. Respondit, io non sò che dire veramente Signore,fù detto così dell'arme, che, come ho detto, non sò chi di noi lo dicesse,oltre che innanzi cena non la portammo dubitãdo de birri,che doppo cena à quell'hora, che voleuamo vscire di d.hosteria del Leone d'Argento, li birri non sono soliti andar molto à torno. Et dicente Domino, quod timor birruariorum qui adesset, vel cessaret,non est causa deferendi, vel non deferendi arma,sed aliam causam adfuisse dicendum est illam igitur exprimat,& dicat veritatem. Respondit, Noi veramente nõ portammo l'arme quella sera doppo cena per causa, & effetto alcuno, ma come fanno i giouani, & come l'haueuamo altre volte portate à risico nostro, come ho detto di sopra. Et Domino subiungente,quod qui se armat cogitat de rixa, quod tanto magis præsumendum est de ipso Constituto, & de eius socijs, quia cœnauerunt d.sero in d.hospitio, in quo amplius non comederat, & miserunt pro d.armis & arma non solita ab eis deferri detulerunt, ideo velit ingenuè fateri veritatem de vera causa delationis d.armorum eo sero post cœnam. Respondit,io non sò quel che la legge si presuma contra quelli, che portano l'arme; Io sò questo, che non portammo l'arme quella sera per effetto alcuno, che la portammo, come ho già detto, come fanno i giouani, à risico nostro. Interrogatus, quare deinde eo mane insalutato hospite discesserunt de d. hospitio Balistæ, prout ita insalutato hospite discessisse supra dixit. Respondit, Non feci motto all'hoste quella mattina, perche non era mio solito fargli motto, che lasciauo le chiaue nella porta della camera, quando altre volte m'occorreua di tornare à casa.

Redit ad locum insidiarum.

Interrogatus, quid fecerint ipse Constitutus, & prædicti eius socij,& famuli postquàm d.sero post cœnam exiuerunt de d. hospitio Leonis Argentei. Respondit, Noi andammo à spasso,come ho detto già,per la città, ne facemmo altro. Interrogatus, per quæ loca ciuitatis spatiatum iuerint ipse Constitutus,& d.eius socij & famuli. Respondit, Andamnio Signor à spasso per diuersi luoghi della città quella sera dopò cena come haueuamo fatto innanzi cena, che non saprei dire à V S. tutti i luoghi doue andassimo così particolarmente, che non ci abadai più che tanto. Interrogatus, an eundo ita spatiatum eo sero cogiterit, quod ipse Constitutus, & d. eius socij, & famuli moram traxerint

in aliquo loco. Resp. io non hò memoria, che quella sera, andando noi cosi a spasso doppo cena ci fermassimo in luogo alcuno. Subdens postea ex se. Aspettate Signore, & cum aliquantulum stetisset cogitabundus, subiidit, Io ci pensauo Signore; ma in vero non mi viene a memoria, che ci fermassimo in luogo alcuno quella sera andando a spasso. Interrog. an sciat, vbi sit in d. ciuitate locus Crucis Tirroueri. Resp. Signor sì, ch'io sò, doue è questo luogo della Croce di Tirouero. Interrog. vt describat d. locum, & dicat, in qua parte ciuitatis positus sit. Resp. io non saprei mò descriuere questo luogo; ma è vicino alla casa di d. Pasquilio. Interrog. an etiam sciat, vbi sit domus habitationis d. eius aduersariorum. Resp. Signor sì, ch'io sò la casa loro, non vuole V.S. ch'io la sappia, che gl'hò fatti citar molte volte. Et ad opportunam Domini interrogationem dixit, sò ancora la casa del d. Auuocato di d. miei Auuersarij, che è nella medesima contrada. Interrog. qui ergo discederet ex domo d. Pasquilij, & ire vellet ad domum d. eius Aduersariorum, Aduocati, dicat, quod iter facere coactus esset. Resp. Chi partisse da casa di d. Pasquilio per andare a casa di d. miei Auuersarij, & loro Auuocato, li conuerrebbe passare per il detto luogo della Croce di Tirouero. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, veramente non può passare per altra strada, che per la detta della Croce di Tirouero, chi parte dalla casa di Pasquilio per andar alla casa di d. miei Auuersarij, e loro Auuocato, che tutti stanno nella medesima contrada. Interrog. vt dicat veritatem, an per d. locum Crucis Tirroueri d. sero postquam cœnauerunt in d. hospitio Leonis Argentei transiuerint eundo spatiatũ. Resp. Signor sì, che ci passassimo andando quella sera a spasso doppo cena per questo luogo della Croce di Tirouero. Interrog. quæ hora erat, quando d. sero ita transiuerunt per d. locum Crucis Tirroueri. Resp. io non sò che hora si fusse; ma subito vsciti dalla detta hosteria del Leone d'Argento doppo cena passassimo di lì, che è luogo vicino a d. hosteria. Interrog. an tunc moram aliquam traxerint in d. loco ipse Constitutus, & d. eius socij, & famuli. Resp. Signor nò, che noi non ci fermammo in questo luogo della Croce di Tirouero, quando ci passassimo, come ho detto, vsciti di detta hosteria, che attendessimo a caminare. Interrogatus, an eo sero contigerit, quod alijs etiam vicibus transiuerint ipse Constitutus, & d. eius socij, & famuli per dictum locum Crucis Tirroueri, & dicat veritatem. Respondit, Aspettate Signore ch'io ci pensi vn poco. Et cum aliquantulum stetisset cogitabundus subdit, Io non me ne ricordo, se di nuouo quella sera passassimo per questo luogo della Croce di Tirouero. Et monitus, vt melius adhuc desuper cogitet, & ad eius memoriam reducat, an eo sero iterum transiuerint per d. locum Crucis Tirroueri; nec verisimile est, quod non recordetur, cum memoria tenuerit, quod per d. locum transiuerunt statim quod ex d. hospitio Leonis Argentei exiuerunt. Respondit,

Hora

Hora mi ricordo Signore, che noi ci paſſaſſimo vn'altra, volta che mi è ſouuenuto, per che mi ſon ricordato, che quando fuſſimo lì, ſonorno le noue hore di notte. interrogatus, quid fecerint ipſe Conſtitutus,& d. eius ſocii, & famuli, poſtquãm d. hora nona noctis tranſierunt per d. locum Crucis Tirroueri. Reſp. Noi non faceſſimo altro, all'hora ce ne andammo alla volta della detta hoſteria della Baleſtra à dormire, & la mattina ci partiſſimo, come ho detto. interrog. quando ita ipſe Conſtitutus,& d. eius ſocii,& famuli peruenerunt d. hora nona noctis ad d. locũ Crucis Tirroueri, dicat, an ibi moram aliquam traxerint,& per quantum tempus. Reſp. Signor nò, che noi non ci fermaſſimo altrimenti in queſto luogo, à che fare vuole V.S. che ci fermaſſimo, noi attendemmo à caminare per andare à dormire. interrog.& monitus, vt velit deſuper dicere veritatem, quæ bene curiæ nota eſt: ideo dicat, an moram traxerit in d. loco & per quantum tempus,& ob quam cauſam. Reſp. Queſta è la verità, che noi non ci fermammo altrimenti in queſto luogo. interrog. & monitus, quomodo audeat in hoc mendacio perſiſtere, cum curiæ iam conſtet, quod ipſe Conſtitutus,& d eius ſocii, & famuli ſtatim exeundo de d. hoſpitio Leonis Argentei, ſe contulerunt ad d. locum Crucis Tirroueri, nec inde diſceſſerunt, niſi d. hora nona noctis iam pulſata. Ideo recedat à mendaciis,& dicat deſuper veritatem, & quare ita in dict. loco tam longam moram traxerunt,& ad quem finem,& effectum. Reſp Nõ è vero Signore, che noi ci fermaſſimo in queſto luogo, che paſſandoci attendemmo al viaggio noſtro verſo l'hoſteria della Baleſtra per andar à dormire, come ho detto di ſopra,& la corte non può hauer per la verità altra informatione, che queſta. interrog. quid dicet, ſi de d. mora in d. loco in faciem deponent d. eius famuli? Reſp. io dirò, che dicono la bugia, come han detto nel reſto ancora. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipſum Conſtitutum de mendacio, ipſumq; diſponendum ad veritatem dicendam mandauit in eius faciem iterum adduci d. Nebulonem. Qui ſic adductus, delatoque eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis,&c. fuit per Dominum interrogatus, vt dicat, ad quem locum Milo hic præſens eius Dominus, & prædicti illius ſocii, ipſe Adductus,& alii prædicti famuli ſtatim, quod poſt cœnam exiuerunt de d. hoſpitio Leonis Argentei, ſe contulerunt. Reſp. Subito che noi vſcimmo quella ſera doppo cena dalla d. hoſteria del Leone d'Argento, andammo alla Croce di Tirrouero, ſenza che prima andaſſimo altroue. interrog. an ibi moram aliquam traxerint,& quam moram, & per quantum tempus. Reſp. Quando noi andammo, come ho detto, al detto luogo della Croce di Tirrouero, ci fermaſſimo lì,& non ci partimmo di lì ſe non ſonate noue hore. Subdens ad opportunam Domini interrogationem: Doppo cena quella ſera non andammo altrimenti à ſpaſſo, che vſciti dall'hoſteria ci fermãmo in quel luogo, come ho detto nel mio eſamine. Et tunc Dominus voluens ſe erga d. Milonem Conſti-

tutum, eundem interrogauit, quid modo respondeat prædictis. Resp. Che vuole V.S. ch'io dica, io mi trouo il più confuso huomo del mondo vedendo come questi tristi de miei seruitori mi assassinano di questa maniera con tante bugie, che dicano, che questo ancora, che dice adesso, è vna marcia bugia. Replicante d. Adducto, Patrone mio habbiate patiẽza, questo, ch'io dico, è la verità, & piacesse à Dio, che non si fusse fatto altro, che di star in quel luogo, come ci stessimo, che sarebbe manco male. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus mandauit d. Adductum reponi ad locum suum & successiuè adduci d. Ebrionem. Qui sic adductus, delatoque etiam eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum. Interrogatus, vt dicat veritatem, ad quem locum Milo præsens eius Dominus, prædicti illius socii, ipse Adductus, & alii illorum famuli peruenerunt, statim, quod post cœnam exiuerint de d. hospitio Leonis Argentei. Resp. Quãdo noi vscimmo dalla detta hosteria del Leone d'Argento cenato che hauemmo, andammo alla Croce di Tirouero. Interrog. an ibi moram aliquam traxerint, & per quantum tempus. Resp. Signor sì, che noi ci fermammo in questo luogo, nè ci partimmo di lì fin sonate le noue hore. Interrogatus d. Constitutus, vt modo dicat, quid etiam prædictis respondeat. Respondit, io non sò, che dire altro, se non che sono assassinato da costui ancora con queste sue bugie, che non è vero questo, che lui dice: perche non ci fermammo altrimenti in questo luogo. Replicante d. Adducto, Io non assassino nè voi patrone, nè alcuna persona, la verità è quella che hò detto, & così è, & non altrimenti. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus mandauit d Adductum reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso Constituto, ipsum interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendum veritatem de mora prædicta, quam traxit in dicto loco Crucis Tirioueri, & dicat ob quam causam, & ad quem finem, & effectum tam longam moram traxit in dicto loco. Respondit, Non essendomi fermo in questo luogo, che questi miei seruitori dicono di questo la bugia, come l'han detta dell'altre cose, non posso dire il resto, di che Vostra Signoria mi domanda.

Redit ad explorationem de aduersarij, an post cœnam adhuc manerent domi Pasquilij.

Interrogatus, quando ipse Cõstitutus, & d. eius socij, & famuli transiuerunt d. sero ante dictum locum Crucis Tirioueri, dicat, an adhuc d. eius aduersarii domi essent d. Pasquilii, ibique manerent. Respondit, io nõ sò Signore se loro erano ancora in casa di d. Pasquilio, quando noi passammo per detto luogo della Croce di Tirouero quella sera ritornando à casa, cioè alla d. hosteria della Balestra. Interrogatus, an d. sero post cœnam miserit d. Nebulonem eius famulum, vel alium ad d.

ad d.domum d.Pasquilii, & quem, & ad quid agendum. Resp. Signor nò, ch'io non ci mandai doppo cena à casa di d.Pasquilio, ne Nebulone, ne alcuno altro, come ne anco innanzi cena ci haueuo mandato. Interrog. & monitus, vt bene aduertat, ne desuper implicet se in mendacio, ideo dicat veritatem, an miserit d. sero aliquem post cœnam ad domum d.Pasquilii ad explorandum, an adhuc ibi essent d.eius aduersarii. Resp. io ho detto, che non ci mãdai, ne innanzi, ne dopò cena à casa di d.Pasquilio, ne per questo effetto, che nõ m'importaua sapere, se loro ci erano, ò nò, ne per alcuno altro effetto, & il medesimo hora replico à V.S. laquale ha torto à domandarmi di queste cose. Interrog. an licet non miserit aliquem post cœnam ad explorandum, an adhuc d.eius aduersarii manerent domi d.Pasquilii, aliunde tamen id sciuerit, & dicat quõ, & qualiter. Resp. Signor nò, che ne anco per altra via seppi, che d.miei auuersarii fussero in d. casa di Pasquilio doppo cena, quando passammo per detto luogo della Croce di Tirouero, che non seppi altro quella sera, se non quanto vno di detti miei compagni mi disse, come questi miei auuersarii cenauano quella sera in casa di d. Pasquilio, come ho detto di sopra. Et dicente Domino, quod sicut ante cœnam miserat d. Nebulonem ad domum d.Pasquilii ad explorandum, an d.eius aduersarii ibi cœnaturi perueneranit, ita etiam eadem ratione verisimile est, quod post cœnã eundẽ, vel alium miserit ad explorandum, an adhuc ibi essent, & manerent eo tempore, quo ad d.locum Crucis Tirouerii peruenerũt ipse Constitutus, & d.eius socii, ideo recedat à mẽdaciis, & dicat super ingenue veritatẽ. Resp. io nõ sò quel che sia verisimile, o nò: la verità, è che non ci mandai in conto alcuno per sapere se d.miei auuersarii erano ancora in quell'hora in casa di d.Pasquilio, & se non ci mandai innanzi cena, come ho detto, non può essere verisimile, che ci mandassi doppo cena, che, come ho detto, non m'importaua di sapere se loro ci erano, ò nò. Et Domino replicante, quod cum iam ipse Constitutus deliberasset occidere d.eius aduersarios, vt hunc malum eius animum propalauit inter epulas in d. hospitio parui cerui, & post cœnam cum d.eius sociis se contulerint d. sero ad d.locum Crucis Tirouerii, ibique moram traxerint, satis verisimile sit, quod voluerit certiorari eo tempore, an adhuc domi d. Pasquilii manerẽt d.eius aduersarii, vt malum hunc eius animum ad effectum perduceret, ideo dicat desuper veritatem, & quomodo, & qualiter post cœnam de hoc certiorari quæsiuerit. Resp. io dico à V.S. ch'io nõ ho hauuto mal animo di far dispiacere alcuno à questi miei auuersarii, ne mai con parole, ne con fatti ho mostro altro animo, & non ho cercato di sapere se d.miei auuersarij erano, o nò in casa di detto Pasquilio, questa è la verità, & perde il tempo V.S. in tentarmi per sapere altrimante. Et Domino subiungente, quod de malo ipsius animo, & quod illum executioni mandare vellet, satis, superque constat ex prædictis minis, & quia post illas implorauit à d. eius sociis auxilium, opem,

& fauorem, & deinde illos duxit ad cœnam in d. hoſpitio Leonis Argenteivicinum domui d. Paſquilii, vt deinde poſt cœnam d. eius aduerſarios ad domum redituros adoriretur, vt hic ſatis colligi liceat, quod veriſimile ſit, quod eo tempore certiorari voluerit, an adhuc domi d. Paſquilii manerent d. eius aduerſarii, ne malo eius animo fruſtraretur, dicat igitur veritatem, & recedat tandem à mendaciis. Reſpondit, io non sò che dire altro, ſe non che V.S. fa fondamento in quello, che non è vero in conto alcuno, perche io non ho hauuto mai cattiuo animo contra queſti miei auuerſarii, ne ho minacciato contra di loro, ne cenai à mal'effetto in d. hoſteria del Leone d'Argento con d. compagni, ne vſcimmo doppo cena à queſto effetto, che andammo vagando per la città ſenza fermarci in luogo alcuno, & non m'importaua ſapere, ſe d. miei auuerſarii erano, o nò in d. caſa di Paſquilio, però non cercai in conto alcuno, & in conto alcuno non ſeppi ſe loro ci erano, o nò in quel tempo, come ne anco per prima. Et Domino adhuc inſtante, quod cum de prædictis, quæ negat, ſit conuictus, velit recedere ab eius pertinacia, & ingenue fateri veritatem prædictam, quam modo aliquo negare non poteſt tot vrgentibus contra ipſum indicijs, quod contulerit ſe ad cœnam ad d. hoſpitium Leonis Argentei, vt commodius d. eius aduerſarios ad domum redituros expectaret, & occideret, & quod propterea certiorari voluerit, an adhuc illi manerent domi d. Paſquilij, ne eius malo animo illos adoriendi fruſtraretur. Reſp. Quello che ho detto, ridico, che non poſſo, ne sò dir'altro, poiche non è vera alcuna di queſte coſe, che V.S. dice, e che dicono queſti bugiardi di miei ſeruitori.

Redit ad locum inſidiarum, & homicidiorum, de inſiſtentia in loco homicidiorum viſis interfectis.

Interrogatus, an ſero poſt cœnam viderit d. eius aduerſarios, & dicat in quo loco. Reſpondit, io non mi ricordo ſe quella ſera doppo cena vedeſſi detti miei auuerſarii. Interrogatus, & monitus, quod velit deſuper bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, an eo ſero poſt cœnam viderit d. eius aduerſarios, & in quo loco. Reſpondit, io ci penſo Signore, & non mi viene à memoria, s'io quella ſera li viddi, o nò, mi ci laſci penſare vn poco meglio. Et cum de mandato Domini aliquantulum adhuc amplius cogitaſſet, ſubdit, Hora mi ſouuiene, Signore, che noi vedemmo quella ſera doppo cena queſti miei auuerſarij. Et inſtante Domino, vt modo dicat, in quo loco eo ſero vidit poſt cœnam d. eius aduerſarios. Reſpondit, Li vedemmo quella ſera doppo cena queſti miei auuerſarij li vicino al d. luogo della Croce di Tirouero. Interrogatus, quæ hora erat noctis, quando ità in d. loco vidit d. eius aduerſarios. Reſpondit, io non sò, che hora ſi foſſe preciſamente, quando coſi io viddi quella ſera doppo cena queſti miei auuer-

auuersarij, ma poteuano esser circa le noue hore, perche in quell'hora passammo per questo luogo, quando doppo che summo andati à spasso, ce ne tornauamo verso la detta hosteria della Balestra per andare à dormire. Interrog. in quo loco præciso erant ipse Constitutus, & d. eius socij, quando ita vidit d. sero, d. hora dictos eius aduersarios. Resp. Poteuano essere lì alla Croce di Tirouero, che caminauano via per andar à dormire, quando vedemmo questi miei auuersarij quella sera. Interrog. an d. eius aduersarij soli essent eo tempore, vel alij cum illis, & qui. Resp. Non vi era altri con detti miei auuersarij Pluto Xenio, & Crasso, che vn seruitore che era con loro. Interrog. de nomine d. famuli, qui ibat eo sero cum d. eius aduersarij. Resp. io non sò Signore il nome di questo seruitore: lo conosco così di persona, che l'ho visto andare dietro à d. Crasso, che credo sia il suo seruitore. Interrog. an d. famulus, qui ibat eo sero cum d. eius aduersarijs, iret post eos, vel anteiret. Resp. Questo seruitore andaua innanzi à questi miei auuersarij, li quali seguiuano doppo lui. Interrog. quare d. famulus ita anteiret, nec iret post Dominos, vt moris est. Resp. io non sò perche questo seruitore s'andasse così innanzi alli patroni, se non ci andaua, perche portaua vna torcia accesa per farli lume, che con quella torcia accesa andaua innanzi à loro, perche (credo io) era oscuro. Interrog. quando ipse Constitutus, vidit eo sero dictos eius aduersarios in d. loco, dicat an illi præirent, vel sequerentur. Resp. Quando noi vedemmo questi miei auuersarij, loro non erano altrimente innanzi à noi, ma veniuano doppo noi. Subdens postea ex se, cum aliquantulum tacuisset, noi erauamo quasi alla Croce di Tirouero, & questi miei auuersarij veniuano di casa (credo io) di detto Pasquilio, doue per quel che haueuo inteso, doueuano hauer cenato quella sera, & veniuano in quà verso d. luogo della Croce di Tirouero, che doueuano andar à casa. Interrogatus, quid faciebant ipse Constitutus, & d. eius socij, quando ita viderunt dictos eius aduersarios ita venientes. Respondit, Noi non faceuamo cosa alcuna che attendeuamo à caminar per il nostro viaggio, quando vedemmo questi miei auuersarij. Interrogatus, si d. eius aduersarij non præibant, & ipse Constitutus, & d. eius socij eo tempore ambulabant, & eorum iter prosequebantur, dicat quomodo vidit d. eius aduersarios. Respondit, Se bene noi caminammo innanzi, & doppo noi veniuano d. miei auuersarij, tuttauia io li viddi, perche portando quel seruitore la torcia innanzi à loro, io mi voltai à questo lume, che risplendeua quasi fin lì da noi, & così voltandomi conobbi, che erano questi miei auuersarij. Interrogatus, quid tunc dixerit ipse Constitutus ita videns dictos eius aduersarios. Respondit, io non dissi cosa alcuna, attesi con d. miei compagni al mio viaggio per andar à dormire. Interrogatus, an saltem d. eius socij aliquid dixerint, & quid eo tempore visis d. eius aduersariis cum face accensa.
Respon-

Respondit, Ne anco d. miei compagni dissero cosa alcuna, che attendemmo a seguir il nostro viaggio per andar à dormire. Interrogatus, an etiam d. eius socij viderint d. eius aduersarios ita venientes face accensa. Respondit, Signor sì, che loro ancora viddero questi miei auuersarij, che se ne veniuano per quel luogo, come ho detto. Interrogatus, quo modo sciat ipse Constitutus, quod d. eius socij viderint d. eius aduersarios, sicut eos vidit ipse Constitutus. Respondit, io sò, che ancor loro viddero questi miei auuersarij in quel tempo, come gli viddi io, perche ancor loro si voltorno a quel lume, & splendore, che faceua quella torcia, & non sò chi di loro disse, ò ecco, o Milone, li tuoi auuersarij, che deuono venir di casa di Pasquilio, doue haueuano prima detto, che doueuano andar à cena. Interrogatus, si ergo d. eius socij ita dixerunt visis d. eius aduersariis, dicat, quare supra proxime dixit, quod illi nihil dixerant. Respondit, io ho detto, che non haueuo detto cosa alcuna, perche non mi souuenne, che dicessero così, come ho detto adesso, che mi è souuenuto alla memoria. Interrogatus, & monitus, vt prosequatur recensere reliquos sermones, quos adinuicem desuper occasione huiusmodi habuerunt. Respondit, Non fu detto altro Signore, ne ci fu altro ragionamento in verità: me lo creda V. S. liberamente. Interrogatus, an ipse Constitutus quicquam, & quid verè dixerit visis ita d. eius aduersariis eo sero. Respondit, in verità Signore ch'io non dissi cosa alcuna, che attesi à caminar, come ho detto. Interrogatus, an saltem aliquid dixerit, & quid ipse Constitutus, quando d. eius socii visis d. eius aduersariis dixerunt d. verba, o ecco o Milone li tuoi auuersarii. Respondit, io non dissi cosa alcuna, che attesi, come ho detto, à caminare. Et dicente Domino, quod non est verisimile, quod ipse Constitutus nihil tunc dixerit, nec d. eius sociis ipsum vt supra alloquentibus nihil responderit; ideo dicat, quid dixerit. Respondit, io non dissi cosa alcuna, se bene intesi, che loro dissero queste parole, che attesi à caminare, quando diceuano quelle parole. Interrogatus, per quantum tempus ita ipse Constitutus, & d. eius socii ambulantes viderunt d. eius aduersarios eo sero face accensa. Respondit, Poco tempo fà Signore; che noi così caminando vedemmo questi miei auuersarii per la torcia, che quel seruitore portaua accesa perche passato che hauemmo la Croce di Tirouero, voltammo per la prima strada, che si troua à man sinistra, & li detti miei auuersarii debbono andare in giù per la strada dritta, per la quale si và à casa lora. Interrogatus, an eadem via ducat ambulantes ad d. hospitium Balistæ. Respondit Signor sì, che per quella via ancora, per la quale debbono andare detti miei auuersarii, si và alla detta hosteria della Balestra.

De

De indicio fugæ statim post homicidia ex qualitate viæ, per quam homicidæ iuerant.

Interrogatus, quare ergo ipse Constitutus, & d. eius socij per eandem viam non se contulerunt ad d. hospiti im Balistæ. Resp. Si và ancora per quella strada, che noi pigliammo passata la Croce di Tirouero alla detta hosteria della Balestra, come ho detto. Et instante Domino pro euacuatione præcedentis interrogatorij, & quod ita ad interrogata respondeat, quare potius vna, quàm altera via se contulerunt ad d. hospitium Balistæ. Respondit, io non sò mò dar conto à V.S. di questo, andammo cosi senza pensar altro per quella strada à man sinistra passata la Croce di Tirouero. Interrogatus, quæ illarum via sit breuior, vt citius quis, vel tardius se conferat ad d. hospitium Balistæ. Respondit, In vero Signor, che è molto più breue la via che debbono fare detti miei auersarij per andare alla detta hosteria della Balestra, che non è quell'altra, che noi facēmo passata la Croce di Tirouero. Interrogatus, & monitus, vt dicat ergo veritatem, quare potius vna, quam altera via, & quidam longiori se contulerunt ad d. hospitium Balistæ, cũ nullo modo verisimile sit, quod sine causa longiorem viam elegerint, cum ad d. hospitium dormiendi causa properarent. Respondit, in verità Signore che senza causa alcuna noi pigliāmo per quella strada per andar à dormire alla d. hosteria della Balestra: perche vuole V. S. che nõ facessimo la via più lõga, potendo farla più breue, noi nõ pensammo più che tãto.

Redit ad indicium ex assistentia in loco homicidiorum, & descendit ad factum ipsum.

Interrogatus, quando ita ipse Cõstitutus, & d. eius socij, & famuli iter cœperunt per d. viam longiorẽ, dicat an audiuerit rumorem aliquem, & quem. Respondit, Vdij veramẽte Signore, per dir la verità di quel ch'io sò, non sò che rumore. Interrogatus, an d. eius socij eundem audiuerint rumorẽ. Respondit, Signor sì, che loro ancora vdirno questo romore, perche sentẽdosi questo romore, dicēmo tra noi, oh che rumor è questo? Interrogatus, vt dicat veritatẽ, qui, & qualis esset rumor iste. Respõdit, io non sò che rumore si fusse, che solo sentij vna voce che si lamentaua, dicendo, ohime, ohime, ò simili. Interrogatus, cuius esset d. vox ita deplorantis, & se cõquerentis. Respondit, io non sò, chi fusse questo, che cosi si lamentaua, che nõ conobbi questa voce. Interrogatus, an d. eius socij cognouerint, vel aliter sciuerint, cuius deplorantis vox illa esset, & dicat veritatẽ. Respondit, Signor nò, che ne anco questi miei compagni conobbero questa voce, & non sapeuano chi fusse questo, che cosi si lamẽtaua, che se l haueßero saputo l'harebbono detto all hora, & non ne

dissero cosa alcuna. Interrogatus, vbi erat d. vox, quam ita deplorantem audiuit. Resp. Quella voce era li verso la Croce di Tirouero. Interrog. vbi etiam erant ipse Cõstitutus, & d.eius socii, & famuli dicto tempore, quo d.vocem ita deplorantem audiuerunt. Resp. Quando vdimmo questa voce, che cosi si lamentaua, noi entrauamo à punto per quella strada, che ho detto, che prima si troua à man sinistra passata la Croce di Tirouero. Interrog. an audita d.voce steterint ipse Constitutus, & d.eius socij. Resp. Signor nò, che vdita detta voce non ci fermammo altrimente. Interrogatus, quid ergo fecerint, ipse Constitutus, & d.eius socij audita dicta voce. Resp. Quando vdimmo questa voce caminauamo, & à punto entrauamo, come ho detto, per quella strada, che prima si troua à mano sinistra, passata la Croce di Tirouero, & attendemmo à caminare per il nostro viaggio per andar à dormire. Interrog. vt velit dicere veritatem, an retrocesserint ipse Constitutus, & d.eius socij audita d. voce hominis deplorantis. Resp. Signor nò, che noi non ritornassimo in dietro vdita detta voce, che attendemmo à caminare per andar a dormire, come ho detto. Et dicente Domino, quare non retrocesserunt, prout retrocedere debebant, vt auxilium præstarent ita deploranti, quale opus fuisset, & charitas exegisset. Resp. Noi non sapeuamo, che cosa si fusse, & le occasioni di brighe si deueno fuggire, & non andarli incontro, che si corre risico di perdere, & non di guadagnare cosa alcuna, massime con la corte, che vuole poi esaminare, & bene spesso li testimonij ne patono, & di pregionia, & d'altri incommodi & spese, & mi ricordai all'hora del consiglio di Catone, che disse, rumores fuge; però attendemmo à i fatti nostri, & à caminar verso l'hosteria della Balestra per andar à dormire, & non pensammo altrimente per all'hora all'opera della charità. Interrogatus, an ipse Constitutus, & d. eius socij deinde sciuerint, cuius fuerit d. vox, qua ille deplorabat. Respondit, Doppo che fummo gionti alla d. hosteria della Balestra, intendemmo, che erano state date delle ferite à detti Pluto, & Xenio, & Crasso. Interrogatus, vt explicet nomina illorum, à quibus ita dici audiuerunt. Respondit, io non saprei dir à V. S. particolarmente da chi mel'intendessi; si diceua publicamente li nell'hosteria, doue sono varie, & diuerse persone: noi gionti che fummo trouammo, che già si diceua cosi. interrogatus, an etiam dictum ibi fuerit, à quo, seu quibus d. eius aduersarii vulnerati fuerunt, & dicat veritatem. Respondit, Signor nò, che non fu detto, ch'io intendessi, chi fuisse stato, che hauesse dato le ferite à questi miei anuersarij. Interrogatus, an aliter ipse Constitutus, & d. eius socij sciuerint, à quo, seu quibus d. eius aduersarii vulnerati fuerint Respondit, Signor nò, che non ho saputo, ne io, ne detti miei compagni in conto alcuno, chi habbino ferito questi miei anuersarii. Interrogatus, quibus armis, & ob quam causam d. eius aduersarii vulnerati fuerunt. Respondit, Che voglio

saper'io

saper'io con che arme,& perche causa siano stati feriti.Io non lo sò Signore,ne lo sanno questi miei cōpagni, ch'io sappia, che non glie ne ho sentito dir cosa alcuna. Interrogatus an in d.hospitio Balistæ o occasione dictorum vulnerum illatorum in personam d. Xenij, Pluti, & Crassi nominatus fuerit ipse Constitutus, vel aliquis ex d. eius socij, & dicat quomodo,& qualiter. Resp. Ch'io sentissi, con quest'occasione non fu nominato alcuno di noi,à che proposito vuole V.S. che fussimo nominati con questa occasione. Et dicente Domino, quod nominari potuerunt occasione vulnerum huiusmodi ex causa d.litis, quam habuit cum d.eius aduersarijs, ideo dicat veritatem, an vere causa d. litis nominatus ipse fuerit occasione d. vulnerum illatorum in personam d. eius aduersariorum.Respondit,io non sentij, ne ho saputo d'essere stato nominato, come nè ho inteso, nè ho saputo chi siano stati nominati detti miei compagni per occasione di queste ferite, che si diceuano essere date à d.miei auuersarij, ne per causa di detta lite, ne per altro conto.

¶ De indicio statim post homicidia,quia post illa celeriori passu,& quasi currentes homicidæ à loco homicidiorum discesserunt.

Interrogatus, quare celeri passu, & festinanter quasi currentes ingressi d.stratam longiorem ibant ipse Constitutus, & de eius socij, ac famuli. Respondit, Andammo cosi in fretta Signore per giongere più presto all hosteria per andar à dormire, che l'hora era tarda. postea subdit ex se statim, & incontinenti, oh oh Signore ho errato, anzi caminammo di passo nostro ordinario, & non in fretta. Et monitus, quod bene aduertat, ne erret dicens commode, & non festinanter ambulasse,& ideo bene cogitans quod curia desuper testes habet,à vacillatione recedat, & dicat veritatem,an vere festinanter, celeriq; passu, ac præcipites iuerint in d. viam audita d. voce hominis deplorantis, & ob quam causam. Respondit, Veramente Signore per dire il vero, & non la bugia, andammo in fretta per andar più presto à dormire, che l hora era tarda,essendo già sonate le noue hore. Interrogatus, quare ergo ipse Constitutus vacillando dixit, quod non iuerunt festinanter, sed cōmode, si verè festinanter iuerunt,prout desuper interrogatus statim dixit. Respondit,Signore V.S.mi perdoni,Io non stò più hormai in ceruello,nō sò che dire,cosi stà, che andauamo in fretta per andar presto à dormire,essendo già l'hora tarda. Interrog. & monitus,vt aliam reddat causam talis eorum festinationis, quæ sit magis verisimilis, quia si hac de causa, vt citius dormitum accederent, festinanter iuissent, breuiorē,non longiorem viam cepissent. Respondit, Non vi fu altra causa in vero Signore dell'andar nostro in fretta doppo che entrammo in quella via,che quella che ho detto,perche hauēdo sētito le noue hore di notte, voleuamo giungere presto per andare più presto à dormire. Et Domino adhuc instante, vt aliam reddere velit causam huiusce eorum festinationis, quia vltra quod aliam viam breuiorem cepissent, si præ-

si prædicta de causa festinanter & quasi currentes ingressi d. stratā iuis- [illegible], non etiam eis opus erat ita festinanter ire cum non longe à d. hospitio Balistæ tunc temporis abessent. Resp. Così è Signore, come ho detto, che non ci mosse altra causa di andar così in fretta, che per andar più presto à dormire essendo l'hora tarda. Interrog. & monitus, vt velit omissis nugis huiusmodi veritatem fateri, an ita festinanter, & quasi currentes irent causa vulnerum illatorum in personam d. eius aduersariorū. Resp. Signor nò, che noi non caminassimo così in fretta, entrati che fummo in quella strada, per questa causa, che sentimmo solo quella voce, e non sapeuamo che cosa si fusse; nè all hora sapēmo, che d. miei auuersari fossero stati feriti, che l intendēmo poi dire all hosteria, come ho detto, ma noi veramente hauendo sentito battere le noue hore, sollecitammo il passo per gionger più presto à dormire. Interrog. quādo ipse constitutus, & d. eius socii transiuerunt eo sero per d. locum Crucis Tirroueri, & viderunt d. ipsos aduersarios, & erat iam nona hora noctis, dicat, an tunc verè, vel prius pulsata esset d. hora noctis. Respondit, Prima che noi passassimo per la Croce di Tirouero, e che vedessimo d. miei auuersarii, veramente erano sonate le noue hore, ma poco prima, che non saprei dire precisamente quanto prima. Interrogatus, quomodo ergo dixit, quod d. horam nonam noctis audiuit, quando transiuit secunda vice per d. locum Crucis Tiroueri. Respondit, io dissi così, che all'hora così mi pareua, ma hora dico che veramēte era sonata prima. Interrogatus quod iter fecerunt ipse constitutus, & d. eius socii post auditam d. horam nonam noctis, antequam viderint d. eius aduersarios. Respondit, Non sapendo quanto prima erano sonate le noue hore di notte, non posso dire quāto caminassimo doppo quest'hora, prima che vedessimo questi miei auuersarii, ma caminammo veramente molti passi, prima, che giongessimo alla Croce di Tirouero, e che vedessimo questi miei auuersarii. Interrogatus, quantum distet dictus locus crucis Tiroueri à dicta strata, quam ingressi cœperunt ire festinanter, & quasi currentes. Respondit, Ci sono molti, e molti passi dalla croce di Tirouero, e quella strada, che ci può essere quanto è sei volte questa stantia qui; ostendens mansionem examinis, quæ est longitudinis decem passuum hominis deambulantis. Interrogatus, vt modo dicat, an statim pulsata dicta hora nona noctis ipse constitutus, & dicti eius socii ire cœperint festinanter, & celeri passu. Respondit, Signor nò, che vdite le noue hore di notte non ci mouemmo dal nostro passo ordinario. Interrogatus, an celeri passu, & festinanter ambularent ipse constitutus, & dicti eius socii, quoniam deinde viderunt dictos eius aduersarios venientes face accensa. Respondit, All'hora ancora, che vedemmo li detti miei auuersarii, camminauamo di nostro passo ordinario, & non altrimente in fretta. Interrogatus, in quo ergo loco præcise ita celeri passu, festinanter, & quasi currentes ire cœperunt iste constitutus, et dicti eius socii. Respondit,

ſpondit, Cominciammo ad andar coſi in fretta come voltammo per quella ſtrada, che ho detto di ſopra, dopò che ſentimmo quella voce lamentarſi. Interrogatus, quare ergo potius celeri paſſu, ac feſtinanter ire cœperunt audita d. voce hominis ſe conquerentis, quam antea audita nona noctis. Reſpondit, Che sò io Signore, perche più preſto caminammo in fretta dopò che entrammo in quella ſtrada vdita d. voce, che prima vdite le noue hore di notte, noi veramente ci mouemmo ad affrettar'il paſſo per eſſer l'hora tarda, come ho detto. Et dicente Domino, quod iam tandem recedat ab huiuſmodi conficta cauſa, quæ ita conficta redditur, non ſolum quia eis ingreſſis in d. viam opus non erat hac de cauſa celeriori paſſu ambulare, cum non longe abeſſet à d. hoſpitio Baliſtæ, & breuiorem præterea viam cępiſſent, ſed etiam quia audita hora nona noctis ſtatim, vel paulò poſt celeriori paſſu iuiſſent, & veram ideo aſſignet cauſam, cur ingreſſi d. viam quaſi currentes iuerunt, & num ex cauſa d. vulnerum in d. eius aduerſarios illatorum. Reſpondit, io non sò che altra cauſa aſſegnarli Signore, & perche vuole V.S. che noi correſſimo per cauſa di d. ferite, che non ſapeuamo, che fuſſero ſtate date, che ſolo vdimmo quella voce, che ſi lamentaua, & non conoſcemmo che voce ſi fuſſe ne ſapeuamo perche coſi ſi lamentaſſe. Et Domino replicante, quod præſumptio ſumitur ex his, quæ apparent, & ideo cùm conſtet quod eo tempore feſtinationis eorum itineris d. eius aduerſarij vulnerati fuerunt, vtique dicendum eſt, quod hac de cauſa ita cœperunt feſtinanter ire & quaſi currentes: recedat igitur à mendacijs & fateatur deſuper veritatem, quam ſtantibus prædictis nullo modo negare poteſt. Reſpondit, Noi Signor non affrettammo il paſſo altrimenti per queſto conto, che non ſapeuamo che rumore fuſſe ſtato quello che vdimmo; ma per la cauſa che ho detto. Ex tunc Dominus tarditate horæ præuentus dimiſit examen, & mandauit ipſum Conſtitutum reponi ad locum ſuum animo, &c.

QVINTVM ET VLTIMVM CONSTITVTVM
Die 20. Octobris 1587.

Conſtitutus, perſonaliter coram quo, & vbi ſupra Milo de Beluiſina de quo ſupra principalis in ſe, & teſtis quoad alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis ſcripturis, &c. ad opportunas D. Interrogationes dixit, & reſpondit prout infra, videlicet, & primo. Interrogatus, an vltra ea, quæ ſupra dixit, aliquid aliud ſibi dicere occurrat, & quid. Reſpondit, io non ho, che dir altro ho detto pur troppo, & pur troppo V.S. m'ha interrogato.

Peroratio.

Interrogatus, an ipſe Conſtitutus cogitauerit dicere veritatem ſuper his de quibus fuit hactenus interrogatus melius quàm hactenus

nus fecerit. Resp. io ho già detto la verità di quanto V.S. m'ha domandato, & non posso, per non dir la bugia, dire altrimenti. Interrog. quomodo adhuc persistere velit in tot eius mendacij, de quibus conuictus est, ideo ab illis recedat & fateatur de omnibus ingenuè veritatem. Resp. Signore Io non vi posso dir altro, & quelli miei seruitori hanno detto la bugia senza manco, che sono tristi, & sciagurati. Interrog. quare velit, quod d. eius famuli mendacium dixerint contra ipsum Constitutum eorum dominum, ideo se disponat ad dicendum de omnibus veritatem & recedat à d. mendaciis, de quibus conuictus est. Resp. io non posso dir altro à V.S. & questi miei seruitori dicono queste bugie, perche son cattiui, & ribaldi. Et dicente Domino, quod ipse Constitutus nullo modo hoc dicere potest de d. eius famulis, quos habuit, & habet, vt supra dixit in primo examine pro hominibus probis, & quos non retinuisset, si eos malos cognouisset, ideo recedat tandem à d. mendaciis, & dicat veritatem. Resp. Signore Io torno à dire à V.S. che ho detto la verità di quanto m'ha domandato, & tenga per certo, che questi miei seruitori dicono la bugia, & se bene Io gli ho tenuti per huomini da bene per il passato, hora m'accorgo che sono sciagurati, & ribaldi, dicendo contra di me si fatte bugie, come han detto. Et Domino replicante, quod d. eius famulis est adhibenda fides, cum nullam patiantur exceptionem, & eorum dictum verisimile etiam reddit ex inimicitia, quæ erat inter ipsum Constitutum, & d. eius aduersarios ex causa d. litis, ex cuius contraria decisione magnam ipse habuit displicentiam, ex qua verisimile est, quod proruperit primum in d. minas, ideo de illis primum dicat veritatem. Resp. io non ho minacciato altrimenti contra d. miei auuersarij, & se bene mi dispiacque di hauer la sententia contra, tuttauia non ho tenuto inimicitia con esso loro. Interrog. & monitus, quod velit bene cogitare, quod melius est fateri veritatem, quàm in mendacio, de quo conuictus est, amplius persistere, ideo dicat veritatē non solum de d. minis, sed an etiam ad illarum executionem modo aliquo processerit, & quomodo, & qualiter. Resp. io non solo non ho minacciato contra d. miei auuersarij, ma nè anco mi son mosso ad atto alcuno per offenderli. Interrog. quomodo etiam audeat id asserere, cum post d. minas rogauerit d. eius socios, vt sibi auxilium, opem, & fauorem præstarent ad occidendum d. eius aduersarios, ad quem effectum deinde illos duxit ad cœnam in d. hospitio Leonis Argentei, vt commodius d. eius aduersarios ex domo Pasquilij post cœnam domum reuersuros adoriretur: dicat igitur veritatem, & in mendacio huiusmodi amplius non persistat. Respondit, E vero, che menai à cena d. miei compagni alla d. hosteria del Leone d'Argento, doue Io del mio gli detti da cena, ma non ce li menai altrimenti à questo effetto, che non hebbi mai quest'animo. Interrogatus, quomodo etiam velit dicere, quod hac de causa, vt commodius d. eius aduersarios adoriretur, non

tur, non duxit d. eius socios ad cęnam in d. hospitio Leonis Argentei, cum id quod post cœnam sequutum fuit, contrarium clarissimè demonstret: Nam ipse Constitutus post cęnam misit prædictum eius famulum pro armis, & quidem alienis, & præparatis, & deinde illis armati contulerunt se ipse Constitutus, & d. eius socij, & famuli ad d. locum Crucis Tiroueri, vbi moram semper traxerunt ponendo se ibi ad insidias, scientes, quod d. eius aduersarij ibi necessario domum reuersuri transituri erant, ideo velit tandem recedere ab eius pertinacia, & ingenuè desuper fateri veritatem. Respondit, Io ho già detto à V.S. che passammo per detto luogo della Croce di Tirouero, & vedemmo detti miei auuersarij, ma non ci fermammo altrimenti in questo luogo, nè ci ponémo li per aspettare, che passassero questi miei auuersarij, che non hebbi mai animo di offenderli in conto alcuno. Et ei dicto, quod iam constat per depositiones dictorum eius famulorum, quod ipse Constitus, & d. eius socij posuerunt se ad insidias in d. loco, vt d. eius aduersarios ibi necessario transituros eo sero adorirentur, ideo nolit amplius persistere in eius pertinacia, sed ingenuè fateri veritatem. Respondit, Li miei seruitori son tanto ribaldi, & sciagurati, che hãno di questo, come dell'altre cose detto la bugia, perche questo non è vero in conto alcuno. Et Domino subiungẽte, quod licet d. eius famuli expresse non deposuissent, prout deposuerũt, quod ipse Constitutus, & d. eius socij, ac & ipsimet famuli posuerunt se ad insidias in d. loco, nihilominus de hoc satis, superflue constat ex qualitate facti, & ordine rerum gestarum. Nam cum ipse Constitutus ægreferens d. eius aduersarios reportasse sententiam fauorabilem, prorupit in d. minas, & rogauit deinde d. eius socios, vt auxilium, opem, & fauorem sibi præstarent ad d. eius aduersarios occidendos, & sciens quod isti eius aduersarij cęnaturi eo sero erant in domo d. Pasquilij duxit d. eius socios ad cęnam in d. hospitio Leonis Argentei, & post cœnam misit pro armis iam pręparatis, deinde cum illis contulit se ad d. locum Crucis Tirouei, & misit eius famulum ad explorandum, an adhuc dict. eius aduersarij manerẽt domi d. Pasquilij: quid aliud ex his colligi potest, nisi quod ipse C. & d. eius socij, & famuli posuerunt se ad insidias contra d. eius aduersarios ibi necessario transituoros; fateatur ergo veritatẽ, quã modo aliquo his stantibus negare non potest. Resp. Io ho già detto alltre volte à V.S. che queste cose non son vere, e li replico il medesmo, e non sò, nè posso dir altro.

¶ Redit ad factum cum epilogo indiciorum & testium confrontatione. Interrogatus, & monitus, vt velit tandẽ fateri veritatem tam circa ordinem, & tractatum, inteficiendi eius aduersarios, quàm circa factum ipsum, quando positi ad insidias in d. loco Crucis Tirouerí contra eos strictis gladijs irruerunt. Respondit Io non posso dir altro à

M V.S.

V.S.nè il trattato d ammazzar d miei auuersarij,nè il fatto istesso, perche nõ fu trattato altrimenti d'offenderli in cõto alcuno,nè noi gl'haue mo in conto alcuno offesi. Interrog. quomodo velit se negando tueri à reatu homicidiorum commissorum in personam d.eius aduersariorũ tot vrgentibus contra ipsum indicijs,ac & testium depositionibus;ideo melius est ingenuè fateri veritatem, quam vlterius in mendacio persistere. R.Io non sò che indicij,e che testimonij possino esser contro di me,che sono del tutto innocente;perche nè io,nè d.miei compagni hauemo offeso in conto alcuno d.miei auuersarii, li quali non ho pur pensato d'offendere. Interrog. quomodo dicat ignorare, quæ vrgeant contra ipsum Constitutum indicia,& audeat se innocentem asserere ? non ne inimicitia erat inter ipsum Constitutum , & dictos eius aduersarios, capitalis quidem cum ageretur de maiori parte bonorum,& ita de mutatione status,& conditionis ipsius Constituti,ex qua quidem inimicitia oritur indicium contra ipsum C.de tractatu de occidendo d.eius aduersarios,& quod ita illos deinde occiderit; ideo dicat veritatem. Resp.Se bene era la sudetta lite tra me, e d.miei auuersarij, nõ per questo teneuo con essi inimicitia,nè odio,nè questa lite m'hà mosso à far tal sceleraggine contra d.miei auuersarij. Et dicente D.quod non prodest ipsi C asserere nõ habuisse inimicitiam ex causa d. litis cum d. eius aduersarijs, nec odio propterea eos prosequutum fuisse; quoniam a d indicium satis est, quod adsit causa inimi citię, quę satis vrget contra ipsum C. & alias etiam adsunt indicia, quę d. indicium ex inimicitia coadiuuant, quinimmo per se ipsa satis superq; indicant ipsum Constitutum, et d. eius socios strictis gladijs irruisse contra d. eius aduersarios,eosque occidisse, cum post reportatam sententiam condemnatoriam dict. eius socios conuocauerit, et coram eis inter epulas proruperit in d. minas, eosque rogauit, vt sibi auxilio essent ad occidendum d. eius aduersarios; ideo dicat veritatem. Respondit, Non sono vere queste cose Signore, come gl'hò detto altre volte, e se bene ci era tra noi detta lite,et io ne riportai la sententia contra, che mi dispiacque pur'assai, tuttauia non hebbi mai animo di farli dispiacere alcuno, e di offenderli, nè con fatti altrimenti hò procurato di offenderli. Et Domino subiungente, quod si ita esset, prout dicit ipse Constitutus, non prorupisset in d.minas, nec rogasset d. eius socios, vt sibi auxilio essent ad occidendum d. eius aduersarios, nec arma pręparasset, nec eosdem eius socios duxisset ad cœnam ad d. hospitium Leonis Argentei, et post cœnam non misisset pro armis maximè alienis, nec eosdem dixisset ad d. locum Crucis Tiroueri, nec exploratorem postea misisset ad domum dicti Pasquilij ad explorandum,an adhuc ibi manerent d. eius aduersarij, quę omnia satis indicant ipsum Constitutum non solum habuisse animum occidendi dict. eius aduersarios, sed quod etiam dedit operam, vt hunc malum eius animum ad effectum perduceret, et quod ita ipse Con-

stitutus

stitutus, & d. eius socij positi ad insidias strictis gladijs irruerint contra d. aduersarios illuc transeuntes, ideo recedat ab eius pertinacia, & se disponat ad dicendam veritatem. *Resp.* Io hò risposto à queste cose più volte di sopra, e non sò che altro dire, come altro dir non posso, se non che nè io, nè d. miei compagni hauemo offeso in conto alcuno d. miei auuersarij. *Interrog.* & monitus quomodo adhuc audeat in hac eius pertinacia persistere, & tam audaciter negare irruisse strictis gladijs contra d. eius aduersarios, cum vltra prędicta id satis etiam indicet ipsius, & d. eius sociorum assistentia in loco d. homicidiorum, cum ibi essent, vt supra dixit, quando audita fuit vox hominis se conquerentis. ac & ipsius C. & sociorum fuga ex loco statim post homicidia perpetrata, ac & deinde mane sequenti ante diem à ciuitate, & propter ea se tandem disponat ad dicendam veritatem de homicidijs huiusmodi, quæ stantibus prędictis nullo modo negare potest. *Resp.* Io hò detto, e dico che non hò commesso tale sceleraggine, e non sò perche V.S. arguisca, ch'io l'habbi commessa dalla fuga, che nè io, nè li miei compagni siamo fuggiti altrimenti, ne doppo che vdimmo quella voce lamentarsi, nè la mattina seguente, quando ci inuiammo per andar à casa mia à spasso. Et Domino replicante, quod eius, & sociorum fuga statim post homicidia à loco delicti arguitur ex eo, quod post illa celeriori, quàm antea. Passu, ambularunt, & quasi currentes, & per longiorem viam, nè ita facilè statim post homicidia deprehenderetur, & altera eius, & sociorum fuga à ciuitate arguitur ex eo, quod ante diem recesserunt, & itinere insolito ad portam ciuitatis peruenerunt, & sine eorum famulis & audita captura famulorum debuissent in ciuitatem redire ad procurandam illorum liberationem: ab hoc eorũ officio destiterunt, & d. eius socij iter destinatum sine causa reliquerunt, & inuicem se separarunt, quinimò data opera se separarunt audita captura famulorum, & concordes remanserunt de iterum vniendo in itinere, ideo dicat veritatẽ tã de ordine, & tractatu, quàm de facto ipsorum homicidiorum, de quibus etiam satis conuictus dicitur ipse Constitutus ex tot eius mendacijs, de quibus vt supra conuictus est. *Resp.* Io già altre volte hò risposto à tutto questo che V.S. hora mi deduce di nouo, non m'occorre dirgli altro, se non ch'io sono innocente di questi homicidij, perche non hò offeso in conto alcuno questi miei auuersarij, che pur non ci pensai mai di offenderli, e torcerli pur vn capello. *Interrog.* & monitus, quomodo adhuc velit, & audeat persistere in huiusmodi eius pertinacia, tã audacter, adhuc negãdo irruisse contra d. eius aduersarios strictis gladijs, & eos vulnerasse, & occidisse, cũ non solum contra ipsum vrgeant satis supradicta indicia & tot eius mendacia, & variationes, & vacillationes, sed etiam adsint testes de visu, & qui ad d. homicidia perpetrandum auxilium, opem, & fauorem pręstiterunt: & propterea melius est ingenuè fateri veritatem, quàm amplius in eius pertinacia persistere. Respondit, Non

pagni, & noi seruitori armati tutti, che l'arme si fecero venire doppo cena in quell'hosteria, andammo alla Croce di Tirouero per aspettar che di li passassero d. Xenio, Pluto, & Crasso, che haueuano cenato in casa di Pasquilio, & cosi passando di lì furno assaliti con le dette arme da Milone qui, & da detti suoi compagni, che à posta li haueua condotti lì in quel luogo, & loro gli dettero delle ferite, si che gli lasciorno quasi per morti in terra, & tutti ci demmo fuga, & cosi passò il fatto in sustantia, & tanto hò detto nel mio esamine, & rifermo in faccia quì di Milone. Et statim voluens se erga d. Milonem habentem oculos demissos in terram, Milone patrone mio habbiate patienza, perche non ho potuto far di manco di non dire questa verità, et perdonatemi. Cui statim respondit ex se dict. Milo Constitutus, perdoniti pure Iddio, à chi tocca di perdonar li peccati; ma non sò come tu meriti perdono dicendo si gran bugia, in cosa doue ne và la vita, come tu la dici, senza manco. Et voluens se erga Dominum subdit, Signore questo è vn gran assassinamento, che mi fanno questi miei seruitori, che essendo io del tutto innocente, contra la verità mi fanno colpeuole, et reo. Replicante d. Ebrione Adducto, M. Milone, io dico la verità, et se hauete fatto il male, è honesto, et giusto, che ne facciate la penitenza, et se non l'hauesti fatto, io non direi questo, ch'io dico, che non ho causa alcuna di dir la bugia contra di voi, che mi sete patrone, oltre che perche volete, ch'io dicessi la bugia, nè contra di voi, nè di persona alcuna. Et cum vterque ipsorũ staret in dicto suo, Dominus mandauit d. Adductum reponi ad locum suum animo. &c. Et continuando examen cum ipso Constituto, eundem interrogauit, monuit, et hortatus fuit ad fatendum ingenuè veritatem de d. homicidijs, postquam videt, quod vltra quod tot, et tam grauia contra ipsum vrgent indicia, est etiam per testes conuictus, nec velit vlterius in eius pertinacia persistere tam audacter. Resp. io dico, et dirò sempre, che sono innocente di questo fatto, et questi miei seruitori sono bugiardi, et non sò che vagliono gl'indicij contra l'innocentia. Ex tunc Dominus dimisit examen, et mandauit ipsum Constitutum poni ad largam, et copiam processus decreuit cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones, habitis tamen testibus pro ritè, et rectè receptis, et legitimè examinatis, saluis exceptionibus, et repetitione, etc. omni meliori modo, etc. et addi etiam solet ibi, legitimè examinatis, maximè reo instante, præter mortuos, et absentes.

45 Et † fieri solet decretum huiusmodi: quia reus dũ examinatur, et ante retinetur in secretis carceribus, nec permittitur, quod ipse possit alloqui Aduocatos, et Procuratores, nec aliquem alium, et ita communiter obseruatur à iudicibus, et admonet. Marf. in prac. crim. in §. nunc videndum. post n. 15. dicens, quod ita à iudicibus obseruatur, ne reus

46 ab aliquo ad occultandum delictum instruatur, Et † si aliquando ne-

cesse esset, quod aliquis reum ita in secretis carceribus retentum alloqueretur ex alia tamen causa quam ex causa delicti, pro quo reus detinetur, Iudices, qui cauti sunt, non alter id illi permittunt, nisi bene cognita eius qualitate, & presente, vel ipso Iudice, vel notario causæ, vel custode carceris, quorum tamen fides probata sit, ne affectata occasione in aliquo modo reum ad occultandum delictum instrui contingat. Et debet reus statim examinari, vt dicit text. in l. 1. C. de custo. & exhib. reor. id est celeriter, vt ibi sentiunt Doct. & Paul. III. Pont. Max. statuit in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, ne Iudices captum pro quo uis crimine in secretis carceribus vltra triduum antequam examinetur retinere, vllo modo possint, sed infra triduum carceratum huiusmodi examinent. idemque decreuit Pius 4. in suo Motu proprio super reformatione tribunalium omnium Vrbis quatenus ibi mandat, in omnibus obseruari dictum Motum propriũ Paul. 3. quoad expeditionem carceratorum. & in alio eius Motu proprio super reformatione Officij Auditoris Cameræ, 4. non. Iulij 1562. idẽ Pius 4. præcepit Auditori Cameræ, vt curet, ne rei vltra triduum retineantur in secretis carceribus antequam examinentur, nisi tamẽ natura causæ aliud suadeat. & dicit Simanc. in prax. hæreseos. tit. 27. de interrogationibus, nu. 1. quod postquam rei fuerint in carcerem coniecti, post biduum, vel triduum examinãdi sunt ab inquisitoribus, & habemus statutum nostrum Vrbeuetanũ, quod mãdat reum non detineri in secretis carceribus vltra quinque dies exceptis casibus vltimi supplicij, pro quibus vltra octo dies rei in secretis carceribus detineri non possunt. vt in reformatio. rub. 4.

47 Et † deinde completo processu, perfectoque examine ipsius rei, ponitur ad largam, id est in publicis carceribus inferioribus, vel alibi in carcere tamen, iuxtà personæ, & causæ naturam, & qualitatem arbitrio Iudicis, vt suas ita reus possit facere defensiones, & ita obseruatur, & obseruari debet ab omnibus iudicibus, & ita reum ponendum esse ad largam dicit Marsi. in pract. crim. in §. postquam. post n. 5. & Foller. in pract. crim. in verb. & facta litis contestatione. n. 10. idq; etiam statuit Paul. 3. in dicto suo Motu proprio in fauorem pauperũ & Pius 4. in d. Motu proprio super reformatione tribunalium Vrbis. mandans dictũ Motũ proprium Paul. 3. in omnibus obseruari quoad expeditionem carceratorũ. & in dicto Motu proprio super reformatione officij Auditoris Cameræ. Et poterit ita reus positus ad largam libere loqui cum suis Aduocatis, & Procuratoribus, & alijs, vt suas ita facere possit defensiones. Interdũ tamen causæ qualitas necessario suadet, vt reus completo etiã processu, & examine non ponatur ad largã, sed eo retento in secretis carceribus, vel alibi in carcerem, ita vt neminem alloqui possit sed lumen tamen videat ad primum solis ortum, vt habetur in d. l. 1. C. de custo. reor. vbi tex. docet, quales esse debeant secreti carceres. dentur defensiones quod videtur satis decreuisse Paul. 3. in d. Motu proprio in fauorem

pau-

pauperum.dum dicto verſ.Dictique iudices,iubet iudicibus, quod reum ponant ad largam, vel in ſecretis carceribus, prout facti qualitas expoſtulat,retineant.Sed tamen ei ſic retento in ſecretis carceribus pendente termino defenſionis commoditas dari debet libere loquendi cum eius Aduocatis,& procuratoribus etiam ſemotis arbitris,niſi tamen qualitas cauſæ aliud neceſſario ſuadeat, vt decreuit Pius IV. in d.motu proprio ſuper reformatione officij Auditoris Cameræ, et licet.d. Motus proprij loquantur de iudicibus Almæ Vrbis , hæc eadem tamen ſeruari debent in toto ſtatu eccleſiaſtico.Menoch.conſ.51.num.36.lib.1.

48 Et † reo ita poſito ad largam, vel aliter retento, vt qualitas cauſæ expoſtulat,decernitur copia proceſſus,et indiciorum,cum termino defenſionis,quæ quidem copia danda eſt ſecundum communem opin.de qua teſtatur Rip.in l.2.n.8.C.de eden.quẽ poſt Villalob.in ſua col ecta cõm. opin.litera I,n.22.refert Iul. Clar.lib.5.ſent.§.fi.q.49.verſ.1 .Quod nullã
49 habet difficultatem , ſi reus eam petat ſibi dari, prout † peti debet ſecundùm opin.et practicam,vt teſtatur Boſſ.in tract.cauſ.crim. tit.de indic.nu.78.in fin. et peti poteſt a reo iam torturæ alligato , et dari debet, eſtque a tortura ſuperſedendum, vt per Vulpel.conſ.cri. 21. n.2. qui dicit,quod ita ſeruauit,et ſeruatum vidit et Piceni,et Romæ,quod et dicit
50 idem Vulpell.conſ.cri.74.n. 8. Nam † regulariter, etiam ſi contra aliquem procedatur per viam inquiſitionis danda eſt copia indiciorum, et ita dicta teſtium publicanda ſunt,ad effectum, vt poſſit reus ſe defendere,et ſuas exceptiones proponere aduerſus eorum dicta, et perſonas, vt colligitur ex tex.in cap.qualiter,et quando el ij.§.debet de accuſatio.et firmant communiter Doctores,vt atteſtatur Cæpo.conſ.crimin.65.circa fi.et conſ.66.verſ. quinto probatur. immo ſcribentes omnes, vt dicit Pariſ.conſ.2.n.155.lib.4.et Iul. Clar.ex eis d.q.49. ver ſ.et hæc et diximus infra lib.4. cap.1.n.195. licet in cauſa hæreſis, et in alijs ob potentiam reorum, et ne ipſis cauſis fiat præiudicium, nomina teſtium nõ niſi recognita, et cauſæ maxime ſuadeant, publicanda ſint vt admonuimus
51 ſupra hoc lib.cap 1.n.91.98.et alijs ſeq.Et † ſi non petatur,non tenetur aliàs Iudex dare copiam indiciorum ante torturam, vt diximus d. c.1. n.193.lib.ſeq.et tradit poſt Clar.quem alleg.Ant.Scap.lib.5.iur.nõ ſcripti. cap.97. num.14. maxime ſi reus non eſt ruſticus, et homo ſimplex, et idiota, cum ſi ruſticus, ſimplex,et idiota eſſet,Iudex ex officio deberet copiam proceſſus quamuis non petitam decernere, ſecundum Locat. in oper. inquiſit.verb. tortura. num.33. poſt Marſ. in prac. crim.d. §. nunc videndum,num.13.Idem Foller.in prac.crim.in verb. detur copia capitulorum,num.1.in fin.Simon de Præt.conſil.102. num.15.Vulpel.conſil.crim.34.num.6.et conſil 74.num.7.et ſeq.vbi dicit, hanc eſſe receptiorem opinionem, et Romæ canonizatam, vt nunquam dentur copiæ indiciorum , niſi petitæ non denegantur , etiam ſi iam eculeo ſit
52 alligatus, et eleuatus reus , licet † ratio habenda etiam eſſet iuriſperi-

ti,& Doctorum,qui in rebus proprijs minus sciunt, quam cæteri, vt dicit Boss.in d.tit. de indic. num.80. Et ita potest intelligi Motus proprius Paul.3. in fauorem pauperum, & Motus proprius Pij 4. super reformationem officij Auditoris Cameræ, quatenus enim ibi mãdent. sum.Pont. vt copia indiciorum reo dari debeat,debet intelligi,si petatur: & pro vt de iure communi, à quo dicti Motus proprij interpretationem recipere videntur.l.si serui vestri.C.de noxal.cum alijs, vt in nostro tract.de executio.sent.contumac.capto bannito.cap.1.n.398.& facit, quia si statutũ requirit, vt præstetur fideiussio debet intellig.si hoc à parte petitum fuerit.Ias.in l.vniuersa.n.2.C.de precib.Imper.offeren. & in cons.291.vol. 2.Mars.in l.vnius.§.cogniturum.nu.8. de quæstio. & in consil.56. n.11.
53 Blanc.in prac.crim.fol.38.n.83.Rim.iun.cons.568.n.18.vol.5.Sed † ante condemnationẽ, vt quia reus esset vel conuictus, vel confessus, copia debet omnino dari,etiam si nõ petatur. vt ex communi obseruantia post alios, quos allegat,dicit Iul.Clar.d.q.49 vers.sed nunquid.& vers.est igi
54 tur.& Anton.Scap.d.cap.97.lib.5.iur.non scripti. n.5. Et † solum Iudex copiam processus decernit: quia cum effectu copia processus per curiã suis sumptibus,& expensis dari nõ debet,sed expensis ipsius rei,si copiã habere velit.vt dicit Iul. Clar. d.q.49.d. vers. sed nunquid. & Marant in Specu.par.6.in 14.actu.n.10.circa fin.Vmbert. Locat.in oper.Inquisit.
55 in verbo tortura.post n.3. Licet † copia libelli, & capitulorum dari debeat sumptibus querelantis, vel inquirentis ad exemplum libelli in causis ciuilibus, vt per Foller.in prac.crim.in d.verb.detur copia capitulorum. n.1.in fin.& Marant.loco iam citato.n.10. in prin. Et pauperibus gratis dari debet, vt statuit Paul.3. in d. Motu proprio in fauorem pauperum. vers.Iudices prædicti. & Pius 4. super taxa mercedum notariorum criminalium Vrbis.in fi. quod etiam procedit de iure communi vt late per Foller.in prac.crim.in verb.& si confitebuntur 3.par. n.55. & Pauperes arbitrio Iudicis iudicantur. secundum Paul.3. in d. loco. vt & de iure communi, vt latè per Iac.Menoch.de arbitr.iudic.cas.65.& arbitrio Aduocati, & Procuratoris pauperum secundum Pium 4. vbi supra. & ibi etiam statuitur, quod vbi opus fuerit, loco copiæ indiciorum, tradantur originalia ipsi D. Aduocato, & Procuratori pauperum gratis, & si-
56 ne aliqua impensa. † Et decernit Iudex copiam cum d. clausula habitis testibus, &c. ne per inquisitum fraus fiat, vt testes, antequam repetantur, de loco discedant, vt repeti non possint. habitis ergo testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, hac cessat suspicio. ita Foller. in d. verb. detur copia capitulorum num. 5. Nam, vt intelligas, Iudex
57 † copiam processus, & indiciorum dare non tenetur, nec debet eam ita decernere, nisi completo processu, idest nisi prius in processu deduxe-
58 rit, quicquid habet contra reum: quia † de iure primò actoris fundatur intentio, & sic curiæ, & fisci,deinde reus auditur in suis defensionibus. l. si quidem C. de exceptio. l. exceptionem. de probatio. Et ita

† licite

59 † licite pōt Iudex denegare defensiones, donec fuerit cū effectu cōpleta informatio, vt per Cuid. de Suz. de indic. & tort. n. 62. & post eū, quē alleg. per Foller. in prac. cri. in verb. recipiātur defensiones reorū. n. 22. & ideo quando pro eo petitur copia indiciorū, & processus nō dum cōpletus est, Iudices pronunciare solent, ꝙ copiā decernunt suis loco, & tempore completo processu, vel simpliciter pronunciādo se offerūt, ius,
60 & iustitiam ministrare. Et † completa ēt informatione non tenetur dare copiam, nisi processu legitimato. i. testibus pro informatione curiæ exa-
61 minatis parte citata repetitis: solent †. n. iudices cauti (vt refert Saly. in „ l. fi. C. de questio. in fi) ante inquisitionē examinare testes pro informatione Curiæ parte non aliter citata: & in scriptis redigi faciunt eorū dicta, ne postea contrarium dicāt: & informatione habita formant inquisitionē: & si pœna est corporalis, relaxant mādatum de capiendo, ne reus fugiat: qui deinde captus vel respōdet de mandato Iudicis Inquisitori, vel diligenter super delicto, de quo inquiritur, interrogatur: & si negat, iterū Iudex testes examinat ipso reo citato, vt testes iurare videat, & facta repetitione attestationes reo præiudicant, non ēt primæ sm̄ Saly. vbi supra. cum alijs pluribus à nobis relatis in trac. de defensionibus reorū. & in method. processus informat. lib. 5. c. 2. n.... & ita ante torturā faciēdū esse à Iudice statuit Paul. 3. Pont. Max. in Motu proprio in fauorem omniū pauperū vers. Iudices prædicti. Ne ergo reus diutius in carcere secreto retineatur, donec. s. processus legitimetur, copia processus eo nō aliter legitimato decernitur cū dicta clausula habitis testibus, &c. & ita si reus vult cū effectu copiā, hēt apud acta, vel eius procurator ad hoc in specie Constitutus testes pro rite, & recte examinatis præter absentes, & mortuos, & saluis sibi exceptionibus contra personas, & dicta testiū, &
62 repetitione, quatenus illos repetere voluerit, & ita in † statu Ecclesiastico practica inoleuit. vt ēt in regno, vt habetur p Capyc. dec. 74. & Foller. in prac. cri. in verb. & si confitebuntur. n. 51. practica hæc inoleuit, ꝙ qñ inquisitus vult copiā indiciorū, vt suas possit facere defēsiones, instare solet pro copia, et dicit, ꝙ hēt testes curiæ pro rite, et recte receptis, et legitimæ repetitis, et cōceditur ei ita copia, cū cōgrua ratio assignari nō possit; cur denegari debeat, vt p eos ibi. et pinde est ac si testes parte citata repetiti essēt, ex cōi omniū praxi. vt d. Vulpel. cons. cri. 68. n. 7. et tradit Purpurat. cōs. 238. in fi. lib. 2. possunt. n. testiū attestationes nō legitimè examinatorū de cōi partiū cōsensu cōprobari. l. fi. et ibi not. Bal. C. de testib. Bar et ibi Ias. n. 16. vbi alleg. cōcord. in l. 1. ff. de fer. Purpurat. in d. cons. 238. in fin. Quæ quidē practica nō seruatur in regia Prouinciali audientia, in qua indistinctè datur copia repertorum, et indiciorum, etiā non habitis testibus pro iuratis, et repetitis. vt d. Foller. in d. verb. Detur copia capitulorum. n. 5. et vbi practica prædicta seruaretur, admonet Simanc. cathol. inst. tit. 64. de testib. nu. 25. quod nihilominus Iudex, quāuis reus dicat, se velle testes habere, vt vulgo dicunt, per ratificatis,

iterũ eos examinare,& interrogare dẽt, ne forte defensio reorũ pereat,
63 cui ne nominatim quidẽ renunciare queũt.Doc.in l.pact.inter.ff.de pac. cũ aliis à nobis cõgestis in d.trac.de defensionib.reor. Et animaduertãt Iudices,ꝙ post decretam copiã cum d.clausula habitis testibus pro rite & recte receptis,& examinatis, non permittant copiã tradi,nisi deinde reus testes habeat pro rite,& recte receptis,& examinatis:quia ex solo decreto copiæ cũ d.clausula,testes pro talibus habiti non dicuntur, nisi pro talibus à reo deinde habeãtur.& ita practici criminalistæ facere cõ
» sueuerunt,vt d.Vulpel.cõs.cri.32.n.6.Nec notarius põt dare copiã non
» habitis prius testibus pro rite,&recte examinatis,siue iudex decernẽdo
» copiã dixerit,habitis testibus rite,& recte examinatis,siue dũmodo ha-
» beantur pro rite,& recte examinatis,quia ablatiuus ille absolutus con-
» ditionẽ importat.i.si habuerit.l.à testatore.ff.de cõd.& demonstr.oẽs in
» rub.ff.sol.matr.cũ vulg.prout dicta dictio,dũmodo,ex quo adiecta est ei, ꝙ venit implendũ antequã actus perficiatur.Crau.cons.10.n.14.vol.1. & in specie Bursat.cõs.311.n.3.vol.3.Non tamen hoc ita dico,vt iudex indistincte prohibeat, ne indiciorum copia detur, nisi testes pro rite, & recte receptis,& examinatis habeantur, ne forte reorũ defensio pereat, cui nec nominatim renũciari põt,vt hãc sentit rõnem Simanc. d.tit.64. n.25.& sine dubio respectu testiũ,qui essent absentes, vel mortui, si pro rite,&recte receptis,&examinatis haberẽtur,reorũ defensio periret,cũ repeti nõ possẽt super eorũ interrogatoriis;& ideo quoad absentes, qa suspicio cessat fraudis,quæ fieri posset, ne testes à curia repeterentur, si ad recedendũ subornaretur,& quoad mortuos,quia oĩno cessat timor subornationis,cũ mortui subornari nõ possint; nullo mõ iudex prohibere dẽt,ne copia detur indiciorũ,&processus,nisi & ij ẽt pro rite,& recte re
64 ceptis,& examinatis habeãtur.Et solẽt ideo iudices decernendo copiã indiciorũ cũ d.clausula habitis testibus pro rite,et recte receptis,& examinatis,subdere,prout debẽt,maxime parte instante,præter absente, & mortuos:qm̃, vt diximus,cessat tunc ratio,quare copia indiciorũ denegetur nõ legitimato processu,quæ est, vt diximus, vt nõ fiat fraus, vt te-
* stes recedant ante quã repetantur,ne repeti possint:& mortui repeti nõ possunt,& timor cessat in eis subornationis postquam mortui sunt,et sic cessat ratio prohibitionis ex generali practica de danda copia indiciorũ cum d.clausula,habitis testibus pro rite et recte receptis,et examinatis.
65 Ita Foller.in pract.cri.in d.ver.Detur copia capitulorum.n.5.qui idem dicit de absentibus:intelligendo tamen de illis,qui longa absentia absfu-
66 turi sunt, ex quibus expeditio causæ propter eorum non repetitionem in regno retardari nõ potest ex pragmatica,quæ eo in regno extat,quod expeditio causæ criminalis nullatenus retardetur prætextu testium Curiæ nõ repetitorum,vt habetur per Gram.dec.28.n.6.et Foller.in d.ver. Detur copia capitulorũ, n.5. et in ver.et demum repetantur testes Cu-
67 riæ nu.10. Et † hæc ratio esse põt, quare in Vrbe practica hæc, vt vidi,
non

non seruatur, cũ ibi rei non cogãtur, nisi velint, habere testes pro informatione curiæ examinatos pro ritè, & rectè receptis, & examinatis. si vult habere copiam processus informatiui. Et datur ita copia processus informatiui ẽt nõ repetitis test. reo citato, quoniam testes fisci, & curię vt plurimũ sunt forenses, & de longinquis regionibus, & tpe, quo repeti deberẽt, haberi nõ posſũt, vel non nisi lõgo temporis interuallo, & iõ si reus testes haberet pro rite, & recte receptis, & examinatis, et nõ posset eos repetere super eius interrogatorijs irreparabile sibi pararet pręiudiciũ, quia ex his testibus condennatio sequi põt, cũ perinde habeantur, vt supra diximus, ac si parte citata repetiti essent ex cõi omnium praxi, & si testes ex longinquis regionibus euocarentur ad se repetendũ, marcescerẽt rei in carcere, qui sic quodãmodo pro pœna sibi esset: ideo facta diligentia habendi testes pro informatione curiæ examinatos ad effectũ vel repetendi parte citata, vel cõfrontã li, quomodo ẽt processus legitimatur, vt supra aliàs diximus. Si haberi non possint, quia sunt absentes, & in longinquis partibus cõmorantur datur copia processus ẽt his nõ habitis pro legitime receptis, & examinatis, & fiunt defensiones, quibus si indicia ciuiliter purgata remanent, fertur absolutoria, & legi-
68 timatione processus amplius curia nõ eget. Et † vidi quandoq; in Curia A. d. Cam seruari, ꝙ fiscus instat, quod processus legitimetur, priusquã copia detur reus diligenter examinatus interim ponitur ad largã sine aliqua assignatione termini defẽsionis, ne in secretis carceribus marcescat donec testes cõparẽt, & vel repetantur, vel cõfrontentur, & ideo qñ testes absunt, & eorũ præsẽtia necessaria est id quidẽ dẽt quam celerrime procurari, vt de socijs criminis dicit tex. in l. 1. post princ. C. de custo.
69 reor. Sed † præterea in Vrbe seruari dẽt ius canonicũ, & propterea dari dẽt copia processus etiam informatiui, vt per tex. in d. c. qualiter, & quando. el ij. §. dẽt, de accusat. dicit Marant. in Spec. 6. par. de inquisitione. nu. 10. & ita etiã dici dẽt in alijs terris ecclesiæ, in quibus similiter seruari debet ius canonicũ, vt de his etiam dicit Marant. in dicto loco.
70 Apponitur † deinde in d. decreto, et in comparitione rei, vel procuratoris dicta clausula, saluis exceptionibus, et repetitione, vt ipsi reo habenti testes pro rite, et recte receptis, et examinatis integrum sit ius excipiendi cõtra illorũ personas, et dicta, ac et illos, si opus fuerit, repetẽdi super eius interrogatorijs: aliàs. n. nisi reseruatio hæc fieret, non posset postea contra hos testes opponere, et eorũ dicta impugnare. Nã habendo testes pro rite, et recte receptis, et examinatis, perinde est ac si
71 citatus fuisset ad videndum eorũ iuramenta: at † quando reus ita citatur, cautus esse dẽt, vt protestetur cõtra ipsorũ testiũ personas, et dicta, ne consentire videatur. vt voluit Saly. in l. si quis testibus. C. de test ib. et post eũ Foller. in prac. crim. in verb. concedatur repulsa. n. 18. Marant. in Spec. 6. par. in 13. actu. n. 2. vbi dicit, quod cauti procuratores quotidie vtuntur hac practica, quia in termino citationis ad videndum iurare testes, protestantur cõtra personas testiũ, et dicẽda per eos, et de d. clau-

sula saluo iure repetendi. s. super interrogatorijs habetur per Vulpell.
72 c ōs.crim.76.in fi. Et † qñ sunt plures rei de vno delicto accusati vel inquisiti pro quo vnus sit præsens, vt erat d. Milo, alij verò contumaces, vt d. Caligula, Traso, et Anippus, de iure non dēt differri processus rei præsentis, donec illi, qui sunt cōtumaces, cōdemnētur secundū cōem opin. vt
* p Boss. in trac. caus. crim. tit. de sēt. n. 85. Iul. Clar. d. q. 49. vers. sed pone,
* contrariū tamen seruatur in Statu Ecclesiastico per cautos Iudices, vt
* et seruatur in Ducatu Mediolani. quia. s. nunquā publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius cōtumacibus condēnatis, vt dicunt Boss. et Iul. Clar. in d. locis. et idē Boss. in eo. tract. caus. cri. tit. de delicto. n. 46. et subdit Iul. Clar. in d. loco ꝙ hæc est optima practica. ne si publicetur processus, possint contumaces instrui de indicijs contra eos existentibus, et
73 subornare testes, et deinde cōparere. ipsis † aūt contumacibus cōdēnatis. fit publicatio processus, daturq; eius copia præsenti, deletis tamen prius, quantū cōmode fieri pōt, nominibus contumacium, atq; his omnibus, quæ ad eos pertinent quatenus tamē quoad præsentes per huiusmodi delationē non tollatur vel in minimo facultas defensionis, ꝙ et in Du
* catu Mediolani obseruari dicit Iul. Clar. in d. loco Et † terminus, qui per
74 Iudicem assignatur reo ad faciendum suas defensiones, solet esse duorū, triū vel, aut plurimū dierū, iuxta causæ qualitatē, et personam, et distantiā loci arbitrio Iudicis, vt diffuse diximus in trac. de defensionibus
† reorū. et de cōi obseruantia in regno est terminus duorum dierum, vt dicit Maran. in Spec. par. 6. in 14. actu nu. 15. et Ioseph. Cumi. de syndic. c. 21. de tortura. n. 29. dicit ꝙ in regno terminus nō reperitur taxatus, sed ꝙ pōt dari terminus octo dierum virtute litterarum dispensatiuarum, vt
75 ibi per eum. et † plures etiam dantur dilationes reo præsertim qñ est in carcere, quia cessat præsumptio calumniæ, & tres quidē reo dantur dila-
76 tiones, & accusatori duæ dandæ sunt in iudicijs criminalibus. tex. † est in l. fi. ff. de ferijs. qui licet loqui videatur in causis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in alijs causis criminalibus
*quibuscunq; ita ex cōi ex pluribus, quos allegat Iul. Clar. lib. 4. sent. §. fi. q. 48. versic. quæro. & diximus in dict. tract. de defensionibus reorum. Seruatur tamen, quod materia dilationum in causis criminalibus sit arbitraria iudicibus, secundum opin. Innoc. in c. ad petitionem. n. 4. de accusat. quam etiam tenet cōiter Doctores cano. vt dicit. Alex. in l. 2. n. 8. ff. de re iud. & Iul. Clar. d. q. 48. versic. quæro. subdens, quod ideo solent Iudices facile concedere plures dilationes reis, præsertim quando sunt in carceribus: nam eo casu cessat præsumptio calumniæ.

Solent nonnulli addere in calce dicti decreti verba hæc, videlicet, absq; præiudicio vlterioris processus, & examinis, &c. qua de re infra dicemus lib. 4. cap. 2. nu. 30. & seq.

Finis Libri Tertij.

FLAMI-

FLAMINII CHARTARII I.C.

VRBEVETANI.

Theoricæ, & Praxis Interrogandorum Reorum,

Liber Quartus.

SVMMARIVM.

1 *Tortura quæstio dicitur, quia veritatis est inquisitio per tormenta, & corporis dolorem.*

2 *Tortura, Tormentum, & Quæstio sinonima sunt.*

3 *Tormentorum genera plura sunt.*

4 *Torquendi modus fune manibus post terga ligatis est de iure licitus, & vsitatus.*

5 *Mediolanenses quo tormentorum genere vtantur, & quo Iudices in Statu Ecclesiastico.*

6 *Torquendi modus fune adeo est vsu frequentior, vt ab eo recedi non debeat, nisi qñ reus hoc tormento torqueri ex aliqua causa non potest.*

7 *Tormenta noua excogitare carnificum est potius, & crudelium, quàm Iureconsultorum.*

8 *Tormẽtorũ genera qualia à Iudice vsurpari debeãt, nõ est iure cautum, sed Iudici arbitrarium iuxta qualitatem personarum, & indiciorum.*

9 *Tormenta insolita adbiberi non debent, sed ea tantum quæ iudicantiũ vsu prudenter recepta sunt.*

10 *Iudices reprebenduntur, qui noua tormentorum genera contra ius, fasque misellis reis imponunt, & num. 12.*

11 *Tormenta ita adbiberi debent, vt reus saluus sit, vel innocentiæ, vel supplicio.*

12 *Iudices irati, & peruersi dicuntur, qui propter delectationem nouam inueniunt speciem tormentorum. & Dominus eos confundit.*

13 *Torquendi modus pro reperienda veritate antiquus est, à pietate Christiana non alienus.*

14 *Tortura in subsidium adbiberi debet, quando aliæ probationis baberi non possunt.*

15 *Tortura reo inferri non potest, quando de delicto aliter constat.*

16 *Iudices torquẽtes reos super delicto aliter probato tenentur in sindicatu.*

17 *Torturæ subiici potest Reus in ijs tantum casibus, in quibus pœna corporalis imponitur; secus si pecuniaria.*

18 *Tortura est grauis afflictio, quæ omnem pœnam pecuniariam excludit.*

19 *Tortura grauior est afflictio, quàm sit vtriusque manus abscissio.*

Modus

Torqueri

52 *Torqueri quis non potest sine indicijs, etiam in maioribus delictis, & atrocissimis, etiam in crimine læsæ maiestatis.*

53 *Torqueri qs non pōt à Iudice sine indicijs, etiā q̃ liberū habeat arbitriū.*

54 *Indicia ad torquendum legitima esse debent.*

56 *Indicia ad torquendum sufficientia ad torturam esse debent.*

57 *Torquetur quis in dñio Mediolani in atrocibus, etiam q̃ indicia nō sint in totū sufficientia, neque per testes omni exceptione maiores probata.*
Copia processus plerumque non data in atrocibus, proceditur ad torturā in dominio Mediolani, ibid.

58 *Reus ante torturæ actum interrogationibus adhuc ad dicendum veritatem impellendus est, & quomodo.*

59 *Indicia reo ante torturæ actum rememoranda sunt, quibus, ad dicendum veritatem impellitur.*

60 *Reus ante torturæ actum monendus est ad dicendum veritatem, adiecta comminatione de eum torquendo, si pertinax fuerit.*

61 *Confessio rei sponte facta, dicitur etiam quod facta sit præuia comminatione de eum torquendo, sibi facta ante torturæ actum.*

62 *Accusator requiri non debet actum torturæ rei criminis.*

63 *Aduocatus, & Procurator præsentes esse nō debent torturæ sui clientuli.*

64 *Aduocatus, & Proc. accusatoris torturæ rei criminis interesse nō debēt.*

65 *Aduocatus, & Proc. fisci interesse possunt, & solent torturæ rei criminis.*

66 *Decretum de torquendo præcedere debet actum ipsius torturæ.*

67 *Clausula cum veritate aliter habere non possit, quare apponatur, & apponi soleat in decreto torturæ.*

68 *Decretum torturæ quomodo, & quando interponi soleat, ne detur materia appellandi.*

69 *Appellatio rei non recipitur postquam reus tormentis applicatur.*

70 *Appellatio recipi debet à decreto de torquendo prout de iure interposito.*

71 *Iudex interposita appellatione à decreto de torquendo interposito prout de iure, supersedere debet etiam ante præsentatam sibi inhibitionem.*

72 *Iudex supersedere debet ab executione torturæ interposita appellatione de stylo Curiarum Parlamenti.*

73 *Iudices an & quando supersedere debeant ab executione torturæ in Regno Neapolitano.*

74 *Barones in Regno Neapolitano quid seruent, & seruare debeant in appellatione à decreto torturæ, ne teneantur in sindicatu.*

75 *Appellationi à decreto de torquendo interposita, an deferat magna Curia, & Audientia Regia in Regno.*

76 *Appellationi à decreto torturæ non defertur in dominio Mediolani, vbi appellatio prohibetur tam à diffinitiua, quàm ab interlocutoria.*

77 *Appellationi à decreto torturæ an in statu Ecclesiastico deferendum sit.*
Appellatio in criminalibus si causa capitalis est, recipitur constituto reo in carceribus, ex Motu proprio Pij IV. ibid.

Tortu-

78 *Tortura nõ infertur reo criminis, si aliqd comederit, aut biberit eo die.*
79 *Iudex ante torturam inferendã monere debet custodẽ carceris, vt saltẽ decem horas ante torturam curet, ne reus aliquid comedat, aut bibat.*
80 *Reus ad locum torturæ adductus dum spoliatur, vel iam spoliatus, & funi applicatus moneri debet ante eleuationem de dicenda veritate, aliàs eleuabitur, & torquebitur.*
81 *Reus in ipso actu torturæ interrogari potest tàm de delicto ipso, quàm de indicijs ad illud.*
82 *Scribi debent per notarium omnes rei responsiones, omniaque eius verba quæ dicit in tortura.*
83 *Reus imputatus de combustione scripturarum illas combussisse confitens potest torqueri, qua de causa combussit.*
84 *Reus, si crimen, de quo est imputatus, in tortura fateatur, potest de alijs delictis interrogari, de quibus non sunt indicia.*
85 *Reus in tortura interrogari potest de socijs, & complicibus, & quando.*
86 *Crimina excepta quæ sint remissiuè.*
Reus in dominio Mediolani interrogari possit de socijs, & in quibus criminibus. ibidem.
87 *Et quid in ciuitate Mantuæ.*
88 *Statutum Mantuæ, quod socius criminis interrogari possit de socijs criminis, quomodo intelligatur.*
89 *Reus an interrogari debeat de socijs ex consuetudine ità demum, si aliàs sit persona vilis, & malæ famæ.*
90 *Reus interrogari potest de socijs regulariter in criminibus illis, quæ regulariter sine socijs committi non solent.*
91 *Reus an de socijs ita demum interrogari possit, si aliàs contra illos adsint (indicia.*
92 *Reus an, & quando super mandante interrogetur.*
93 *Mandatarius si in tormentis confessus fuerit delictum, quoad se, potest absque alijs indicijs iterum torqueri, vt manifestent mandantem.*
94 *Suggestio à Iudice reum in tortura interrogante, tam de se, quam de socijs euitanda est.*
95 *Processus est nullus, qui fit per Iudicem suggerendo contra aliquem, non præcedentibus aliquibus indicijs.*
Reus pro vno crimine detentus interrogari non debet de alijs, de quibus nulla extant indicia, ibidem.
96 *Tortura confesso, & conuicto super socijs, & alijs criminibus adhibenda est, præmissa protestatione à iudice, quod hoc facit sine præiudicio confessorum probatorum.*
97 *Iudex fatuus est, qui aliquem torquet, qui esset conuictus.*
Tortura purgat etiam plenas probationes, ex quibus sic commendatio sequi non potest, saltem in pœnam ordinariam. ibidem.
98 *Tortura plena dicitur, quando reus in funem elatus quassatur.*
99 *Reus in tortura quot quassis cordæ affici possit.*

Et quid

123 Tortura repeti non potest, si reus negans, fuerit sufficienter tortus, nisi noua superueneniant indicia, quæ fortiora sint primis.
124 Sed contrarium de consuetudine seruatur.
125 Reus criminis sufficienter tortus, si non sunt noua indicia debet multis interrogationibus impelli ad dicendum veritatem, & sæpius, si vacillauerit, torqueri potest.
126 Tortura prima, leuis esse debet, vt reo in negatiua ꝑsistente repeti possit
127 Tortus leuiter repeti pōt in tormentis. secus si sufficienter tortus fuerit
128 Iudex prætextu arbitrij, ꝙ habet de repetendo torturam immoderatè, sæuire non debet, sed potius in dubio ad torturam non procedat.
129 Innocentes quandoque qui in to rtura crimen confessi fuerunt, reperti sunt post sumptum de eis supplicium.
130 Tortura repeti non debet, quamuis alias repeti posset, si reus in corporis fortitudine non durauerit.
131 Tortura repetitio nō debet excedere tres vices tribus diebus separatim.
132 Tortura immoderata dicitur, quæ excedit tres vices. Confessio rei, qui vltra tres vices tortus fuit vi tormentorum facta dicitur.
133 Indicia per torturam purgata dicuntur, quando quis sufficienter tortus persistit in eius negatione.
134 Reus, qui per torturam purgauit indicia, sub cautione fideiussoria secundum aliquos relaxandus est.
135 Reus sufficienter tortus, & qui ita purgauit indicia absolui debet secundum aliquos diffinitiue ex hactenus deductis.
136 Reus absolutus ex hactenus deductis iterū ingri pōt nouis superuenientibus indicijs.
137 Actor non probante, reus absoluitur.
138 Reus, si in tortura fateatur, non debet ante ratificationē reponi in eodē loco, in quo alij adessent carcerati, ne subornetur ad non ratificādum.
139 Reus confessus in tortura duci debet ad bancum iuris ad ratificandum. Cōfessio facta in tortura debet esse ratificata, aliàs curiæ non prodest.
140 Confessionis ratificatio quo ordine fieri debet.
141 Reus conf. in tort. non debet duci statim ad ratificañ, sed die sequenti.
142 Iudicis arbitrio relinquitur quanto tempore reus confessus in tortura debeat quiescere ante ratificationem.
143 Mediolaneñ optimè seruāt practicā ratificationis rei conf. in tortura.
144 Reus apud inquisitores eius confessionem in tortura factam ratificat tertia die post torturam.
145 Ratificatio conf. ꝑ tort. extortæ fieri dēt extra locū tormentorū. n. 146
147 Reus examinari potest in loco tormentorum, si loco in consuetudo adesset ita examinandi.
Ratificatio confessionis per torturam extortæ an in loco tormentorū fieri possit, vt valeat. ibidem.
148 Testes non sunt necessariò adhibendi in ratificatione confessionis per torturam extortæ.

Ratifi-

etiam condemnari possit, si esset alias vel conuictus, vel confessus.
182 *Terminus si fuit reo assignatus ad faciendum suas defensiones, alius ter minus post captam torturam danda non est. (rationē.*
183 *Terminus si alicui est præfixus, sēp is additur post terminū ante decla-*
184 *Te minus ad faciendum defensiones dandus est reo ante torturam, & indi: ijs non purgatis ciuiliter ad torturam proceditur.*
185 *Copia processus pōt à Iudice denegari, qū per calumniam animo differē-di peteretur, vt si allegatur talis defensio, quæ probata nihil releuaret.*
186 *Copia processus denegari potest reo non alleganti, quam habeat defensio nem, quod de iure procedit. secus autem de consuetudine, & nu. seq.*
188 *Copia pcessus reo qñ cum causæ cognitione dari debeat. (dentiā facti.*
189 *Tortu. repetitio supersedēda est superueniēte notitia innocētiæ rei p eui*
190 *Sententiæ executio supersedēda est, si notitia innocētiæ rei superueniat.*
191 *Concedi facile debet, quod nemini nocet, & mihi prodest.*
192 *Torturæ repetitio est asperior, vt vix sit, quod reus non confiteatur, si post primam torturam per aliquot dies supersedeatur.*
194 *Tortura reo inferri potest non decreta etiam copia, quæ petita non fuit nec dato termino defensionis non petito.*
195 *Copia processus si petatur, oīno reo dari dēt, & à tortura supsedendū est.*
196 *Reus sibi imputare debet, si copiam processus non petijt.*
198 *Copia indiciorum, quæ post primam torturam superuenerunt, dari de- bet, si petatur ante torturæ repetitionem.*
199 *Torturæ repetitio, quæ dicatur propriè.*
200 *Prebeminentia in M.C.V. de torquendo ex processu informatiuo.*
201 *Tortura repetenda non est, quando est illata ex processu informatiuo, & num. 206 & seq.*
202 *Prebeminentia magnæ curiæ de torquendo ex processu informatiuo intelligenda est de prima vice.*
203 *Prebeminentia magnæ Curiæ Vicariæ de torquendo ex processu infor- matiuo odium continet, vt quis inauditus torqueatur.*
204 *Actus ad primam vicem restringitur, quando agitur de graui præiu dicio, vt quis inauditus torqueatur.*
205 *Actus quando est contra ius, vt quis torqueatur inauditus, debet in- telligi, ut minus quam fieri possit, lædat. ius cōmune, & ius alterius.*
207 *Torturæ repetitio fieri debet post publicatas attestationes, non etiam ante publicationem processus. (queatur.*
208 *Torquendi si sint plures, à quo incipi debeat, ut facilius ueritas extor-*
209 *Torqueri in primis debet ex pluribus torquendis regulariter, qui ma- gis est suspectus. et n. 212. (essent.*
210 *Torqueri in primis debet fœmina, si masculus, & fœmina torquendi*
211 *Torquendi sunt omnes, sed in primis magis suspectus, quando tot sunt uulnera occiso illata, quot sunt qui interuenerunt.*
213 *Item qui malum, & turpe nomen habet.*

214 *Item*

214 *Item qui primus cadauer occisi reperijt.*
215 *Torqueri primo filius debet in conspectu patris, si ambo torquendi sunt.*
216 *Serui prius, quam liberi torquendi sunt si omnes torquendi sunt.*
217 *Intellectus, l. si prius, ff. ad Syllan.*
218 *Rei vi maleficiorum sauitiam non sentiunt tormentorum.*
219 *Maleficia ad taciturnitatem in reis torquendis, in quo consistat.*
220 *Remedia qua sint aduersus maleficium taciturnitatis in reo, & n. 221.*
221 *Maleficium vnum per aliud maleficium dissoluere non licet.*

DE ARTE INTERROGANDORVM REORVM IN TORTVRA CAP. I.

HActenus de Arte interrogandorum reorum de plano. Nunc de ipsis interrogandis in tortura, per quā veritas delicti etiam inquiritur. Vn
1 de tortura quæstio dicitur, quia veritatis est inquisitio per tormenta, & corporis dolorē, l. 1. §. quæstioni, ff. ad Syllan. & tradit Azzo in Sum. C. de quæst. & Ant. de Canar. in tract. de quæstio. in 1. memb. nu. 5. Brun. de indic. & tort. 2. p. q. 1. n. 2. Vmber. Locat. in oper. inquis. in ver. tortura in princ. Ant. Gomez. c. 13. delict. post n. 2. latè Carrer. in pract. cri. f. 79. n. 2. & alijs seq. Franc. Marc. dec. 976. n. 1. Port. Imolen. cons. 96 n. 42. & alij
2 alibi in eorum tractatibus de quæst. & tort. Et sunt hæc synonima, Tortura, seu tormentum, & quæstio, vt exponit glo. in c. 1. de deposito, ver. quęstionibus, & tormentis, & probatur in l. 1. in princ. ff. de quæst. in ver. quęstioni, & in verb. ad tormenta, & per multas leges dicto titulo, & tradit etiam Anto. de Canar. in dicto loco num. 1.
3 Et plura sunt tormentorum genera, quorū multa recenset Mars. in l. 1 in princ. n. 27. ff. de quæstio. & Carrer. post alios, quos refert in pract. cri. f. 79. n. 10. & alijs seq. Brun. de indic. & tortur. q. 2. p. 2. n. 6. Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. vers. nunc de gradibus Locat. in oper. inquisit. in verbo tortura, Iodoc. in pract. crim. f. 199. num. 18. dicens, quod ex in olita con suetudine varijs instrumentis, diuersaq; materia exercetur tortura per
4 Iudices maleficiorum. Sed modus fune torquendi manibus post terga ligatis est de iure licitus, vt colligi videtur ex Text. in l. nullus, C. ad l. Iul. maiesta. & est à consuetudine approbatus, vt dicit Brunus de indic. d. par. 2. q. 2. num. 6. & vsu est cæteris frequentior, vt dicit Carrer. d. f. 79. num. 10. & Foller. in pract. crim. in verbo Rei indurati torqueantur, nu. 8. non solum vno in loco, sed etiam vbique frequens est, vt dicit Franciscus Pegna schol. 118, colum. 3, circa finē ad 3. par. Directoriū inquisit.
5 Et apud Mediolanenses solummodo in vsu est modus iste fune torquendi, licet Rei, qui propter debilitatem, vel aliam causam fune torqueri non possunt, igne ad plantas pedum apposito quandoque torqueri soleant, teste Iul. Clar. in dicta quæstione 64. versiculo Item debet, qui subdit, quod extra hos duos modos non vidit aliquem in dicta

Prouincia torqueri. Prout etiã in Statu Eccl. hi duo modi magis in vsu sunt, vt & tormentũ taxillorũ,& vigiliæ per somni subtractionẽ,quẽ mo dũ inuenisse asserit Marſ.in d.l.1.ff.de qõ.in prin.&laudat Ghirlan.de qõ q.2.quẽ refert Pegn.d.schol.118.col.3.in fi.ad 3.p.direct.inquiſ.Sed mo
6 dus torquendi fune vsus est(vt diximus)frequentior, & ab eo nõ receditur,nisi qñ Rei ob aliquã causam eo tormenti genere torqueri non possunt.prout ab hoc tormenti genere, ꝙ vbique frequens est,non esse recedendum,d.etiã Pegn.schol.118.col.3.circa fi.vbi subdit,ꝙ ipse ingenuè
7 sentit, ꝙ tractatio hæc de nouis tormentis excogitandis carnificum est
8 potius,&crudelium,quam iureconsultorum.Tametsi,quoniã qualia tormentorum genera vsurpari debeant,non est iure cautũ ideoq.arbitraria sunt,possit iudex id tormẽti genus imponere,ꝙ sibi ad veritatem eruendam cõmodius videtur iuxta qualitatẽ personarum,& indiciorum.id ta-
9 men cauere debet diligenter, ne insolita tormentorũ genera adhibeat, sed ea tantum,quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, vt pulchrè, & vere more suo explicat An.Gom.to.3.var.resol.c.13.n.5.qui propte
10 rea eos ibi grauiter reprehendit sanguinarios iudices, qui vt vanam ne scio quam gloriam aucupentur,noua genera tormentorum contra ius, & fas misellis Reis imponunt,ita vt præ sæuitia, aut deficiunt in tortura rei,aut membra rumpantur ita vt in perpetuum reddantur inutiles,&ita etiã grauiter hos reprehendit Pegn.d.schol.118.col.4. in prin. qui propterea admonet ibi,vt vsitatus modus,nec periculosus in tormentis retineatur,& hortatur etiam Christianos iudices, vt habeant illa iureconsulti verba ante oculos in l.quæstionis modum,ff.de qõ. videlicet. Itaq.
11 quæstionem haberi oportet, vt seruus saluus sit innocentiæ, vt supplicio.Prout habeant ante oculos verba Bruni,qui ex Ang.quem alleg. de
12 indic.& tort.q.2.p.2.n.7.dicit not. contra iudices, qui propter delectationem inueniunt nouam speciem tormentorum:hi enim appellantur iudices irati,& peruersi,& ratione peruersitatis Dñs confundit eos, quia sunt perpetuo ignorantes:sapientes enim talia abhorrent,& virtutum illuminatione scientiæ formam propagant,reliqui verò actibus impiis se exaltare dicentes confundunt eorum famam apud bonos, et graues viros incessanter inquinantes. Hæc ille.

13 Quiquidem modus inquirendi veritatem per tormenta, et corporis dolorem verus, et antiquus est,neque tantum apud Ethnicos vsitatus, sed etiam apud Catholicos oẽs viget hodie,semperq. moribus receptæ sunt in Christiana Repub. iustissimæ leges, quæ torquere hominẽ iubẽt à viris sapientissimis, & vsu rerum publicarum prudentissimis, non ab insipientibus, aut barbaris conditæ, vt quicquid aliqui contra omnium ferè gentium leges,et mores contra tormentorum vsum licentiosè tentauerint latissime demonstrat Simanc. qui eos refellit Catholic. Instit. tit.65.nu.2. et aliis pluribus seq. et Couar.c.23.pract.quæst.num.5.qui dicit, quod quicquid aliqui tentauerint, tormentorum vsus improbandus

dus non est tãquàm à Christiana pietate alienus, modo iudices cautè le gitimis indiciis præcedentibus optimo zelo veritatis inquirendæ vtãtur &(quod ego illi addo ex prædictis)insolita tormentorum genera non ad hibeant, sed ea tantum, quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, & mundus in pace tueri non posset sine timore torturæ, vt dicit Paris de Put. de syndic. in verb. tortura, 111. c. 4. n. 5. in fin. qui propterea subdit, tormenta non censeri inhumana, & crudelia.
14 Et subsidiarius est quidem iste tormentorum vsus, qñ . s. aliæ probatio-
* nes haberi nõ possunt: vt cõcludunt oẽs Doct. vt d. Pract. Corrad. f. 289. post n. 6. & ita consuetudo ẽt obseruat, vt attestatur Ang. in l. fi. post n. 4. C. de quæstio. Bero. dec. 163. n. 1. & ex eis Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 64. vers. debet ẽt, & Franc. Pegn. schol. 118. col. 2. ad 3. par. Direct. inquis. vn de ibi reprehendit sanguinariorum quorũdam iudicium consuetudinem qui facile non expectatis alijs probationibus ad torturã protinus acce-
15 dunt. Et ideo si de delicto aliter cõstaret, reus torqueri nõ debet, Mars.
* qui dicit hanc esse cõem opin. in l. 1. in prin. n. 7. ff. de quæstio. & in pract. crim. §. nunc vidẽdum n. 25. & cons. 51. n. 52. Iodoc. pract. cri. c. 35. n. 35. Carrer. in pract. crim. fol. 92. n. 29. pract. Corrad. f. 288. n. 2. Couar. prac.
16 quæstio. c. 23. col. 3. Iul. Clar. d. vers. debet etiam. Et iudices aliter obser uantes tenentur in syndicatu, secundũ Couar. & Iul. Clar. ibi. & peccãt mortaliter, vt post Maran. dicit Ioseph. Cumi. in tract. de syndic. c. 21. de tortura n. 3. & post Io. Andr. ex Iser. dicit Vmber. Locat. in oper. Inquis.
17 in verb. tortura, n. 3. in fin. Licet non in omnibus delictis ita per tormẽ- ta, & corporis dolorem veritas inquirenda sit, sed in ijs tantum, pro quibus pœna corporalis ingeritur. Nã vbi nõ ingeritur nisi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiua, ad subsidiarium hoc torturæ remediũ
18 procedendum non est. Cum enim tortura si grauis afflictio, quæ oẽm pœnam pecuniariam excedit l. in seruorũ, §. 1. ff. de pœn. quinimmo gra-
19 uior est quã sit vtriusq. manus abscissio, §. fi. in auth. vt nulli iud. Capic. decis. 126. n. 6. & alij alibi, certè modus probandi crimen plus acerbi-
20 tatis, & vindictæ haberet, quàm pœna principalis probato delicto, q̃
21 ferendum non videtur secundum iura, quæ noluerunt hominem liberũ torqueri in causa ciuili, vbi de commodo pecuniario tantum agitur, l.
22 diuus, & l. ex libero, ff. de quæstio. Et similiter noluerunt torturæ locũ esse, quando de crimine ciuiliter ageretur, vt habetur in l. maritus, ff. de quæstio. Bal. cons. 6. in fi. lib. 5. Qua ratione locum non esset torturæ, qñ
23 pœna tantum pecuniaria pro crimine imponitur, tradit Mars. in pract. crim. §. expedita n. 57. & seq. & in l. diuus pius, in princ. & in d. l maritus, post n. 4. de quæstio. Mandel. cons. 56. n. 36. & seq Crau. cons. 41. ad fi. et cons. 137. n. 12. vbi alijs etiam id comprobat rationibus lib. 1. & idem Crau. cons. 806. n. 6. cons. 760. n. 4. cons. 857. n. 21. lib. 5. Capic. dec 126 n. 5. Gram. cons. crim. 15. n. 4. cons. 35. n. 54. cons. 37. n. 19. & vot. 15. n 12 Franc. Becc. cons. 62. n. 26. et aliis seq. et cons. 85. n. 12. Iul. Clar. lib. 5.
 sent.

sent. ſ. ſi.d.q.64.verſ. prætterea debet. Ant.Gomez. qui alios antiquiores allegat,& dicit ꝙ cõiter ita not.Doct.d.c.13.delict. de tortura, nu.2.& Paul. Granut. theorem.3.n.8.& Dona.à Fina.in Enchir.reg.relatus li.9 ſyntagm.com.opin.tit.28.de quæſtio.n.20.vbi limitat remiſſiuè,& Soarez recep.ſent.in verb.quæſtionibus,relatus ſimiliter in d.tit.28. de queſtio.n.107.etſi Franc. Marc.dec.902.n.3.& 4.& dec. 904. n.15. dicit, ꝙ etiam qñ pœna eſt pecuniaria,poteſt habere locum tortura qñ viſum fuit Iudici,etiã poſt datã fideiuſſionẽ, allegat ad hoc Bal.in l.2. C.de exib.reis,n.3.& ibi etiã habetur per Bal.& Fran.Marc.poſt eum in d.dec.
24 902.n.5.quid quando pœna eſt arbitraria.Et in Regno Neap.ſtatutum eſt per conſtitutiones illius Regni, ne ſit locus torturæ pro crimine pro quo pœna non ſit vltra relegationem, vt Paris de Put.in tract. ſindic. in verb.Tortus,c.5.n.2.quem refert Fran.Becc.d.conſ.62.n.28.in fi. Quã-
25 uis magna Curia, & Regiæ Audientiæ tormenta inferant indifferenter etiã in delictis,in quibus pœna temporalis remigationis imponenda eſt, vt teſtatur Granut.theorem.3.n.9. vbi oſtendit, hanc horũ tribunalium
* obſeruantiam de iure cõmuni ſuſtineri poſſe, vt ibi per eum, qui etiam
26 dicit,quid in crimine blaſphemiæ,vt vbi pœna arbitraria eſt,obſeruan-
27 da ſit. Et ita etiã diſponi ſtatutum Mediolani, ꝙ ſolum in delictis,pro quibus pœna corporalis ingeritur poſſit quis torqueri, teſte Iaſ.cõſ.188.
28 in 2.dub. lib.2. Et ita etiã obſeruatur in Curia ſuprema Grationopolis,
29 vt d.Crau.d.conſ.41.ad fi.& d.conſ.137.n.14. Vt etiã obſeruatur in Cu-
30 ria Caſalenſi, vt teſtis eſt Fran.Becc.d.conſ.62.in fi.verb. Vbi verò pœna corporalis imponitur,ſolet indiſtinctè ad torturã procedi ſm oẽs ſupra allegati in d.loc.licet aliqui tenuerint per tex. in l.edictum ff. de qõ.
31 ꝙ nonniſi in grauioribus delictis torturæ locus ſit, vt per Gand.de ma-
32 lef.tit.de qõ.n.12.Iul.Clar.d. verſ. prætterea debet, Becci.d.conſ.62.nu. 26.Sed communiter ſeruatur, ꝙ etiã ſuper leuibus fiunt torturæ, vt atteſtatur Alber.in d.l.edictũ.n.4 ff.de qõ.quẽ refert Iul. Clar.in d. loco, &
33 Becci.in d.conſ.62. n.25. qui tñ dicit ibi n.32.ꝙ ei credi nõ debet ita de
34 conſuetudine atteſtanti,niſi de conſuetudine ſuæ patriæ. Et de cõi obſeruantia in multis locis Italiæ,quod tortura adhiberi ſolet vel arbitrio Iudicis, vel in cauſis furtiuis, teſtatur Ioſeph. Ludouic. in ſuis commun. concluſ.tit.de conſuetud.concluſ.1.in illatione 106. qui etiam dicit, ꝙ
35 ipſe torqueri fecit quendam de occaſione duorum bobum imputatum, qui delictum confeſſus fuit,quod nec admittendum,nec practicandum cenſeo quia ferendum non eſt (vt ſupra diximus) quod modus probandi crimen plus acerbitatis habeat, quàm pœna principalis probato deli-
36 cta.Et in hac patria mea Vrbisveteris extat ſtatutũ lib.3. rub. 9.in quibus caſibus quis poſſit poni ad torturam,etiam in crimine fracturæ oſſis, in debilitatione membri,& in vulneribus in facie cum cicatrice,pro qui
37 bus tamen imponitur pœna pecuniaria per d.ſtatutum,vt eod. li.3. rub. 14.de offenſionibus, & percuſſionibus factis cum armis, & c. quamuis

pro

38 pro cicatrice perpetuo remansura in facie pœna sit amputationis manus, si pœna pecuniaria infra tẽpus à statuto præfixum soluta non fuerit,
39 vt in d.rub.6. Adeo q in cæteris casibus, in quibus pœna pecuniaria ingeritur per d.statutũ non erit eo eodẽ statuto locus torturæ, quia statutũ determinans, in quibus casibus possit quis torqueri, in cæteris prohi-
40 bere dicitur, cũ statutũ includens aliquos casus alios excludere censea
41 tur, Grat.conf.82.n.13.& 25.vol.1.qui alibi scribit, q statutũ nõ habet locũ nisi in casibus ab eo expressis, vt in conf.41.n.27.& cõs.160.n.44.
42 vol.2. q & voluit Rim.iun.conf.351.n.108.vol.4.Et de iure cõi in causa vsurarũ, quia crimen habet annexum, torturæ est locus. Soc.cõs.219. post n.4.lib.4. Alciat.in c.1.n.52.de off.ord. Nat.conf.369.in fin. Boss.in tract.cans.crim.tit.de indic.ad tort. n.98. Becci.d.conf.62. n.24. Quòd
43 Foller.in pract.cri.can.c.20.n.16. limitat procedere, qñ tractatur de vsurario manifesto, & ad pœnas Lateranen. Concilij, & de pœna c.præterea; quia magnæ sunt pœnæ, secus si de simplici vsurario, vel de vsurario manifesto ad pœnam, c.quamquam, de vsur.in 6.agereretur, vt ibi per eũ,
44 quem sequitur Bertaz.conf.cri.251.n.45.lib.2. Et Mercatores falliti, & fuggitiui torqueri possunt, vt pecunias eis datas ad mercandum, quas habere se denegant, indicent, Mars.in d.l.diuus n.5.in fi.& in d.§. expedita n.61. vbi ait singulariter not. quia sæpissimè euenit in facto. Ghirlan. de
45 qõ.& tort.q.7.n.4.& Becci.d.conf.62.n.25.& alij alibi. Licet leuis tortura primum, & secundum gradum non excedens in leuibus esse debeat vt per Ghirlan. & Becci. in dictis locis num. 31.
46 Et Senatus Mediolanensis iussit in eculeo eleuari quendam minorem annis quatuordecim, imputatum de percussione facta cum lapidibus, ex qua tamen mors secuta non fuerit, vt refert Iul. Clar. d. quæst. 64. vers. quæro nunquid, in fin.
47 Et nec ab omnibus indistinctè per torturam veritas inquirenda est: licet enim generalis sit cõclusio, quod omnis ille torqueri potest, qui pro hibitus non reperitur secundum coẽm opin.de qua testatur Gom.d.c.18
48 delict.n.3.& ex eo Clar.d.q.64, vers.vbi subdit: Sunt tamen multi, qui de iure torqueri non debent, de quibus ex communi per Clar.post alios, quos alleg.d.q.64. vers.quæro, an Doct.cum plu .alijs, vers.seq. & habetur lib.9.syntagmat.com.opin.d.art.de qõ.in plurib.locis, & per omnes criminalistas in eorum pract.& tract.& alios alibi. Circa quos tamen lo
49 ci, & prouinciæ consuetudo, in qua processus agitur, seruanda est, secundum Clar. d. quæst.64.vers.vlterius quæro: vbi in specie loquitur de nobilibus; variè enim in diuersis locis obseruatur, vt patet ex traditis per Clarum in dicto loco; licet quo ad Doct. quod consuetudo de eis torquendis non valeat, tradit post Rom.& alios, quos alleg. Decia. cõs. 93.n.135.li.2. qui tamẽ excipit nõnullos casus, quos etiã excipit Ceph. conf.164.n.8.lib.2.& excellentissimus Præceptor meus D.Marcus Antonius Eugenius cõs.63.n.83.& seq.qui alios alleg.lib.1. extra quos non

licet

licet de iure Doct.torquere etiãsi vt testes vacillauerint, vt per Marſ.in Lex libero,n.4.ff.de queſtion.& Ceph.d.conſ.164.n.8.lib.2.Et minores 14.ann.non torquẽtur ſm receptã Doct.ſententiã, de qua teſtatur Plac. lib.1.de deliet.c.32.n.12. ſed terrentur tantũ, & aut habena, aut ferula, ſeu virgis cędũtur, & cædi ſolent, vt dicit tex.in l.1.§.impubes,ff.ad Syllan.& dicunt alij, quos refert Clar.d.q.64.verſ.quæro nũquid.& ita etiã quotidie obſeruari videmus, præter quã tamen in infante, qui etiã ferula cædi non poteſt, vt per Foller. in pract. crim. in verb. rei indurati torqueantur, in fi.vbi quod de minore 14. ann. diximus, limitat in crimine læſæ maieſtatis, in quo minor iſte etiam torqueatur, vt ibi per eum, poſt alios quos alleg.& quando iſte in caſu permiſſo torqueret, vel alias minor 25.ann.non requiritur auctoritas curatoris, cuius diſputatio admittitur, quando iudex vult pronunciare illum torquendum, & ita circa indiciorum diſcuſſionem auditur; ſed poſtea in executione huius interlo-

* cutoriæ curatoris allegatio, diſputatioq. & auctoritas non requiritur. ita Bal.qui ait, quod ita ſeruatur in l.1.n.61.C.de confeſs.Vt nec muliere prægnante veritas per torturam inquirendam eſt. de hoc diffuſe diximus in Methodo proceſſus informat.lib.5.cap 2.

50 Et in ijs, à quibus ita per torturam veritas inquiri poteſt, à iudice pręcauendũ eſt, ne iniuſte id faciat, & indebite, quia pœna dignus eſſet, vt

* late ex cõi per Clar.d.q.64.verſ.antequã, & diximus in Metho.proceſſ. infor.lib.2.c.8.n.2.& admonet Rol.poſt Marſ.quẽ alleg. conſ.12.nu.6. & 34.vbi alios alleg.lib.3.vt & alij admonent, quos ſtatim allegabo.Et

51 ita animaduertere debet, an contra reũ ſubſint indicia, ſine quibus ſub-

* ſidiario hoc remedio veritas inquirenda non eſt, vt habetur per omnes in l.1.in princ.ff.de quæſtion.& Alex.conſ.65.vol. 1. Marſ.ſing.117. & conſ.46.n.3.& in prac.crim.conſtante, in prin.Gram.conſ.ciuil.59.n.3. & cõſ.cri.37.n.7.Rim.iun.cõſ.88.n.20.lib.1.Burſat.conſ.201.n.40.li.2. Sim.de Pret.conſ.191.n.5.qui alios allegant, & ne oẽs enumerem, hoc

* eſt ſecundum omniũ ſententiam, ab ea enim nemo diſcrepat, vt d.Bolognet.ad Guid.de Suzzar.de tormen.n.29.& poſt eum Clar.d.q.64. verſ.

* dixit etiam.Iaſ.conſ.19. n.31.Rol.à Valle d. conſ.12.n.31.lib.3. qui di-

52 cit hanc eſſe frequenti calculo receptam ſententiã. Quæ locum habet etiam in maioribus, & atrociſſimis, imo etiam in crimine læſæ maieſta-

* tis, ſecundum com.opi.de qua poſt Brun.& prac. Corrad.quos refert, teſtatur idem Clar.d.verſ.dixi etiam.& P.Fichard.in ſuis com.opin in ver. tortura, relatus d.lib.9.Syntag.com.opin.d.tit.28.de quæſtion.n.4.Rol. à Valle, qui plures congerit d.conſ.12.n.33.lib.3.Crau.conſ.923.lib.5. Burſat.qui etiam plures recenſet d.conſ.201.poſt num.41.lib.2.Bonacoſſ.in ſua collecta comm.opin.crimin.in verb.tortura, etiam relatus d. lib.9. Syntagmat. comm. opin. d.tit. de quæſtion.num.9. vbi etiam dicit

53 id procedere, quamuis iudex liberum haberet arbitrium, quod & tradit Iul.Clar.d.q.64. d.verſ. dixi etiam, & plures ad hoc etiam recenſet

Rolan.

Rol.à Vall.d.conf.12.n.23.et Burfat.d.conf.201.n.42.lib.2.et fequitur Gram.conf.ciuil.59.n.33.Marf.in l.1.n.3. ff.de quæft. et poft eũ Burfat. d.conf.201.poft d.n.42.admonet iudicem, vt caueat, ne vnquã prætextu arbitrij non præcedentibus indicijs homines torqueat, ꝙ nec faciendũ eft auctoritate Regia, & Principis, qui ita auctoritate fua ordinaria mãdaret, cum id mandare non poffit, nec auctoritate abfoluta, fine caufa mandare deberet, vt late per Rolan.à Val.d.conf.12.n.47.lib.3.Sim.de Pret.d.conf.56.n.5.Burfat.d conf.201.fub n.42.lib.2.et ita Affl.tẽpore Serenifs. Regis Federici de Aragonia, dum fua Maieftas affectaret quẽdam nobilem torqueri auctoritate Regia abfq. legitimis indiciis, interrogatus, an id facere potuiffet; refpondit ꝙ non, vt refert Gram.cõf.45. n.35.qui etiam ibi dicit, ꝙ ipfe idem refpondit Card. Columnæ Locumten.Gen.Cæfareę Maieft.in Regn.Neap.dum cafus de facto fibi occurriffet, tempore officij fui iudicatus Magn.Cur.Vic.& verum dicit, vt in Vot.32.& iterum ipfe Gram.Vot.30.n.13. vbi loquitur in caufa veneni, & in conf.3.in fi.in caufa affaffinii, et ita Confiliarij principis femper illi veritatem dicere debent, et non quod ipfi Principi placet vt poft Affl.quem refert, eos admonet Rolan.à Valle d.conf.12.n.52.lib.3. qui etiam dicit ibi poft eundem Affl.quod ideo Principes, et Reges habere debent iuxta eorum latus bonos iuriftas, et confcientiatos.

54 Et quidẽ legitima effe debent indicia, legitime probata, et ad torturã
55 fufficientia, vt Clar.d.q.64.verf.dici etiam, admonens iudices timentes
56 Deum, ꝙ femper id præoculis habeant, ne aliquem iniufte tormẽtis fubijciãt, vt et admonuerunt alij, quos refert Rol.à Val.conf.12.n.6.li.3.
57 quãuis apud Mediolanẽ permittatur iudicibus, ꝙ in criminibus atrocibus ad torturã procedãt, etiã fi indicia nõ fint in totũ fufficiantia, neque per teftes omni exceptione maioris probata, et plerũq. ẽt non edita copia proceffus, vt idẽ Clar lib.5.fent.§.1.verf.funt etiã, in fi.idẽ cõfulendo voluit Burf.d.cõf.201.n.43.et 50.lib.2.et ibi declarat, ꝙ ideo indicia requiruntur legitime fufcepta, quia nõ qualitercũq. habita pro informatione curiæ, habilia funt, vt quis torturæ fubijciatur, fed requiritur, ꝙ citata parte, accepta fuerint, vt plene ibi per eũ, et per Rol.d.cõf. 12.n.35.lib.3.qui multos ad hoc congerunt, vel requirũtur (vt hoc illis addã) ꝙ aliàs ante torturã teftes pro informatione curiæ examinati cõfrontati fuerint cũ ipfo reo: nã et hoc modo teftiũ deponens pro informatione curiæ parte nõ citata fufceptæ legitimantur, et legitimę fufceptæ dicuntur, vt per Affl.in 2.p.conft. regni rub.10.nu.20.et Clar. lib.5. fent.§.fi.q.45.verf.fed in propofito. Vel ꝙ reus hos teftes habeat pro rite, et recte receptis et examinatis: quia perinde eft hoc in cafu, ac fi parte citata examinati fuiffent, vt fupra diximus li.3.c.3.n.56.et poft n.67. Declarat etiam Burf.d.conf.201.n.50.quod etiam requiruntur indicia, quæ funt fufficientia ad torturam: quia et fi dici foleat ea effe arbitraria, iuxta l.3.ibi, tu magis fcire potes, ff.de teftib. Gand.de malef.tit.de quæ-

ftio.

stio.sub n.14 Bonif.tit.quæ indicia deb.præcedere tort.n.6. Brun. de indic.& tort.3.q.1.p. in princ. & in hoc oẽs concordant, & ita dicunt oẽs Doct. vt plures testantur, quos recenset Clar.q.64.vers.Dixi quoq; vt ẽt ita cõiter dicere Do.dicit Philib.Bonet.in tract.de prob.super l.neq; natales, C.de prob.a, p.f.72, qui etiam dat certam regulam, hmôi tñ arbitrarium non debet esse irregulatum, sed conuenire terminis iuris, Mars. in l.qõnis, n.71, de qõ.& conf 8, n.25, conf.34.n.2, conf.63. n.16, conf. 65, n 15, Caso.in pract.crim.tract.de tormen.c.6, per totum, Nat. conf. 361, n.14, Bonacoss in qq. crim. in ver.tortur.Simon de Præt.conf.15, n.18, & dixit Bald.in l cum citra, C.de iure dot. quod indicium mouens aliqualiter animum iudicis est sufficiens, si approbatum sit à iure, quod dictum refert, & sequitur Simon de Præt. conf.15, n.19.& Marcabrun. ab Anguil conf.150, n.21, Iudex ergo diligenter perpendere debet indiciorum qualitatem, vt admonet Menoch de arb.iud.cas.270, n.5, quæ in sua specie ad torturam debent esse luce clariora, secundum Bal. conf. 259, lib.1, Natta consil.42, n.1, lib.1, Roland.à Valle conf 7, num.34, lib.1, Socinus iunior consil.39, num.55, lib.2, & conf.6, num.8, lib.4, Marcabrun.ab Angnil.dicto consil.50, num.21, Becci.consil.85, num.1, Bursat.consil.336, num.16, lib.3, & debent esse certa probabilia, & verisimilia, et à iure approbata, l.milites, §.oportet, C.de quæstion. Natta dicto conf.42, num.1, Menoch.dicto casu 270, num.6, Bursat.conf.336, num.16, & non leuia, nec perfunctoria, nec quę pluribus modis interpretari possint: non enim eundum est per ambages in tanto discrimine, Bal. consil.402, lib.5, Roland.à Valle consil.24.num.24 lib.1, Bursat.dicto consil.336, num.16, & Becc.dicto consil.85, num.1, Marcabrun. dicto consil.50, num.21, & debent esse adeo verisimilia, vt sola torquendi cõfessio deesse videatur, l.1, ff. de quæstio. Gand. de malefic. tit. de quæstio. et tormen.Alex.conf.133, num.12, lib.7, Marcabrun.dicto consil. 50, num.1, comprobat Crauet.conf.6.num.12, Io.de Amic.consil.127 num.27, Horat.Lut.conf.81.num.12 tom.2, consil.crimin.Becc.dicto consil.85, num.2, debet enim Iudex esse quasi certus de delicto, antequã veniat ad torquendum, Bald.consil.77, circa princip. lib.3, Crauet.dicto conf.6.num.12.conf 9, num.11.et conf.89, in princ. lib.1, Burs.dicto consil.336, num 17, Becci.dicto consil.85, num.2, et dicit Bal.consil.78.lib.4, de istis verisimilibus debere constare per probationes, non per diuinationem, quod ex eo dicit Simon de Præt. conf.15, num. 18, qui refert etiam Bal.dicentem conf.515, n.4, lib.5, quod à iuris tramite non recedendo, ad hoc, vt tortura imponatur, tria sint necessaria, q; indicia sunt certa, verisimilia, et quod probabiliter cõcludant, et ex diuersis non surgit vnum indicium perfectum, vt ibi per eum, quem etiam refert, et sequitur Becci.d.conf.85, num.2, qui subdit ex eodem Bal. conf. 85, in fi.lib.3.quod iudex à tormẽtis abstinere debet, vbi aliqua ratio naturalis excusare potest, et Iudex torquens reum si talia non sunt indicia,

dicitur

dicitur facere contra leges, & potest appellari ab arbitrio, & pronunciatione de torquẽdo, vt Sim. de Præt. d. cõs. 15. n. 18 per l. 2. ff. de appel. recip. vbi dicitur, hoc cõcedi, si Iudex faciat cõtra leges, sit aut cõtra leges, vt subdit Sim. de Præt. vbi sup. qñ indicia talia nõ præcedũt sicut supra ea descripsimus. quod, vt d. Rol. à Valle d. cõs. 12. n. 52. in fi. lib. 3. non sine ratione introductũ esse videtur; quia si aliter diceretur, sequeretur, ꝙ quis torqueri posset de delictis, de quibus nunquã cogitauit, ꝙ iniquũ esset, absonum, & iniustũ, & contra omnẽ iustitiã, & æquitatẽ, vt inquit in simili Mars. cõs. 18. n. 8. nec qui hoc facerent, Iudices essent, sed canes nuncupari mererentur, vt eos canes appellãt Vital. de malef. tit. de inquisit. n. 8. qui formant inquisitiones non præcedentibus legitimis indicijs, ergo tanto magis appellari merentur, quando sine indicijs ad torturam procedunt, cum tortura sit grauior, & durior pœna, quam vtriusque manus abscissio, vt supra diximus hoc cap. n. 19. & dixit etiã Mars. in pract. crim. §. expedita, n. 59 & in l. 1 §. præterea, n. 8. ff. ad l. Corn. de sicar. & in l. diuus, n. 2. de qõ. Iac. Nouel. in tract. suo defens. tit. ad defensam, n 24 & Rol. à Valle, qui aliud tamen agens arguit de inquisitione ad torturã, in d. cons. 12. n. 41. lib. 3. et meritò tales Iudices canibus, et ita animalibus, et brutis comparantur, quia iniustus Iudex homo appellari non potest, sed inter animalia bruta connumerandus est, secundùm Aristot. 1. Polit. vbi sic ait: Sicut optimum animalium est homo lege fruens, ita pessimum animalium est homo à lege, et iustitia separatus: non ergo Iudices torqueant homines sine indicijs et velle suum non subrogent loco indiciorum, vt faciebant Iudices tempore Marsil. vt ipse dicit sing. 455. qui eos damnat, et superiores, qui hoc tolerant, immemores, quod lento gradu procedit diuina ira, nec Deus obliuiscitur iniquitatum.

58 Et † vbi nihil obstet, quominus reus tormentis subijci possit, plura autẽ obstare possunt, de quibus late per Foller. in pra. crim. in verb. et si confitebuntur, per tot. et Pegn. schol. 118. ad 3. p. Direct. inquis. et alios alibi tunc Iudex huc in modum per torturam veritatẽ inquirit, et extorquet: Nam antequam reum tormentis subijciat, adhuc interrogationibus, et monitionibus ad dicendam veritatem de omnibus sigillatim in processu apparentibus, et de quibus sunt, indicia, eum impellit, prout ita impellendus est, vt seruatur, et admonet Foller. in pract. crim. in verb. rei indurati torqueantur, post nu. 1. et constat ex cõstituto Iac. Nouel. in pract. cir. fol. 39. Sed non amplius circuitu aliquo, nec ita longius repetita percontatione priora sequentibus applicando, prout in constituto de plano obseruandum esse supra c. 1. lib. 3. admonuimus, sed statim de eo, ꝙ in iudicium venit, et de quo ita est inquisitus, eum interrogando, vt patet ex forma constituti reorum ad torturæ locum, quã ponit Iac. Nouell. in d. sua pract. crim. fol. 39. de qua infra ca. seq. vbi et nostram, et aliorum formam constituendi reos ad torturæ locum posuimus. Et vbi reus adhuc in eius perstiterit pertinacia, sunt eidem repetenda indicia, de quibus

antea

antea dispersè, & diffusè dictum fuerat, & qui in epilogo Constituti de plano coacta fuerant. Eligantur autem & hoc in loco, vt & in epilogo, quæ erant grauissima, & vnumquodque quàm breuissimè similiter transeatur, vt reus ad dicendum veritatem ante torturam, quæ subsidiaria esse debet, vt supra diximus, impellatur, non vt examen renouatum hoc in loco esse videatur.

59 Et † ita non semel moneri solet, & debet ad dicendum veritatem de eo, de quo est inquisitus, quam negare nullo modo potest, nec audere debet, cum talia, & talia contra eum satis vrgeant indicia, quę in singulis monitionibus singulatim inserenda, & cum pondere aliquo excitan-
60 da sunt. Et vbi in eius negatione adhuc perstiterit, cōminationes † his miscendæ sunt, quòd bene aduertat dicere veritatē, & recedere ab eius pertinacia, & à mendacijs, quia alioquin deuenietur contra ipsū ad iuris, & facti remedia opportuna, & ita ad rigorosum examen, & torturā,
* & ita etiam seruatur, & admonet cōminationē hanc esse faciendā Foll. in d. loco, & n. 2. vbi docet ideo fieri huiusmodi monitiones vt ita appareat, quòd cū aliter veritas haberi non posset, ad torturam processum fuit, vt ibi per eū per dicta Angel. de malef. in verb. fama publica, col. 18 in fin. licet dicat sibi hoc nimis necessarium non videri: quoniam nō ex verbis iudicis, sed ex processu constare debet, aliter veritatem haberi non posse, vt hoc etiam nimis necessarium nō videtur prædicta ratione, & alia quam allegat Ioseph. Cumi. in tract. syndic. c. 21. de tortura n. 10.
61 licet subdat, abundantem cautelā non nocere. Et † si reus post huiusmodi minas de eum torquendo, nisi veritatem diceret, confiteatur, talis confessio dicitur nihilominus facta sponte, non autem metu tormento-
* rum, vt tenet Gand. de malef. tit. de quæst. quem alij Doct. sequuntur, vt ex Carrer. quem alleg. dicit Iul. Clar. d. q. 64. vers. nunc de gradibus.

Et his ita pręcedentibus monitionibus, et cōminationibus reo in eius pertinacia adhuc persistente, ad torturam demum proceditur,
62 non alter † accusatore quamuis adesset requisito, quia quicquid di-
* xerit Caso. in prac. crim. tit. de torment. cap. 12. num. 1. qui scribit, quòd omnes Doct. scribentes in hac materia consentiunt quod teneatur Iudex prius requirere accusatorum, ad cuius instantiam quęstio
* habenda est, aliàs non potest reum tormentis subijcere, de consuetudine seruatur, quod non expectata requisitione accusatoris Iudex ex officio reum torquet, prout etiam ipsemet Caso. fatetur, subdens quod
* hoc tempora per totam Italiam iudex non expectata requisitione accusatoris reum torquet, verum dicit, et in hoc nulla est difficultas, vt dicit Iul. Clar. d. quæst. 60. versic. vbi nihil.

63 Nec † aliter etiam præsentibus Aduocatis, & Procuratoribus rei,
* quod quicquid de iure dici possit, de consuetudine obseruatur, vt attestatur Alber. in rub. C. de quæstio. in fin. et non solum vno in loco, sed
* generaliter secundum Imo. in d. l. custodias. in fin. prin. ff. de pub. iudic.

quid

* quid dicit ita seruare generalem consuetudinem. Quinimo ita hodie obseruat generalis cõsuetudo mundi, vt testatur Ang.in d.l. custodias
64 & ex ita etiam Clar.dict.q. 60.vers. quæro nunc. Vt neque † etiam præsente Aduocato, & Procuratore accusatoris, vt per eundem Ang.in d.l. custodias. & ex eo idem Iul.Clar.d.vers quæro nunc. dicentes, ꝙ ita ẽt
* in Aduocato accusatoris seruat generalis consuetudo mundi. Licet
65 † Aduocato, vel procurator fisci interesse possit & soleat, vt post Foll. quem alleg.tradit in d loco Clar.quamuis Foller.in loco ibi alleg.subdat id esse potius ex quodam abusu, quamuis in examinatione, an reus sit torquendus, vel ne; sit requirendi, & audiendi Aduocati reorum, licet nõ in acto ipsius torturæ, vt bene dicit Imol in l.custodias, in fin.princ.ff.de prob.iudic. subdens, quod ita seruat generalis consuetudo, vt illum refert Franc.Marc.dec.906.n.7.p.1. & idem antea dixit Bar.in d.l.custodias nu.1. quem refert Ant.de Cauar.de qõ.in 2.memb. n.54. & omnes Clar.d.q.64.vers.quæro nunc; qui subdit, quod hoc, vt scilicet requirantur Aduocati reorum in illa examinatione, an sit torquendi, non seruantur in Ducatu Mediolani, sed decretum torturæ secretò fit, & quam primum fieri potest, executioni mittitur, ne possint Aduocati reos instruere ad veritatem negandam, vt quotidie fieri videmus.
66 Et de † iure ante torturæ actum fieri debet decretum de torquẽdo; Iudex.n.visa rei pertinacia, ac indicijs contra eũ vrgentibus, antequã illũ torturæ exponat, pronunciare, & decernere debet, eum fore, & esse torquendum, cum veritas aliter haberi non possit, vt post Bart. quem alleg. dicit Mars.in l.1.n.9.ff.de qõ.& antea Brun.de indic.& tort.q.5.in prin. 2.p.n.13.Carauit.sup.rit.259.magnæ curiæ n.9.Folle.in pract.crim.in d. verb.rei indurati torqueantur, post n.1.& in 3.p.in ver.& si confitebun-
67 tur, n.44.& apponi † solet in decreto huiusmodi, & debet d.clausula, cũ veritas aliter haberi non possit, quia cum hoc torturæ remedia subsidiarium sit, quando scilicet alia via veritas haberi non potest, vt supra diximus n.3. cautus Iudex esse debet, ne in sindicatu teneatur, ꝙ in actis ita apparere faciat, quòd cum aliter veritas haberi non possit, mandauit ad torturam deueniri. ita Angel.de malef.in d.verb. fama publica n. 94. Brun.de indic.5.quæst.princ.2.p.n.15. Caso. pract. crim. tit. de tormen. c.7. n.3.Foller.in pract.crim.d.verb.rei indurati torqueantur n.2. qui vt ipse ibi ait, hac cautela plurimum vsus fuit, licet non nimis necessariam existimauerit, & ibi per eum.
68 Verum † cauti Iudices solent non interponere decretum palam de torquendo reum, sed ducto reo ad locum torturæ statim cum incipit ligari decretum de torquendo interponere solent, & immediatè torquere ita dicit Maran.in suo spec.p 6.n.14 in 14.actu, quẽ refert Clar. d.q.64. vers.sed quid agendum, & Ioseph Cumi.in d.tract.de sindicat.c.21.n.12 & seq. Vmber.Locat.in oper.inquisi.in verb.tortura, n. 6. & in statu Ecclesiastico ita seruari solet, quia præuijs monitionibus prædictis, ac com

Dd 2 mina-

minationibus de torquendo reo persistente in pertinacia, solent iudices in loco examinis seorsum à loco torturæ stante ipsius rei pertinacia, ac indiciis contra eum vrgentibus pronunciare, decernere, & mandare eũ duci ad locum torturæ si iam ibi non examinaretur, ibique spoliari, ligari & fune præsentari, & dum hęc exequuntur per birruarios, vel illis iam exequutis benignè reus per Iudicem moneri solet ad dicendum veritatem, nec patiatur ad torturam procedi, prout procedetur, si in eius pertinacia perstiterit, & eo adhuc in eius pertinacia persistente, mandare eum in fune eleuari.

69 Et † ita obseruari solet, & obseruatur, ne detur materia appellandi, vt per Marant. in d. loco, & Iul. Clar. in d. vers. & quid agendum, & Ioseph Cumi. d. c. 21. de tortura. n. 13 Nam postquam reus tormentis applicatur, eius appellatio non auditur, vt in facti contingentia iudicatum fuisse per Parlamentum Parisiense attestatur Popo. lib. 24. tit. 9. arrest. 29
70 quem refert Iul. Clar. d. vers. quid agendum. Prout † appellatio audiretur, & recipi deberet, si prout de iure, decretum de torquendo interponeretur, & à tortura supersedendum esset, Bar. & Bald. in l. 2 C. quor. appell. non recipi, Bar. in l. si quis prouocatione, & in l. eos, C. de appell. & in l. ante sententiam, C. quor. appel. non reip. Iser. in tit. quæ sint regal. vers. maiestatis, & in constit. Regn. intentionis, Felin. in c. cum super, col. pen. de re iudic. & in c. significauerunt, col. fi. de except. Brun. in d. loco, Mars. in d. §. expedita, nu. 70. Carauit. in d. tit. 159. Etiam ante
71 † inhibitionem Iudicis à quo, vt post alios, quos allegat per Carauit. in d. loco, & Lancell de attent. 2. p. c. 12. lim. 2. n. 92. & aliis seqq.

72 Et ita † de stylo curiarum tam Parlamenti superioris, quam inferioris supersederetur ab executione torturæ, vt Guidopap. decis. 74. & ex eo Franc. Marc. dec. 905. n. 4. p. 1. & Iul. Clar. d. vers. sed quid agendum.

73 Et ita † etiam seruatur in Regno, quando tale decretum de torquendo interponitur factis per inquisitum defensionibus, ac publicatione in causa, sicque legitimato processu. Nam si iniustè appelletur, recipitur appellatio, secus verò si iustè, ex constit. si iustè. Quinimmò, quia periculum est torquere, vbi torquendus appellat, ex quo esse potest, vt quod Iudici à quo iustum, vel iniustum videtur, aliter appareat Iudici ad quem, communiter seruatur, quod appellatio recipitur à decreto de torquendo lato post factas defensiones, vt attestatur Carauit. d. titulo 259. num. 10. qui subdit post Io. Anton. de Nigr. in dict. constit. si iustè num. 36. quod cautius agit Iudex, si stante appellatione supersedeat, ne periculo se exponat; & sequitur Lancellot. in tract. de attentatis 2. par. cap. 12. de attentatis appellat. penden. Ampliatione 4. num. 20. & in 1. limit. nu. 95. Et appellatio hæc ab interloquutoria torturæ ligat manus iudicis à quo, etiam ante inhibitionem superioris secundum Bald. in l. generaliter, §. sed iuramento, C. de reb. credit. col. 2. versic. sed quid si est talis interlocutoria, & tradit Marant. in specul. q. 2. p. 3. princ. num.

201. &

201.& Petr. Duen. reg. 52. limit. 1. n. 1. vbi eam allegat rationem; quia per diffinitiuam tortura inflicta reparari non potest. vt l. 2. ff. de appell. recipien. & tradit glo. in clem. 1. in verb. ipso iure de hæretici, & post Bal. vbi supra tradunt appostillantes ad decis. Rot. 58. a sizz. 412. de appellat. in no. & late Carauit. vbi supra. & Rober. Lancell. loco iam citato in d. 1. limit. n. 62. & seq. & Franc. Mar. d. dec. 905. n. 5. par. 1.
74 Et licet sint aliqui † Barones in Regno (vt refert idem Carauit. in d. loco) qui volunt apparere fiscales, & criminalistæ, aliter faciunt, & quandoq; appellationi deferunt, quandoque non, & ipsimet discernunt, si iuste, vel iniuste appelletur, sed post aufugiũt in syndicatu, vt aufugere vidisse ait Caraui. vbi sup. qui inibi subdit, quod prima practica est melior, & magis propter periculum frequentatur: quot. n. capita, tot sententia.
75 Sed † magna curia, & audientiæ Regiæ aliter seruat, quia licet millies torquendus appellet, quando in camera torturę interponitur decretum, & infertur tortura ante defensiones de præheminentia, tali appellationi
76 non defertur, vt etiam dicit idẽ Caraui. in loco iam citato. Prout † etiã seruatur apud Mediolenenses, apud quos cum ex dispositione decretorum sublata sit omnis appellatio in criminalibus, etiam in interlocutorijs, frustra huiusmodi appellationes interponuntur. Nam eis non attentis iudices ad vlteriora procedunt, vt refert Clar. d. vers. sed quid a-
77 gendum, in fi. Et † idem seruandum esse in Statu Ecclesiastico cuilibet videri poterit ex Motu proprio Pij IV. quo in causis criminalibus appellatio prohibetur tam a diffinitiua, quam ab interlocutorijs. Sed tamen appellatio ex eodem Motu proprio si causa est capitalis recipiẽda est, si reus in carcere se constituat. Cum igitur reus torquendus, iã sit in carcere, non videtur ei prohibita appellatio ab interlocutoria ex eodẽ Motu proprio: sed appellationi, quæ alias de iure interponi posset, eo in statu occurritur, d. cautela, & practica, quã supra retulimus. n. ab hinc 8.
78 Et † ita ad torturæ actum d. decreto interposito deinde proceditur, si tamen reus eo die nihil comederit, aut biberit, vt de consuetudine * seruatur, vt dicit Paris de Put. in tract. de Syndic. in verb. tortura, 3. c. * 4. n. 11. Mille. in pract. crim. fol. 103. n. 52. Vmbert. Loca. in oper. inqu. in verb. tortura. n. 27. Clar. d. q. 64. vers. decreta tortura. Et satis etiam est, quod per decem horas ante torturam non comederit, aut bibe- * rit, vt est communis practica, quæ ita illam diem intelligit, vt attesta-
79 tur ex Mars. quem alleg. idem Iul. Clar. in d. loco. Et † ideo Iudices monere solent carceris custodem per diem ante, vt in secretis carceribus reum, qui ad largam positus erat, reponat, & animaduertat, ne per illam diem, vel per decem saltem horas ante torturam inferendam comedat, aut bibat, vt & admonet iudicem, quod ita mandet, Paris de Put. d. cap. 4. num. 12. & ita custos carceris potest hoc in casu alimenta denegare reis carceratis illo tempore, quo sunt torquendi, & puniendus esset, si in alio casu impediret, & alios tradere volentes alimenta,

carceratis, vt ex Paris de Put. & Iac. Beluis. dicit Ant. Scap. lib. 3. tract. iur. non script. c. 52. n. 3. & 7.

80 Et reus ita post dictum decretum per birruarios ad locum torturę adducitur, ibiq. spoliari, ligatur, & ad funē, vel alium tormentū præsentatur, & vel dum ligatur, vel postea antequam in funem eleuetur, vel alio tormento supponatur, solet non semel benignè moneri per iudicem de veritate dicenda, & eū demū in eius pertinacia persistentem, iudex mādat in funem eleuari, vel alio tormēto supponi, & ita torqueri, & tormētari.

81 Et in ipsa tortura, & tormento potest non solum interrogari, et moneri generaliter de dicenda veritate de delicto, sed specialiter etiam super quolibet ad delictum indicio, q contra ipsum vrgeret. Foller. in prac. cri. d. verb. rei indurati torqueantur, post n. 1. et constat ex Constituto. Nouel. in sua pact. f. 39. licet nō amplius in hoc tortura actu longius repetita percontatione, sed statim de illo ipso indicio, q in iudicium venit, et substantialiter extorquendum est, interrogari debeat, vt satis constat ex

82 formula Nouel. in prac. cri. d. f. 39. quam infra posuimus c. seq. Et oēs re

* sponsiones, & verba, quas, et quæ rei dixerint in tortura, per extensum scribi debent per Notarium, prout seruatur, & admonet idem Foller. in d. loco, & decreto Pauli 3. in suo Motu proprio, cuius meminimus sup. c. 2. n. 90. lib. 3. et Cumi de synd. d. c. 21. de tor. n. 14. et 16. qui admonet ibi n. 15. ne rei in tortura interrogentur de his, de quibus nulla sint indicia.

83 Et si reus imputaretur de combustione scripturarum, et illas cōbussisse fateretur, potest interrogari, qua de causa combusserit, quinimmo super hoc torqueri potest, vt consuluit Bald. in cons. 125. lib. 4. quem refert et sequitur Bernar. de Landr. ad Ang. de malefic. in verb. falsario, & ambos Foller. In pract. crim. 3. p. in verb. et si confitebuntur, n. 114.

84 Et si reus fateatur crimen, de quo contra eum adsunt indicia, poterit interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum non sunt indicia. ita enim quicquid sit de iure, seruatur de cōsuetudine, vt testatur plures, quos

* recenset Clar. d. q. 64. vers. successiuè quæro. & de generali consuetudine Italiæ attestatur Ambert. de Antramo. in tract. de quæstio. et tort. post n. 10. et Io. Mar. Montic. in pract. cri. reg. 16. et antea Gandi. de Malef. tit. de quæstio. n. 19. quod maximè seruatur in furtis, quia magis frequentantur, vt per eosdem in d. locis, qua de re late diximus in Method. process. inform. lib. 2. c. fin. quibus addo Ant. Scap. lib. 5. de iure non scripto, c. 69.

85 Prout etiam interrogari potest super socijs, et complicibus, vt per eundem Clarum dicta q. 64. vers. veritas est; & q. 21. vers. dictum socij. Et licet de iure regulariter delinquens interrogari non possit de socijs,

* vt est tex. in l. fi. C. de accusat. et est communis omnium sententia, vt dicit Io. de Amicis cons. 27. n. 1. et Iul. Clar. d. q. 21. d. vers. dictum socii in

86 princip. præter quam in nonnullis criminibus, in quibus propter eorum immunitatem permissum est, vt interrogetur, quæ quidem dicuntur cri-

* mina excepta, de quibus per glo. in d. l. fin. tamen, quicquid sit de iure,

hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu, vt attestantur Gandi. Iac.de Beluis.Blanc.& Fulgo.in locis alleg. per Iul.Clar.d.vers.
* dictum socij, & Foller.in pract.crim. in verb. rei indurati torqueantur,nu.6.& hanc consuetudinem esse fere vbique, quoscunque malefactores interrogari de socijs,testatur etiam Sot.in tract.de ratione tegen. vel detegen.secret.p.6.in 1.conclus. vlt.dub. & iterum in 5.concl. vbi dicit in cõsuetudine esse, interrogare de socijs omnes latrones &
* fures ,in quibus ita etiam particulariter seruatur in Dominio Mediolani, vt etiam fraudatoribus salis, vel bladorum, & assassinis, in cæteris autem seruatur ius cõe, vt dicit Iul. Clar.d. versic. dictũ socij. qui subdit laudabile esse adhærere iuri cõi, vbi in specie non vigeret talis
87 consuetudo. Et in ciuitate † Mantuæ potest socius criminis interrogari de socijs, & participibus criminis etiam in illis criminibus, de quibus a lege permissum non est interrogari. Et hoc ex statuto d. ciui
88 tatis, † quo cautum est, quod socius criminis possit interrogari de socijs, & particibus criminis. Nam vt aliquid addat iuri cõi debet intelligi, vt possit socius criminis interrogari etiam de illis criminib. de quibus à lege permissum nõ est interrogari, ita d. statutum intelligit Ludo. Cat. inter cons. crim. diuers. cons.99.num.3.li.1.& post eum Menoc.de.arbit.iud.cas.474.n.68.
89 Verum † animaduerti debet, an is de socijs interrogandus aliàs sit persona vilis,& malæ famæ: in eo enim d.consuetudo intelligenda est, vt per Fulgos. consi.173.nu.2.Et in tali quęstione hàc proponit Gād. in loco præalleg. & Saly.in d.l.fi.loquitur in persona vili. Sed Iul.C la. in loco præalleg. dicit, quod ipse vidit indistinctè in omnibus obseruari,
* quod dicit Salyc.in d.loco. qui satis pulchrè distinguens inter cæte
90 ra concludit, † quod in ijs criminibus quę regularitur sine socij cõmitti nõ solēt, põt de socijs delinquēs interrogari, & hāc appellat cõem
* opi. Ant. Gomez. c.12.delict.n. 6. in fi et dicit Boss.in trac. caus. cri. ti.
* de indic. nu. 145. quod illæ considerationes Saly. seruantur in practic.
91 Animaduerti † ēt dēt qñ ita quis torquetur, et interrogatur de alijs,an cõtra illos præcedāt indicia: quia alias nõ dēt de alijs interrog. ita dicit Bald. in tract.de quæst.et torm. c.2.n.3.et 4.et Caso in praç.crim.tit.de torm.c.16.n.1.et diximus in tract.de execut. sent. contum. capto bann. c.2.n.74.Alex cons.89.col.2.in fi.vol.3.cons.126.in fi.vol.4. Rui.cons 1.6.n.8.vol.5.Ceph.cons.463.n.1 .cũ.alijs, vt per Gram.cons.crim.21. nu.7. Mars.in pract. crim.§. diligenter, n.5.et. in l.1.§.diuus. n.8.ff.de quæstio. et in sing.209. Dec.consil.175. colu.2.et consil.189. col.6. et consil.342.colum.1.Gozad.consil.2.num.21.Crau.consil.9. Rimi.iun. cons.8, 7. nu.2.lib.7.post priorem huius nostræ praxis editionem editus . Caso tamen in d.loco videtur firmare hanc regulam, quòd sine indiciis non est quis de alijs interrogandus, à qua deinde excepit latrones, monetæ falsatores, & mandatores, qui etiam torquentur, vt

O 2 mani-

manifestent socios, seu mandantes; sed illud in istis casibus videtur quod ad alios esse indicium; quia hæc sunt crimina, quæ regulariter sine socijs committi non solent, vnde potest delinquens de socijs interrogari. Salyc. in d.l.fin. C. de accusat. qui à practica receptus est, vt ex Boss. quem alleg. dicit Iul. Clar. vers. dictum socij, & Menoch. dicto cas. 474. nu. 17. Non tamen hoc generale indicium vna cum nominatione socij criminis sequuta indicium faceret ad torturam contra ipsum nominatum, & si Blanc. de indic. num. 378. sufficere sentiat ex mente Salyc. quem ita affirmasse asserit in d l.fi. C. de accusatio. sententia enim Blanc. nec vera, nec ex mente Salyc. est: non enim vera est, quia etsi ex ea nominatione ortum esset indicium, quod delictum fuerit à pluribus commissum, non tamen est plus contra hunc, quàm illum in specie, seu indiuiduo, atque ita hoc indicium non respicit immediatè personam nominati, ita contra Blanc. considerat Menoch. in d. cas. 474. nu. 45. Non etiam est ex mente Saly. qui manifeste sentit, requiri aliud speciale indicium contra hunc nominatum, vt scilicet sit indicium vltra nominationem: ita etiam Menoch. contra Blanc. vbi supra, & latius deducit Bertaz. consil. crim. 341. n. 25. & cum eo Rimin. iun. d. cons. 817. n. 3. lib. 7. quale autem esse debeat hoc indicium, Salycetus non explicat in dicto loco, explicat autem Menoch. d. cas. 474. n. 47. & seqq. & illa erit differentia quoad interrogationem inter vnum, & alterum indicium, quia in criminibus exceptis indicia contra inculpatum non exiguntur ita legitima, sicut in criminibus non exceptis, vt declarat Bologn. in add. ad Guid. de Suzar. in tract. de indic. & tort. nu. 54. quem refert, & sequitur Bertaz. dicto cons. 341. post num. 26.

92 Et quando reus torquetur, et interrogatur super mandāte, illud est indicium, quando scilicet appareret, quòd illud delictum commisit non sua causa, puta, quia nihil ad eum pertinebat: tunc quidem, quia pro certo tenetur, quod ad alterius fecit instantiam, super mandante torqueri solet: & ita seruatur teste Boss. in d. tit. de indic. post n. 156. vers. 1. consi-
93 dero, quem refert, et sequitur Clar. d. vers. dictum socij, in fi. Et si mandatarius in tormentis confessus fuerit delictum quoad se, potest absque alijs indicijs iterum torqueri, vt manifestet mandatum, vt post alios quos alleg. tradit Foller. d. pract. crim. d. verb. rei indurati torqueantur, nu. 5. et 3. par. in verb & si confitebuntur, n. 105.

94 Et interrogando reum in tortura, tam de seipso quo ad delictum, de quo inquiritur, quàm de alijs criminibus, de quibus non sunt indicia, et de sociis, et complicibus, monendus est Iudex, vt de his in genere, non in specie reum interroget ad euitandam suggestionem, quemadmodum supra docuimus cap. 1, lib. 2, nu. 67, et alijs seq. et in specie, quod iste interrogari debeat à iudice in genere, non autem in specie, seu in indiuiduo de Caio, et Sempronio, scribunt Salyc. in l. fi. col. pen. vers. quæro nunc de modo, C. de accusatio. Ruin. consil. 7. num. 14. vers.

nec

nec etiã frater, lib. 5. Blan. de indic. n. 381. Menoc. de arb. iud. d. cas. 464. n. 53. & si suggestio hæc euitanda est in Constituto de plano quãto magis euitanda erit in tortura, Foller. in pract. crimin. in d. verb. rei indurati torqueantur, post n. 1. & in verb. & si confitebuntur, n. 76. 3. p. D. Alfons. in pract. crim. canon. lib. 7. tit. de tortura, concl. 13. per tot. & Ioseph. Cumi. in tract. de syndic. c. 21. n. 15. & Soci. in c. qualiter, & quando, el 2. n. 950. de accusat. non solum consuluit, sed adiurat omnes officiales, ne aliquo modo propalent reis delictum, & ipsius qualitates, & circũstantias, ne forte instruant, vt tandem metu tormentorum mendaciter fateantur, & idem Marian. Socin. ibi n. 1102. generaliter admonet Iudices, vt præcaueant, ne aliquo modo in tortura aliqua proferant verba, quæ aliquo modo possint reum instruere, aut inducere ad sic confitendum, & est tex. in l. 1. §. in causa tributorum, ff. de quæstio. quo tex. omnes innituntur ad damnandam suggestionem, qua mali iudices proprias animas perdunt, & alios indebite vexant, vt ait Iul. Clar. d. q. 21. vers. retenta igitur, circa fi.

95 qui propterea credit, quod totus processus, qui fieret contra aliquem suggerendo à iudice nominatum non præcedentibus aliquibus indiciis sit ipso iure nullus, vt ibi per eum, & alibi diximus. Licet in Statu Ecclesiastico rei detenti pro vno crimine, super alijs, de quibus aliqua non extant indicia, interrogari non debeant, nec Iudices eos interrogare præsumere vllo modo debent, ex dispositione Pauli III. qui ita statuit in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, vers. ijdem Iudices: & mandat ibi Pont. quod iudices tam in his, quàm in alijs occurrentibus seruare teneantur, & debeant iuris communis dispositionem, de qua per Carrer. in prac. cri. f. 96. n. 12. vbi alios alleg. & diffuse per nos in Method. process. in form. lib. 2. c. fi. n. 1. & alijs plurib. seqq.

96 Prout † etiam interrogando de socijs, & complicibus, & super alijs criminibus si rei confessi essent, vel conuicti monendus est Iudex, vt torquendo animaduertat, quod prius protestetur, quod id facit sine præiudicio confessi, & conuicti criminis, vel si sint condemnati, sine præiudicio condemnationis, vt est communis obseruantia, de qua testatur Cæpo. cons. crim. 32. col. pen vers. nec potest dici, quem alij referunt, & sequuntur, quos refert Iul. Clar. d. q. 64. vers. Veritas est. alias

97 † fatuus esset iudex, qui aliquem torqueret, contra quem plene probatum esset vel qui esset conuictus, nisi id faceret cũ protestatione, quod non intendit eum torquere super probatis, & confessis: debetque facere, quod talis protestatio in actis appareat. alias enim sine tali protestatione, si in tormentis negaret, & in negatiua persisteret, indicia purgasse diceretur, vt & probationes contra se existentes, & absoluendus esset, vel in pœnam ordinariam saltem condemnari non posset, vt per Alber. in rub. C. de quæstio. Boer. decis. 163. num. 13. Iul. Clar. d. vers. veritas est & Vmber. Locat. in oper. Inq. in verb. tort. nu. 26. & diximus in tract. de execut. sent. contum. capto bannito. cap. 1. num. 80.

98 Et si reus in eius persisteret negatiua, & pertinacia in tortura eleuatus & suspensus, quassari potest, & plena tunc dicitur tortura, vt per Clar. d. q.64. vers. debet igitur, & secundũ Mars. in pract. crim. §. occurrit, col. 1 vers. & potest poni, & in §. nunc videndum, n. 52. quem refert Caso in
99 pract. crim. d. tit. de tormen. c. 14. n. 3. Et dicit Iul. Clar. d. vers. debet igi-
* tur, ꝙ ex communi pract. & consuetudine totius Italię pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ, seu (vt vulgo dicitur) squassi cordæ. Sed certe non seruatur talis consuetudo: nam si plura sint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, sed omnibus computatis, dãtur duo, vel tres, & non vltra. Ioseph. Cumi. de syndic. cap. 21. de tort. nu. 20
100 post Mars. Bart. Salyc. Paul. de Castr. & Nouel. quos alleg. Et ita seruatur etiam in Dominio Mediolani, vbi pro vno indicio etiã actui proximo non dantur tres ictus funis, sed duo tantum ad summum, vt dicit Clar. d. vers. debet igitur, & Paul. Ghirlan. in tract. de qõ. & tort. q. 4. n. 9. dicit, ꝙ dum reus suspensus in tortura detinetur, dantur duo, vel plures ictus, siue tractus chordæ ad maiores cruciatus inferendum in corpore, & quid seruetur in regno ponit Ioseph. Cumi d. c. 21. n 20. ad quam ple-
101 nam torturam, quæ est in quarto gradu torturæ, vt per Ghir. in d. loco, & in quinto, secundum Iul. Clar. in d. q. 64. vers. nunc de gradibus, proce
102 di non debet, nisi indicia essent vrgentia, & bene probata, & reus haberet membra robusta, & crimen ex se graue esset, vt per eundem Ghir
103 lan. in d. loco, & sufficit etiam vnum indicium sufficiens ad torturam, & legitimè probatum, vt dicit Iul. Clar. d. vers. debet igitur: per id quod
104 ipse dixit ea. q. 64. vers. dixi quoque. Et ita vnus sufficit testis de visu ipsius criminis omni exceptione maior, vel duo, aut plures testes alia probantes indicia, & circũstantias necessarias ipsius criminis, sm̃ Ghirlan. in præalleg. loco ex his, quæ declarant Gandi. & alij ibi per eum alleg.
105 Et quandoque post aliquam suspensionem, & detentionem, & ictus funis, si reus adhuc pertinax in eius negatiua perstiterit, & torturam huiusmodi paruipendere, & spernere videretur, pro grauiori cruciatu ad pedes ipsius rei pondera subijciuntur pendentia, vt compedes ferrei, lorica, aut aliud simile pondus, cum quo ita suspensus detinetur, vel ictibus cruciatur, & istud est sæuissimum tormenti genus, vt dicit Ghirlan. d. q. n. 10. illud ponens in quinto & vltimo gradu torturæ, & subdit, quòd di-
* cunt Doctores, qui de hac materia scripserunt, quod tunc corpus ipsius rei dilaniatur, membraque, & ossa quodammodo dissoluuntur, & corpo-
106 ra euellantur; Et hæc dicitur grauior pœna, quam vtriusque manus abscissio, vt dicit Text. in Authen. vt null. iudic. §. quia verò. Qui quidẽ gradus, & torquendi modus perrarò fit, & haud facile iudex ad illum deuenire debet, vt admonet idem Ghirlan. in dicta quæst. 4. num. 11. Qui
107 etiam ponit casus, quibus ad hunc torquendi modum proceditur, inter quos enumerat hæresim, crimen læsæ maiestatis, euersionis Status, aut similem proditionem, vbi de totius Patriæ, aut multorum salute

tracta-

tractatur, aut cum ageretur de ingenti assassinio, enormissimo homicidio sacræ personæ, vel de morte alicuius Cardinalis, seu alterius magni Principis, vel contra maleficum, aut mathematicum, quæ sunt cri-
108 mina atrocissima, & nullum in illis prodest priuilegium dignitatis, l. si quis alicui, C. ad l. Iul. maiest. l. si excepta, C. de malefic. & mathemat. l. Manichæos, & l. Arriani, C. de hæretic. cap. ad abolendam, eod. tit. cap. fœlicis, de pœn. in 6. cum simili idem etiam ex Ghirland. vbi supra, dicit Foller. in d. pract. crim. in d. verb. rei indurati torqueantur, post num. 17.
109 & num. 10. dicit, quod aduertendum est, quod quando fune quis torquetur, non est passim, & indistinctè in quolibet casu adhibenda aqua frigida in dorso pendentis in tortura, nisi in casibus enormibus, vt notabiliter prius dixerat Paris de Put. de Syndic. in verb. tortura, el 3. cap. num. 6. in fine, & idem Foller. in dicta eius pract. crim. 2. par. in verb. & si confitebuntur, num. 69. dicit post eundem Paris de Put. in dicto loco,
110 quod male faciunt Iudices, qui passim in omnibus casibus, quando torquent aliquem, magna in pedibus imponunt pondera, vel adhibent aquam frigidam in dorso pendentis in tortura, quia hoc non nisi in grauissimis fieri potest, quod etiam dicit Carrer. in pract. crim. fol. 93. nu. 2.
111 & 3. vbi etiam dicit, quod aliqui sinunt per duas, aut tres horas reum quiescere in chorda, & in tortura nudum refrigerari, & postea iterum torquent; nam tunc magnum sentit dolorem, & maximè si aquam frigidam in dorso proijciunt, sed subdit, quod hæc fieri non debent, nisi in grauibus delictis, & criminibus qualificatis, parricidio, assassinio, & crimine læsæ maiestatis, & publicis latronibus, & disrobatoribus stratarũ. Et vt ad hunc torturæ modum procedi ita non debet, nisi in criminibus
112 atrocissimis ita etiam procedi non debet, nisi indicia adeò clara essent, & prægnantia, vt nil deesset, nisi sola rei confessio, vt etiam admonet idem Ghirland. in dicto loco, & si indicia non ita essent vrgentia, nec plena satis ad inferendam plenam torturam, non ad hunc torturæ gradum, sed ad alios procedi solet, & debet arbitrio Iudicis, vt qualitas delicti, & personæ, & indiciorum postulare videbitur, ita generaliter dicit Iul. Clar. dicto vers. debet igitur. Sed particulariter Iudicem instruit in quolibet torturæ gradu Ghiran. dicta q. 4. per totam, & ex eo. Foller. in dicto verb. rei indurati torqueantur, num. 17. illos adeas, & Decian. cons. 93. nu. 35. lib. 2. vbi particulariter admonet Iudicem, quod satis minus torqueat Doctores, & Nobiles, quam plebeios; & debiles, quàm robustos, & rationem etiam habeat eius, qui passus est exudationem venæ, vel vulnus in pectore, & difficultatem anhælitus, nec non & morbũ gallicum, vt ibi per eum dicto num. 135. & 136. cum tribus sequen. post alios, quos ibi alleg. & de Doctore lenius torquendo dicit & Ceph. consil. 164. ante num. 9. lib. 2.
113 Quanto autem tempore Rei ita in tortura detineri debeant, nihil est in iure cautum, nec à Doctores est certe traditum, qui iudicis arbi-

trio id reliquerunt, vt secundum suum arbitrium,& conscientiam propriam, vel per vnum, vel per duo miserere, vel per quartam, tertiam, mediamve partem, vel duas tertias vnius horæ, aut ad summum per integrã horam, vt qualitas delicti,& personæ indiciorum postulare videbitur in tortura detineat, vt per Ghirlan.d.q.4.n.9.& Ioseph. Cumi. de syndic. c. 21.de tortura, n.24. post Foller. in pract. crim. in verb. rei indurati torquentur, n.16. qui etiam dicunt, quòd rarò vltra horam Rei in tortura detinentur, nisi in enormissimis, & Paulus III. in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, vers. iudices prædicti, prohibet ne reus in tortura per longum temporis spatium vnius, aut plurium horarum, aut ad extraneos actus etiam prandij, aut cœnæ diuertendo, detineatur. Et
114 ideo in tortura retineri solet Horologium, quod arenulæ fluxu horas
115 indicat, quod ab aqua sensim defluente elepsydram prisci vocabant, vt sciatur quanto tempore reus in tortura pependit, & apud acta id annotatur, vt retinendum esse ad hunc effectum, admonet Foller. in d. loco, & Ioseph Cumi. d.c.21.n.23.

116 Et iuxta qualitatem delicti,& personæ,& indiciorum reo in tortura detento,& in eius negatiua persistente, iudex mandat, ipsum leuiter deponi, dissolui,& reponi ad locum suum, sed animo repetendi torturam, si repetitioni est locus,& ideo in fine decreti depositionis huiusmodi adijci solent verba illa, animo,&c. scilicet animo repetendi torturam. Et
117 quod iudex ita in actis interloqui debeat admonet Caso. in pract. cri. d. tit. de tormen. c.10.n.7. et dicit Clar. d.q.64. vers. vltimo videndum, ꝙ
* iudices quando iubent reum deponi à prima tortura solent scribi facere, quòd illum deponere iubet animo repetendi, &c. idem etiam D. Alphons. in pract. crim. canon. lib.7. tit. de tortura, 2. conclus. in princip. & conclus.7. et Franc. Pegn. ad 3.p. Direct. inquis. schol.54. col.3. vers. cæte
118 rum, et hic locus et Carrer. in pract. crim. f.93. docens vnde hæc practica sumpta sit. Boss. in tract. caus. crim. tit. de tortura, n.48. qui tamen protestationem hanc haud necessariam existimat, Paris de Put. de syndic. in verb. tortura, 3.c.4. post n.5. et Ioseph Cumi. in tract. de syndicat. cap.21. de tortura num.18. Vmbert. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortura, num.12.

119 Tortura † autem semel illata iterũ si reus negauerit repeti potest
* arbitrio Iudicis, & ita practicatur, vt dicit Bar. in L. vnius §. reus. nu. 1. ff. de questio.& alij, quos recẽset Iul. Clar. d.q.64. versic. vltimo videndum quibus addo F. Bernard. Comens. in lucerna Inquisito. in verb.
* tortura. nu.38. qui dicit ita communiter obseruari. Hoc tamen arbi-
120 trium, † vt repeti possit, vel non, secundum qualitatem indiciorum
* præcedentium regulari debet, & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Anto. de Canar. d. quæstio. 6. memb. post nu.1. quem refert Iul. Clar. in d. loco post medium.& Rimi. iun. consi.704. num.70. lib.6. D. Marc.
121 Anto. Eugenius cons.76. num.129. lib.1. Vnde † si prima indicia fuerint

rint multum vrgẽtia, et manifesta, licet secundũ aliquos de iure tortura
* recepti non possit sñ cõem Doct. opin. de qua testatur Ant. Gom. c. 13.
n. 46. et plures ad hoc congerit Decian. conf. 93. n. 133. vol. 2. de consue
* tudine tamen seruatur, vt tormenta repeti possit: ita enim practicari attestatur Bart. in d. §. reus, n. 2. Soci. conf. 54. n 14. lib. 3. Gram. conf. crim.
21 post n. 5. Ant. de Canar. in d. loc. Clar. d. vers. vltimo videndum, et latè Foller. in pract. crim. 3. p. in verb. et si confitebuntur n. 78. Rimin. iun. conf. 395. n. 34. et seq. lib. 4. et conf. 704. n. 76. vol. 6. item si secundũ qualitatem indiciorum reus fuit sufficienter tortus, quia ita rigida fuerit inflicta tortura, vt indicio prudentium cõsiderata qualitate, et ipsa indicia
122 purgauerit. vt enim intelligatur, qñ per torturam indicia purgata sint, commensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torturæ cum qualitate grauitatis indiciorum, secundum Pegn. d. schol. 54. col. 4. in fin. et si nihil
123 confessus fuerit tormenta repeti non possunt, nisi noua superueniant
* indicia, quæ etiam sint fortiora primis, vt ex communi per Clar. d. vers. vltimo videndum, vbi etiam ex pluribus testatur, quod ita seruatur, et ser
* uandum est in practica, maximè à bonis iudicibus, et tradit Foller. in d. verb. & si confitebuntur, post d. n. 78. et Rim. iun d. conf. 704 n. 71. et 76 vol. 6. vbi declarat, quæ sint noua indicia, et singularem, et tutissimam
* ac penitus obseruandam esse hanc doctrinam, quam et communem dicit, existimat Franc. Pegn. ad 3. p. Direct. inquisit. schol. 54 col. 3. vers ꝙ si nec sic. Sed Alber. de Antromo. in d. tract. de quæstio. et tortur. dicit,
* quod hoc quamuis communiter receptum non seruant iudices, qui quo-
124 tidie repetunt sine nouis indicijs. Prout etiam ita consuetudinem obseruare, et quod latrunculatores sæpè torquent, repetunt pluries, & ꝙ ita seruari vidit, et quandoque etiam ipse seruauit, dicit Brun. de indic. et tortur. q. 5. p. 2. n. 62. Licet subdat, quod male ita factum, et obseruatum
125 fuit, et minus iuridice. Et ideo, quando iudex habet hominem scelestum in carcere, contra quem fama laborat, et fuit sufficienter tortus, et non sunt noua indicia, iudex vacare debet multis interrogationibus de delicto, et eius circumstantijs, et indicijs sæpius, donec illum ad vacillandum induxerit, et si vacillauerit rursus torqueri poterit. ita post Angel. Bart. et Rom. quos allegat, instruit Marsil. in pract. crim. d. §. quoniam n. 26. et seq. & ex eo Alphons. Aluarez in suo speculo vtriusque iuris col. pen. vers. et si iudex et D. Alphons. in pract. crim. canon. d. tit. de tort. conclus. 5. & Vmber. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortur. n. 18.
126 Item sæpè sic faciunt boni assessores, quia à leui tortura incipiunt, et
* si ex ea habeant veritatem, bene quidem, aliàs eam repetunt, vt dicit Anton. de Canar. in d. 6. memb. post nu. 1. quem refert Clar. d. vers. vltimo videndum, et dicit Franc. Pegn. ad Direct. inquisitor. lib. 3. schol. 54.
127 in princ. quod hoc consilium laudabile est, et securum. Quando enim reus fuit leuiter tortus, et non sufficienter, potest repeti in tormentis;
* ita vt sufficienter torqueatur, secundum Dyn. et alios communiter, quos
refert

refert Clar.in d. verſ. vltimo videndum, poſt princ. qui etiam ibi circa fi.
128 poſt Ant. de Canar. vbi ſupra, admonet Iudices, quod caueant, ne dicti arbitrij prætextu immoderate ſæuiant, ſed potius in dubio ad torturam non procedant, prout & admonet Clariſſimus D. meus D. M. Antonius Eugenius Peruſinus in d. conſ. 76. nu. 129. & ſequen. lib. 1.
129 Multi enim propter tormentorum ſæuitiam confeſſi, & condemnati fuerunt, et poſtea innocentes reperti fuerunt, et diebus noſtris in ſtatu Eccleſiaſtico pluries ita etiam contigiſſe intellexi, et plurima eius rei exempla affatim ſuppetere dicit Simanc. qui vnum memorat, Cathol. in-
130 ſtit. tit. 65. n. 84. Prout etiam animaduertere Iudex debet, an reus iterum torquendus in corporis fortitudine durauerit, d. l. vnius, §. 1. ff. de quæſtio. tradit Guid. de Suzzar. de indic. et tortur. n. 3.
131 Et repetitio hæc non debet excedere tres vices, ne in infinitum procedantur, ita quod, ſi repetitioni eſt locus, ſolum per tres vices tribus diebus ſeparatim reus torquendus erit, et non vltra, et qualibet vice poteſt reus habere tres ſaccatas, videlicet vnam cabaletam, et duos ſquaſ-
132 ſus, ſeu tres eleuationes et depoſitiones. Et ſi reus vltra tres vices torqueretur, immoderate tortus diceretur, et vi, et cruciatu tormentorum
* fateri videretur; ita Nouell. qui dicit, quod ita quotidie practicatur, in in pract. crim. fol. 40. n. 2. vbi Marſ. alios allegat, et idem tradit Caſo. d. tit. de tormen. d. c. 14. nu. 4. et ſeq. et poſt Paul. de Caſtr. et Paris de Put. quos allegat; tradit etiam Foller. in pract. crim. in verb. et ſi confitebuntur, in 3. p. n. 71. et Rim. iun. d. conſ. 395. n. 41. et ſeq. lib. 4. qui tamen ibi cenſet, torturam contra Reum negantem repetendum eſſe ſecunda tantum vice, quia Doctores dicentes de tribus vicibus loquuntur in Reo variante, quia in tormentis fatetur, ad bancum verò negat, vt per eum ibi poſt Simanc. in Enchirid. violatæ relig. tit. 52. n. 42. niſi noua indicia prodierit, vt ille ſubdit n. 45. poſt allegatos per eum, quos ſic intelligit, quod et ſequitur Rimin. iun. in dicto loco.

Et quoniam animaduertendum eſt, in quo nam gradu tortura repeti debeat, ſciendum eſt, quinque gradus torturæ connumerari per Foll. in pract. crim. 2. p. in verb. rei indurati torqueantur, n. 17. et per Ghirlan. in tract. de quæſtio. et tormen. q. 5. Clar. lib. 5 ſent. §. fin. q. 64. verſ. Nunc de gradibus. et Rim. iun. d. conſ. 395. num. 43. et alijs ſequen. lib. 4. et Ioſeph Cumi. in tractat. de ſyndicat. cap. 21. de tortura, num. 6. et Vmber. Loca. in oper. inquiſitorum, in verb. tortura, num. 34. et alijs ſequen. Primus, quando Reus tantum ligatur ad funem, torturaque ſibi comminatur, nec vltra proceditur, quæ territio nuncupatur. Secundo, quando ligatus momento ſic detentus deponitur. Tertius, quando ſic ſuſpenſus per vnum Miſerere, vel paulò plus abſque tractu funis deponitur. Quartus, quando diutius ſuſpenſus, vt per quartam, vel tertiam partem vnius horæ, vel plus, ſecundum grauitatem criminis, et indiciorum dantur vnus, vel duo ictu funis. Quintus, cum his peractis, et reus in negati-
ua

na persistit, pedibus eius appenduntur compedes, vel alia pondera ferrea et similia, quod est sæuissimum tormenti genus, et quod raro Iudex adhibere solet, nisi in criminibus atrocissimis, vt est hæresis, læsæ maiestatis, et euersionis Status, et similium, vt per Riminal. iun. d. cons. 395. num. 49. lib 4. et alios prædictos in dictis locis. Hunc tamen gradum torturæ detestatur in specie Foller. quem dicto loco refert Rimin. iun. et crudeles appellat Iudices, et sanguinem humanum sitientes, cum per immensum dolorem, et cruciatum nonnulli confiteri coguntur, quæ non fecerunt, vnde concludit animas eorum in inferno sepelliri, idque cauendum esse, ne Iudex animam suam damnet, et in syndicatu teneatur; vnde bene dixit Iul. Clar. dicta q. 64. colum. fin. cauere debere Iudices, ne prętextu arbitrij, quod habent in repetendo torturam ob indicia multum vrgentia, immoderate sæuiant, et bene secundum idem Rim. vbi supra quoniam, vt ille subdit n. 53. Iudices torquendo hoc debent temperamētum tenere, vt tormenta de aliquo in immensum non sumant, sed prout moderata rationis temperamenta desiderant, adeo quod tortus saluus, vel innocentiæ, vel supplicio conseruetur. l. 1. §. quouis, ff. de quæstio. declarat Guid. de Suzzar. in tract. de iudic. et tortura, in princip. et Caso. in tract. de tormentis, cap. 12. col. 1. poterit igitur reus in tortura repetendus eleuari, et suspensus ibi teneri arbitrio Iudicis, et, si negatiua perstiterit, dari debet sibi vnus alius ictus funis, aut duo leuiores ad summū sicque tertius, et quartus gradus torturæ exerceri debebit. ita censuit Rimin. iun. dicto cons. 395. post dictum nu. 53. lib. 4. qui ita ibi respondit in crimine hæresis, quod est grauius, et cæteris detestabilius, eo quod directo patratur contra ipsum Creatorem Deum omnipotētem, eius omnipotentiæ detrahendo, et illius diuinitatem negando, l. 1. C. de hæretic. et ponit Paul. Ghirlan. in tract. de hæretic. in princ. subdens, quod dicitur crimen læsæ diuinæ maiestatis, ex quo directò tendit in læsionem, et prę iudicium diuinæ maiestatis.

Et hæc procedunt, vt Doct. loquuntur in reo, qui in seipsum torquetur: sed et multo magis procedere illa oportèt quando torquetur in caput aliorum, vt scilicet tertio repeti non possit, nec ita grauis repetitio esse debet, nec eodem modo iterari, vt multis rationibus respondit Hieron Gabriel. cons. 178. n. 8. et pluribus alijs seq. vol. 2. præsertim stante nobilitate, et conditione rei, vt ille subdit nu. 9. quod de nobilitate dicit etiam Decian. cons. 93. n. 135. lib. 2. vbi dicit, quod Doctores, et Nobiles satis minus, quam plebei torquendi sunt in casibus, in quibus torqueri possunt. Et nota, quod errant sæpius, ac sæpius Iudices putantes torturam esse arbitrariam, quia tale arbitrium ius commune non excedit; ita Vmber. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortura, n. 19. qui subdit, quod omnes scribentes consentiunt.

133 Et si reus ita sufficienter tortus negat commisisse delictum, et nihil fateatur, dicitur purgasse indicia, quasi puram veritatem dixisse videatur,

tur, & absolui debet secundum Alber. in rub. C. de quæstio. n. 9. vbi dicit, quod ita seruatur, & dicit idem Alber. in l. edictum, n. 2. ff. de qō. quod cōiter totus mundus ita tenet, & seruat, & Iul. Clar. d. q. 64. vers. illata reo tortura dicit ex Caso. quem alleg. quod hanc Alb. opinionem omnes obseruant in Italia, prout etiam hanc esse communem obseruantiam dicit Cæpol. cōsil. crim. 32. col. 1. Ceph. cons. 261. n. 1. lib. 5. & D. Alphons. in pract. crimin. canon. lib. 7. de tortura, c. 14. concl. 1. vbi in fin. dicit, quod hodie consuetudo hæc viget in omni tribunali, tam Ecclesiastico, quàm secula

134 ri. Et secundum aliquos relaxandus est sub cautione fideiussoria de se præsentando toties, & quoties, &c. prout hanc esse cōem practicam, & obseruantiam dicit Marsil. in l. repeti. nu. 24. ff. de quæstio. & in pract. cri. §. quoniam, num. 49. quem post Ant. Gomez c. 13. delict. num. 18. refert Iul. Clar. d. vers. illata reo tortura, & tradit etiam Carrer. in pract. crim. fol. 89. nu. 12. & fol. 97. nu. 23. & D. Alphons. d. cap. 14. concl. 1. & Carauit. super rit. Magnæ cur. 248. nu. 18. & Franc. Pegn. d. schol. 54. col. fin. vers. & si omnino, & Ioseph. Cumi. d. cap. 21. de tortura, de syndic. n. 35.

135 Alij vero tenent, quod omnino reus sit diffinitiuè absoluendus, vt tenet Ant. Gom. in d. loco, quem etiam refert Iul. Clar. d. vers. illata reo tortura. D. Hiero. Mago. post alios in decis. Lucen. 89. n. 12. Alij aliā etiam practicam docuerunt, vt eos refert Carrer. in pract. crim. d. f. 97. num. 23. Sed consuetudo obtinuit, vt istæ, qui purgauit per torturam omnia indicia contra se existentia, vt etiam si non adsunt indicia sufficientia ad torquendum, vel ad imponendum aliquam pœnam extra ordinariam, absoluatur tantummodo tanquam non repertus culpabilis, nec de iure punibilis rebus sic stantibus, & ita ex hactenus deductis. Et hoc casu, si de-

136 inde noua superuenerint indicia, de nouo contra eum proceditur non obstante tali sententia, atque ita absolutionem fieri receptum est in praxtica, vt testatur Iodoc. in pract. crim. fol. 119. num. 2. Et hæc etiam practica obseruatur in Hispania, vt refert Couar. lib. 1. resolut. cap. 1. num. 8. Idem etiam in Gallia obseruari attestatur Igne. in repet. §. non aliàs post num. 180. & Rebuf. in constitut. Franciæ, gloss. 5. num. 1, 8. Prout idem obseruatur in Ducatu Mediolani, vt dicit Iul. Clar. lib. 5. senten. §. fi. q. 62. vers. forma autem, à qua sententia, quæ verior est, non esse recedendum dicit Franc. Pegn. d. schol. 54. col. fi. vers. & si omnino, quia vulgaris est

137 regula, quòd actore non probāte reus absolui debet, l. actor, C. de probation. l. qui accusare, C. de eden. cum simil. Quid autem particulariter in Curia Romana aliquando practicatum fuerit, & practicari debeat, in hac opinionum, & practicarum diuersitate dicit Prosp. Farinac. lib. 1. vers. qq & commun. opin. crim. q. 4. num. 26.

138 Cæterum, si reus in tormentis delictum confiteatur, debet primo Iudex animaduertere, vt non permittat eum reponi, & conduci ad illos carceres, in quibus sunt etiam alij carcerati: quia in carcere, vbi sunt multi criminosi, est schola, quia facile vnus alium docet, quid, vt

euadat,

euadat, dicere debeat, & sic quod suam reuocet confessionem: debet ergo eũ poni facere in carcere separato, hanc practicam docet And. de Iser. super 1. par. constit. Regni rub. 27. col. 6. & post eũ Paris. de Put. de syndic. fol. 451. quam vt bonam laudat Iul. Clar. d. q. 64. vers. cęterum. & cauti iudices ita faciunt, vt dicit Afflict. super d. rub. 27. cõst. Regn. n. 44 in fi. & ita vidisse seruari Romæ, Bononiæ, & in locis, in quibus hoc cõmode fieri potest, dicit Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. cap. 101. in fin.

139 Postea curare debet, vt quod reus confessus fuerit, extra tormenta ad bancum iuris, & apud acta notarij ratificet; quoniam standum non est cõfessioni huiusmodi factæ in tormentis, nisi reus in illa perseueret, * & eam extra tormenta ratificet, secundùm comm. opin. Doct. de qua testantur plures, quos alleg. Iul. Clar. d. vers. cæterum si reus. & ita seruat consuetudo, de qua ex Bar. in l. 1. in vlt. verb. ff. de custod. reor. testantur Marian. in cap. qualiter, & quando num. 253. de accusatio. & Mille. in pract. crim. fol. 65. nu. 16. & ex his Iul. Clar. d. verb. cæterum si reus, qui subdit, quòd non sufficit, quòd tortus in confessione perseueret illam non reuocando, sed opus est, quod illam expressè apud acta ratificet, quod antea dixerat Ant. de Canar. de quęstio. in 5. membr. nu. 9. qui sub- * dit, quod ita consuetudo obseruat, & tradit etiam post alios Ioseph. Cumia d. cap. 21. de tortura num. 26.

140 Et ratificatio hæc hunc in modum fieri solet, & debet: quia post confessionem factam in tormentis reponitur reus in secretis carceribus & die deinde sequenti extra locum tormentorum reus ducitur ad ratificandum, ita instruit Brun. de indic. 6. q. 2. par. n. 4. Mars. in pract. crim. §. quoniam. n. 1. Direct. inq. 3. p. fol. 314. col. 2. vers. si autẽ. Foller. qui alios alleg. in pract. crim. in verb. & si confitebuntur. 3. par. prin. n. 81. & Vm-
141 ber. Locat. in oper. Inquisit. in verb. tortura n. 6. sunt tamen † aliqui, qui incontinenti post confessionem per torturam extortam ducunt reũ ad ratificandum pessimè tamen faciunt, vt ait Cæpol. conf. crimin. 39. n. 53. vers. & quòd in hoc casu, & Marsil post Ang. Aret. quem alleg. in pract. crim. §. quoniã. n. 1. præsumitur enim adhuc durare metus tormẽtorum, ideo expectandũ est spatium vnius diei, idest secundùm aliquos * vigintiquatuor horarum, & est communis doctrina, & practica huius articuli, vt testatur Ant. Gomez. d. c. 13. delict. n. 24. & secundùm alios de vna die ad aliam sequentẽ, licet spatium vigintiquatuor horarũ plenè non intercedat, sed saltem nox sit intermedia. Sed Iul. Clar. d. q. 64.
142 vers. et circa. in hoc † putat standum esse arbitrio Iudicis, vt dicit Bar. * in l. 1. §. diuus Seuerus. n. 4. ff. de quæst. cuius sententiam communiter approbatam attestatur Simanc de hæretic. c. 63. n. 42. in effectu ita vo- * lunt Doct. vt ait Ant. de Canar. de quæstio. in 5. memb. n. 7. Ipse autem Iudex secundùm qualitatem torturæ illatæ iudicabit, et arbitrabitur, quanto temporis spatio præsumatur cessare dolor, ac metus tormentorum: potest enim esse, quod adeo leuis tortura fuerit, vt eodem etiã die

manifestent socios, seu mandantes, sed illud in istis casibus videtur quoad alios esse indicium; quia hæc sunt crimina, quæ regulariter sine socijs committi non solent, vnde potest delinquens de socijs interrogari. Salyc. in d.l.fin. C. de accusat. qui à practica receptus est, vt ex Boss. quem alleg. dicit Iul. Clar. vers. dictum socij, & Menoch. dicto cas. 474. nu. 17. Non tamen hoc generale indicium vna cum nominatione socij criminis sequuta indicium faceret ad torturam contra ipsum nominatum, & si Blanc. de indic. num. 378. sufficere sentiat ex mente Salyc. quem ita affirmasse asserit in d l.fi. C. de accusatio. sententia enim Blanc. nec vera, nec ex mente Salyc. est: non enim vera est, quia etsi ex ea nominatione ortum esset indicium, quod delictum fuerit à pluribus commissum, non tamen est plus contra hunc, quàm illum in specie, seu indiuiduo, atque ita hoc indicium non respicit immediatè personam nominati, ita contra Blanc. considerat Menoch. in d. cas. 474. nu. 45. Non etiam est ex mente Saly. qui manifeste sentit, requiri aliud speciale indicium contra hunc nominatum, vt scilicet sit indicium vltra nominationem: ita etiam Menoch. contra Blanc. vbi supra, & latius deducit Bertaz. consil. crim. 341. n. 25. & cum eo Rimin. iun. d. cons. 817. n. 3. lib. 7. quale autem esse debeat hoc indicium, Salycetus non explicat in dicto loco, explicat autem Menoch. d. cas. 474. n. 47. & seqq. & illa erit differentia quoad interrogationem inter vnum, & alterum indicium, quia in criminibus exceptis indicia contra inculpatum non exiguntur ita legitima, sicut in criminibus non exceptis, vt declarat Bologn. in add. ad Guid. de Suzar. in tract. de indic. & tort. nu. 54. quem refert, & sequitur Bertaz. dicto cons. 341. post num. 26.

92 Et quando reus torquetur, et interrogatur super mandate, illud est indicium, quando scilicet appareret, quod illud delictum commisit non sua causa, puta, quia nihil ad eum pertinebat: tunc quidem, quia pro certo tenetur, quod ad alterius fecit instantiam, super mandante torqueri solet: & ita seruatur teste Boss. in d. tit. de indic. post n. 156. vers. 1. consi-
93 dero, quem refert, et sequitur Clar. d. vers. dictum socij, in fi. Et si mandatarius in tormentis confessus fuerit delictum quoad se, potest absque alijs indicijs iterum torqueri, vt manifestet mandatum, vt post alios quos alleg. tradit Foller. d. pract. crim. d. verb. rei indurati torqueantur, nu. 5. et 3. par. in verb & si confitebuntur, n. 105.

94 Et interrogando reum in tortura, tam de seipso quo ad delictum, de quo inquiritur, quàm de alijs criminibus, de quibus non sunt indicia, et de socijs, et complicibus, monendus est Iudex, vt de his in genere, non in specie reum interroget ad euitandam suggestionem, quemadmodum supra docuimus cap. 1, lib. 2, nu. 67, et alijs seq. et in specie, quod iste interrogari debeat à iudice in genere, non autem in specie, seu in indiuiduo de Caio, et Sempronio, scribunt Salyc. in l. fi. col. pen. vers. quæro nunc de modo, C. de accusatio. Ruin. consil. 7. num. 14. vers.

nec

nec etiã frater, lib.5.Blan.de indic.n.381.Menoc.de arb.iud. d.caſ.464. n.53.& ſi ſuggeſtio hæc euitanda eſt in Conſtituto de plano quãto magis euitanda erit in tortura,Foller.in pract.crimin.in d. verb. rei indurati torqueantur,post n.1.& in verb.& ſi confitebuntur,n.76.3.p.D.Alfonſ. in pract.crim.canon.lib.7.tit.de tortura,concl.13.per tot.& Ioſeph.Cumi.in tract.de ſyndic.c.21.n.15.& Soci.in c.qualiter,& quando, el 2.n. 950.de accuſat.non ſolum conſuluit,ſed adiurat omnes officiales,ne aliquo modo propalent reis delictum,& ipſius qualitates,& circũſtantias, ne forte inſtruant, vt tandem metu tormentorum mendaciter fateantur, & idem Marian.Socin.ibi n.1102. generaliter admonet Iudices,vt præcaueant,ne aliquo modo in tortura aliqua proferant verba, quæ aliquo modo poſſint reum inſtruere,aut inducere ad ſic confitendum,&eſt tex. in l.1.§.in cauſa tributorum.ff.de quæſtio.quo tex.omnes innituntur ad damnandam ſuggeſtionem,qua mali iudices proprias animas perdunt,& alios indebite vexant, vt ait Iul.Clar.d.q.21.verſ.retenta igitur,circa fi.

95 qui propterea credit, quod totus proceſſus, qui fieret contra aliquem ſuggerendo à iudice nominatum non præcedentibus aliquibus indiciis ſit ipſo iure nullus, vt ibi per eum,& alibi diximus. Licet in Statu Eccleſiaſtico rei detenti pro vno crimine,ſuper alijs,de quibus aliqua non extant indicia,interrogari non debeant, nec Iudices eos interrogare præſumere vllo modo debent,ex diſpoſitione Pauli III.qui ita ſtatuit in ſuo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, verſ. ijdem Iudices : & mandat ibi Pont. quod iudices tam in his, quàm in alijs occurrentibus ſeruare teneantur, & debeant iuris communis diſpoſitionem,de qua per Carrer.in prac.cri.f.96.n.12.vbi alios alleg.&diffuſe per nos in Method.proceſſ.in form.lib.2.c.fi.n.1.& alijs plurib.ſeqq.

96 Pront † etiam interrogando de ſocijs, & complicibus, & ſuper alijs criminibus ſi rei confeſſi eſſent, vel conuicti monendus eſt Iudex, vt torquendo animaduertat, quod prius proteſtetur, quod id facit ſine præiudicio confeſſi, & conuicti criminis, vel ſi ſint condemnati, ſine præiudicio condemnationis, vt eſt communis obſeruantia, de qua teſtatur Cæpo.conſ.crim.32.col.pen verſ.nec poteſt dici, quem alij referunt,&ſequuntur, quos refert Iul.Clar.d.q.64. verſ. Veritas eſt.alias

97 †fatuus eſſet iudex, qui aliquem torqueret, contra quem plene probatum eſſet vel qui eſſet conuictus, niſi id faceret cũ proteſtatione, quod non intendit eum torquere ſuper probatis, & confeſſis:debetque facere, quod talis proteſtatio in actis appareat. alias enim ſine tali proteſtatione, ſi in tormentis negaret, & in negatiua perſiſteret, indicia purgaſſe diceretur, vt & probationes contra ſe exiſtentes, & abſoluendus eſſet, vel in pœnam ordinariam ſaltem condemnari non poſſet, vt per Alber.in rub. C.de quæſtio. Boer. deciſ.163. num. 13. Iul.Clar. d. verſ.veritas eſt & Vmber.Locat.in oper.Inq.in verb.tort. nu.26.& diximus in tract.de execut. ſent. contum. capto bannito.cap.1.num. 80.

98 Et si reus in eius persisteret negatiua, & pertinacia in tortura eleuatus & suspensus, quassari potest, & plena tunc dicitur tortura, vt per Clar. d. q.64. vers. debet igitur, & secundũ Mars. in pract. crim. §. occurrit, col. 1 vers. & potest poni, & in §. nunc videndum, n. 52. quem refert Caso in
99 pract. crim. d. tit. de tormen. c. 14. n. 3. Et dicit Iul. Clar. d. vers. debet igi-
* tur, ꝙ ex communi pract. & consuetudine totius Italię pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ, seu (vt vulgo dicitur) squassi cordæ. Sed certe non seruatur talis consuetudo: nam si plura sint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, sed omnibus computatis, dãtur duo, vel tres, & non vltra. Ioseph. Cumi. de syndic. cap. 21. de tort. nu. 20
100 post Mars. Bart. Salyc. Paul. de Castr. & Nouel. quos alleg. Et ita seruatur etiam in Dominio Mediolani, vbi pro vno indicio etiã actui proximo non dantur tres ictus funis, sed duo tantum ad summum, vt dicit Clar. d. vers. debet igitur, & Paul. Ghirlan. in tract. de qõ. & tort. q. 4. n. 9. dicit, ꝙ dum reus suspensus in tortura detinetur, dantur duo, vel plures ictus, siue tractus chordæ ad maiores cruciatus inferendum in corpore, & quid seruetur in regno ponit Ioseph. Cumi d. c. 21. n 20. ad quam ple-
101 nam torturam, quæ est in quarto gradu torturæ, vt per Ghir. in d. loco, & in quinto, secundum Iul. Clar. in d. q. 64. vers. nunc de gradibus, proce
102 di non debet, nisi indicia essent vrgentia, & bene probata, & reus haberet membra robusta, & crimen ex se graue esset, vt per eundem Ghir
103 lan. in d. loco, & sufficit etiam vnum indicium sufficiens ad torturam, & legitimè probatum, vt dicit Iul. Clar. d. vers. debet igitur: per id quod
104 ipse dixit ea. q. 64. vers. dixi quoque. Et ita vnus sufficit testis de visu ipsius criminis omni exceptione maior, vel duo, aut plures testes alia probantes indicia, & circũstantias necessarias ipsius criminis, sm̃ Ghirlan. in præalleg. loco ex his, quæ declarant Gandi. & alij ibi per eum alleg.

105 Et quandoque post aliquam suspensionem, & detentionem, & ictus funis, si reus adhuc pertinax in eius negatiua perstiterit, & torturam huiusmodi paruipendere, & spernere videretur, pro grauiori cruciatu ad pedes ipsius rei pondera subijciuntur pendentia, vt compedes ferrei, lorica, aut aliud simile pondus, cum quo ita suspensus detinetur, vel ictibus cruciatur, & istud est sæuissimum tormenti genus, vt dicit Ghirlan. d. q. n. 10. illud ponens in quinto & vltimo gradu torturæ, & subdit, quòd di-
* cunt Doctores, qui de hac materia scripserunt, quod tunc corpus ipsius rei dilaniatur, membraque, & ossa quodammodo dissoluuntur, & corpo-
106 ra euellantur; Et hæc dicitur grauior pœna, quam vtriusque manus abscissio, vt dicit Text. in Authen. vt null. iudic. §. quia verò. Qui quidẽ gradus, & torquendi modus perrarò fit, & haud facile iudex ad illum deuenire debet, vt admonet idem Ghirlan. in dicta quæst. 4. num. 11. Qui
107 etiam ponit casus, quibus ad hunc torquendi modum proceditur, inter quos enumerat hæresim, crimen læsæ maiestatis, euersionis Status, aut similem proditionem, vbi de totius Patriæ, aut multorum salute

tracta-

tractatur, aut cum ageretur de ingenti assassinio, enormissimo homicidio sacræ personæ, vel de morte alicuius Cardinalis, seu alterius magni Principis, vel contra maleficum, aut mathematicum, quæ sunt cri-
108 mina atrocissima, & nullum in illis prodest priuilegium dignitatis, l. si quis alicui, C. ad l. Iul. maiest. l. si excepta, C. de malefic. & mathemat. l. Manichæos, & l. Arriani, C. de hæretic. cap. ad abolendam, eod. tit. cap. fœlicis, de pœn. in 6. cum simili idem etiam ex Ghirland. vbi supra, dicit Foller. in d. pract. crim. in d. verb. rei indurati torqueantur, post num. 17.
109 & num. 10. dicit, quod aduertendum est, quod quando fune quis torquetur, non est passim, & indistinctè in quolibet casu adhibenda aqua frigida in dorso pendentis in tortura, nisi in casibus enormibus, vt notabiliter prius dixerat Paris de Put. de Syndic. in verb. tortura, el 3. cap. num. 6. in fine, & idem Foller. in dicta eius pract. crim. 2. par. in verb. & si confitebuntur, num. 69. dicit post eundem Paris de Put. in dicto loco,
110 quod male faciunt Iudices, qui passim in omnibus casibus, quando torquent aliquem, magna in pedibus imponunt pondera, vel adhibent aquam frigidam in dorso pendentis in tortura, quia hoc non nisi in grauissimis fieri potest, quod etiam dicit Carrer. in pract. crim. fol. 93. nu. 2.
111 & 3. vbi etiam dicit, quod aliqui sinunt per duas, aut tres horas reum quiescere in chorda, & in tortura nudum refrigerari, & postea iterum torquent; nam tunc magnum sentit dolorem, & maximè si aquam frigidam in dorso proijciunt, sed subdit, quod hæc fieri non debent, nisi in grauibus delictis, & criminibus qualificatis, parricidio, assassinio, & crimine læsæ maiestatis, & publicis latronibus, & disrobatoribus stratarũ. Et vt ad hunc torturæ modum procedi ita non debet, nisi in criminibus
112 atrocissimis ita etiam procedi non debet, nisi indicia adeò clara essent, & prægnantia, vt nil deesset, nisi sola rei confessio, vt etiam admonet idem Ghirland. in dicto loco, & si indicia non ita essent vrgentia, nec plena satis ad inferendam plenam torturam, non ad hunc torturæ gradum, sed ad alios procedi solet, & debet arbitrio Iudicis, vt qualitas delicti, & personæ, & indiciorum postulare videbitur, ita generaliter dicit Iul. Clar. dicto vers. debet igitur. Sed particulariter Iudicem instruit in quolibet torturæ gradu Ghiran. dicta q. 4. per totam, & ex eo. Foller. in dicto verb. rei indurati torqueantur, num. 17. illos adeas, & Decian. cons. 93. nu. 35. lib. 2. vbi particulariter admonet Iudicem, quod satis minus torqueat Doctores, & Nobiles, quam plebeios; & debiles, quàm robustos, & rationem etiam habeat eius, qui passus est exudationem venæ, vel vulnus in pectore, & difficultatem anhælitus, nec non & morbũ gallicum, vt ibi per eum dicto num. 135. & 136. cum tribus sequen. post alios, quos ibi alleg. & de Doctore leuius torquendo dicit & Ceph. consil. 164. ante num. 9. lib. 2.

113 Quanto autem tempore Rei ita in tortura detineri debeant, nihil est in iure cautum, nec à Doctores est certe traditum, qui iudicis arbi-

trio id reliquerunt, vt secundum suum arbitrium, & conscientiam propriam, vel per vnum, vel per duo miserere, vel per quartam, tertiam, mediamve partem, vel duas tertias vnius horæ, aut ad summum per integrã horam, vt qualitas delicti, & personæ indiciorum postulare videbitur in tortura detineat, vt per Ghirlan. d. q. 4. n. 9. & Ioseph. Cumi. de syndic. c. 21. de tortura, n. 24. post Foller. in pract. crim. in verb. rei indurati torqueantur, n. 16. qui etiam dicunt, quòd raró vltra horam Rei in tortura detinentur, nisi in enormissimis, & Paulus III. in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, vers. iudices prædicti, prohibet ne reus in tortura per longum temporis spatium vnius, aut plurium horarum, aut ad extraneos actus etiam prandij, aut cœnæ diuertendo, detineatur. Et
114 ideo in tortura retineri solet Horologium, quod arenulæ fluxu horas
115 indicat, quod ab aqua sensim defluente elepsydram prisci vocabant, vt sciatur quanto tempore reus in tortura pependit, & apud acta id annotatur, vt retinendum esse ad hunc effectum, admonet Foller. in d. loco, & Ioseph Cumi. d. c. 21. n. 23.

116 Et iuxta qualitatem delicti, & personæ, & indiciorum reo in tortura detento, & in eius negatiua persistente, iudex mandat, ipsum leuiter deponi, dissolui, & reponi ad locum suum, sed animo repetendi torturam, si repetitioni est locus, & ideo in fine decreti depositionis huiusmodi adijci solent verba illa, animo, &c. scilicet animo repetendi torturam. Et
117 quod iudex ita in actis interloqui debeat admonet Caso. in pract. cri. d. tit. de tormen. c. 10. n. 7. et dicit Clar. d. q. 64. vers. vltimo videndum, q
* iudices quando iubent reum deponi à prima tortura solent scribi facere, quòd illum deponere iubet animo repetendi, &c. idem etiam D. Alphons. in pract. crim. canon. lib. 7. tit. de tortura, 2. conclus. in princip. & conclus. 7. et Franc. Pegn. ad 3. p. Direct. inquis. schol. 54. col. 3. vers. cæte
118 rum, et hic locus et Carrer. in pract. crim. f. 93. docens vnde hæc practica sumpta sit. Boss. in tract. caus. crim. tit. de tortura, n. 48. qui tamen protestationem hanc haud necessariam existimat, Paris de Put. de syndic. in verb. tortura, 3. c. 4. post n. 5. et Ioseph Cumi. in tract. de syndicat. cap. 21. de tortura num. 18. Vmbert. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortura, num. 12.

119 Tortura † autem semel illata iterũ si reus negauerit repeti potest
* arbitrio Iudicis, & ita practicatur, vt dicit Bar. in l. vnius §. reus. nu. 1. ff. de quæstio. & alij, quos recẽset Iul. Clar. d. q. 64. versic. vltimo videndum quibus addo F. Bernard. Comens. in lucerna Inquisito. in verb.
* tortura. nu. 38. qui dicit ita communiter obseruari. Hoc tamen arbi-
120 trium, † vt repeti possit, vel non, secundum qualitatem indiciorum
* præcedentium regulari debet, & in hoc omnes conueniunt, vt dicit Anto. de Canar. d. quæstio. 6. memb. post nu. 1. quem refert Iul. Clar. in d. loco. post medium. & Rimi. iun. consi. 704. num. 70. lib. 6. D. Marc.
121 Anto. Eugenius cons. 76. num. 129. lib. 1. Vnde † si prima indicia fue-

rint

rint multum vrgētia, et manifesta, licet secundū aliquos de iure tortura
* recepti non possit sin cōem Doct. opin. de qua testatur Ant. Gom. c. 13.
n. 46. et plures ad hoc congerit Decian. cons. 93. n. 133. vol. 2. de consue
* tudine tamen seruatur, vt tormenta repeti possit: ita enim practicari attestatur Bart. in d. §. reus, n. 2. Soci. cons. 54. n 14. lib. 3. Gram. cons. crim.
21 post n. 5. Ant. de Canar. in d. loc. Clar. d. vers. vltimo videndum, et latè Foller. in pract. crim. 3. p. in verb. et si confitebuntur n. 78. Rimin. iun.
cons. 395. n. 34. et seq. lib. 4. et cons. 704. n. 76. vol. 6. item si secundū qualitatem indiciorum reus fuit sufficienter tortus, quia ita rigida fuerit inflicta tortura, vt indicio prudentium cōsiderata qualitate, et ipsa indicia
122 purgauerit. vt enim intelligatur, qñ per torturam indicia purgata sint, commensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torturæ cum qualitate grauitatis indiciorum, secundum Pegn. d. schol. 54. col. 4. in fin. et si nihil
123 confessus fuerit tormenta repeti non possunt, nisi noua superueniant
* indicia, quæ etiam sint fortiora primis, vt ex communi per Clar. d. vers. vltimo videndum, vbi etiam ex pluribus testatur, quod ita seruatur, et ser
* uandum est in practica, maximè à bonis iudicibus, et tradit Foller. in d. verb. & si confitebuntur, post d. n. 78. et Rim. iun d. cons. 704 n. 71. et 76 vol. 6. vbi declarat, quæ sint noua indicia, et singularem, et tutissimam
* ac penitus obseruandam esse hanc doctrinam, quam et communem dicit, existimat Franc. Pegn. ad 3. p. Direct. inquisit. schol. 54. col. 3. vers ꝙ si nec sic. Sed Alber. de Antromo. in d. tract. de quæstio. et tortur. dicit,
* quod hoc quamuis communiter receptum non seruant iudices, qui quo-
124 tidie repetunt sine nouis indicijs. Prout etiam ita consuetudinem obseruare, et quod latrunculatores sæpè torquent, repetunt pluries, & ꝙ ita seruari vidit, et quandoque etiam ipse seruauit, dicit Brun. de indic. et tortur. q. 5. p. 2. n. 62. Licet subdat, quod male ita factum, et obseruatum
125 fuit, et minus iuridice. Et ideo, quando iudex habet hominem scelestum in carcere, contra quem fama laborat, et fuit sufficienter tortus, et non sunt noua indicia, iudex vacare debet multis interrogationibus de delicto, et eius circumstantijs, et indicijs sæpius, donec illum ad vacillandum induxerit, et si vacillauerit rursus torqueri poterit. ita post Angel. Bart. et Rom. quos allegat, instruit Marsil. in pract. crim. d. §. quo niam n. 26. et seq. & ex eo Alphons. Aluarez in suo speculo vtriusque iuris col. pen. vers. et si iudex et D. Alphons. in pract. crim. canon. d. tit. de tort. conclus. 5. & Vmber. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortur. n. 18.
126 Item sæpè sic faciunt boni assessores, quia à leui tortura incipiunt, et
* si ex ea habeant veritatem, bene quidem, aliàs eam repetunt, vt dicit Anton. de Canar. in d. 6. memb. post nu. 1. quem refert Clar. d. vers. vltimo videndum, et dicit Franc. Pegn. ad Direct. inquisitor. lib. 3. schol. 54.
127 in princ. quod hoc consilium laudabile est, et securum. Quando enim reus fuit leuiter tortus, et non sufficienter, potest repeti in tormentis;
* ita vt sufficienter torqueatur, secundum Dyn. et alios communiter, quos

refert

refert Clar.in d.verſ.vltimo videndum,poſt princ.qui etiam ibi circa fi.
128 poſt Ant.de Canar.vbi ſupra,admonet Iudices,quod caueant, ne dicti arbitrij prætextu immoderate ſæuiant, ſed potius in dubio ad torturam non procedant,prout & admonet Clariſſimus D. meus D. M.Antonius Eugenius Peruſinus in d.conſ.76.nu.129.& ſequen. lib.1.
129 Multi enim propter tormentorum ſæuitiam confeſſi,& condemnati fuerunt, et poſtea innocentes reperti fuerunt, et diebus noſtris in ſtatu Eccleſiaſtico pluries ita etiam contigiſſe intellexi,et plurima eius rei exempla affatim ſuppetere dicit Simanc.qui vnum memorat, Cathol.in-
130 ſtit.tit.65.n.84.Prout etiam animaduertere Iudex debet, an reus iterum torquendus in corporis fortitudine durauerit,d.l. vnius, §.1. ff. de quæſtio.tradit Guid. de Suzzar.de indic.et tortur.n.3.
131 Et repetitio hæc non debet excedere tres vices,ne in infinitum procedantur, ita quod, ſi repetitioni eſt locus, ſolum per tres vices tribus diebus ſeparatim reus torquendus erit,et non vltra,et qualibet vice poteſt reus habere tres ſaccatas, videlicet vnam cabaletam,et duos ſquaſ-
132 ſus,ſeu tres eleuationes et depoſitiones. Et ſi reus vltra tres vices torqueretur,immoderate tortus diceretur, et vi,et cruciatu tormentorum
* fateri videretur; ita Nonell.qui dicit,quod ita quotidie practicatur, in in pract.crim.fol.40.n.2. vbi Marſ.alios allegat, et idem tradit Caſo. d. tit.de tormen.d.c.14.nu.4. et ſeq. et poſt Paul.de Caſtr.et Paris de Put. quos allegat; tradit etiam Foller.in pract.crim.in verb. et ſi confitebuntur,in 3.p.n.71.et Rim.iun.d.conſ.395.n.41. et ſeq. lib.4. qui tamen ibi cenſet, torturam contra Reum negantem repetendum eſſe ſecunda tantum vice, quia Doctores dicentes de tribus vicibus loquuntur in Reo variante,quia in tormentis fatetur,ad bancum verò negat, vt per eum ibi poſt Simanc.in Enchirid.violatæ relig.tit. 52. n.42. niſi noua indicia prodierit,vt ille ſubdit n.45.poſt allegatos per eum, quos ſic intelligit, quod et ſequitur Rimin. iun. in dicto loco.

Et quoniam animaduertendum eſt, in quo nam gradu tortura repeti debeat,ſciendum eſt, quinque gradus torturæ connumerari per Foll. in pract.crim.2.p.in verb.rei indurati torqueantur,n.17. et per Ghirlan. in tract.de quæſtio.et tormen.q.5.Clar.lib.5 ſent.§.fin.q.64.verſ. Nunc de gradibus.et Rim.iun.d.conſ.395.num.43.et alijs ſequen.lib.4.et Ioſeph Cumi.in tractat.de ſyndicat.cap.21.de tortura,num.6.et Vmber.Loca. in oper.inquiſitorum,in verb.tortura,num.34. et alijs ſequen. Primus, quando Reus tantum ligatur ad funem, torturaque ſibi comminatur, nec vltra proceditur, quæ territio nuncupatur. Secundo, quando ligatus momento ſic detentus deponitur. Tertius, quando ſic ſuſpenſus per vnum Miſerere, vel paulò plus abſque tractu funis deponitur. Quartus, quando diutius ſuſpenſus, vt per quartam, vel tertiam partem vnius horæ, vel plus, ſecundum grauitatem criminis, et indiciorum dantur vnus, vel duo ictu funis. Quintus, cum his peractis, et reus in negati-
ua

na persistit, pedibus eius appenduntur compedes, vel alia pondera ferrea et similia, quod est sæuissimum tormenti genus, et quod raro Iudex adhibere solet, nisi in criminibus atrocissimis, vt est hæresis, læsæ maiestatis, et euersionis Status, et similium, vt per Riminal.iun.d.cons. 395. num.49.lib 4. et alios prædictos in dictis locis. Hunc tamen gradum torturæ detestatur in specie Foller. quem dicto loco refert Rimin.iun. et crudeles appellat Iudices, et sanguinem humanum sitientes, cum per immensum dolorem, et cruciatum nonnulli confiteri coguntur, quæ non fecerunt, vnde concludit animas eorum in inferno sepelliri, idque cauendum esse, ne Iudex animam suam damnet, et in syndicatu teneatur; vnde bene dixit Iul. Clar. dicta q.64. colum.fin. cauere debere Iudices, ne prætextu arbitrij, quod habent in repetendo torturam ob indicia multum vrgentia, immoderate sæuiant, et bene secundum idem Rim. vbi supra, quoniam, vt ille subdit n.53. Iudices torquendo hoc debent temperamentum tenere, vt tormenta de aliquo in immensum non sumant, sed prout moderata rationis temperamenta desiderant, adeo quod tortus saluus, vel innocentiæ, vel supplicio conseruetur. l. 1. §. quouis, ff. de quæstio. declarat Guid. de Suzzar. in tract. de iudic. et tortura, in princip. et Caso. in tract. de tormentis, cap.12. col.1. poterit igitur reus in tortura repetendus eleuari, et suspensus ibi teneri arbitrio Iudicis, et, si negatiua persisterit, dari debet sibi vnus alius ictus funis, aut duo leuiores ad summū sicque tertius, et quartus gradus torturæ exerceri debebit. ita censuit Rimin.iun. dicto cons.395. post dictum nu.53.lib.4. qui ita ibi respondit in crimine hæresis, quod est grauius, et cæteris detestabilius, eo quod directo patratur contra ipsum Creatorem Deum omnipotētem, eius omnipotentiæ detrahendo, et illius diuinitatem negando, l. 1. C. de hæretic. et ponit Paul. Ghirlan. in tract. de hæretic. in princ. subdens, quod dicitur crimen læsæ diuinæ maiestatis, ex quo directò tendit in læsionem, et præiudicium diuinæ maiestatis.

Et hæc procedunt, vt Doct. loquuntur in reo, qui in seipsum torquetur: sed et multo magis procedere illa oportet quando torquetur in caput aliorum, vt scilicet tertio repeti non possit, nec ita grauis repetitio esse debet, nec eodem modo iterari, vt multis rationibus respondit Hieron Gabriel. cons.178.n.8. et pluribus alijs seq. vol.2. præsertim stante nobilitate, et conditione rei, vt ille subdit nu. 9. quod de nobilitate dicit etiam Decian. cons.93.n.135.lib.2. vbi dicit, quod Doctores, et Nobiles satis minus, quam plebei torquendi sunt in casibus, in quibus torqueri possunt. Et nota, quod errant sæpius, ac sæpius Iudices putantes torturam esse arbitrariam, quia tale arbitrium ius commune non excedit; ita Vmber. Locat. in oper. inquisit. in verb. tortura, n.19. qui subdit, quod omnes scribentes consentiunt.

133 Et si reus ita sufficienter tortus negat commisisse delictum, et nihil fateatur, dicitur purgasse indicia, quasi puram veritatem dixisse videatur,

euadat, dicere debeat, & sic quod suam reuocet confessionem: debet ergo eũ poni facere in carcere separato, hanc practicam docet And. de Iser. super 1. par. constit. Regni rub. 27. col. 6. & post eũ Paris. de Put. de syndic. fol. 451. quam vt bonam laudat Iul. Clar. d. q. 64. vers. cęterum. & cauti iudices ita faciunt, vt dicit Afflict. super d. rub. 27. cõst. Regn. n. 44 in fi. & ita vidisse seruari Romæ, Bononiæ, & in locis, in quibus hoc cõmode fieri potest, dicit Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. cap. 101. in fin.
139 Postea curare debet, vt quod reus confessus fuerit, extra tormenta ad bancum iuris, & apud acta notarij ratificet; quoniam standum non est cõfessioni huiusmodi factæ in tormentis, nisi reus in illa perseueret, * & eam extra tormenta ratificet, secundùm comm. opin. Doct. de qua testantur plures, quos alleg. Iul. Clar. d. vers. cæterum si reus. & ita seruat consuetudo, de qua ex Bar. in l. 1. in vlt. verb. ff. de custod. reor. testantur Marian. in cap. qualiter, & quando num. 253. de accusatio. & Mille. in pract. crim. fol. 65. nu. 16. & ex his Iul. Clar. d. verb. cæterum si reus, qui subdit, quòd non sufficit, quòd tortus in confessione perseueret illam non reuocando, sed opus est, quod illam expresse apud acta ratificet, quod antea dixerat Ant. de Canar. de questio. in 5. membr. nu. 9. qui sub- * dit, quod ita consuetudo obseruat, & tradit etiam post alios Ioseph. Cumia d. cap. 21. de tortura num. 26.
140 Et ratificatio hæc hunc in modum fieri solet, & debet: quia post confessionem factam in tormentis reponitur reus in secretis carceribus & die deinde sequenti extra locum tormentorum reus ducitur ad ratificandum, ita instruit Brun. de indic. 6. q. 2. par. n. 4. Mars. in pract. crim. §. quoniam. n. 1. Direct. inq. 3. p. fol. 314. col. 2. vers. si autẽ. Foller. qui alios alleg. in pract. crim. in verb. & si confitebuntur. 3. par. prin. n. 81. & Vm-
141 ber. Locat. in oper. Inquisit. in verb. tortura n. 6. sunt tamen † aliqui, qui incontinenti post confessionem per torturam extortam ducunt reũ ad ratificandum pessimè tamen faciunt, vt ait Cæpol. conf. crimin. 39. n. 53. vers. & quòd in hoc casu, & Marsil post Ang. Aret. quem alleg. in pract. crim. §. quoniã. n. 1. præsumitur enim adhuc durare metus tormẽtorum, ideo expectandũ est spatium vnius diei, idest secundùm aliquos * vigintiquatuor horarum, & est communis doctrina, & practica huius articuli, vt testatur Ant. Gomez. d. c. 13. delict. n. 24. & secundùm alios de vna die ad aliam sequentẽ, licet spatium vigintiquatuor horarũ plenè non intercedat, sed saltem nox sit intermedia. Sed Iul. Clar. d. q. 64.
142 vers. et circa. in hoc † putat standum esse arbitrio Iudicis, vt dicit Bar. * in l. 1. §. diuus Seuerus. n. 4. ff. de quæst. cuius sententiam communiter approbatam attestatur Simanc de hæretic. c. 63. n. 42. in effectu ita vo- * lunt Doct. vt ait Ant. de Canar. de quæstio. in 5. memb. n. 7. Ipse autem Iudex secundùm qualitatem torturæ illatæ iudicabit, et arbitrabitur, quanto temporis spatio præsumatur cessare dolor, ac metus tormentorum: potest enim esse, quod adeo leuis tortura fuerit, vt eodem etiã die

dic non esset inconueniens, vt fieret ratificatio interiecto aliquot horarum spatio. ita Iul. Clar. in d. loco, qui etiam opinatur, tutius tamen esse expectare in diem sequentem, licet Assessores hoc non obseruent, vt dicit Cæpol. d. cons. 40. n. 53. vers. & quod in hoc casu. multi enim in continenti ducunt ad ratificandum: & pessimè faciunt secundum eum: nam proculdubio deberent permittere, vt tortus saltem per vnū diem, vel per vnam noctem requiesceret, quòd etiam ante eum dixit Angel.
143 in l 2. nu. 1. C. de cust. reor. Et † apud Mediolanenses optime seruatur vt dicit Iul. Clar. d. vers. et circa in fi.
144 Et † Inquisit. in tertium diē ratificationē differre solēt, vt dicit Siman. Cath. inst. tit. 65. n. 71. quod quidē (inquit ille) benignius est, ne adhuc dolor tormētorū, & vehemens animi perturbatio duret. Sed Vmbert. Locat. in oper. Inq. in verb. tortura, n. 6. dicit, in diē sequentē differri.
145 Et † locus, in quo duci debet reus ad ratificandum corā, Iudice, & Notario debet esse secundùm Doct. extra carceres, & ad bancum iuris, & sic in iudicio, ita Bar. in d. l. 1. §. diuus Seuerus. n. 3. ff. de quæst. & Bal. qui dicit, quòd ita practicatur cons. 95. in fi. lib. 1. Mars. post Angel. Aret. quem alleg. in prac. crim. d. §. quoniam. n. 1. Iul. Clar. d. q. 64.
146 vers. debet quoque, Cæpol. d. cons. 39. n. 54. Sed † consuetudo obtinuit vt talis ratificatio fiat etiam in carcere, in loco tamen, vbi reus tormenta, seu instrumenta ad torquendum videre non possit: aliter. n. dici posset, quòd adhuc duraret metus tormentorum, et ita etiam tenent Doct. vt dicit Io. Andr in c. cum in contemplatione de reg. iur. et post eum August. Arim. ad Ang. de malef. in verb. fama publica, post nu. 117. Iul.
147 Clar. d. vers. debet quoque. Quāuis si † consuetudo esset in loco examinandi reos, et sumendi ratificationē in loco tormentorū valeret ratificatio virtute huius consuetudinis iustè iudice procedente ita Cæp. d. cons. 39. post n. 55. et n. 60. qui tamen loquitur in casu, in quo facta fuit ratificatio in loco tormētorū cōfessionis in eodē loco factæ per reū non ligatum ad torturā, nec ad eā ductū, nec præcedente etiā cominatione
148 de eū torquendo, si veritatē non diceret quòd nota. Et † licet tutius esse secūdū aliquos, quòd in tali ratificatione, seu perseuerantia adhiberentur testes, ex quo est actus tanti præiudicij: hoc tū in practica non seruatur, sed sine testibus statur actis factis per notarium coram iudice, ∴ et ita (vt attestatur Vital. de malefi. tit. de forma perseuerationis nu. 3.) obseruatur de generali consuetudine, quā etiam laudat Iul. Clar. d. vers. debet quoque. et Ant. Scap. in tract. iuris non scripti. lib. 5. c. 75. n. 3.
149 Modus † autem, et forma interrogandi est, quia lecta reo ad verbum eius confessione facta in tortura per Notarium de mandato iudicis interrogatur, si dicit, et confitetur, vt confessus fuit supra in eius confessione, qui respondet, quod sic, et ita Notarius scribit in actis, aliàs
150 Iudici † non crederetur, cap. quoniam contra, de probatio. ita modum hunc, et formam tradit Vital. d. titul. de forma perseuerationis,

et

& Marſ. in d.§. quoniam,poſt n.1.vbi etiam admonet iudicem, ſeu No-
151 tariū, † quod lecta reo eius cōfeſſione illū admoneat, quod bene aduertat ad id,quod dicitur,& ſibi legitur. ibi .n. de eius vita tractatur;& ideo ſi illud quod eſt confeſſus verum eſt,confirmet,et ratificet,ſin autē verum non eſt,illud neget, et improbet, et Emeri. in ſuo Direct. inquiſ. eandem quoque dat formā 3.par.fol 314.col.2. verſ. ſi autem ſi in quæſtionibus. vbi admonet iudicem, vt lecta confeſſione facta in tormentis: interroget etiam diligentius, et ſemel, et plures, quouſque veritas habeatur; et Franc.Pegn.in annot.ibi ad eum d.ſcol.54.col.5.et ante eum
152 Simanc.Cathol inſtit.d.tit.65.n.72.dicunt,quod † modus interrogationis in huiuſmodi ratificatione talis eſſe ſolet: Recordaris eorum, quæ heri,aut ab hinc dies duos in tormentis dixiſti? nunc dic liberè veritatem: et Notarius ſcribat reſponſionem de qua forma ratificationis per Locat.in opere inquiſ.de formulis varijs,et Iacob.de Beluiſ.in prac. crim.in tit.de quæſt.et Marſ.in pract.crim.in §. quoniam; ad quos ſe remittit Foller. in pract.crim in verb.et ſi confitebuntur, 3. par.3.p. et 1. par.3.par. n.63. Ioſeph.Cumi.d.c.21.n.28. et aliter etiam interrogatur reus in ratificatione huiuſmodi, vt videre poteris infra c.ſeq.n.17.
153 Quæ † quidem ratificatio neceſſaria non eſt ſecundū aliquos,quando præceſſerat confeſſio,extraiudicialis ipſius rei ad torturam illatam: plenè enim probat confeſſio, quæ ſequitur in tormento, vt reus diffinitiuè condemnetur ſine aliqua alia ratificatione, licet aliàs regulariter ſemper requiratur; quando reus poſitus eſt in tormento ratione aliorum indiciorum, et confitebitur delictum. ita ex multorum ſententia dicunt Carrer. in pract.crim.fol.92.nu.11.Foller.et in d.verb. et ſi confitebuntur num. 82. Anton. Gomez. tom. 3. variar. reſolut. num. 8. et D.Alphonſ.in pract.crimin. cano.lib.7.de tortura cap.1. concl.vltima Verum hæc obſeruanda non eſt in praxi; tum quia nullo iure vititur: tum quoniam generaliter ius diſponit, confeſſionem factam in tormentis ratificandam; poſtremo, quia, cum confeſſio extraiudicialis iam ſit ſuum effectum operata, vt ſcilicet ex ea reus torqueri poſſit, non debet alium effectum operari, vt ſcilicet non requiratur ratificatio ita aſſerit, et verè Blanc.de indic.num.208.Anton.Gomez.precitato loco, Franc.Pegn.d.ſchol.118.in appendice col.1.verſ.verum hęc ſententia, et Simanc. Cathol.inſtit.tit.65. num.70. Prout non videtur neceſſaria ratificatio, quando quis in flagranti crimine eſſet deprehenſus, vt per Ioſeph. Cumia d.cap.21. num.27.
154 Item † non videtur neceſſaria ratificatio huius confeſſionis per torturam extortæ, quando tortura fuit leuis, et modica, et tortus fuiſſe robuſtus: valebit enim confeſſio ſine alia ratificatione. ex quo ſpontanea cenſetur, et non per torturam extorta, vt per Bart.in d. l. 1. §.diuus, et §.ſi quis vltrò. et in l.penult. ff. de quæſtio. alios recenſet, et ſequitur Foller. in d. verb. et confitebuntur, numero 83. tutius tamen

eſt in

est in omni casu sumere ratificationem, etiam quòd tortura fuerit leuis & modica.

155 Et si † reus ita extra tormenta, & seruatis seruandis suam confessionē prius in tormentis factam ratificauerit, Iudex ei debet statuere terminū puta duorum, vel trium dierum ad faciendum suas defensiones, & ita est * de communi obseruantia, vt dixit Marant. in suo Spec. 6.p. in 14. actu. n.15. & in consf.78.n.11. & Vmbert. Locat. in oper. inqu. in verb. tortur. n.31. quæ practica sūmopere placet Iul. Clar. vt ipse ait d.q.64. vers. fin āntē, licet illā aliqui officiales parum docti (inquit ille) non obseruent, & credit, quod aliter reus non posset condemnari, quia indefensus mori
156 diceretur. Nam † etiam contra propriā confessionē præsertim in tormentis factā multa deduci, & probari possunt, vt ipsemet Iul. Clar. dixit d.lib.5. sent.§.fi.q.55. & q.65. & vbi nihil probaret, poterit condēnari.

157 Et si † reus coram iudice, & notario ductus ratificare noluerit, sed metu tormentorum non veram confessum fuisset assereret, suamq; confessionem ita reuocaret, & delictum commisisse negaret, repeti potest in tortura, etiam si alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormentis dicitur nouum indicium. Bart. in d.l. vnius, §. * reus in fin. ff. de quæstio. & hanc opinionem dicit communem, & quod ita practicatur vbique absque vlla hæsitatione. Boss. in tract. caus. crim. * tit. de tortur. num. 34. & etiam alij dicunt communem, quos refert, & sequitur Clar. lib.5. senten.§.fin.q.21. vers. vlterius quæro, quam etiam vt communem sequitur Franc. Pegn. dict. schol.54 ad 3.p. Direct. inquisit. col.4. vers. sit quarta, et postrema regula, et D. Alphons. in dicta sua pract. crim. can. lib.7. tit. de tortura, c.14 concl.3. vbi etiam dicit communem, quam etiam sequitur, et comprobat Vmber. Locat. in oper. in-
158 quisit. in verb. tortura, n.18. Verum hoc casu fugienda est iudicū quorundam crudelitas, et immanis plusquam carnificum sæuitia, qui tādiu reum detinent in tormentis, donec perseueret: hoc enim fieri non debet, nec potest; vt optimè præcitato loco scripsit Clar. et eiusdem est sententiæ Pegn. d. schol.54. d. vers. sit tertia, et dicit Locat. in dicto loco quid mitius tormenta repeti debent.

159 Et si repetita tortura iterum confessus fuerit, sed ductus ad ratificandum confessionem factam reuocauerit, adhuc repeti potest in tortura absque aliqua hæsitatione: de hoc enim Doct. non dubitant, dubi-
160 tant autem an cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertiò * possit torqueri, & de integro quæstio haberi, & Iul. Clar. lib.5. sentent. in d. quæst.21. vers. vlterius quæro. in fin. & Anto. Gomez 3. tòm. variarum resolut. d. cap.13. num.27. & Carrer. in pract. crim. fol.90. nu.13. Boer. decis.163. num.19. & seq. & Gram. ante eos consil. crim. 45. nu. 42. & Marsil. post Paris de Put. quem alleg. in l. repeti, num. 9. de quæstio. est sententia, quod tertio torqueri possit, & vbi deinde confessus ductus ad ratificandum semper negaret, absolui debet rebus sic stantibus,

tibus, & ex hactenus deductis vti non repertus culpabilis, nec de iure punibilis, vel relaxãdus erit sub fideiussoria cautione, vt per eos. Cęterũ
161 † sententia hęc non nullis videtur nimis crudelis, quam multis rationibus etiã refelli posse arbitrantur. Primũ, qua nulla lege certa nititur: rursus, quia confessio secunda facta in tormentis nõ generat nouũ indiciũ, cum sit eadẽ cum prima confessione: tandẽ, quoniam qua ratione ter torquetur, posset, & plures torqueri, cũ nulla diuersitatis ratio cõmoda assignari possit. ita Siman. cathol. inst. tit. 65. n. 81. & Fran. Pegn. d. schol. 54. col. vlt. qui benignius, & securius propterea esse opinantur, ne quis ob reuocatã confessionem tertio torqueatur. Nam hoc pręterquam quòd nulla certa lege cauetur, crudele etiam nimis, & inhumanũ videtur: atque hanc sententiam placuisse quoque dicunt doctissimis, & iurisconsultissimis viris Angel. de Malefic. vers. fama publica, q. 9. Paul. Ghir. de quęst. & tortur. quęst. 7. circa fi. Marsil. in d. l. repeti. Gram. d. cõs. 45. Carrer. d. fol. 95. & Boer. d. dec. 163. col. vlt. prout, & placet Vmbert. Locat. in oper. inquis. in verb. tort. n. 18. Sed Ang. Arct. & Ghirl. nihil apertè dicunt, cęteri vero pręter Locat. apertè contrarium tuentur.
162 Addunt † tamen Simanc. & Peg. in dict. locis, tunc demum fortassis, recipi posse superiorem sententiam de tertia torturę repetitione, cum reus bis fuerit leuissimè tortus, & in posteriore illa confessione aliqua noua signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus, sed Blanc. de indic. n. 219. & alijs seq. & post eũ Carrer. in pract. cri. fol. 91. non hoc considerant, quòd tortus in posteriore eius confessione noua signa priori confessioni addiderit.
163 Sed † quę, & qualia pręcesserint indicia, ex quibus reus tortus fuit diligenter in hoc articulo obseruandũ esse putarunt. Primũ. n. secundũ eos, si leuia fuerint indicia, ex quibus sufficienter semel tortus fuit reus, tunc si in tortura confitetur, & deinde ductus ad ratificandũ negat, põt quidem iterum torqueri: quia ex dicta variatione nouũ oritur indicium Bald. in l. in bonę fidei, C. de iureiur. & præalleg. omnes in d. locis & si ex tali varietate tortus confitetur, inde iterũ ductus ad ratificandũ negat, repeti non potest, ex quo ex hac secunda varietate non nouũ oritur indicium diuersi generis: cum prima, secunda variatio eiusdẽ sint generis. Secundò, si vrgentia fuerint indicia, vt bis torqueri possit, tunc si in secunda tortura confitetur, & deinde iterum negat, ex tali variatione ter torqueri potest, & sic tertio repeti in tortura. Tertiò, si indicia sint vrgentissima, vt tertiò torqueri possit, & in tertia tortura confitetur, inde iterum negat, potest quarto repeti ex tali variatione, ne indicium variationis remaneat non purgatum hoc in casu, in quo vrgentissima pręcesserunt indicia, dum hęc indicia, quę trinam merebantur torturam, expurgantur, aliud oritur indicium, scilicet variationis, ex quo, & quartò est torquendus, quia si reus non nisi tertiò torqueretur, vt prędicti alij Doctor. volunt in d. locis, omnia indicia rei purgata non essent. Hęc il-

li Sed Boſſ. in d. tit. de tortur.num.44.dicit, quod nunquam vidit tor-
164 queri vltra trinam vicem, niſi à carnificibus. Et † ſi reus tandem ratificauerit, debet ei dari terminus ad ſe defendendum, aliàs relaxandus eſt, cũ fideiuſſoribus de ſe præſentando toties quoties,&c. vel abſoluendus ex hactenus deductis, vt ſupra diximus.

Hactenus de arte interrogandorum reorum in tortura; nunc de formula. Poſtquàm illud prędictis addiderim à nemine, quem viderim, hactenus tactum, quòd benè è mente exciderat.

165 An † ſcilicet repetitio torturę, prout eam repeti poſſe ſupra docuimus, fieri poſſit reo nõ audito in ſuis defenſionibus, quas poſt primã torturam, & ante repetitionem facere vellet.

Et partem affirmatiuam illud tuetur, quod Iudex non audiens ante repetitionem torturę ipſum reum, dicitur ei tollere defenſionẽ, quam
166 † etiam ex ſtatuto tollere nequit ſecũdùm Docto. vt per Rui. conſ. 147.n.6.ſeq. vol.5. Marſ. ſing.388. & ideo ne tollatur defenſio, audiri
167 aliàs reus debet in ſuis defenſionibus, † quamuis Iudex liberum haberet arbitrium, vt per Ruin. in d.loco, & poſt eum Iac. Menoc.de arbitr. iudic.q.78.n.5.cum alijs, vt per Iul. Clar. lib.5.ſenten.§.fi. q.49. in
168 princ.Boſſ. in tract. cauſ. crim.tit. de indic. nu.74. Et † prę ſertim ſi id
* peteretur, vt ex communi tradit idem Iul. Clar.in d.loco. verſ. ſed nun
169 quid. vbi ex communi concludit, quòd † copia proceſſus omnino dari debet ante torturam, ſi petatur, & ita reus audiri omnino debet in
170 ſuis defenſionibus, & quidẽ † quocunq; tpe, vt dicit tex.in l. vnius .§.cogniturũ.ff.de qõ.& ibi glo. Bar. & Marſ.n.23.declarat illũ tex. vt quocũq; tpe fieri poſſint probationes, & defẽſione, ſ. vſq; ad ſentẽtiam.

171 Partem verò negatiuam illud ſuadere videtur, quod repetitio † torturæ ex prioribus indicijs per primam torturam ſufficienter non purgatis, non eſt noua tortura, ſed continuatio primę, vt tradit Pegn. in anno. ad Direct.inquiſ.p.3.ſchol.54.col.2.verſ.cęterum vt hic locus. Nõ ergo ſuperſedendum videtur in repetitione, quemadmodum ſuperſedendum non eſt ob appellationem interpoſitam, quando reus funi applicaretur, vt ſupra diximus, num.69.

Et tenendo hanc partem prędictę rationi ex eo deductę, ꝙ defenſio
172 aliàs reo tolleretur, reſponderi poteſt, ꝙ iudex † hoc in caſu cõtinuationis torturę, poteſt reo tollere defenſionem, quemadmodum tollere poteſt non admittendo appellationem interpoſitam, quando reus funi applicatur, & ita licet reus eo tempore vellet ſe defendere: appellatio
173 enim † defenſionem continet, cum quędam ſit defenſio aduerſus ini-
174 quitatem ſententię, ſeu decreti, l. 1. ff. de appellat. † & oppreſſorum releuamen, c.ſuggeſtum, & c.cum ſpeciali, §.porrò de appellat.

Neque obſtat, quòd iudex non poteſt tollere defenſionem: quia hoc in caſu, denegando defenſiones in repetitione torturę, non dicitur tol-
175 lere ſubſtantiam defenſionis, quę eſt † quę tolli non poteſt, ſecundum

præ-

praall. Doct. in d. locis, & alios alibi. Sed tollit defensionẽ quoad formã, & solemnitatẽ iuris positiui, quã quidẽ defensionẽ tollere, pôtest ex his, quæ diximus in tract. de execut. sent. capto bãnito, c. 3. n. 46. & alijs seq.
176 Prout etiam non obstat † tex. in d. §. cogniturum; quia licet quocũque tempore ante sententiam reus audiri debeat, vt ibi dicit tex. iuncta gloss. non tamen sequitur, quod reus audiri debeat in suis defensionibus ante repetitionem post primam torturam: quia quemadmodum prima vice torqueri potuit, ita etiam tortura continuari poterit, eo non amplius audito: nec propterea præclusa ei videtur via probandi suam innocentiam quocunque tempore post torturam etiam vsq; ad sententiã, si delictum per torturam confiteretur, ex his, quæ tradit Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 61. vers. sed quæro, & seq. & vers. fi. & q. 6. vers. 1. & si aliter ex d. tex. in d. §. cogniturum, inferreretur, sequeretur, quod nec appellatio denegari posset, quando reus funi applicaretur, quia quocunque tempore ante sententiam reus audiendus est, vt ibi, & tamen hoc falsum est vt patet ex supradictis, num. 68.

Sed quoniam hęc etiam negatiua opinio potest ex pluribus reddi dubia secundùm casuum diuersitatem, vt clarius rem omnem absoluam, sic plures casus distinguo. Quos dum in curia Perusina causis criminalibus sub Illustriss. Card. Spinola dictæ ciuitatis, Vmbrięque de latere Legato viro amplissimo, sapientissimoque, & nunquam satis laudato præessem, occurrente casu coram Collega meo D. Troiano Gallo Auximano viro eruditissimo, ac cęteris animi dotibus apprimè referto, nũc Turroni Bononiæ Auditore meritiss. considerandos esse animaduerti.
177 Primus casus est, quando copia est ante primam torturam petita, & per iudicem decreta legitimato tamen prius processu, quomodo legitimari debet, vt docet Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 45. vers. cęterum si reus, & vers. seq. & Foller. in pract. crim. in verb. detur copia capitulorum, n. 5 Sed in termino sibi dato ad faciendum suas defensiones reus vel copiã non recepit, & per ipsum stetit, vel recepit, & nullas fecit defensiones, vt lapso termino ad torturam processum fuit, tunc in repetitione tortu-
178 rę non videtur audiendus, quia † per lapsũ termini sibi dati dicitur suis defensionibus renunciasse, & renunciatio valet hoc in casu, licet aliàs defensionibus renunciari non possit, secundum Bald. in l. 1. C. qui accus. n. 43. Fel. in c. cũ venisset, post n. 11. de testib. Marsil. in d. l. vnius, §. cogniturum, n. 71. & 75. ff. de quęst. Couar. in 4. lib. decret. c. 8. 2. par. n. 16 cum alijs à nobis congestis in tract. de defensionibus reorũ propediem
179 edendo. Vnde † ad ius defensionis renunciatũ non datur amplius regressus, nec pęnitentię locus est, prout alias hoc generale est, l. quęritur §. venditor, ff. de ędil. edict. l. si quis in conscribẽdo, vbi Doct. C. de pact. Paris. cons. 5. n. 155. vol 4. Rol. a Vall. cons. 95. n. 34. vol. 1. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 1. glos. 9. n. 1 19. Osasc. dec. Pedemont. 144. n. 6. Rimin. iun.
180 cons. 77. n. 11. cons. 41. n. 38. cons. 105. n. 10. lib. 1. Vsque adeo † quod

P 2 reus,

reus, qui ita defensionibus renunciauit, non solum torqueri, si conuictus non esset, nec confessus, sed etiam si esset vel confessus, vel conuictus, statim condemnari potest, vt sentiunt Bal. Fely. Marsf. & Couar. in d. locis, & clare ex communi Iul. Clar. d. q. 49. vers. quæro nunc.

181 Secundus † casus est, quando copia petita, & recepta est legitimato processu & factæ sunt etiam defensiones, ex quibus tamen indicia ciuiliter purgata non fuerunt, ideoq. ad torturam iudex deuenit, tunc si post hanc primam torturam, & ante repetitionem alias vult & nouas facere defensiones, super eisdem indicijs sufficienter adhuc non purgatis, non videtur similiter audiendus, postquam sumus in repetitione, seu in continuatione torturę ex pręcedentibus indicijs per pri-
182 mã torturã sufficiẽter nõ purgatis. Ex † quo .n. ante decretũ torturę fuerat assignatus terminus ad faciendũ defensiones, alius terminus post cœptam torturam dari non dẽt, ex not. per Nell. de bannit. 3. p. 1. tom. q. 4. in fi. & per nos ex eo in tract. de execut. sent. capto bann c. 3. n. 2.
183 Et facit quod † dicit Natt. in clem. sępe, col. 41. vers. an autem ille, de verb. sign. vbi voluit, quod is, cui est præfixus terminus semper auditur post terminum ante declarationem factã, secus ergo postea. quod dictum retulimus etiam in d. tract. de execut. senten. capto bannito c. 1. n. 172. licet ergo ante decretum torturę, quo declaratur deueniendum esse ad torturã, reus audiri debet, licet lapsus sit terminus & præfixus per d. doctrinam, secus tamen esse debet secuta iam declaratione, & cępta etiam tortura, & ita executione. Et satis hoc expressisse vi-
184 dentur Doctores, quatenus omnes voluerunt, quod ante torturã dãdus sit terminus reo ad faciendum suos defensiones, & quod indicijs non purgatis ad torturam procedi debeat. Marsf. in d. l. vnius, §. cognitorum, n. 44. ff. de quæst. Clar. d. q. 49. vers. 1. & q. 64. vers. 1. & alij alibi & quod si reus in eius pertinacia perstiterit, arbitrio Iudicis tortura repetenda est secundum quod supra diximus, nec de huiusmodi repetitione loquentes quicquam dicunt, quòd ante repetitionem iterum sit reus audiendus. Prout etiam satis expresse hoc determinasse videntur ex eo, quòd volunt, appellationem esse denegandã, quando reus iã funi applicatur, & sic post cœptam executionem & ita quamuis reus vellet se eo tempore defendere per appellationem, quę tamen (vt supra diximus) defensio est, ac releuamen oppressorum. Et videtur prætereà reus hoc in casu per calumniam petere admitti ad alias defensiones faciendum, animo s. differendi torturæ repetitionem, postquam in termino sibi pręfixo, & ante primam torturam indicia ciuiliter non purgauit, meritò non videtur audiendus, & in repetitione supersedendum non erit. Hoc à fortiori probatur, quia † quando per calumniã
185 manifestam etiã ante primam torturam copia indiciorum peteretur animo differendi, potest illam iudex reo denegare, & ita defensionem, vt puta si allegaretur talis defensio, quæ probata nihil releuaret. Ita

Boss.

Boss. in d. ti. de indic. num. 80. per ea, quæ not. Paul. de Leazar. in c. granis, col. vlt. de deposito, et Alex. consi. 65. n. 1. vol. 2. Neuiz. consi. 75. post n. 4. post Bald. quem alleg. cons. 79. lib. 3. et eruditissimus D. Fab. Time. in suis doctissimis addit. ad decis. Lucc. D. Hieron. Magon. dec. 49. in verb. non datę defensionis: ergo multo magis defensio denegari poterit iam cepta executione torturæ, quo tempore multo magis reus videtur animo differendi per calumniam petere admitti ad faciendum alias super
186 eisdem indicijs defensiones, et præsertim † si non diceret, quam haberet defensionē, per ea, quæ latę tradit Alex. cōs. 65. col. 3. per tot. lib. 1.
187 Et licet † ex communi vsu seruetur quod petens copiam processus, et ita admitti ad faciendum suas defensiones, non teneatur exprimere causam huius suæ petitionis, vt d. Blan. pract. crim. fol. 88. n. 76. et seq. quem refert Iul. Clar. d. q. 49. vers. sed quæro, et Ant. Scap. in tract. iuris non scripti lib. 5. c. 67. n. 3. De iure tamen secus est, vt per eundem Iul.
188 Clar. ibi ex Alex. cons. 65. col. 3. qui ibi latè id firmat: Et † prtererea vsus ille intelligi debet in defensionibus antę torturam primam; at secus in repetitione torturæ, quo tempore iudex debet omninò adhibere causę cognitione, et ita quærendo quid velit, et potest vere reus probare quod releuet, per latè tradita per Alex. d. cōs. 65. d. col. 3. per tot. lib. 1.
189 Et † si post primam torturam, et ante repetitionem superuenisset notitia innocentiæ rei per euidentiam facti, vt quia viuus diceretur, qui occisus à reo dicebatur, et simil. crediderim à torturæ repetitione su-
190 persedendum esse, ne innocens in tortura repeteretur, prout † hoc in casu ab executione sententiæ condemnatoriæ (quod est fortius) supersedendum esset. Mars. latè in l. 1. §. si quid vltro n. 62. et seq. cum alijs, vt per nos in d. tract. de executio. sentent. capto bannito, in præfatio. n. 60. et c. fi. n. 352. Quòd facilius ex eo concedendum est, quia reo prodest, et damnum fisco non infertur:
191 Quod † .n. nemini nocet, et mihi prodest, facile concedendū est, l. 2. §. idem aiunt aquā. ff. de aqua pluu. arcen. et tex. in l. 2. §. item varus in fi. eo. tit. l. rescripta, et ibi latè Ias. n. 5. C. de preci. Impera. offeren. per Bar.
192 et Doct. in l. 2. ff. de sol. matr. Quinimmò fisco prodest quia † si post primam torturam per aliquot dies supersedeatur à repetitione, et postea reus repetitur, acrius torquebatur, vt vix sit, quod nō cōfiteatur, si credimus Par. de Put. et And. de Is. quos refert Carrer. in pract. cri. f. 93. n. 5.
193 Tertius † casus est, quando copia petita non est, vnde iudex ad tor-
194 turam processit, pro † vt procedere hoc in casu potest etiam ex officio non decreta copia processus, vel termino defensionum, secundum * communem opinionem Doct. de quo attestatur Boss. in tract. causa. * crim. d. tit. de indic. nu. 79. qui etiam subdit, quod ita practicatur, Iul.
195 Clar. d. q. 49. vers. sed nunquid, vt è contra, si petatur, † omnino dari debet, et à tortura supersedendum est, maxime si aliquid allegetur, quo * probato ad torturæ actum deueniendum non esset, vt tradit ex com-

P 3 muni-

muni, idem Iul. Clar. in d. loco, & q. 64. vers. sed quid si ille. Et reus vellet post primam torturam, & ante repetitionem petere copiam ante nō petitam, & peteret, vt suas facere posset defensiones: tunc non videtur etiā audiendus; quia tortura super prioribus indicijs sufficienter non purga-
196 tis repeti, seu continuari possit, & sibi imputet reus, quare ante primā torturam copiam non petiit, vt dicit Mars. in d. l. vnius, §. cognitarum,
197 num. 3. ff. de quæstio. Quod † tamen intelligendum est pro vt infra diximus in 5. casu in fin. num. 206.
198 Quartus casus est, quādo tortura sufficienter illata fuit iuxta qualitatem indiciorum, quæ sufficienter ita purgata dicuntur, vt supra diximus n. 133. sed ex nouis indicijs tortura repetenda esset, iuxta ea, quæ supra diximus n. 123. tunc si ante repetitionem horum indiciorum copia peteretur, & quidem reus audiendus, & à repetitione supersederi debet, quēadmodum audiendus erat (vt supra diximus in præcedenti casu) ante primam torturam: nulla enim esse videtur ratio differentiæ, quare magis copia processus dari debeat, quæ ante primam torturam petita esset, quàm ante hanc super nouis indicijs repetitionem, quæ non continuatio, sed
199 † propriè repetitio dicitur, & ita noua tortura, postquàm reus iam super prioribus indicijs sufficienter tortus fuit, vt dicit Franc. Pegn. dict. schol. 54. col. 3. dict. vers. ceterum, vt hic locus.
200 Quintus † casus est, quādo tortura illata est ex processu informatiuo ex preheminentia (vt in Regno Neapolitano) Magnæ Cur. Vic. de qua
201 diximus in Method. process. infor. lib. 5. c. 2. n. 111. tunc tortura repetenda non est, quantuis indicia per primam torturam sufficienter purgata non essent. Et ita reus hoc in casu ante repetitionem audiendus erit, quod his potest suaderi rationibus.

Nam primò talis preheminentia intelligenda est, & ita interpretāda,
202 vt quis vnica tātum vice torqueri possit, & sic † de primo torturæ actu tantum, per tex. in l. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de leg. 3. & in l. cū pater, §. pater certam, ff. de leg. 2. cum simil. latissimè congestis per Tira-
203 quel. in l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. sign. Quod maxime procedit, cum ex preheminentia prædicta odium inducatur, vt quis inauditus torqueatur, non datis sibi prius defensionibus, quæ sunt de iure naturali, & ideo ipsius preheminentiæ dispositio ad primum actum restringi debet, c. non potest, §. 1. de præben. in 6. & suffragantur bene not. per Bal. in l. diuortio, §. quod in anno, ff. solu. matr. & in l. licet, q. 4. C. locat. præ-
204 terea, † cum agatur de graui præiudicio, quod quis inauditus torqueatur: ad primam igitur vicem restringi debet, per optimè tradita per Anton. de Butr. cons. 30. col. 3. & est bonus tex. in d. l. boues, §. hoc sermone, vbi Alciat. Tiraq. limit. 3. num. 16.
205 Secundo, † cum hoc dictæ preheminentiæ priuilegium sit contra ius, vt quis inauditus torqueatur, d. l. vnius, §. cognitarum, ff. de quæstio. intelligi debet, vt minus, quàm fieri possit, ius commune lædat, & pari-

ter, vt minus & lædatius alterius. ita Bal. in l. non fine, C. de bonis quæ liber. & in l. si quis decurio. C. de falsi. c. quod delicto, & ibi Abb. de cõs sangui. & affin. Franc. Curt. consi. 13. col. 13. Quibus motus rationibus ità in terminis dictæ præheminentiæ magnæ Curiæ Vicariæ consuluit Gram. consi. 64 nu. 12. atque etiam vocauit, vt vot. 3. post. num. 41. in 9. limitat. & sequitur Io. Ant. Hig. in consti. si eum scceleratis n. 50.
206 Quibus intelligimus, quod id, quod supra diximus in tertio casu, intelligendũ est, qñ alias ad primũ torturæ actũ processum fuit legitimato processu, secundũ quod docet Iul. Clar. d. q. 45. vers. cæterum si reus & vers. seq. Nam si ex processu informatiuo ad torturam processum fuerit, tortura repetenda non esset, rationibus, & authoritatibus prædictis. Quod si verum est stante dictę pręheminẽtię mag. Cur. Vic. priuilegio, quãto magis verum erit, si de facto nullo suffultus priuilegio, & authoritate ex processu informatiuo ad torturę actum Iudex primum processisset. Auth. multo magis, C. de sacros. eccl. cum simil. & hoc esse videtur, quod post Bart. & Ang. Aret. quos alleg. dicit. Carter. in pract. cri.
207 fol. 94. num. 8. quod † scilicet repetitio torturæ fieri debet post publicatas attestationes, & non ante publicationem processus.

Sed in casu in quo ex processu informatiuo procedi potest ad torturam, vt in Regno Neapolitano ex dicta præheminentia magnæ Curiæ Vicariæ, & de iure communi contra hominem malæ conditionis, & famæ, vt alios allegando tradit Gram. vot. 3. n. 7. & 26. & consi. cri. 17. n. 16. & seq. & cons. 34. col. fi. nec verum tutum putat Sim. de Pret. cons. 104. n. 5. & seq. quod supra dicit Gram. cons. crim. 64. n. 12. & d. vot. 3. post n. 41. de tortura non repetenda, quando non est data copia indiciorum, ex processu informatiuo ad torturam processum est ex dicta præheminentia mag. Cur. Vic. sed eius est sententiæ, quod postquã ex processu informatiuo dicta præheminentia mag. Cur. Vic. & ius commune concedunt posse deueniri ad quæstiones, & tormenta contra frequentãtes delicta, & homines malæ conditionis, & famæ, debent intelligi secundũ terminos aliorum iurium loquentium de quæst. arg. l. 1. §. lex falcidia, ff. ad l. falcid. & ibi not. per Bar. & alios, & in l. 2. C. de noxal. & in l. insulã de præscrip. verb. vt quæstiones isto etiam casu possint repeti, prout extant plura fortiora, & euidentiora indicia, & reus parũ tormenta timere videtur per tex. in l. vnius, §. 1. & in l. repeti. ff. de quęst. alias si famosi delinquentes (ille subdit) qui ex processu informatiuo torquẽtur, semel torti vrgentissimis indicijs adhuc existentibus iterum torqueri non possent, melioris essent conditionis, quàm alij delinquentes non famosi ex processu ordinario torquendi, & repetendi secundum accidentiam indiciorum, per d. l. vnius, §. 1. quod non est dicendum, arguendo ab absurdo euitãdo, quia à cõmuniter accidentibus euenit, quod ex processu informatiuo clariora habentur indicia, & omnes probationes, quæ cõtra reum extare, & inueniri possunt, cui non sit tantum verendum, quod

P 4 defen-

defensiones deficiant, quoniam etiam iudex est pro defensione rei, & de
eius innocentia inquirere tenetur. l. si non defendantur, ff. de pœn. l. 1. §.
fin. ff. de quæst. pro quo quidem iudice præsumendum est, quod in officio
suo sit diligens, & id faciat, ad quod tenetur. l. 2. C. de offic. ciui. iudic. c.
ad audientiã, §. nos vero de præscrip. & l. 1. C. de susceptor. & arch. li. 10
& quando similibus famosis delinquentibus petentibus defensiones, eas
iudex non concederet, non male faceret, secundum Sim. de Præt. vbi su-
pra n. 8. vbi maximè pro defensione quid certum releuans expresse non
allegatur in promptu probandum, & quod præsertim à tortura excusare
possit, vbi videat reum tendere ad diffugiendam, & ad adumbrandum
scel era sua, per ea, quæ in simil. adducit Abb. in c. nullus ad fin. de præ-
sumpt. & magis ad propositũ Alex. cons. 65. col. pen. & fin. li. 1, et Gram.
cons. crim. 49. col. fin. et subiungit Sim. de Præt. d. loco n. 9. quod dicta
regula dictæ l. boues, §. hoc sermone, de verb. sign. qua Gram. innititur,
de actibus vnâ prima vice intelligendis, non procedit in actibus fiendis
ex dispositione legis, quia semper fieri, et repeti possunt, donec leges di-
spositio suum sortiatur effectum. l. hæc conditio. ff. de condit. et demonst.
tradit Ias. in l. duobus, §. 1. col. fin. ff. de iureiur. et latè Tiraq. in d. §. hoc
sermone, in 9. limit. donec igitur veritas habeatur, ex processu etiam in-
formatiuo in casibus permissis potest moderate tortura inferri, et repeti
iuxta dispositionem d. l. repeti, et d. l. vnius, §. 1. et moderate dicitur in-
ferri, dummodo iudex tres vices non excedat, vt per Paul. de Castr. in
cons. 299. in fin. lib. 2. et dicunt Doct. vt dicit Sim. de Præt. d. cons. 104.
n. 9. qui ita concludit etiam in repetitione torturæ ex processu informa-
tiuo, quod maxime procederet, quando iura, et constitutiones, vel statu-
ta concederent potestatem non seruandi ordinem, et defensiones non
admittendi, et quæstiones habendas esse, vel non, ipsarumque modum
iudicis arbitrio relinquerent: neque enim tunc iudex redargui potest, si
torturam repetierit, dummodo non vltra tres vices. ita etiam per Sim.
de Præt. citato loco, post Paul. de Cast. d. cons. 299. col. fin. lib. 2.
208 Item † et illud commemorandum est pro arte eruendæ facilius ve-
ritatis per torturam, quod si plures torquendi essent rei pro eodem cri-
mine, inprimis sagacem iudicem considerare oportet, à quo facilius
veritatem eruere possit, et ab eo incipere. l. 1. §. 1. ff. de quæstio. et ita
ex Bel. Ias. Ang. Aret. Brun. Bar. Afflict. Mars. et alijs, quos alleg. colligit
209 Carrer. in pract. crim. fol. 88. n. 1. Et † regulariter ab eis incipien-
210 dum est, qui magis suspecti sunt. At † si omnes equaliter suspecti es-
sent, si quidē masculus est, et fœmina, ab hac tanquam à timidiori inci-
piendũ est: sed si omnes sunt masculi, incipiendum est à minori, debilio-
ri, et timidiori: ita ordo iste colligitur ex tex. in d. l. vnius, in princip. ff.
de quæstio. et ex præalleg. Doct. colligit Carrer. in pract. crim. fol. 88.
num. 4. et Vmbert. Locat. in opere inquisitor. in verb. tortura, num. 13.
et tradit etiam D. Alphons. pract. crim. cano. lib. 7. de tortura, cap. 9. con-
clusio.

clusio vnica per totam. & ita ordo iste in tortura inferenda obseruatur, vt attestatur Marant. in suo Specul. in procem. num. 13. prout etiam refert Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. vers. quæro si plures. vbi etiam refert Caso. in pract. cri. fol. 82. qui dicit, quod assessores à debiliori incipere consueuerunt, & tradit etiam Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. c. 108. per totum, vbi quoad fœminam dicit, quod ipse reperijt mulieres magis obstinatas, & aptiores ad sustinendam torturam, quam viros, & reddit rationem, quam dicit à medicis habuisse, & ideo potius blandis verbis, quàm tortura induci ad confitendum, vt ibi per eum, qui laudat cautelam, quam ponit Paris de Put. in tract. de synd. in verb. torturas c. 7. ad inducendas mulieres ad confitendū, quæ improbari potest, vt ab honestate aliena, & ex alijs, quæ supra diximus lib. 3. c. 1. n. 23. & ego expertus sum magis terrore quam tortura ipsa inducia ad confitendum.

211 Et † hinc dixit Boss. in tract. caus. crim. tit. de homic. quod torqueri possint omnes, sed suspectus in primis, quando tot sunt vulnera occiso illata, quot sunt qui interuenerunt.

212 Et † magis suspectus erit in proposito, qui solitus est talia committere, & qui est malæ vitæ, conditionis, & famæ, Salyc. in l. fin. C. de quęst. Marsil. in pract. crim. §. expedita. & sing. 218. alios alleg. Carrer. pract. crim. d. fol. 88. n. 4. D. Alphons. d. 1. concl. c. 9. lib. 1 de tort.

213 Item † & qui malū, & turpe nomen habet, seu physionomiā, vt per eundē Carrer. post alios, quos alleg. d. fol. 88. n. 2. D. Alphons. in d. loco.

214 Item † & qui primo cadauer occisi reperierit secundum Carrer. post Paris de Put quem refert d. fol. 88. n. 5.

215 Et † si pater, & filius pro eodem delicto torquendi essent, primū torqueri debet filius in conspectu patris, quo pater ipse citius verum profiteatur, vt qui magis timeat de filio, quàm de seipso, per l. isti quidem, §. vlt. ff. quod met. caus. cuius Tex. auctoritate subnixus ita monet Gand. tract. Malef. tit. de quæstio. & tormen. col. 2. vers. nunc videndum est. Guid. Suzzar. in tract. de tormen. col. 3. vers. quo ordine, & eisdem quidem verbis, vt hinc possis intelligere, alterum ab altero desumpsisse, idem quoq; voluit Bonif. Vital. in tract. malef. tit. qualiter sit fien. tort. Ang. Aret. in tract. malef. in verb. fama publ. col. 3. vers. quid si torquendus, Mars. in l. 1. in prin. col. penult. ff. de quæst. & in l. 1. §. inauditū, col. 2 vers. item adeò sunt vera, ff. de sicar. alios recenset Carrer. in pract. cri. d. fol. 88. n. 2. quos etiam refert, & sequitur Tiraq. in l. si vnquam in præfatio. post n. 7. Marant. in suo spec. in procm. n. 14. Vmbert. Locat. vbi supra; & facit quod supra diximus c. 1. n. 48. lib. 2.

216 Et † si liberi essent, & serui à seruis incipiendum esset, vt per Car-
217 rer. d. fol. 88. n. 5. qui † ita intelligit l. si prius, ff. ad Syllan.

218 Item † & illud addendum est, quo monitos velim Iudices tirones, quòd reperiuntur nonnulli rei, qui deferunt maleficia, vt non sentiant sæuitiam tormentorum, nec putent hæc prorsus vana esse. Nam & Paul.

Ghirlan.

Ghirlan. causarum criminalium acer quondam iudex in tract. de quæstio. & tort.q.4.n.13.& seq. refert, se expertum hæc esse, idem testatur sibi contigisse Mars. in pract. crim. §.nunc videndum post nu.52. prout nec vana hæc esse putant Eymeric. in Direct.inquisit. par.3. tit. de tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta, fol. 314. & Franc.Pegn.in annot.ibi ad eum schol.53.Boss.in tract.caus.crim.tit. de tortura,num.40.Par.de Put.de Synd. in verb. tortura. el 3. cap.1. & Io.Mille.in pract.crim.fol.132.num.44.

219 Solent † autem magna ex parte, vt asserunt, & experti sunt præcitati Doct. huiusmodi malefici vti verbis, & orationibus sumptis ex Psalmis Dauidicis, vel ex alijs sacræ Scripturæ locis, quæ miris interdũ modis, & superstitionibus describunt in chartis mẽbraneis puris, quas ipsi chartas virgines vocant, intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus, qualia dicit Franc. Pegn. loco citato vidisse à quodam vili homine dum ad carcerem duceretur, abstracta, in quibus inusitati quidam erant circuli, characteres, & figuræ prorsus admirãdæ, & valde superstitiosæ. Hæc omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, vt cum torturæ admouentur, fiant quasi insensibiles: interdũ verò solo verbo proferunt quædam voce submissa, ita vt proculdubio quandoq; contingant, quæ in d.locis commemorant præcit. Doctores.

220 Aduersus † has fraudes, & incantamenta, quæ remedia opem ferat, expertus fuit Mars. vt ipse dicit in d.§ nunc videndum post d. nu. 52. alij de virtute remediorum hominum nihil certi attestari possunt, quia nunquam experti sunt, nec per alium experiri viderunt, vt de seipso dicit Paul. Ghirlan. d.q.4.n.16. & Pegn.d Schol.53.vers.Aduersus has fraudes. neque ego vnquam expertus sum remedia hæc, & incantamenta aduersus has fraudes, & maleficia; sunt enim prohibita tam vt rei fateantur, quam illa vt taceant. vt dicit Boss.in d. tit. de tortura.

221 n.41.nullo enim pacto licet vnum maleficium per aliud maleficium dissoluere secundum communem sententiam Theologorum lib.4. sent. dist.34. vbi S.Thom.q.1.art.3.Io. Maior.q.2. Syluest.in summ. in verb. maleficium. q.8. Alphons.a Castr. de iusta hæreti. punit.lib.1.capit. 15. Pegn. qui hanc dicit esse communem sententiam Theologorum in addit. ad Ambros. de Vignate in tract. de hæretic. q.12. art.1. post nu. 115.vers. postremo sciendum est; non sunt enim facienda mala, vt inde eueniant bona, vt percos. ex quibus refellitur verissime decis. text. in l.eorum. C.de malefic. & mathemat. Bar.& aliorum interpretum iuris ciuilis ibidem, & alibi, vt in locis alleg.per D. Bernardinũ Alph.in suis collectan. add.l.eorum. nu.702. qui & cum illis transit, & Bald. in l.1.C.eo.tit. asserentium, licèt vti maleficijs ad alia maleficia auertenda: & ita in eos animaduertit Franc. Pegn. in d. addit. ad Ambros. de Vignate, qui etiam dicit præcitatam l.eorum. C. de malefic. & mathematic. velut iniquam iam olim iusto iudicio condemnasse Leonem Imperatorem

peratorem cognomento philosophum per constitutionem quandam, Greco sermone conscriptam, quam nunc Latinam habemus, estq. inter huius Imperatoris constitutiones n.65. cuius initiũ est: Qui propter temulentorum, &c. circa quam Leorum, et materiam huiusmodi vide late tradita per Camil. Gallin. de verb. sign. lib. 1. c. 15. et 16. qui adduci nunquam non potuit, vt consentiret ijs, qui hanc notam iniusserunt iuri Cesareo, vt permitteret maleficia, et abominabiles incantationes ad bonũ presertim cum d. Leorum constitutio fuerit Cõstantini Imperatoris, qui fuit Christianus, et de Ecclesia Dei benemeritus, vt ibi per eum nu. 12. Idem Cesar Card. Baron. pietate, et eruditione insignis in Annal. Eccl. ann 321. to. 3. vbi ex antiq. Cod. Theodos. interpretatione intelligit illud Constantini rescriptum simpliciter aduersus Mathematicos: fuisse tũc Constantinum non superstitioni Gentilium adhuc addictum, vt Zosimus falsò calumniatur, sed Christiana Religione imbutum.

222 Iuuabit † fortassis his vti remedijs, quæ licita sunt omissis incantationibus, et maleficijs, quę prohibita sunt. Primo considerare an defectus aliquis adsit ex latere interrogantis, qui in interrogando non omnẽ adhibuit diligentiam, quę ita adhibenda est; ita animaduertit Boss. in tit. de tortura, num. 39.

Secundo, mutare tormẽta, vt eo iudex vtatur, quod aptius videbitur; ita admonet Mars. in d. §. nunc videndum, post d. nu. 52. Paris de Put. de synd. in verb. tortura el 3. c. 1. Boss. in d. tit. de tortura n. 39. qui tamen admonet etiam iudicem, ne propterea vtatur insolito instrumento, ex quo si mors sequeretur, iudex faceret litem suam, vt ibi per eum.

Tertio, mutare etiam carcerem fortassis iuuabit, non permittendo, quod reus ex illo carcere aliquid secum deferat, et exportet, quod ibi habebat; ita etiam Marsil. in d. §. nunc videndum, post d. n. 52.

Quarto, cunctas vestes et indusium detrahere, quibus sępe has figuras, scriptas, et incantationes occultant, Mars. in d. §. nunc videndum, post d. n. 52 Mille. in pract. crim. f. 132. n. 44. Paris de Put. de syndic. in d. verb. tortura, el 3. c. 1. Pegn. d. schol. 53. col. fi. Ant. Scap. lib. 5. de iure nõ scripto, c. 120, n. 6. Siluest. Prier. de strigimagis lib. 3. c. 3. in 11. puncto, f. 238 vbi etiam admonet quod maleficium taciturnitatis interdum etiã celant in locis secretissimis corporis non scribendis, nec nominandis, immo interdum inter carnem, et cutim, quale dicit repertum fuisse apud quosdam hereticos, qui eo amoto statim in incendio perierunt, cum antea illęsi in igne manerent.

Quinto capillos capitis, et corporis eorundem abradi facere, quibus abrasis rei interdum fatentur, vt dicit Mille. in pract. crim. d. f. 132. n. 44. Paris de Put. in d. verb. tort. el 3. c. 1. Scap. d. c. 120. lib. 5. iuris non scrip. n. 6. Prier. de strigimagis lib. 3. d. c. 3. in 11. puncto, fol. 238.

Sexto, non permittere, quod aliquis quicquam deferat ad comedendum, sed de suo custos carceris illum alat, vel benè inspiciat iudex, aut custo-

custodem carceris admoneat, vt bene inspiciat quid ad comedendum reis deferatur, ne placenta cum lacte matris, et filiæ, vel quid aliud maleficij detur ita admonet Marsil. in d.§ nunc videndum post d.nu. 52.

Septimò, non etiam permittere reis, quando ligantur, vt submissa voce, vel aliàs tacite ex se loquantur, ne aliquid maleficij dicā, quod facilè obtinebit, si continuè dum ligantur, eos interrogabit, & illi respondebunt. ita enim interrumpuntur eorum verba, quæ summissà voce dicerent, vt quid maleficij dicere non possint. ita etiam Marsil. admonet in d. loco.

Octauò, quoad strigimagas aduersus earum maleficia ea etiam remedia opem ferunt, quæ docet Syluester Prier. d. cap. 3. lib. 3 de Strigimagis in d. 11. puncto. fol. 13?. vt apud eum videre poteris. Nunc ergo de formula constituendi reos ad torturæ locum.

SVMMARIVM.

1 *Formula constituendi reos criminis ad tortura locum Iac. Nouell.*
2 *Forma decreti fune torquendi Iac. Nouell.*
3 *Forma constituendi reos criminis secundum Io. Mille. in tormento per aqua infusionem ori reorum.*
4 *Formula constituendi reos criminis ad tortura locum Auctoris.*
5 *Forma decreti fune torquendi Auctoris.*
6 *Formula tormenti ignis.*
7 *Formula tormenti vigiliæ.*
8 *Tormenti genus, quod vulgo dicunt, la capra, quale sit.*
9 *Formula tormenti taxillorum.*
10 *Formula cædēdi ferula pueros, qui aliter ob ætatē torqueri nō possunt.*
11 *Formula constituendi bannitos ad tortura locum remissiuè.*
12 *Formula annotādi accidētia, quæ in persona rei in tortura cōtingūt.*
13 *Socius criminis non probat contra nominatum ab eo, si eum iuramento, & in tortura non confirmat dictum suum.*
14 *Formula constituendi reum ad tortura locum in caput alterius.*
15 *Reus torquetur pro habenda præcisa responsione.*
16 *Formula cōstituēdi reos ad tortura locū pro habenda præcisa respōsione.*
17 *Formula ratificationis confessionis per torturā extorta. & post. n. 23.*
18 *Ratificatio confessionis spontaneæ sine tortura necessaria non est.*
19 *Confesso an & quando dici possit spontanea, licet per torturam extorta fuerit, & an notarius citra falsitatem possit scribere reum in tortura confessum ratificando sponte confessum esse. & nu. seq.*
21 *Confessio per torturam extorta, an licet spontanea non sit, possit tamen dici voluntaria.*
22 *Voluntas coacta voluntas est.*
23 *Sponte verbum, & voluntariè, quomodo differant.*

23 Con-

24 *Confesso, seu ratificantis confessionem factam in tortura datur terminus ad faciendum defensiones etiam non petitus, vt nu. 28.*

25 *Reus multa deducere potest contra propriam confessionem, præsertim in tormentis factam.*

26 *Reus potest confessionem etiam post ratificationem reuocare, & si probat errorem, absoluendus est.*

27 *Reus potest condemnari ex sua confessione, quamuis reuocata, si non probauerit errorem. & nu. 29.*

28 *Terminus ad faciendum defensiones etiam non petitus debet dari reo confesso seu confessionem ratificanti.*

29 *Clausula habitis testibus pro ritè examinatis, non est necessaria in decreto defensionis, quæ datur reo confesso.*

30 *Clausula seu protestatio, quæ fit à nonnullis iudicibus in decreto defensionis scilicet absque præiudicio vlterioris processus, & examinis, uel non est necessaria, uel superflua est.*

31 *Teste post dicta testificata in causis criminalibus examinari possūt ad offensã, quando proceditur per inquisitionem ex mero Iudicis officio.*

32 *Etiam quod interueniat Procurator fiscalis, & quando. ibid.*

Procurator fisci licet interueniat in inquisitione, perinde tamen est, ac si procedatur ex mero Iudicis officio. ibi.

33 *Testes post dicta testificata in causis criminalibus ad offensam quando proceditur per accusationem, examinari non possunt.*

Item quando proceditur per inquisitionem aliquo promouente, etiam quod esset procurator fisci, non tamen ex officio per Iudicem deputatus, & qui se obtulit. ibidem.

De Formula constituendi Reos criminis ad tortura locum.

Cap. II.

1 ORMA † autem iuxta prædicta constituendi reos criminis ad torturæ locum, & decreti ipsius torturæ, quod fieri solet, ne detur materia appellandi, est huiusmodi, secundùm Iac. Nouell. qui eam in modo fune torquendi ad exemplum ita ad verbum ponit in sua prac. crim. fol. 39. videlicet.

Eductus ex carceribus Titius ante scriptus, & conductus ad præsentiam Magnifici, & Clarissimi D. Potestatis, & Capitanei Taruisij, & suorum Assessorum ad locum torturæ & interrogatus, si deliberauerit melius dicere veritatem, quàm dixerit in præcedenti eius constituto. Respondit. Interrogatus, quomodo successit casus mortis Sēpronij. Respondit. Interrogatus, quamdiu est, quod non fuit in Villa Pontiani. Respondit. Interrogatus, cum quibus socijs ibi accessit, & quot erant numero. Respondit. Interrogatus de armis, quibus erant

erant armati, & maximè quando ipse Cōst. accessit ad Villam. Respōdit. Interrog. vnde habuit prædicta arma. Respondit. Interrog. de ordine se insimul coadunandi, & in quo loco datus fuit ordo. Respondit. Interrog. si vnquam cum aliquo, seu aliquibus fuit locutus de male tractando d. Sempronium. Respondit. Interrog. in quo loco se reperiebat ipse C. tempore, quo vulnera illata fuerunt d. q. Sempronio. Resp. Interrogatus, si eo die secuti casus mortis q. Sempronii obuiam habuit Sempronium. Respondit. Interrog. si cum eo locutus fuit, & quibus præsentibus. Respondit. Interrog. de ordine posito male tractandi præfatum q. Sempronium. Resp. Et cum sua magnificentia videret ipsū C. dare verba, & nolle veritatem fateri, iussit ipsum ad funem duci, spoliari, & ligari, & dum ligaretur, & antequàm eleuaretur, fuit pluries interrogatus, ob quam causam fuit q. Sempronius interfectus, & de ordine, & tractatu posito de eum male tractando. Resp. Et cum constanter nolle veritatem fateri, iussit ipsum eleuari, & ad signum caballettę poni, qui positus fuit interrogatus de veritate dicenda, quis interfecit Sempronium. Resp. Interrog. quę arma habebat ipse Constit. Resp. Et cum verba daret, & nollet veritatem fateri, data fuit sibi caballetta, qua data, fuit iterum eleuatus, & ad signum positus. Interrog. vbi stetit illa nocte, in qua successit casu mortis q. Sempronii. Resp. Interrog. in quo loco, seu cum quibus dormiuit in dicta nocte. Resp. Interrog. si ante casum mortis secutę obuiam habuit d. q. Semproniū. Resp. Et ei dicto. Che parole ragionasti insieme. Resp. Interrog. qui aderant eo tunc. Resp. Et cum nollet veritatem fateri, datus fuit quassus, quo dato, cœpit clamare dicendo: O Dio, ò nostra Donna, che volete voi ch'io dica: & iterum fuit eleuatus. Interrog. quis interfecit Sempronium. Resp. Interrog. de ordine, & tractatu ipsum interficiendi. Resp. Interrog. in quo loco datus, & positus fuit ordo, & cum quibus personis. Resp. Et ei dicto; Con che persone hai ragionato di questo caso. Resp. Interrog. ad quem finem, & effectum se contulit ad villam Pontiani. Respondit. Interrog. à quo tempore citra non fuit in d. villa. Resp. Et cum nollet veritatem fateri, datus fuit quassus, quo dato, cœpit clamare, dicendo; O Dio, ò nostra Donna, che volete voi ch'io dica.

Et cum per satis bonum spatium stetisset appensus, & sua Magnificētia videret, nil aliud ab eo haberi posse, iussit eum planimodè deponi, dissolui, & reponi ad locum suum animo, &c. Hactenus Iacob. Nou.

5 Formula † autem constituendi reos criminis ad torturę locum secundum Io. Millef. in pract. crim. fol. 130. & 133. qui ponit torquendi modum per aquę ori eorum infusionem, de quo per Brun. & alios, qui genera ponunt tormentorum in locis supra alleg. c. 10. n. 3. hęc est.

Die 10. Mensis, &c.

Ferdinandus Parasitus iunior alter ex famulis memorati Anipi, à carcere

cere in Conclaue Concilij accitus,& exacto iureiurando rogatus à me Prępofito,&c.de vero dicẽdo,& reuelãdo homicidio in defunctos Craſſum,Plutũ,et Xeniũ perpetrato. Dixit non interfuiſſe,propterea neſcire ſe,qui patrauerit tale homicidiũ. Tũc deductus eſt à tortoribus in locũ quęſtionis,vt torqueretur,ibiq.exutus omnibus veſtimentis,ſupponitur quęſtioni;prius tñ adhortatus ad verũ dicendum.Dixit non alia, quam quę iam corã me confeſſus eſt,ſcire. Hoc dicto,venerabili ſigno S.Crucis ſe meo iuſſu munit, orans In nomine Patris,et Filij, et Spũs ſancti. Amen. Deo omnipotenti.B.Marię Virgini,et oĩbus Sanctis eius ſe cõmendando. Tũc manibus,ac pedibus funi alligatos,à tortoribus,ac tonſus in aere ſupinus ad pedes ſupponitur paruus tripus,quo magis extenderetur;deinde compreſſo tortinaſo eius ori ahenum primũ aqua infundit alter ex tortoribus,vtrũq. ab accuſando extorquere admittitur,ſed ille nihil confitetur.Similiter in fuſo ſecundò,tertiò,quartò aquę aheno ille cõfitetur nihil.Deinceps interrogatur,nũ ſępe d.Craſſi,Pluti,Xenij cędi interfuiſſet,num illã commiſiſſet,num opẽ pręſtitiſſet, et à quo cõmiſſa.Dixit cędi præſentem non fuiſſe:Deus obteſtans immortales.Infuſo quintò,ſextò aheno,idem omnia negat. An Aegidius Gnato,alter Anippi famulus adfuerit,ſuppetias tulerit,homicidiũq. patrauerit. Dixit neſcire,credere tamen illum relicto communi hero Anippo in vico S.Honorati,die, et hora homicidij recta domũ in diuerſorio Baliſtę ad ſternendo lectulos,et digerenda ſingula pręcurriſſe.Subſtituitur funi tripus alter maior,quo plus extẽderetur miſer,qui vehementer exclamãs hei,hei. cędi adfuiſſe,enſemq. ſtrinxiſſe abnagauit.Infuſum eſt ori eius ſeptimũ aquę ahenum,quem ferè euomuit ſanguine mixtum.Rogatus, an dicta die cędi ſemper maximè poſt cœnam vſque ad lectũ hero adſtiterit? Dixit adſtitiſſe,nec reliquiſſe,quemadmodũ antea confeſſus erat. Soluitur miſer à tormentis,et locis manibus,iuncturisq. bracchiorũ cõpoſitis,ſublatus eſt in aliud cubiculũ ad focum lucentem, vbi lecto ad terrã ſtrato poſitus,et rogatus,perſeuerat in ſua nouiſſima confeſſione.

Die ſequenti mane.

Eductus item Paraſitus à carcere in diem dicta Conclaue, et delato ſacramento à me interrogatus de integro perſtitit in ſua confeſſione ibi coram recitato addens,aut detrahens nihil.

Die dicta.

Aegidius Gnato alter Anippi famulus euocatus à me Pręposito è carcere in locum,vbi flagitioſi torquentur,ac commonefactus,niſi verum palam fateretur, decretam ei eſſe quęſtionem. Dixit veritatem ſe non tacitum,ſed aliud ſcire, quàm quòd paulò ante rogatus nobilis locutus fuerat. Tum aſſumptus eſt à tortoribus,et ab eiſdem exutus,poſituſq. ſuper lapide à pariete preheminenti,noſtro iuſſu ſignum Crucis in fronte pollice pingit,et precatur in nomine Patris, et Filij, & Spiritus ſancti,Amen. Deinde ſingulis pedibus, ac manibus funiculo ferreis

anulis

anulis trahitur, subijciturq. ad pedes paruus tripus; quo magis distrahatur, ac sollicitatur sacrosanctæ de vero fatendo. Is vociferans. Iesus maior, vos (inquit) me interimitis: sum ego Clericus, & sacris initiatus, peto ad meum Iudicem Ecclesiasticum remitti. Deinde superposito faciei strophiolo vdo alter tortorum compresso tort inaso primum aquę ahenum ori infudit, quam eructando miser finxit loqui velle, is lassato naso, receptoq; anhelitu in hęc verba erupit, ah morior, mortuus sum, ego vitam exhalo. Adhortatus itaque, nequid veri reticeret, eademque cuius reus esset, agnosceret. Dixit, morior ego potius, quam tanta tormenta. Secundò ingesta est ori eius secundi aheni aquę pressis naribus, quã aquã reuomuit quantũ potuit, nihil confessus. Infusa est adhuc tertij aheni aqua, modo, quo memoratũ est, totũ se cõmouit, tortus. Rogatus quis homicidiũ cõmisisset cõmittentiue suppetias tulisset. Nihil voluit respondere. Subiectus est per eosdem tortores magnus tripus tenso funiculo, vt corpus magis tenderetur, & miser grauius torqueretur. Hei hei, cõfiteor (inquit) heu quantã vim patior, sciuisse me decet nũc mori inconfessum, vis falsum tormentorũ vi à me extorquere? ò maledicti tortores, estis ne carnifices, aut ijs crudeliores, qui me tã grauioribus, tam atrocibus excruciatis supplicijs? ò Deus erue me à circundantibus. Infusa est quarti aheni aqua, vt supra, iã vẽter aqua intumescebat, eiusq; partem aliquã euomerat, nec quicquam promere voluit; denuo quintò, sextò aquę ahenũ exhausit, diffitens omnia. Solutus preterea, & remotus est à quęstione, distorta mẽbra cõposita, ac sublatus per d. tortores super stratum ad focum, denique ad positum panis, & vini ientaculum.

4 Forma † autem constituendi reos criminis ad torturæ locum, quam sub alio, & pleniori dictandi stylo seruamus, & qua vniuersam practicã supra in superiori cap. enarratam cõprehendimus, retento eodem Themate Iacob. Noueli. de quo supra, ad exẽplum est huiusmodi, videlicet.

Die 5. Maij 1587.

Constitutus personaliter coram Magnifico, & Excell. D. N. Illust. & Reuerend. D. Gubernatoris Ciuitatis Vrbisueteris Locumtenente generali, meque Notario, &c. Titius q. Sẽpronij, de quo supra vti principalis in se, & testis in alios, qui, delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra videlicet, & primo interrogatus, si cogitauerit, & adhuc se disposuerit, & deliberauerit melius dicere veritatem, quam hactenus dixerit, super his, de quibus iam fuit interrogatus in pręcedentibus eius examinibus, & constitutis. Respondit; Io ci hò pensato, e son disposto, e risoluto dire la verità, come hò fatto per il passato ne gli altri miei esamini, nelli quali hò detto la verità, e non posso dir'altro. Interrogatus, quomodo adhuc velit in eius pertinacia persistere, & euadeat dicere, veritatem dixisse, çum non semel, sed pluries in mendacio repertus fuerit, & non leuia

con-

contra ipsum vrgeant indicia, & propterea recedat ab eius pertinacia, & ingenuè veritatem fateatur super his, de quibus fuit hactenus interrogatus. Resp. Sig. hò già detto la verità, e vi dico liberamente, che non posso dir'altro, che quel ch'hò detto. Interrog. & monitus, vt se disponat ad dicendum veritatem, quam modo aliquo negare non potest tot vrgentibus contra ipsum indicijs, & ideo dicat ingenue quomodo successerit casus mortis q. Sempronij. Resp. io non sò altrimente, come il caso della morte di Sempronio sia passato, perche io non mi ci son trouato. Interrog. an saltem dici audiuerit, quomodo, & qualiter successit casus mortis d. Sempronij, & dicat à quo, seu à quibus, quo tẽpore, & in quo loco. Resp. io non hò manco inteso dire come sia successo il caso della morte di Sempronio. Interrog. quomodo ergo sciuit, & notitiam habuit d. Sẽproniũ fuisse interfectũ. Resp. io v'hò già detto Signore, ch'io seppi la morte di d. Sempronio, perche mi fù detto da Lucio di Titio, come hò detto nell'altro mio esame. Interrog. & monitus, vt dicat veritatem, an aliter etiam, & quomodo, & qualiter sciuit, & notitiam habuit d. Sempronium fuisse interfectum, bene cogitans, quod Curia est de omnibus bene informata. Resp. io in verità Signore non hò saputo la morte di Sempronio, se non come hò già detto à V.S. e se l'hauessi saputa altrimente, io liberamente lo direi; perche à me non importa cosa alcuna. Interrog. quandiù est, quod ipse C. fuit in villa Pontiani. Resp. io ci fui in d. villa li 25. del mese passato, che l'hò pur detto à V.S. altre volte. Interrog. an solus, vel associatus contulerit se dicto tempore ad dictam villam. Respondit, io ci andai accompagnato, e non ci andai altrimente solo. Interrog. vt exprimat illorum nomina, cognomina, & patria, qui cum ipso accesserunt dicto tempore ad dictam villam Pontiani. Respondit, Vi venne meco in quel tempo N. N. N. alla detta villa. Interrogatus, vt dicat veritatem, an vltra prędictos aliquis alius se contulerit ad d. villam cum ipso Constituto d. tempore. Respondit. Per dire il vero à V. Sig. ci venne N. ancora con esso me, e li sopranominati alla d. villa. Interrogatus, si etiam d. N. se contulit cum ipso C. & alijs pręnominatis suis socijs ad d. villam dicat quare supra, & in alijs eius constitutis solum dixit de N. N. N. Respondit, io non hò detto prima di N. mà solo di N. N. N. perche non me ne ricordauo. Et dicente Domino, quòd hoc nullo modo verisimile est, quia cum recordatus fuerit, quod dicti N N. N. se contulerunt cum ipso C. ad villam ita etiam verisimile est, quod memoria teneret, quod ipsum etiam associauit ad d. locum N. cum pręsertim attẽta qualitate dict. N. et aliorum prędictorum nulla possit assignari rationabilis causa, quare magis recordatus fuerit dictorum N. N. N. quàm dict. N. fateatur igitur veritatem, quare pro eius socijs ad d. locum propalauit solum dictos N. N. N. & non d. N. Respondit, io non sò che dir altro, se non che non me ne ricordauo, che hora m'è souuenuto di detto N. Interroga-

tus quomodo ad eius memoriam reduxerit,quod etiam d.N. fuit in eius societate, quando cum alius prędictis se contulit d tempore ad villam. Resp. mi è souuenuto di d.N.dopo che V.S. nell'vltimo esame mi fece molta instanza di sapere, chi era venuto meco in quel tempo alla d.villa; ci hò pensato sopra,e cosi m'è souuenuto anco d.N. Interrog. an d.N. vnquam alijs vicibus se contulit cũ d. C.ad villam prędictam.Respõdit, Sig. nò che d.N.mai ci è venuto più con esso me alla detta villa. Interrog.an armati,vel inermes se contulerint ipse C.& prędicti eius socij d. tempore ad d.villam. Resp.Erauamo armati tutti noi,quando in d.tẽpo andammo alla d.villa. Interrog. vt exprimat, quo quilibet ipsorum armorum genere essent armati, quando se contulerunt ad d.villam. Resp' Haueuamo tutti vn'archibugio à ruota di giusta misura per vno, e non altr'arme. Interrog. vt dicat veritatem, vnde habuerunt dicta arma tum ipse C.tum alij prędicti eius socij. Resp. Li detti archibugi erano nostri & ogn'vno di noi gigliò il suo di casa sua. Interrog. quare ita armati se contulerunt ad d. villam d. tempore. Resp. Noi siamo soldati, e siamo soliti portar l arme, e patticolarmente l'archibugi, quando andiamo fuori della Città, e massime in questi tempi, che per tutto pratticano banditi. Interrog. quare ita insimul se contulerunt d.tẽpore ad d.villã. Noi,come io hò detto altre volte à V.S. andammo à spasso, come era nostro solito d'andarci. Et dicente D. quod d.N. nunquam amplius se contulerat cum ipso C.ad d.villam,vt supra dixit, ideo dicat veritatem; quare d.N.ita d.tempore associauit ipsum C.ad d locum. Resp. Venne anco detto N.à spasso con essi noi. Interrog.quomodo,& qualiter ita in simul se coadunauerint. Resp. Io hò già detto à V.S.altre volte, che ci ragunammo in casa mia, doue vennero li detti N.N.N.N. per andare insieme à spasso alla detta villa. Interrog. an ergo datus fuerat aliquis ordo, se ita insimul coadunãdi,quo tempore,& in quo loco. Resp. La sera innanzi haueuamo ragionato insieme di volere andare à spasso alla detta villa, e restammo d'accordo, che venissero à casa mia, che è più vicina alla porta,e di lì ce ne saremmo andati in d.luogo. Interrog. an ita pluries se coadunauerint ipse C. & alij prędicti, quot vicibus, in quo,seu quibus locis, & qua occasione. Resp. Signor nò, che non siamo stati così insieme altre volte in casa mia, come questa volta. Interrog. quando alijs vicibus insimul se contulerunt ipse C. & prędicti N. N.N. prout insimul se contulisse ad d. villam supra dixit, dicat, an insimul se ita coadunauerint in domo ipsius C. Resp. Signor nò, che non ci siamo ragunati in casa mia l'altre volte, che siamo andati à spasso insieme alla detta villa, che siamo andati ogn'vno alla porta, doue ci siamo incontrati. Interrogatus,quare ergo dicta vice ita insimul se coadunauerunt in domo ipsius C. antequam se contulerint ad d. villam. Respondit, Che sò io perche ci siamo così ragunati in casa mia, prima che andassimo alla detta villa;mi venne detto così à loro la sera innanzi che

zi che venissero à casa mia, che saremmo andati insieme alla detta villa, & così ci vênero. Interrogatus per quantum temporis spatiũ ita insimul steterint in domo ipsius C. priusquam se contulerint ad dictã villam. Respondit, Ci potemmo stare circa vn quarto d'hora, quanto facemmo colatione, già che costoro si trouauano in casa, se bene era à buon'hora douendo andare così fuori à piede. Interrogatus, & monitus, vt dicat veritatem, quos sermones verè habuerunt ipse C. & alij prædicti in d. eius domo per d. tempus. Respondit, Noi in vero nõ ragionammo di cosa alcuna, come altre volte ho detto facemmo colatione & ciarlammo così tra noi, come si fa tra li compagni. Interrogatus, & adhuc monitus, vt recedat à mendacijs, & fateatur ingenue veritatem, & dicat, an aliquos habuerint sermones de d. Sempronio, & ita illos pro veritate recenseat. Respondit, La verità è questa, che tra noi non fu altrimenti ragionato di detto Sempronio in conto alcuno. Et ei dicto, quomodo adhuc velit persistere in huiusmodi mẽdacio, cum non desint testes contrarium deponentes, & qui iam in eius faciem contrarium deposuerunt, ideo dicat veritatem de d. sermonibus de d. Sempronio habitis, & an etiã ita in simul locuti tractauerint de male eum tractando, & quomodo, & qualiter, intendebant illũ male tractare. Respondit, Signor nò, che noi non hauemmo tal ragionamento di detto Sempronio, e questo non si trouarà mai con verità. Interrogatus, an saltem cũ alijs ipse Constitutus locutus fuerit de male tractando d. Sempronium, & cum quo seu quibus, quo tempore, & in quo loco. Respondit, Nè meno cõ alcun'altro ho hauuto simil ragionamento di trattar male detto Sempronio, & cerchi pur V. Sig. quanto vole, che per la verità non lo trouerà mai. Interrogatus, si eo die secuti casus mortis d. Sempronij obuiam habuit d. Sẽpronium, & dicat in quo loco, & qua hora. Respondit, io lo veddi sù alla detta villa di Pontiano doppo che io, & li miei compagni ci andammo in quel giorno, & lo vidi nella villa propria, che poteua essere su l'hora di vespero. Interrogatus, si cum d. Sempronio locutus fuit, & quibus præsentibus d. tempore. Respondit, Signor nò, che io non gli parlai altrimenti, che non haueuo occasione di dirli cosa alcuna. Interrogatus, quid fecit, & ad quem locum se contulit d. Sempornius postquam ita illum vidit in d. loco, & d. hora. Respondit, io non sò quel che detto Sempronio se facesse, nè doue egli s'andasse dopo che io lo veddi, come ho detto di sopra. Interrogat. an saltem aliquis ex d. eius socijs sciat, & notitiam habeat, quo iuerit d. Sempronius postquàm illum vidit, vt supra. Respondit, Io non sò Signore se alcuno delli miei compagni sapesse doue s'andasse detto Sempronio dopo che noi lo vedemmo (come ho detto di sopra) che tutti erauamo insieme in quel tempo, & nõ si ragionò di lui, nè in quel tempo, nè doppo. Interrogatus, quid ipse C. & d. eius socii fecerint, & an ex d. villa discesserint, & quo iuerunt postquam viderunt

derunt d.Sempronium d.hora,& in d.loco. Resp. Non facemmo cosa alcuna, e ne stemmo lì per la villa à spasso, di doue, per quel giorno nō vscimmo altrimente. Interrog. & monitus quod bene aduertat, ne implicet se in mendacijs, & bene cogitet, quod curia est de omnibus bene informata, & ideo dicat, quo iuerunt ipse C. & d.eius socij postquā viderunt d.Sempronium d.hora,& d loco. Resp. hò detto già à V.S. e gli replico, che noi non ci partimmo altrimente dalla d. villa, per la quale noi stemmo quel giorno così à spasso senza che mai ci partissimo,& andassimo in altro luogo. Interrog. per quantum tempus ante visum d.Sēproniū ipse C. & d.eius socij peruenerunt ad d. villam Pontiani. Resp. prima che noi vedessimo d.Sempronio nella d. villa, vi erauamo giunti forse vn quarto d'hora prima. Interrog. an postquā ad d. villā perueneretur, aliquam domum intrauerint. Resp. Quando noi fummo giunti alla d. villa, entrammo in casa di N. mio amico, doue io son solito d'andare andando à detta villa, e beuemmo vn poco subito giunti, e poi ce ne vscimmo fuori, e vedemmo detto Sempronio. Interrog. si ipse constitutus, & d.eius socij armati essent, vel inermes, quando viderunt d. Sempronium dicta hora,& in d. loco. Resp. Erauamo medesimamente armati io, e li detti miei compagni quando vedemmo d. Sempronio nella detta villa, che haueuamo li medesimi archibugi, che haueuamo portati. Interrogatus, quare d.archibusia non deposuerunt ipse C.& d.eius socij, presertim cum solatij causa eo se contulerint, & habebant d. domum d. eius amici ad deponendum arma. Respondit, Noi essendo in d. villa, che è campagna aperta, non mettiamo giù l'arme, ma le portiamo continuamente, se bene andiamo cosi à spasso, massime in questi tempi, che per tutto pratticano banditi. Interrogatus, in quo loco se reperiebant ipse C.d. eius socij tempore, quo fuit interfectus d. Sēpronius. Respondit, Noi erauamo lì nella villa di Pontiano, quando fu ammazzato detto Sempronio, che venendo lì Lucio di Titio disse, che era stato ammazzato detto Sempronio in luogo detto N. lontano forse vn miglio da detta villa. Interrogatus, & monitus, quod abstineat se à mendacijs, quoniā eo tempore, quo d. Sēpronium interfectus fuit, non aliter erant ipse C.& d. eius socij in d. villa, sed alibi, ideò dicat in quo loco,& quid fecerunt. Respondit, Sginore V S. non trouerà altrimēti, che quel ch'io li dico; perche la verità è questa, che in quel tempo della morte di detto Sempronio noi erauamo nella detta villa. Et dicente Domino quō velit persistere in huiusmodi mendacio, de quo conuictus est per plures testes, qui ipsum C. d.eius socios viderunt tempore mortis d. Sēpronij in d. loco. N.extra d. villam, & ideo discedat à mendacijs, & dicat desuper veritatem, & ad quid agendum accesserunt ad d.locum, & quid ibi fecerint. Respondit. Signore io non sò che fare, se li testimonij vogliano dir la bugia, come la dicono, perche in quel giorno della morte di Sempronio noi non ci partimmo

timmo della detta villa,e non fummo altrimente al detto luogo N.doue si dice che fu ammazzaro d. Sempronio. Interrogatus, & monitus, vt recedat ab eius pertin. cia,& se tandem disponat ad dicendum veritatem de ordine, & tractatu de male tractando d.Sempronium, & de eũ occidendo,ac de tractatus huiusmodi executione,alias deuenietur cõtra ipsum C.ad iuris & facti remedia opportuna,& ad rigorosũ examẽ. Resp. Faccia pure V.S.quel che gli pare;perche io non posso dir'altro, non hauẽdo fatto trattato alcuno contra d.Sempronio,e non mi ci son trouato alla sua morte, che quel giorno non mi partij da quella villa. Interrogatus,& iterum monitus, quomodo adhuc pertinaciter negare audeat d.tractatum, ac illius executionem satis detectum, & detectu m ex ipsius inimicitia, quam habet cum d. Sempronio ex sermonibus, & minis in domo ipsius habitis,& secutis cum d.eius socijs,quibus stipatus deinde ad alios extraneos actus non aliter diuertendo statim se cõtulit ad d.villam, & deinde ad d.locũ, in quo d.Sempronius interfectus fuit: fateatur igitur de omnibus ingenuè veritatem, nec patiatur cõtra ipsum deueniri ad rigorosum examen,& torturam,prout deuenietur,si adhuc in eius pertinacia perstiterit. Resp. Fate pur quel che vi pare Signore,perche io non voglio dir quel che non hò pensato,nõ che fatto.

5 Ex † tunc Dominus visa pertinacia ipsius C attentaq eius qualitate (si ille erat malę conditionis,& famę)ac stantibus indicijs contra ipsum vrgentibus(quę etiam vel omnia,vel vrgentiora specificari possunt) pro veritate habenda de d.crimine,cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C.adduci ad locum torturę, ibiq; spoliari, ligari,& ad funem pręsentari. Qui sic adductus, dum spoliaretur, & ligaretur, fuit pluries benignè monitus per Dominum de veritate dicenda, & illam tandem dicat,& recedat ab eius pertinacia,alioquin etiã ad vlteriora procedetur contra ipsum C. Resp.Signore volete ch'io dica quel che non hò fatto, nè pure pensato,fate pur quel che vi pare,che non hò che dir'altro. Et tandem spoliatus, ligatus, & ad funem pręsentatus fuit adhuc pluries benignè monitus per Dominum,vt recedat tandem ab eius pertinacia, & fateatur ingenuè veritatem de d.delicto, alioquin in funẽ eleuabitur, & ita torquebitur. Resp. Eccomi quà Signore, io hò detto la verità, e non dirò mai altro che quel ch'io hò detto. Ex tunc Dominus,cum cõstanter nollet veritatem fateri, mandauit ipsum C. in funem eleuari. Qui sic eleuatus clamare cępit alta voce;O Signore Dio,misericordia, ò nostra Donna aiutami,pluries,& pluries ita replicando,& deinde tacuit, & cum ita aliquantulum tacuisset, iterum clamare cępit; O Dio, ò Dio, misericordia Signore, Madonna di Loreto aiutami, e soccorrimi; similiter pluries, & pluries ita etiam replicando. Interrogatus, quomodo,& qualiter ipse C. & d.eius socij se insimul coadunauerunt, quando d.tempore se contulerunt ad d.villam Pontiani. Resp. Io vi hò già detto Signore, come ci radunammo insieme, e non stà altrimente,

ò Signore, ò Signore, ò Dio, ò Dio mio, oh misericordia, misericordia. Interrog. quos sermones adinuicem habuerunt, quando per d.tempus ante accessum ad villam prędictam steterunt, in domo ipsius C.& antequàm responderet suas continuando acclamationes, dixit, ohime, ohime, ohime santa Maria de Loreto soccorrimi, ah Signore mi fate torto: deinde. Resp. Noi non ragionammo di cosa alcuna, ciarlauamo, come si fa tra giouani facendo colatione. Interrog. & monitus, vt recedat ab eius pertinacia, & dicat veritatem, an tunc temporis, vel alio sermonē aliquem habuerint de d.Sempronio, & illum recenseat, & non implicet se amplius in mendacijs. Resp. In verità Signore, che noi non ragionammo di detto Sempronio, nè io anco con altri n'hò ragionato de' fatti suoi, che non m'importano: quest'è la verità Signore, quest'è la verità, ò Dio, ò Dio, che crudeltà è questa à tenermi quì, & deinde tacuit. Et cū nollet veritatē fateri, Dominus mandauit vno ictu quassari, qui sit quassatus cœpit clamari, ò Dio, ò nostra Donna, che volete voi, ch'io dica. Et dicente Domino, quod dicat veritatem de d.delicto, & recedat ab eius pertinacia Resp. Io v'hò detto Signore la verità: mà voi non lo volete credere, e cosi è, e non posso dir'altro, se mi ci teneste quì mill anni, ohime, ohime Signore questa è vna gran crudeltà: deinde tacuit, & postquā aliquātulum tacuisset, dixit Signore mettetemi giù, mettetemi giù, che voglio dir la verità; Et dicente D.quod ibi dicat veritatem illamq; ingenuè fateatur, & deponetur. Resp. Che volete, ch'io dica ditemelo Signore, che ve lo dirò, ohime, ohime Signore, misericordia, mettetemi giù, che vi dirò la verità, mettetemi giù, che ve la dirò pluries, & pluries ita replicando. Ex tunc Dominus pro veritate habenda mandauit ipsum C.leuiter deponi, animo, &c.Qui sic depositus, & sedens super scamno ligneo Dominus eum interrogauit, & hortatus fuit, vt modo dicat veritatem, quā dicere pollicitus fuit. Resp. Che volete ch'io dica Signore, di gratia non mi tormentate più, che riceuo à torto questi tormenti perche non hò fatto cosa alcuna, e sono del tutto innocente. Interrog.& monitus, vt nolit ita verba dare, sed disponat se ad dicendum veritatem, alioquin iterū in funē eleuabitur. Resp. Fate Signore, quel che vi pare, io non posso dir'altro. Ex tunc D. mandauit ipsum C.in funē eleuari, qui sic eleuatus clamare cępit ohime, ohime, &c. Interrog. ob quam causam se contulit ipse C.d.tempore ad villam Pontiani. Resp. io ci andai à spasso come v'hò detto altre volte. Interrog. quare secum duxit d.eius socios ad d.villam Pontiani. Respondit. Ancor loro vennero à spasso, che erano soliti venirci con esso me. Interrogatus, quare d. N. particulariter se etiam contulit ad d. villam, ad quam non erat solitus accedere, nec vnquam ibi se contulerat cum ipso C. Respondit, O Dio, ò Dio, ohime Signore, ò nostra Donna aiutami, ancor lui ci venne à spasso, e non per male nessuno. Interrogatus, an post accessum ad d. villam, & die mortis d.Sempronij extra illam se contu

lerit

lerit, & quo iuerit tam ipse C. quam d eius socij. Respondit, Che volete ch'io dica, io l'hò già detto, e replico, che non partimmo mai da quella villa dopo che giunti vi fummo; ò Dio, ò Dio, o hime crudeltà grãde. Et ei dicto, quod recedat à mẽdacijs, quia post accessum ad d. villã fuit etiã visus vna cũ d. eius socijs extra illã, ideo dicat veritatem, quo iuerunt, & in quo loco se reperiebant tẽpore mortis d. Sempronij, & dũ hęc scriberentur, & antequã interrogatorio responderet, acclamabat alta voce, ò crudeltà grande, ò torto grande che riceuo, che volete che io dica; & respondendo interrogatorio instante Domino pro illius euacuatione, & vt diceret veritatem. Resp. Dico, che non vscimmo mai da detta villa, e mentono quelli, che dicono il contrario, che son bugiardi Signore. Interrog. de ordine, & tractatu interficiendi d. Semproniũ, & quis illum interfecit. Resp. Ohime, ohime Signore, io non sò chi l'habbia ammazzato, e non sò di trattato alcuno, ò Dio, ò Dio, ò misericordia. Et cum adhuc nollet veritatem fateri, Dominus mandauit vno alio ictu quassari, qui sic quassatus tacuit, & deinde cum aliquantulum tacuisset clamare cœpit, ò crudeltà grande, ò gran torto riceuo, Dio ne mostrerà miracoli, mettetemi giù Signor mio, fatemi metter giù, che vi voglio dir senza manco la verità. Et dicente Domino, quod aliàs iã verba dedit, ideo dicat ibi veritatẽ, & deponetur. Resp. Signore fatemi metter giù, che questa volta certo non vi inganno, e sopra la fede mia, che vi dico la verità, pluries, & pluries ita replicando. Ex tunc Dominus pro veritate habenda mandauit d. C. leuiter deponi. Qui sit depositus sedens similiter super scamno ligneo fuit per Dominum interrogatus, & hortatus, vt modo ingenue fateatur veritatem, quam dicere promisit, nec amplius velit verba dare. Resp. Eh Signore io non sò che dire, perche non hò fatto cosa alcuna, e s'hauessi fatto l'errore non hauerei aspettato tanto à confessarlo, volete (ò disgratiato me) ch'io dica quel che non hò fatto. Interrog. & monitus, vt velit omnino recedere ab huiusmodi eius pertinacia, & se disponere ad dicendum veritatem, quam nullo modo negare potest tot contra ipsum vrgentibus indicijs iam in Constituto de planè sibi enarratis, alioquin iterum in funem eleuabitur. Resp. Signore aspettate vn poco, & cum aliquantulum tacuisset, oculis ad terram demissis dixit, Signore, che volete ch'io dica, io non sò che mi dire, io non stò in ceruello. Et tunc Dominus videns ipsum C. verba dare, & nolle dicere veritatem, mandauit ipsum iterum in funem eleuari. Qui sic eleuatus alta voce clamando dixit, oh, oh Signore. Interrog. & monitus, quod se tandem disponat ad dicendum veritatem de d. homicidio, illusque tractatu, nec patiatur vlterius torqueri, prout vlterius in tortura detinebitur, si in eius pertinacia, adhuc persistere voluerit. Resp. post multas acclamationes dicendo, ò Dio, ò Dio nostra Donna, misericordia, pluries ita replicando, Signore risolueteui pure ch'io non vi posso dir'altro, tenetemi quanto hora vi pare, ohime,

me, ohimè poueretto me. Et cum stetisset in tortura per spatium vnius horę, & aliud ab eo pro tunc haberi non posset, D. mandauit ipsum C. leuiter deponi, dissolui, & reponi ad locum suum, animo, &c. Hactenus de forma constituendi reos criminis ad torturę locum, quoad modum fune torquendi, qui vsu frequentior est, sed & eadem est forma constituendi reos criminis ad locum aliorum tormentorum, & in ipso etiam actu interrogantur rei coram iudice, & notario constituti eodem modo, & forma quibus supra, eademque etiam forma est decreti ipsorum tormentorum, in quo tamen exprimitur tormenti genus, quo reus torqueri debet, & causa etiam exprimitur, ob quam à modo fune torquendi vsu frequentiori receditur, & est huiusmodi, et primo.

De formula tormenti ignis.

Quod quale sit, docet Brun. de indic. et tort. d. q. 2. p. 2. post n. 6. talis est.

Die etc. Anno 1587.

Constitutus personaliter, etc.

Interrogatus, etc. Respondit. Interrogatus, etc. Respondit

Ex tunc Dominus visa pertinacia ipsius C. et stante mala eius conditione, et fama, ac indicijs contra ipsum laborantibus, vrgentibusq; pro veritate habenda de delicto, cum aliter haberi non possit et ipse C. tormento funis, quod non timet sed paruipendit, non torqueatur (vel dicas vt ipse C. tormento funis torqueri non possit, quia ruptus est, vel alias mancus) mandauit ipsum C. adduci ad locum tormentorum, ibique tormento ignis supponi, et d. tormento tormẽtari. Qui sic adductus ad tormentum ignis fuit pluries benignè monitus, per Dominum ad dicendã veritatem, nec patiatur d. tormento ignis supponi, prout supponetur si in eius pertinacia perstiterit. Respondit. Ex tunc Dominus cum nollet veritatem fateri, sed in eius pertinacia persistere, mandauit d. C. d. tormento ignis supponi. Qui sic suppositus leuatis pedibus, illisque lardo porcino inunctis, et in cippis iuxta ignem validum retentis, cum stetisset in tormentis per vnum Credo, incepit dicere, ohimè, ohime, etc. Et cum vociferando clamaret ostendendo signum doloris, Dominus mandauit apponi tabulam ante pedes, animo etc. qua sic apposita hortatus fuit ipsum C. vt veritatem dicat, et recedat ab eius pertinacia. Resp. Io hò detto la verità, non dirò mai altro, che quel ch hò detto. Ex tunc D. mandauit d. tabulam ante pedes positam amoueri, qua sic amota vociferare cępit; Misericordia Signore.

Ex tunc D. mandauit iterum apponi d. tabulam ante pedes animo etc. qua sic posita, et demum iterum monitus, & hortatus ad dicendum veritatem. Resp. O Signore, è gran cosa questa, volete ch'io dica quello che non hò fatto, ò misericordia, Signore Dio, etc.

Ex tunc Dominus mandauit ipsum C. cum in eius negatiua persisteret, et aliud ab eo haberi non posset, à d. tormento amoueri, et reponi ad locum suum, animo etc. cum stetisset in d. tormento computando

etiam

etiam appositionem d. tabulę per spatium duorum Miserere.

De formula tormenti Vigilię.

7 Quod quale sit d. tormenti genus docet Marsil. in d.l.1. post.n.55. quē laudat Ghirl.d.q.2. de qō. qui dicit, quod alio modo, & faciliori vsus fuit hoc tormenti genere, sed modum, quem obseruauit, non aperit.

Die 19. Decembris 1587.

Constitutus personaliter, &c.

Interrogatus. &c. Respondit. Interrogatus, &c. Respondit.

Ex tūc Dominus visa pertinacia ipsius C. ac attenta eius mala con ditione, & fama, & indicijs contra ipsum laborantibus vrgentibusque pro veritate habenda de d. delicto, cum aliter haberi non possit, & ipse C. tormento funis torqueri non possit, (vel tormento funis, quod nō timet, sed parnipendit, non torqueatur) mandauit ipsum C. adduci ad locum torturę, & ibi tormento vigilię supponi. Qui sic adductus antequam d. tormento suppositus esset, fuit pluries benigne monitus per Dominum de veritate dicenda, alioquin d. tormento incontinēti supponetur. Et cum respondisset, io hò detto la verità, e sono innocente, & constanter nollet veritatem fateri, Dominus mandauit d. C. tormento vigilię supponi, & ita d. tormento per quadraginta horas torqueri. Et d. tormento vigilię suppositus sedens super quodam scamno ligneo compedes habens pedibus tamen a terra eleuatis & manibus post terga ad funem ligatis, fuit tandem in custodia Birruariorum relictus, eisque commendatus, vt per quadraginta horas ipsum dormire non permittant, & ita Dominus dimisit examen ipso C. sic relicto cum esset hora secunda noctis, & clepsydrę prima, pręcipiendo eisdem Birruarijs, vt si aliquid velit dicere d. reus C. quamprimum ipsum Iudicem vocare debeant.

Die 20. &c. 1587.

Et cū stetisset d. tormento suppositum per spatium 10. horarū, & petijsset ire ad exonerandū ventrē, Dominus eidem permisit cum custodia necessaria, qui postquam redijt, & d. tormento suppositus fuit, fuit pluries benignè monitus per Dominū, & rogatus, vt discedat ab eius obstinatione, & pertinacia, & fateatur ingenuè veritatem tractatus, & causam, &c. Respondit, Io hò detto la verità, e non posso dire altro.

Die dicta.

Et cum stetisset d. reus constitutus in tormentis per horas viginti-quatuor, dominus pluries adhuc, ac pluries cum monuit ad dicendum veritatem, & specificandum, &c. Respondit, io vi ho già detto, che hò detto la verità, e che non posso dir'altro, e vi replico il medesimo.

Interrogatus, &c. Respondit, Interrogatus, Respondit.

Die 21. Decembris 1587.

Et prosequèndo examen cum steterit in tormentis per horas vigin eptem, & nihil aliud dixisset, Dominus eum monuit ad dicendum ve tatem, alioquin alio tormento torquebitur, & propterea dicat nomina,

mina, &c. Resp. Io vi hò già detto Sig. più volte la verità: nõ posso dir' altro, che occorre che mi facciate tanta instanza a dirui quel ch'io non ho fatto, e non ho pur pensato. Die &c.

Et cum stetisset in eisdem tormentis per horas quadraginta, pluries, ac pluries Dominus eum etiam monuit, & benigne hortatus fuit, vt velit tandem recedere ab eius pertinacia, & fateri ingenuè veritatem de d tractatu &c. alioquin contra ipsum ad vlteriora, prout iuris fuerit procedetur. Respondit, Questo a punto è quel che voglio io Signore, che procediate secondo è di ragione, perche hauendo quest'intentione, e facendo poi così, non dubito, che non si procederà contra di me più a nanti di questa maniera, perche essendo io innocente, me si fa gran torto a tormẽtarmi così. Ex tũc Dñs mãdauit ipsũ C. dissolui, & a d. tormento remoueri, & ad locum suum reponi, animo &c. cum aliud ab eo haberi non possit, & stetisset in d. tormentis per d. 40. horas.

8 Et hoc † est tormentũ vigilię, quod vsu frequentius olim erat, paucis autem ab hinc annis loco scamni lignei illud in statu ecclesiastico aliqui tormenti huius instrumentum supponunt, quod vulgo capram nuncupant, quod est atrocissimum tormenti genus, quia reus sine caligis & ano suo denudato, & vndique ligatus, ne aliàs caderet, sedet super d. capram. Vnde pro illis verbis, sedens super quodam scamno ligneo, &c. hęc alia ponuntur, sedens super capra ano sine caligis denudato, sic modum exprimendo, quo reus hoc tormenti instrumento torquetur, prout in omnibus tormenti generibus exprimi ita debet, & est quidem tormenti genus atrocissimum, & non nisi vrgentissimis indicijs pręcedentibus, & in atrocissimis, non etiam passim in quolibet crimine eo Iudices vti debent, & in his etiam raro, nec vnquam per quadraginta horas, ideo in decreto tormenti huius iudex nõ mandat hoc tormenti instrumento reum torqueri per quadragintas horas sed simpliciter sine tempore mandat d. tormento torqueri, & tormentari, & arbitrio deinde iudicis iuxta qualitatem indiciorum, & rei robusticitatem reus suppositus d. tormenti instrumento detinetur, ita vt reus vel innocentię, vel supplicio, vt in cęteris torquendi generibus, saluus sit d. l. quęst. ff. de quęst. Et tempore fel. rec. Greg. XIII. hoc tormenti genus propter sui atrocitatem, & quia passim eo iudices vtebantur, etiam quod crimen non esset de atrocissimis, prohibitum fuit.

De formula tormenti taxillorum.

9 Quod quidem quale sit docent Brun. de indic. & tort. p. 2. q. 2. Sed plenius, & apertius Marsi in d. l. 1. nu. 55. ff. de quęst. & vulgo nuncupatur hoc tormenti genus, la stanghetta, quod & dicit Mars. d. loco.

Die 15 Decembris 1587.

Constitutus personaliter, &c.

Interrogatus, &c.

Interrogatus, &c. Respondit

Et

Et tunc Dominus visa pertinacia ipsius C.ac stantibus, &c. pro veritate habenda, cum aliter haberi non possit, & ipse C. tormento funis torqueri non possit (vel tormento funis,quod non timet,sed paruipendet non torqueatur) mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ,ibique tormento taxillorum vulgo nuncupato la stanghetta, supponi, & tormentari. Qui sic adductus, antequàm d. tormento supponeretur, fuit pluries benignè monitus per Dominum de veritate dicenda de d.delicto,alioquin d. tormento incontinenti supponetur. Et cum constanter nollet veritatem fateri, & in eius pertinacia persisteret, Dominus mandauit d.tormento eum supponi, & torqueri. Qui sic d.tormento suppositus in terra prostratus talo pedis dexteri denudato inter duos ferreos taxillos concauos posito, & custode carcerum eos stanghetta comprimente clamare cœpit alta voce, ohime misericordia, Dio,misericordia,Singore,&c.

Interrogatus,&c.

Et cum in d. tormento suppositus stetisset per quartam partē vnius horę, & aliud ab eo haberi non posset, Dominus mandauit eum a d. tormento remoueri, & ad locum suum reponi, animo &c.

De formula cędendi ferula pueros.

10 Qui propter ętatem fune, nec alio tormenti genere torqueri non possunt, vt supra diximus hoc lib.c.1.n.49. Die 6.Maij.1587.

Constitutus personaliter,&c.

Interrogatus,&c. Respondit.

Interrogatus,&c. Respondit.

Ex tunc Dominus visa pertinacia ipsius C.ac stantibus, &c.pro veritate habenda cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturę, ibiq; spoliari, & ad funem manibus ante faciem alligari ad effectum ferula eū cędendi, cum ob eius minorem ętatem torqueri non possit Qui sic adductus, & spoliatus & manibus ad funem ante faciem allegatis, fuit pluries benigne monitus per Dominū ad dicendum veritatem nec patiatur ferula cędi, prout cędetur, si in eius pertinacia perstiterit. Respondit. Ex tunc Dominus cum in eius pertinacia persisteret, mandauit ipsum ferula cędi. Qui cum sic cęderetur,clamare cœpit; ohime misericordia, &c. Et monitus per Dominum de veritate dicenda, alioquin vlterius ferula cędetur. Respondit, Et cum pluribus, & pluribus verberibus ferula cęsus fuerit per spatium duorum Miserere, & aliud ab eo haberi non posset, Dominus mandauit ipsum dissolui, & reponi ad locum suum, animo, &c.

Hactenus ad exemplum de formula quorundam generum tormentorum vsu frequentiorum: sub eadem forma, & dictandi stylo, vel simili constitui poterit reus ad torturę locum in cęteris tormentorum generibus, semper exprimendo in decreto de torquendo tormenti genus,& in ipso deinde actu torturę illius qualitatem, & modum. Et hęc quidem

quidem quod attinet ad reos tantum inquisitos Quod † verò ad iam
11 bannitos, & cōdemnatos, formulam eos constituendi ad torturę locum iam posuimus in tract.de executio.senten.contum. capto bann.c.2. n.86.& alijs seq. quę hic repetenda non est, cum ibi videri possit.

12 Et quoniam † interdum reus in tormētis obdormit, & est semimortuus, vel aliud illi accidit in tormentis, & de omnibus, quę accidunt, in qualibet torturę parte mētio fieri debet, prout res sese habuit, hęc erit formula, quando reus obdormiret, & semimortuus esset in tormētis ad exemplū in cæteris. Qui sic eleuatus, incæpit dicere ohime, &c. Et cum stetisset per vnum Miserere sic eleuatus, & signum fecisset, se esse semimortuum. Dominus mandauit, ipsum leuiter deponi. Qui sic depositus, cum ex se ipso pedibus sistere non posset, & ad hunc semimortuus videretur, Dominus mandauit, ipsum C. poni super scamno, in quo cum stetisset per vnum Credo, expergefactus, & per Dominū interrogatus, et monitus fuisset, vt velit dicere veritatem, et recedere ab eius pertinacia, cum prædicta scriberentur, ex se ipso in terram cecidit semimortuus. Quo viso Dominus fecit redire executores, qui de mandato Domini ex humo d.C. eleuari fecerunt, et poni super scāno, in quo cum sic semimortuus staret, pluries; ac pluries per Dominū vocatus, et iterum, atque iterum vocatus, nihil respondit. Et cum sic per aliquantulum temporis spatiū stetisset, et aqua frigida in ore eius aliquantulum posita fuisset, in se ipsum redijt cū magno frigore, quod per me Notarium visum, et de mandato Domini annotatum est. Et cū magno frigore ipse C. concuteretur, et quodammodo loqui non posse videretur, D. mandauit pro nunc dissolui, et ad locū suū reponi, animo etc. cū monitione, vt se disponat ad dicendū veritatē, quia D. intendit eū in eius pertinacia persistentem tormentari facere donec et quousq; purgauerit indicia, quæ satis superq; vrgent contra ipsum.

13 Quandoque † etiam reus non solum in caput suum, sed etiam vt socius criminis in caput alterius, quem nominauerit, torquetur, vt eius depositio illum afficiat cum alius si in tortura confirmata nō fuisset non prodesset. Marſ.con.109. Grat.consi.59. lib.2. Boss. in tract. caus. crim.tit. de indic. et considerat ante tortur.n.151. cum alijs plenè per nos congestis Method. process. informat. lib.5. c. 2.n.680. versi. vt sunt etiam socij criminis. Et quidem confirmatio hęc in tortura cum iuramento fieri debet, quod tamen interuenire potest quandocunque, siue scilicet antequam ponatur ad torturam, siue iuret præsente ipso, contra quem deposuit prout in confrontatione seruatur, vt ex alijs admonuimus d.c.2. lib.5. Metho. process. informat.n. 687. et practica hęc deferendi ei iuramentum obseruabitur, si reus vt principalis in se, et vt testis in alijs constituatur, quod est secundum practicā in specie traditam à Marſ in prac.crim. §.diligenter.nu.66. circa fin. et si socius nominatus erit præsens, eo pręsente iuramentum deferri debet, vt in-

vt infra, vt per Boer. dec. 319. n. 4. post Marſ. in d. §. diligenter, n. 62. &
* ſequitur Vulpel. conſ. crim. 30 n. 7. & conſ. 76. n. 14. & conſ. 83. n. 8. vbi dicit, quod ita obſeruatur.

14 Et † ita hunc in modum, vel ſimilem confirmatio hęc in tortura fieri debet. Nam ipſe nominatus coram Iudice, & Notario conſtitutus interrogatur ſuper delicto, pro quo, vt ſocius criminis nominatus eſt, & eo in negatione perſiſtente in eius faciem adduci debet reus, qui eũ nominauit, & facta ſic confrontatione iuxta formã ſup. trad. c. 3. n. 18. lib. 3. & ambobus in eorum dicto perſiſtentibus, Iudex mandat ambos adduci ad locũ torturę, & ibi d. reũ in faciẽ nominati in funẽ eleuari, & eũ ſic eleuatũ interrogat, an ea, quę dixit, & depoſuit contra per eũ nominatũ hic pręſentẽ fuerint, & ſint vera, & per ipſum pro veritate dicta, & reſponſione recepta, quod ſic, Iudex facit, vt in tortura ſubſtantialiter recenſeat, quę depoſuit, mox interrogatur d. nominatus, quid prędictis reſpondeat, & ambobus in eorũ dictis permanentibus à tortura reus deponitur, & ad locum ſuum Iudex reponi iubet, examenq; continuat cũ reo nominato, ſi vult, aliàs iubet ambos reponi ad locũ ſuũ, animo, &c. & formula hęc eſt, videl. Die 4. Maij 1587.

Cõſtitutus perſonaliter corã Magn. Excell. D. N. Illuſt. & Reu. D. Gubern. Vrbiſueteris Locumten. meq; Notario, &c. Hiſcus q. Titij de Caſtro Parrani comitatus d. Ciuitatis, de quo ſupra, principalis in ſe. & teſtis in alio, qui delato eidẽ iuram. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c ad opportunas D. interrogationes dixit & reſp. prout infra videl. & primo. An vltra ea quę ſupra dixit in alijs eius examinibus, aliquid aliud ſibi dicere occurrat, & quid. Reſp. A me non occorre dir'altro. Interrogatus, an ipſe C. bene cogitauerit & ſe diſpoſuerit ad dicendum veritatem ſuper depoſitione Caij q. Martini iam ſibi lecta, & illam ingenuè fateatur. Reſpondit. Io hò detto la uerità, e d. Caio dice la bugia, come ho detto a V.S. nell'altri miei eſamini. Interrogatus, quid dicet, ſi d. Caius in eius faciem dicet, & deponet eadem, quę in d. eius depoſitione iam ſibi lecta continentur. Reſpondit, Io diro medeſimamente, che lui dirà vna gran bugia. Et tunc D. ad conuincendum ipſum C. de mendacio, ipſumque magis diſponendum ad veritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci d. Caium. Quo ſic adducto, et delato eidem iuramento, et de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, etc. factaq nominum, et perſonarum mutua inter eos recognitione, fuit idem adductus per D. Interrogatus, an ea, quę ſupra dixit, et depoſuit contra pręſentem C. et in eius depoſitione, fuerint, et ſint vera, et per ipſum pro veritate dicta, velitq; ea approbare, et confirmare in faciem d. C. Reſpondit, Signor sì, che quel che ho detto nel mio eſamine contra coſtui qui, è la verità, e per la verità l'ho detto, e tanto in faccia qui di C. confermerò. Interrogatus, vt ergo in ſubſtantia recenſeat ea, quę pro veritate dixit, et depoſuit in d. eius examine.

Re-

Resp. la verità è questa Sig. Che,&c.Ex tunc D.conuersus ad d.C.eūdē interrogauit,quid modo respondeat prędictis. Resp. io hò già detto à V.S. e lo replico anco adesso,che costui dice tanta bugia,imputando me di questo fatto,dal quale sono per ogni conto innocente. Replicāte d.Caio adducto,& io dico,che non hò detto,nè dico bugia alcuna, che quant'hò detto è la verità istessa,e così dico,e cōfermo. Ex tunc D.cū vterq;ipsorum staret in dicto suo,mandauit ambos adduci ad locū torturę,ibiq;d.Caium ad omnē dubietatē tollendā,quę circa illius personā & dicta oriri posset, & vt d. Hiscū C. afficiat,ad omnēq;aliū meliorem finem,& effectū spoliari,ligari,& in funē eleuari.Quibus sic adductis,& d.Caio spoliato,& in funē in faciem d.Hisci C.eleuato,fuit idem Caius per D. interrog.vt ingenuè dicat,an ea, quę deposuit vt supra contra d. Hiscū hic pręsentem constitutū fuerint,& sint vera,& per ipsum pro veritate dicta,eaq;approbet,& ratificet in faciem d. C. Resp. Sig.si, che tutto quello ch'io hò deposto è la verità,e tanto confermo,& approuo in faccia quì d'Hisco, ohime Sig.che tormento è questo le mie braccia ohime.Interrog.vt adhuc etiā in faciem d.C.substātialiter recenseat ea, quę contra ipsum deposuit in d.eius examine. Resp. io hò già detto in faccia qui d'Hisco,ohime,ohime,Sig.Dio, e medesimamente hora con fermo,& approuo,che la verità è questa,che &c.ohime le mie braccia ò Dio.Interrog.d.Hiscus hic pręsens constitutus,quid etiam respōdeat prędictis. Resp. Costui è vn bugiardo, e non si trouarà mai con verità quel che dice contra di me, ò ladro, assassino, in tal modo mi assassini. Replicante d.adducto; io non ti assassino altrimente,che quanto hò detto è le verità,e lo dirò sempre,ohimè Sig.Dio,&c.Ex tunc D.cū vterq; ipsorum staret in dicto suo,& d.Caius stetisset in tortura per quartam partem vnius horę,mandauit ipsum leuiter deponi, & tam ipsum,quam d.Hiscum C.reponi ad locum suum,animo, &c. vel potest iudex mandare tortum reponi ad locum suum, & examen continuare cum C. iuxta forma supra traditam d.c.3.lib.3.in formula confrontationis.

15 Interdū † reus non torquetur super delicto,nec in caput alterius, sed pro pręcisa responsione affirmatiua, vel negatiua,quando reus vel non vult respondere,vel non pręcisè respondet,sed per verbū non recordari & simile in re substantiali,iuxta ea,quę sup.dixim.c.2.lib.3.tunc reus nō semel moneri debet, vel ad respondendum, si respondere nollet, vel ad pręcisè respondendum, si affirmatiuè, vel negatiuè non responderet, & eo persistente in eius pertinacia,torqueri debet solum ad habendam responsionem affirmatiuam,vel negatiuam, secundum quod diximus sup. d.c.2.& formula hęc est, videl. Die 9. Maij 1587.

16 Constitutus personaliter coram, &c. Interrogatus an vltra ea, quę supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit. A me Signore non occorre dir'altro, che quello, che hò detto nell'altro mio esamine. Interrogatus, quando ipse C. & eius socij supra per

eum

eum nominati se contulerunt ad d. villam Pontiani, dicat an prius in aliquo loco se coadunauerint, & per quantum tempus ante. Resp. Sig. sì che prima che noi andassimo alla d. villa ci ragionassimo tutti insieme in casa mia, di doue partimmo, quando andassimo alla d. villa, che fermati lì in casa mia quanto beuessimo, ci partimmo per quella volta. Interrog. vt recenseat sermones, quod adinuicem ipse C. & d. eius socij habuerunt in d. eius domo d. tempore, quo ibi moram traxerunt. Respōdit io Sig. non mi ricordo, che ragionamenti noi hauessimo, che già è vn mese che questo fù. Interrog. & monitus, vt velit dicere veritatē de sermonibus habitis, tunc temporis inter ipsum C. & d. eius socios, cum nō sit verisimile, quod non recordetur. Resp. io in vero non me ne ricordo che se me ne ricordasse, io lo direi liberamente. Interrog. vt dicat veritatem, an iter ipsum C. & d. eius socios sermo aliquis fuerit de d. Sēpronio, & dicat qua occasione. Resp. io non hò memoria, che noi ragionassimo di d. Sempronio. Et dicente D. quod bene cogitet, & ad eius memoriā reducat, an sermonem adinuicem habuerunt de d. Sempronio & dicat qua occasione. Resp. io dico, che non me ne ricordo, che volete, ch'io mi ricordi Signore. Interrog. an sermo aliquis fuerit inter ipsum C. & d. eius socios de male tractādo, & dicat quomodo, & qualiter d. Sempronium siue d. tempore in d. eius domo, siue alibi. Resp. in verità ch'io non mi ricordo d'hauere hauto tal ragionamento con detti miei compagni, nè all'hora in casa mia, nè altroue. Interrog. & monitus, vt velit pręcise super pręmissis respondere affirmatiuè, vel negatiuè, & caueat ab huiusmodi eius responsione non recordari, cum interrogetur de facto proprio, & recenti, & in quo non cadit verisimilis obliuio, & dicat veritatem. Resp. se io me ne ricordassi lo direi, mà in verità non me ne ricordo. Et dicente Domino, eumque monente ad dandum super pręmissis pręcisam respōsionem affirmatiuam, vel negatiuam, aliàs pro illa habenda necesse erit contra ipsū deuenire ad iuris, & facti remedia opportuna. Resp. tant'è Sig. penso, e ripenso, & in effetto non me ne ricordo. Ex tunc Dominus visa pertinacia ipsius C. nolentis pręcise respondere super præmissis affirmatiuè, vel negatiuè, pro pręcisa responsione habenda, cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturę, ibique spoliari, ligari, & funi pręsentari. Qui sic adductus, antequam spoliaretur, & dum etiam spoliaretur, & ligaretur, & funi applicaretur fuit per Dominum pluries benignè monitus, vt se disponat pręcise respondere affirmatiuè, vel negatiuè, an sermo habitus fuerit inter ipsum C. & d. eius socios de male tractādo d. Sempronium. et dicat quomodo, et qualiter, alias si in prędicta eius responsione perstiterit, in funem eleuabitur. Respondit. Fate Signore quel che vi pare, che sete padrone: perche io non me ne ricordo. Ex tunc Dominus cum constanter nollet præcisè respondere, mandauit ipsum in funem eleuari. Qui sic eleuatus cœpit dicere, ohime, ohime,

ah,

a h,ah, Signore Dio, mettetemi giù, che la voglio dire, mettemi giù plu ries, et pluries ita replicando. Et dicente Domino quod ibi pręcise fu per pręmissis respondeat affirmatiue, vel negatiue, nec patiatur vlterius in tortura detineri, prout detinebitur, si in d. eius responsione perstiterit. Respondit. Horsù Signore la bisogna dire, ohime, ohime, ohime, oh, oh, la voglio dire, la verità è che noi non hauemo ragionato mai in conto alcuno di d. Sempronio, e massime di volerlo trattar male, e di offenderlo, e fargli dispiacere, e questa è la verità signore, questa è la verità, ohime, ohime, oh, oh, Signore Dio. Ex tunc Dominus mandauit ipsum C. leuiter deponi, et dissolui, cum stetisset in tortura per spatium duorum Miserere. Et continuando cum eo iam deposito, & dissoluto examen, eundem D. interrogauit, quare tam audacter, & constanter noluit ante torturam pręcisè super prędictis respondere, prout in ipsâ tortura pręcisè respondit. Resp. Io prima non me ne ricordauo, la corda me l'ha fatto ricordare, oltre ch'io non ho che fare più che tanto con d. Sempronio, si che son certo non hauer'hauuto tal ragionamento di lui. Ex tunc D. alijs pręuentus negotijs dimisit examen, & mandauit ipsum C. reponi ad locum suum, animo, &c.

¶ De formula ratificationis confessionis per torturam extortę.

17 Et† quoniam reus post torturam, si in ea confessus fuerit, ad locum extra tormenta duci debet ad ratificandum, ut sup. diximus c. pręced. n. 139. formula ratificationis secundum modum supra traditum eod. c. pręc. n. 149. hęc est secundum Aluarez in suo Spec. vtriusque iur. tit. de tortur. col. 3. in ver. & Notarius in actis, & ex eo D. Alphon. in prac. cri. can. lib. 7. de tortur. c. 6. concl. 1. videlicet. Talis constitutus coram tali iudice ad bancum maleficiorum, lecta de verbo ad verbum confessione sua. interrogatus a dicto iudice si dicit, & confitetur, vt confessus fuit, vt supra in sua confessione, & per ordinem continetur. qui Respondit, quod sic. & sic debet scribi in actis, aliâs non creditur iudic. vt in c. quoniam contra de probatio. & testes non sunt adhibendi, vt ex generali consuetudine obseruatus. Hęc illi. Foller. autem in pract. crim. in verb. & si confitebuntur. 1. p. 3. p. dicit. quod si scribi solet. Talis reus ductus ad ratificandum, ac constitutus coram tali iudice sedente pro Tribunali ad hunc actum, solutus vinculis, & catenis extra locum, & aspectum torturę, lecta prius eidem sua depositione, eam ratificauit, atq; veram f. ssus est de verbo ad verbum. Hactenus Foller. ibi n. 62. ex Affl. Iac. Beluis. Marsil. Brun. & Guid. de Suzar. quos alleg. Vmber. Loc. in oper. Inquis. fol. 484. Hanc ponit formulã ratificationis huiusmodi.

¶ Forma ratificandi processum per delatum iam confessum.

Constitutus personaliter N. coram pręfato Reuer. D. Inquisitore dictus N. detentus vt supra de carcere N. custodem de mandato ipsius Reuerend. D. Inquisitoris eductus, & eidem lectis per me Notarium

rium infrascriptum eius constitutis per eum factis, videlicet vno sub die tali, talis mensis; alio sub die tali, &c. tenoris infrascripti, vel eidē examine tali die facto in tortura, videlicet: legantur omnia, deinde sequētur. Ad eius plenam audientiam, & intelligētiam præmissa prius monitione eidē per me Notarium facta, quod bene aduertat, q̃ si quanta in suprascriptis constitutis sunt vera, ea approbet, & ratificet; sin autem minus, non: ea omnia, & singula in suprascriptis constitutis per me Notarium lectis ad eius plenam audientiam, & intelligentiam spōte approbauit, & ratificauit, & approbat, & ratificat omnia, & singula supra scripta in dictis constitutis contenta in totum, & per totū, in omnibus, & per oīa, & prout in dictis constitutis continentur, & fit mentio dicendo, & subiungendo *E mi rincresce d'hauere offeso la Diuina Maestà, e ne dimando perdonanza à Dio, & à V.R. offerendomi di abiurare tutti li miei errori, & accettare tutta quella penitenza salutare, che V.R. m'imporrà.* Et hæc omnia ad præsentiam D. Syndici Fiscalis præfata acceptantis, & instantis, &c. Sin autem habet aliquid minuere, addere, vel mutare, dicetur. & eo monito, q̃ bene aduertat quia agitur de eius interesse vitæ, & honoris; idcirco ea, quæ superius dixit, si vera sunt, approbet, & ratificet, sin minus: non. Respondit, *Ciò c'hò detto, &c. l'approuo, ratifico, e confermo: bene è vero, che doue io ho detto, &c. reuoco, e reprobo tutto, e tutto il resto, che si contiene nelli detti miei costituti contrario alla mia confessione ratificati come di sopra, e tutto, che io ho fatto, e detto, come, &c. l'ho fatto come, &c.* Addendo solum primo eius constituto, vbi dicit, & deponit, &c. addendo hæc verba, &c. Et secundo constituto, etc. et successiue obtulit abiurare omnes hæreses, et amplecti pœnitentiam sibi à R. Dño Inquisitore iniungendam. Et hæc in præsentia, etc. Hæc Vmber. Locat. qui vt vides, videtur ponere ratificationē
18 confessionis etiam sponte factæ sine tortura, quæ † tamen necessaria
non est, vt ex communi, et consuetudine ex plurib. testatur Iul. Clar. lib. sent. §. fin. q. 65. vers. sed quæro, et Carrer. in pract. crim. fol. 3. nu. 29 Et more cauti assessoris scribi facit per notarium, quòd reus sponte ratifi-
19 cauit, et approbauit suam confessionem: solent † enim cauti assessores hoc casu facere scribi in actis, quòd reus sponte ita confitetur, quamuis tortura præcesserit. est quidem falsa, vt plurimum ista scriptura, vt dicit Bal. in l. 2. n. 3. C. de custod. reor. nihilominus hæc generalis cōsuetudo excusat iudicem, et notarium à pœna falsi, vt dicit Bal. in l. 1. n. 30 C. de confession. quem post Brun. quem etiam allegat, refert Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. vers. debet quoque, et Ant. Scap. lib. 5. iuris nō scri-
20 pti, cap. 75. nu. 8. et seq. Sed † iudex animaduertere debet, antequā ita scribi faciat, an torturam intulerit legitimis indicijs præcedentibus. Nā hoc in casu si reus ratificat ita post torturam perseuerando in confessione, interueniente tamen aliquo congruo interuallo inter tormēta, et ratificationem, certè talis confessio potest dici spontanea, et notarius

R potest

potest licite scribere in actis, quòd talis sponte confessus est tale delictum l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstio. secus autem si legitima nõ præcesserint indicia, & Notarius ita scribens, qui fuit præsens torturæ, & sciuit reum tortũ non præcedentibus indicijs, incidit in falsum, prout & Iudex, qui sciens reum torturæ subiecisse non præcedentibus indicijs, hoc scribi fecit, pœnam falsi non euitaret. ita Angel. in l. qui in aliena. §. fi. ff. de acqui. hęred. & cum eo ibi simpliciter trãseunt, Imol. & alijs seq. Ang. Aret. de malef. in verb. comparuerunt d. inquisiti, & cõfitetur totũ n. 16. & ibi Aug. Arim. in add. Foller in pract. cri. in d. verb. confitebuntur, 3. p. n. 89. Carrer. in prac. crim. §. 3. n. 31. Clar. post Brun. quẽ alleg. d. q. 54. vers. debet quoq. in fi. & hęc est magis cõis opinio, & valde id in practica notabile est, vt dicit Alex. in d. §. fi. d. l. qui in aliena,
21 & ibi ex eo Ias. n. 38. Sed † si notarius scriberet non sponte, sed voluntarie, non incideret in falsum quãuis indicia torturã non præcessissent, ve-
22 rũ enim est instrumentum, quia † voluntas licet sit coacta, tñ voluntas est. l. si mulier, §. pen. & ibi glo. not. ff. ꝙ met. caus. l. fi. patre cogente, ff. de rit. nup. l. velle nõ creditor, ff. de reg. iur. ita sing. Bal. & reputat nouũ dictum in c. 1. §. iniuria, col. vlt. de pac. iur. firm. cum quo transit Ias. in
23 d. l. qui in aliena, §. fi. n. 35. ff. de acquir. hęred. qui subdit, † ꝙ bene notanda est hęc differentia inter verbum sponte, & verbum voluntariè: quia forte alibi non inuenitur. Sed tutius erit, Notarium nullo modo, & casu scribere reum sponte confessum, sed scribere, quo loco, quo tempore, quo modo, qualiter, & quibus verbis reus fateatur, vt admonet Vmber. Loca. in oper. inquisit. in verb. tortura post n. 20. Et libellus ille incerti authoris recens editus, & peruulgatus de modo examinandi in causis criminalibus, hanc satis congruam continet formulam ratificationis, licet alias ordinis, & artis expers sit ille libellus.

Modus seruandus in ratificationibus.

Interrogatus si omnia dicta, & confessata per ipsum in vltimo constituto sibi facto, fuerint, & sint vera, & pro veritate dixerit, & fassus fuerit. Respondit, &c. Et lecto sibi præcedenti constituto habito sub die, &c. in tali libro, &c. præsertim in illa parte incipiente in eius responsione, &c. per me Notarium de verbo ad verbũ de mandato D. & per ipsum constitutum bene audito, & intellecto prout etiam fuit per D. interrogatus, an ea omnia, quæ modo sibi lecta fuerunt sint per eum dicta, & confessata, modis, & formis, quibus legi audiuit. Respõdit, &c. Et dicente D. vt recenseat modo pro veritate in substantia seriatim, & succincte citra quocumque mendacium omnia, quæ in dicto examine sibi lecto dixit, & fassus fuit. Respondit, &c. Interrogatus si velit prædictis confessatis, & dictis per ipsum aliquid addere, vel minuere, vel potius ea tanquam vera ratificare, & approbare, modo ratificet, & approbet, & si quæ mendacia in eis dixerit, illa libere recuset, & corrigat, solum Deum prę oculis habens. Respondit, &c. Interrogatus, si

si occurrat ipsi C. aliqua alia pro veritate dicere, vltra ea, quæ dixit, & fassus fuit. Respondit. Et perfecto examine est procedendum infrascripto decreto, videlicet. Tunc D. acceptatis &c. dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum poni ad largam, cum termino triũ dierum ad faciendum omnes, & singulas eius defensiones, habitis tamen testibus pro ritè, & rectè examinatis, copias, &c. & absque præiudicio vlterioris processus, & examinis, &c. Hactenus libell' ille Nostra hũc formula non absimilis eadem continens, & comprehendens, quæ iuxta modum supra traditum cap. præcedenti, comprehendere debet, licet alio dictandi stylo hæc est. *Die 4. Nouembris 1586.*

Constitutus personaliter coram Magn. & excellenti D.N. Ill. & R. D. Gubernatoris Vrbisueteris Locumtenente, meq. Notario, &c. in cubiculo custodis carceris Titius q. Sempronij de quo supra, principalis in se, & testis in alios. Qui delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. Interrogationes dixit, & Respondit, prout infra, videlicet, & primo. Interrogatus, an vltra ea, quę supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, A me Signore non occorre di dir altro. Interrogatus, an ea, quæ supra dixit, & confessus fuit hesterna die in rigoroso ejus examine, fuerint, & sint vera, & per ipsum C. pro veritate dicta, eaque velit ratificare, & approbare. Respondit, Signor si, che quel che hieri io dissi, & cõfessai con la corda è vero, & per la verità io l'ho detto, & confessato, & tanto quanto io dissi, ratifico, & con fermo, e mi duole di non hauerlo confessato prima, che non harei patito questo dolore intenso della corda, come ho patito grandemente, Dio lo sà. Et lecto sibi per me. &c. de mandato D. ad verbum eius Constituto, eiusq; confessione hesterna die facto, & sequuta, à capite vsq ad finem ad claram ipsius intelligentiam, eoq; & omnibus in eo contẽtis bene per ipsum, vt asseruit, auditis, et intellectis, fuit per D. Interrogatus, an ergo prędicta in d. eius const. & examine contenta ea sint, quę in tortura, et ab ea depositus dixit, et confessus fuit. Rospondit. Signor si, che tutto questo che si contiene in questo mio esamine letto mi qui hora dal Notaro, è quanto io dissi, et cõfessai hieri con la corda, Interrogatus, si eadem prædicta per ipsum C. confessa in d. eius examine sibi lecto fuerint, et sint vera, et per ipsum C. pro veritate dicta eaq; approbet, et ratificet. Respondit, Sign. si, che tutto questo, che si contiene in questo mio esamine fatto con la corda, et quanto in esso ho confessato è vero, et per la verità io l'ho detto, et confessato, lo hauessi io detto prima, che non occorreua procedere contra di me cõ la corda, come s'è fatto, pure ogn'vn s'aiuta più che si può per non dire il vero del male, che si fà, come ho fatto io sin che ho potuto. vi sia Sig. raccomandato. Interrogatus an prædictis per eum confessis velit aliquid addere, vel minuere. Respondit, Io non ho che aggionge-

re, ne minuere à questo, c'ho detto, e cõfessato in questo mio esamine; ne mi occorre di dir altro. Et monitus, ꝙ bene aduertat ad id, quod dicit, et sibi lectum fuit, cum de eius vita tractetur, et ideo si illud ꝙ confessus fuit, et modo ratificat, verum est, denuo confirmet, et ratificet, sin autem illud verum non est, illud neget, et improbet, vel aliquid addat, vel minuat. Resp. A me, come ho detto, non occorre d'aggiungere, nè minuire cosa alcuna, e questo che ho confessato tutto è vero, e per la verità l ho detto, e di nuouo confermo, e ratifico. Ex tunc D. acceptatis, etc. dimisit examen, et mandauit ipsum C. poni ad largam, etc. quoniã nonnulli solent post d. interrogatorium, an ea quæ dixit, et confessus fuit in eius examine rigoroso, etc. recepta responsione affirmatiua, eum monere antequam sibi legatur examen, eiusq. confessio, vt in substantia seriatim recẽseat, quæ in d. eius examine, et constituto confessus fuit, vt certiores fiãt, ꝙ reus dixerit veritatã. Formula hęc est, videlicet

Constitutus personaliter N. etc. Interrog. an ea quæ hesterna die in eius vltimo rigoroso examine dixit, et confessus fuit, fuerint, et sint vera, et per ipsum C. pro veritate dicta, eaq. approbet, et ratificet. Resp. Signor si, che quel ch'io dissi, e confessai hieri con la corda è vero, e per la verità l'ho detto, e confessato, e tanto ratifico, e riffermo. Interrog. vt modo pro veritate recenseat seriatim, et in substantia, quæ in d. eius examine pro veritate dixit, et confessus fuit. Resp. Signore, la verità è questa, che, etc. questo è quanto ho detto nel detto mio esamine, e tanto è vero, e l'ho detto per la verità. Et lecto sibi nihilominus d. eius examina per me, etc. de mandato D. de verbo ad verbum ad claram, et plenã ipsius C. intelligentiam, eoq. bene per ipsum, vt asseruit, audito, et intellecto, fuit per D. Interrogatus an ea sint, quæ dixit, et confessus fuit, velitque illis aliquid addere, vel minuere vel ea approbet, et ratificet, prout in d. eius examine dixit et confessus fuit. Respõdit, Io ho già racconto il fatto à V. S. et è in sostantia quel ch'ho detto in detto mio esamine, e tutto questo è vero, et per la verità l'ho detto, et hora di nouo ratifico e confermo, Ex tunc D. acceptatis, etc. dimisit examen, et mandauit ipsum C. poni ad largam, copiamque dictæ suæ confessionis constitutorumque desuper factorum eidem decreuit, cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones. omni meliori modo. etc.

24 Quod quidem decretum necessarium est post receptam ratificationem confessionis per torturam extortæ, quia tunc Index debet reo ita ratificanti statuere aliquem breuem torminum puta duorum dierum, vel trium ad producendum et allegandum omnes suas defensiones, quas facere intendit contra suam confessionem, vt supra diximus cap. præcedenti. nu. 155. et est ex communi obseruantia, vt dicit Maran. in suo Spec. fol. 136. n. 25. quem refert Iul. Cla. d. q 64. vers. sin autem Idem voluit post Saly c. Afflic. Maran. Foller. et Boss. quos allegat Ioseph Cumi. d. Synd. c. 21. de tortura. nu. 29 et Iul. Clar. d. ver. sin autem.

tem, subdit, ꝙ hæc practica sibi summopere placet, licet alioqui officiales parum Docti illam non obseruent, & credit, ꝙ aliter reus non posset
25 condemnari: quia diceretur mori indefensus, cum & † contra propriã confessionem præsertim in tormentis factam multa deduci, & probari possint, vt ex communi per eundem Clar. eo. §. fi. lib. 5. sent. q. 55. Quin-
26 immo posset † reus talem confessionem etiam post ratificationem ex interuallo reuocare, &, si probaret errorẽ, esset absoluẽdus. vt per Gram. super Constit. Regn. f. 23. n. 22. & dixit Iul. Clar. d. q. 55. vers. pone. vbi
27 vero † nihil probet, poterit reus ex tali confessione condemnari secundum omnes, qui ita tenent, vt dicit Bal. in l. 2. n. 3. C. de custo. reor. quem
28 post Afflic. quem alleg. refert Clar. d. q. 64. vers. sin autem. Et † debet dari dictus terminus reo ita confitenti, etiam ꝙ illud non petierit; quicquid dixit Boss. in tract. caus. crim. tit. de cõfessis, n. 2. ita obseruat practica generalis, vt testatur Iul. Clar. d. § fin. lib. 5. sent q. 65. versi. 1. in fin. Neq;
29 † in huiusmodi decreto necessaria est clausula illa, habitis testibus, &c. per d. libellum posita, quia ex ipsa confessione iam sequuta condemnatio sequi debet, vt supra diximus, & tradit Iul. Clar. d. versi. sin
30 autem. in fin. & d. q. 65. in princ. Prout † nec illa clausula, seu protestatio posito in calce d. decreti, de quo in d. libello de modo examinandi in causis criminalibus, videlicet, absque præiudicio vlterioris processus, & examinis. necessaria est, quia † quãdo proceditur per inquisitionẽ ex mero iudicis officio, possunt testes examinari, vel de nouo produci etiam post didicitur testificata: quia cessat in Iudice timor subornationis, vt late per Natt. qui plures congerit consi. 358. vol. 2. & consi. 365 per totum. vol. 3. Anto. Gabriel. lib. 1. commu. conclus.
* tit. de testib. conclus. 21. in 33. fallen. num. 99. & ex communi Iul. Clar.
33 lib. 5. sentent. §. fin. q. 61. vers. sed quæro. etiam † quòd procurator fiscalis in inquisitione interueniat, qui tamẽ ex officio à Iudice & superioribus sit deputatus, vt per eundem Natt in d. consil. 565. n. 4. & seq.
33 & † si proceditur instante accusatore, vel per Inquisitionem aliquo promouente, etiam quòd esset procurator fisci, qui non ex mero officio deputatus esset, vel qui se obtulit, superflua est dicta protestatio, quia in his casibus, post publicatas attestationes, & didicita testificata testes examinari, vel de nouo produci non possunt, vt plene per Natt. Ant. Gabriel. & Clar. post alios, quos ipsi congerunt in d. locis.

Et hęc de Theorica, & Praxi Interrogandorum Reorum pro breui Tironum exercitatione D E I singulari munere oblata commemorasse sufficiat. Quæ si forte ab illa sententia, quam Catholica docet, & tenet Ecclesia, aliqua in re deuiarent, veluti per ignorantiam dicta, aut negligentiam (sunt enim intellectus humani fallaces) ipsius Catholicæ Ecclesiæ iudicio, & censuræ, vt & me ipsum, subijcio.

F I N I S.

Elenchus Librorum, & Capitum Theoricæ, & Praxis Interrogandorum Reorum.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

INDEX

INDEX VERBORVM, ET RERVM omnium,quę in hac Practica Interrogandorum Reorum continentur.

Numerus primus, Librum. Secundus, Caput. Tertius, Numerum. Quartus paginam ostendit.

A

Con-

eam

F

H

V

FINIS.

RESTAURO DEL LIBRO
di LELLI
GIUSEPPE